

158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

T. 145312
C. 1207141

1224

DE
RATIOCINIIS
ADMINISTRATORVM,
ET
COMPUTATIONIBVS
VARIIS. ALIIS,

TRACTATVS PRAEGNANTISSIMVS.
OMNIBVS IVRI OPERAM DANTIBVS, TAM IN
Theoria quam Praxi utilis, ludicibus, & Aduocatis pernecessarius.

AVCTORE,
D. FRANCISCO MVÑOZ DE ESCOBAR, IC.
in Regia Pinciana Cancellaria causarum Patroni,

Cum Indice tum capitum, tum materiarum, hoc prefixo, illo subnexo.

SVPERIORVM PERMISSV

VRSELLIS,

ET PANORMI Ex Typographia Io. Baptistæ Maringo. M.DC.XX.

Excussus.

INSTITUTIONES

AD MINISTRANDUM

CONSTITUTIONES

REPUBLICAE

REPUBLICAE

REPUBLICAE

REPUBLICAE

REPUBLICAE

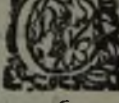
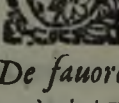

ILLVSTRISSIMO DOMINO
IO. BAPTISTAE DE BLASCHIS
IN REGNO SICILIAE
SVPREMI TRIBVNALIS PRAESIDI.

Jo. Baptista Maringo S. P. D.

IN animum induxi nuper, Illustrissime Præses, typis meis vulgare librum hunc de ratiocinijs administratorum præclari admodum Iurisconsulti D. Francisci Muñoz de Escobar, quod, peregrinis exemplaribus quam citissimè distractis, a multis illum expeti viderem, & a me quotidiano penè conuicio efflagitari. Quam latè pateat scriptionis huius utilitas, quamque omnibus penè Iurisconsultis sit necessaria, apud eum præfari, qui ob summam iurisperitiam ad summum honoris gradum euectus est, non necesse habeo; tui potius est muneris, eximia illa doctrina, qua polles, de huiusmodi scriptoribus ferre sententiam, vt iudicio in posterum stentque cadantq; tuo. Ad me verò quod attinet, vt Illustrissimi nominis tui auspicijs in lucem hunc librum exire patiaris, id te summo perè rogatum volo, quod non modò magnam scriptori conciliabit auctoritatem, verum etiam maximo mihi ipsi erit ornamento, dum me in tua esse clientela viderint omnes. Quam si in anteaetate ætate maximi semper, vt debui, feci, quanti nunc illam me facere par est, cum te supremum hunc amplitudinis, & splendoris fastigium conscendisse, & quasi in quadam honorum specula constitutum, cum incredibili totius Siciliae gaudio aspicio? Læto igitur animo qualecumque hoc munusculum accipe Illustrissime Præses, meque tua (quod facis) beneuolentia ac præsidio tege. Vale.

INDEX OMNIUM CAPITULORVM, QVAE IN HOC OPERE DE RATIOCINIIS ADMINISTRATORVM CONTINENTUR.

- I** *APVT* primum siue Operis Praefatio, fol. 1.
- II** *Ratio* quid sit, quidve continere debeat, fol. 2.
- III** *De his* qui rationem reddere astringuntur, fo. 3.
- IV** *De fauore & odio administratoris reddentis, vel non reddentis rationem, f. 7.*
- V** *Administratores an aliquo modo vel pacto à reddendis rationibus liberari possint, fol. 15.*
- VI** *Rationes quo tempore ab administratoribus exigi possint, f. 23.*
- VII** *Ubi & apud quem iudicem pro ratione administrationis reddenda agendum sit, fol. 43.*
- VIII** *De personis calculatorum, ac de eorum iurisdictione & potestate, f. 54.*
- IX** *De inuentario à reddentibus rationem exhibendo, f. 60.*
- X** *De exhibitione libri rationis, quave forma confectus esse debeat, f. 74.*
- XI** *De fide quæ adhiberi debet in rationibus, libris capforum banqueriorum, vel mercatorum, f. 88.*
- XII** *De fide, libro societatis (in rationibus) adhibenda, f. 93.*
- XIII** *De parcellis connexis vel separatis in libro rationum descriptis, ac de fide libri rationum, pro & contra illum producentem, f. 95.*
- XIV** *Qualiter de pecunijs receptis sint administratores onerandi, f. 101.*
- XV** *Lucri cessantis, & damni emergentis ratio, qualiter dispungi debeat, f. 113.*
- XVI** *Administrator qualiter de fructibus praediorum sit onerandus, f. 121.*
- XVII** *De frumento, vino, aut oleo, administratoribus onerando, f. 132.*
- XVIII** *De fatibus pecorum, qualiter onerandus sit administrator, condemnatus ad restitutionem pecorum, conpartos y pospartos, f. 139.*
- XIX** *De damnis ex malitia vel negligentia administratoribus onerandis, f. 149.*
- XX** *Dolus administrator, qui aut rationes non reddit, aut eas dolose intricauit, aut conturbauit, ita vt veritas nequaquam apparere valeat, an pro eruenda veritate torqueri possit, f. 160.*
- XXI** *Liquidatione accepti facta, an pro acceptis exsecutari possit administrator, antequam dati ratio dispungatur, f. 164.*
- XXII** *De alimentis ab administratione datis, in calculo recipiendis, f. 173.*
- XXIII** *De solutionibus ab administratoribus factis, ab illisque receptis, in calculo recipiendis, f. 183.*
- XXIV** *De donationibus ab administratoribus factis, in calculo recipiendis, f. 190.*

De

- XXV** De expensis ab administratoribus factis, in calculo recipiendis, f. 197.
XXVI De sumptibus (vulgo gastos de justitia) in calculo recipiendis, f. 212.
XXVII De salarijs ab administratoribus datis, ab ipsisque recipiendis, f. 219.
XXVIII Decima fructuum quibus administratoribus in primum laboris prestari soleat, fol. 235.
XXIX Decima tutori, vel curatori prestanda, de quibus fructibus prestari debeat, fol. 246.
XXX Decima tutori prestanda, qualiter ex fructibus sit deducenda, f. 254.
XXXI Rationes legitime disponente, quando executioni mandari valeant, f. 258.
XXXII De tertio nominando, calculatoribus partium discordantibus, f. 264.
XXXIII Calculator à iudice nominatus, ob contumaciam partis nominare nolentis, vel tertius in casu discordie nominatus, si dissentiat ab alijs calculatoribus, vel ab altero illorum, an secuta iudicis confirmatione calculatio executioni mandari valeat, f. 270.
XXXIV De executione reliquorum aduersus fideiussorem tutoris, vel curatoris facienda, fol. 276.
XXXV De captura administratorum in executione reliquorum, f. 280.
XXXVI De exceptione compensationis aduersus executionem reliquorum opposita, f. 281.
XXXVII De exceptione solutionis, in executione reliquorum opposita, f. 287.
XXXVIII De exceptione erroris calculi executione pro reliquis opponenda, f. 289.
XXXIX De his qui tacitam hypothecam habent in bonis suorum administratorum, folio 292.
XL De liberatione siue quitatione administratori concedenda, et quibus clausulis formari debeat, fol. 298.
XLI Rationes semel disponente quibus ex causis iterum possint fieri, reuideri, et retractari, 304.
XLII Quorum expensis publica priuataque rationes sint reuidentae quibusve ex causis, dolosi administratores puniendi, f. 312.

INDEX COMPUTATIONVM.

QVAE IN HOC SECVNDO TOMO CONTINENTVR.

- I **C**omputatio qualiter sit facienda in deductione tertij, & quinti, fol. 320.
- II **C**omputatio qualiter sit facienda quoad deductionem arrarum, quas promissit ille qui bona maioratus tantum possidebat, f. 329.
- III **C**omputatio quinti qualiter sit facienda, ubi pater filio illegitimo quintum reliquit, cum plusquam quinque filios haberet, f. 330.
- IV **C**omputatio alimentorum qualiter sit facienda, ubi alimenta sunt relicta impuberibus, usque ad pubertatem, f. 332.
- V **C**omputatio fructuum dotis, ad collationem adducta per sororem, qualiter sit facienda, fol. 333.
- VI **C**omputatio qualiter sit facienda, ad videndum, an quis enormiter, aut enormissime fuerit laesus, f. 335.
- VII **C**omputatio terminorum qualiter sit facienda, ubi plures populi, qui non sunt aequales in vicinia communitatem diuidunt, & ignoratur quantam quisque partem in communitate contulerit, f. 337.
- VIII **C**omputatio qualiter sit facienda ubi agitur de diuidendis dotibus prima, & secunda uxoris, si in primo matrimonio, nihil lucri reperitur, in secundo vero sit, folio 339.
- IX **C**omputatio qualiter sit facienda inter filios primi, & uxorem secundi matrimonij, ubi constat patrem siue maritum multam pecuniam lucrasse, non tamen patet in quo ex illis matrimonijs lucrauerit, f. 340.
- X **C**omputatio qualiter sit facienda pro satisfaciendis legatarijs, quando legata vires patrimonij defuncti excedunt, f. 342.
- XI **C**omputatio qualiter sit facienda, ubi testator alicui mulieri praegnanti legatum reliquit, ita ut si filius nasceretur haberet octo partes fructuum hereditatis, & mater quatuor, si filia quatuor & mater octo, & tandem filius & filia simul nati fuerunt, f. 345.
- XII **C**omputatio dietarum (quas nos jornadas appellamus) qualiter sit facienda, f. 347.
- XIII **C**omputatio fructuum cum meliorationibus, qualiter sit facienda, f. 348.
- XIV **C**omputatio fructuum bonorum debitoris, qualiter sit facienda, cum interesse pecuniae creditori debita, ubi creditor possidens bona debitoris ex causa iudicati, condemnatur ut tradita sibi pecunia cum interesse ad rationem quatuordecim, reddat debitori bona (a se possessa) cum fructibus, f. 351.
- XV **C**reditor censuarius si aliquid a censualista accepit, ut aliquam ex hypothecis liberaret, an quod ita recepit, tempore redemptionis teneatur in sortem computare, f. 354.
- XVI **F**ideiussor qui aliquid recepit pro actu fideiubendi, si virtute lastri (ut ita dicam)

acce-

- accepit possessionem bonorum principalis debitoris, an quod recepit pro actu fidei-
bendi, debeat computare cum pecunijs à se solutis pro principali, f. 357.
- XVII Fideiussor censualis, si censum à creditore emit, vel redemit, & creditor illi tradidit,
bona principalis, quæ possidebat, iudicis auctoritate, pro pensionibus, siue redditibus
decursis, an fructus ex illis à se collectos, in sortem principalem computare debeat,
fol. 359
- XVIII Filia à patre dotata, ad collationem bonorum patris veniens, an imputare teneatur
in suam legitimam, dotem à se receptam, etiam ubi dos fuit per maritum amissa,
ita ut a marito recuperari non possit tempore collationis, f. 361.
- XIX Computatio fructuum inter maritum & uxorem qualiter sit facienda soluto matri-
monio, quando alter ex coniugibus adduxit ad matrimonium fundum fructibus
plenum, f. 364.
- XX Fructus bonorum maioratus, quomodo sint diuidendi inter successorem, & heredem
prædecessoris, vel inter maritum & uxorem si alteri eorum durante matrimonio
maioratus fuit acquisitus, f. 357.
- XXI Anni vel eræ computatio qualiter sit facienda, ubi de fructibus lucrandis, vel histo-
rijs intelligendis agitur, f. 371.
- XXII Computatio damni qualiter sit facienda inter socios quando vnus posuit pecuniam &
alter operam & industriam, & nihil reperitur lucratum in calce societatis,
f. 375.
- XXIII Computatio graduum tam quo ad matrimonia, quàm quo ad contractus, qualiter sit
facienda, f. 378.
- XXIV Computatio qualiter sit facienda quando ex aliquibus disparibus speciebus, vel sum-
mis, aliqua præstari debent, quæ non sint ex maioribus, vel minoribus speciebus,
aut summis, f. 379.
- XXV Computatio qualiter sit facienda, ad cognoscendum an donatio quæ indiget insinua-
tione quingentos solidos excedat, f. 381
- XXVI Computatio fructuum pendentium in fundo vendito, cum pacto de retro vendendo,
qualiter fieri debeat inter emptorem & venditorem, quando venditor rem ven-
ditam ex pacto redemit, f. 383.

TRACTATUS

DE RATIOCINIIS

ADMINISTRATORVM

& alijs computationibus.

CAPVT.

MNE agens secundum rationem, agit propter finem.

Humanorum actuum laus non tam ex principio, quam ex fine comprobatur.

Exitus acta probat.

Finem nobiliorem esse, his qua sunt ad finem, philosophus firmanis.

Qui aliena negotia gerunt, vel quo quomodo administrant, non solum humano, verum & diuino iure, in calce sua administrationis, rationem reddere astringuntur.

Rationem non sufficit qualemqualem reddere, sed talis esse, oportet qua rectitudinem, & veritatem contineat.

Administrator qui veram & rectam rationem non reddit, ut falsus puniri potest.

Administrator qui veram & rectam rationem non reddit, infamia notatur.

CAPVT I.

sue Prefatio.

ETSI in omnibus rebus agendis, potissima pars dicatur, esse principium, ut aduertit consultus in l. 1. ff. de origine iuris, (ita ut dimidium facti, qui bene cepit habeat,) tamen negari non potest, quod omne agens secundum rationem, agat propter finem, quo fit, ut omnis humanorum actuum laus, non tam ex principio, quam ex fine comprobetur, iuxta illud Virgilianum.

Exitus acta probat.

Cuius sententiae meminerat Claudianus in l. aut facta, S. euentus, ff. de penis, & tex. l. 1. 3. p. 2. ad cuius conclusionis probationem philosophus inquit, finem nobiliorem esse his, quae sunt ad finem, & iuxta illud Ecclesiastes, c. 7. melior est, finis quam principium, Vnde cum ille, qui aliena negotia gerit, non solum humano, verum etiam diuino iure in calce suae administrationis, rationem reddere teneatur, nam & ita villico iussit saluator Luca c. 16. & refert Summus Pontifex in c. qualiter & quando el. 2. de accusat. tenentque plures Doctores relati à Boet. in tractatu de decima tutori praest. c. 1. n. 154. plures etiam relati à Roland. conf. 49. n. 1. Menoc. lib. 2. de arbit. cent. 2. casu 209. n. 1. tunc demum bene recteque aliquem in administratione versatum fuisse arbitramur, si peracta finitaque administratione introitus, & exitus legitime cōiectos, domino siue principali suo reddiderit, & reliqua simul soluerit: non enim sat est, ut qualem qualem rationem reddat, sed talem. esse oportet, quae & veritatem, & rectitudinem contineat, & ita partito iure constitutum fuit, in l. 26. sis. 12. p. 5. ibi: dan doles cuenta verdade ray derecha, Alias autem si ratio vera, & recta non fuerit, administrator, ut falsus a lege puniatur, ut in l. 1. S. tutores, ff. de falsis, ibi, per inde puniantur ac si falsum commississent, ubi hoc tenet Bar. Greg. Lup. in l. 6. verbo, cuenta, sis. 11. p. 6. ac itidem perpetuus infamia notantur, ut in l. 1. ff. de his qui notantur infamia, neque ab imperiali beneficio, vlla absolutione huiusmodi notae fruuntur, ut in l. si. C. arbit. tutela. Damaderius de tutore, c. 3. nu. 4.

A SVM-

S V M M A R I V M.

- 1 *Rationis materiā, dicit Bar. utilē, et quotidianā.*
- 2 *Ratio vera quid sit, quidve continere debeat.*
- 3 *Rationem illā esse verā, Bal. existimat, q̄ dati, & accepti, commemorationē comprehendit.*
- 4 *Rationē illā verā esse, Socin. ostēdit, q̄ hinc in decredisi, & debiti, cōmemorationē cōtinet, quā mediāte qd reliquatū fuerit ostēditur.*
- 5 *Rationē verā illā esse (cōsuet. Parisiē. testatur) ī qua volumina cautiones, actusq. sui, administrator exhibet, & tradidit legendas, percontandas, dispungendas, atq. excutiēdas offert, & quod reliquatū fuerit exsoluit.*
- 6 *Rationē q̄ reddere tenetur, quid facere debeat.*
- 7 *Rationē reddere, vel rōnē adere ī quo differās.*
- 8 *Rationē reddendarū cōditio oē quod quoquo genere serui, actum fidemq. respiceret, cōtinet.*
- 9 *Ratio arbitrio boni viri fieri, & reddi debet.*
- 10 *Ratio reddi debet secūdum loci consuetudinē.*
- 11 *Ratio debet cum legitime contradicōre regulariter dispungi.*

CAP V T II.

Ratio quid sit, quidve continere debeat.

- 1 **H**anc rationis materiā dicit multū
utilē & quotidianā Bar. *l. in stat.*
n. 10. C. de iure fisci. lib. 10. & ideo
ad huc nostri tractatus cognitionē spectat,
ipsius rōnis verā diffinitionē prius indigare,
vel si cōgruēter diffiniri nō possit, qd sit rō
quidve cōtinere debeat, ostēdere. Et impri-
mis Luc. de Pen. in *l. percipit S. quadrimestris*
verbo, ratiocināti, C. de cano. largi. lib. 10. di-
cit, q̄ ratiocinare nihil aliud est, quā rōnabi-
liter subtiliterq; disputare, & à certis ad in-
certorū indagationē niti, idque confirmat
Nicol. Boer. dec. 395. n. 3. Vlpianus tamen in l.
2 *si quis, S. rōnem, ff. de adendo, illā verā repu-*
tat esse rōnē, q̄ vltro, citroque, dādi accipiē-
di, obligādi, solūdiq. negotiationē cōtinet,
& cū hac diffinitione transit Porcel. in tract.
de innētorio. c. 6. n. 14. vol. 6. tractatorū. Hæc
tñ rōnis diffinitio non placuit Bald. in rubr.
C. de fide instr. n. 31. ut pote quia vnus tantū
actus mētionē faciat, & ideo ipse aliter dif-
finiendā reputat, & illā verā esse rōnem pro-
fitetur, q̄ dati, & accepti cōmemorationem
3 cōprehēdit, & hæc vñ, approbari de iure re-

gio in *l. 3. tit. 5. lib. 9. in noua legū, regni colle-*
ctione, ibi, Quelas quantas se hagon por cargo
y de fiargo.

- Verum cū ex supra dictis verā diffinitio
(quę conuertat cum suo diffinito) haberi nō
possit, melius erit, vt scias, q̄ debeant in rō-
nis calculationē interuenire: & in proposito
4 *Soc. cons. 149. vers. ex quib. illā rectā verāq.*
rōnē esse profiteē, quæ hinc inde crediti, &
debiti cōmemorationē cōtinet, quā mediā-
te, qd reliquatū sit ostēdit cui⁹ sniam sequit̃
Baeza de deci. iur. pñ. c. 2. n. 176. cōsue. Paris.
5 *ti. j. §. 6. gl. 6. v. 14. melius oīb⁹, & vberi⁹, hūc*
actū reddēde rōnis explicat, dicēs, illū admi-
nistratōrē, bona rectāq. rōnē pñtiffet, q̄ vo-
lumina, cautiones, instra, actus sui exhibet,
& tradit, rōnesq. legēdas, percōtādas, dispū-
gendas, atq. exhibendas offert, & quidq̄
reliquatū fuerit exsoluit, cuius descriptionis
indagatio euidenter fuit collecta, est tex. in
l. cū seruus ff. de cond. & dem. ibi incipit quidē
à factō peruenit aut̃ ad pecunias, et rursus, ibi,
itaq. cū seruo sub hac cōdōne testō libertas da-
tur. si rationes reddiderit, non hanc solā habēs
significationem, si cautiones instrumentaq. oīa
actus sui exhibueris heredi, sed & si reliqua
6 *solueris.* Ex cuius tex. dec. dicit, *Affl. dec. 157*
in Neapolitano cōsilio decretū fuisse, vt cō-
dēnatus ad reddēdā rōnē, p̄ reliquis, (absq.
noua snia) executari possit, & hæc snia com-
probat, ex tex. in *l. quis, ff. de cōd. & dem. ibi,*
quis rōnem reddere nihil aliud sit quā reliqua
7 *soluere, & hāc sniam tenuit et senatus Genu.*
dec. Genu. 81. n. 7. secus tñ esset, si quis con-
dēnat⁹ esset ad exhibēdū rōnē, q̄ nō est idē
8 rōnes exhibere, q̄ rōnes reddere, ita Rebus.
l. boues, S. hoc sermone, uer. inter adere pag. 41
Verum licet sub condōne reddēdarū rō-
nū, oē quod quoquo genere serui, actū fidē
que respicit, cōprehendat, vt in *l. Tays, S. sti-*
chus, ff. de fideic. liber. Tamē rōnem arbitrio
boni viri pñstandā fore, voluit Bald. in *l. vo-*
luntatis, n. 2. C. de fideic. Menoc. de arbitr. casu
209. n. 12. Masc. de probat. cōcl. 253. n. 9. dec.
Genu. 163. n. 14. & in materia reddēde rōnis,
10 cōsuetudo loci, vbi administratio gesta fuit,
est seruāda, vt voluit Rota Genuensis dec. 141
n. 1. & vt hoc vnico verbo resoluā, qui rōnē
verā & rectā reddere tenet, sex pñse adimple-
re dēt, s. libros rōnū legitime & fm cōsue-
tudi-

tudinē patriæ cōfectos edere: calculū pone-
re; reliqua soluere: moram purgare, & hæc
quatuor cumulauit *Est raca in tractatu de*
mercatura 2. p. v. 67. dec. Genu. 164. n. 21. q.
11 *bus ego alia duo addenda fore existimo, s.*
quod ei cuius interest, sit p̄standa: dēt enim
rō cū legitimo p̄dictore calculari, cū res in-
ter alios acta neq. obesse, neq. prodesse pos-
sit, *ex rubr. C. res inter alios acta, ac rursus, vt*
coram cōpetenti iudice p̄stet, vt patet ex sa-
cro Concil. Trid. sess. 22. c. 9. vbi dicit, quod
alias non dicitur reddita ratio.

S V M M A R I V M.

- 1 *Rationem administrationis reddere tenentur,*
tutor vel curator, & dispositū in uno cense-
tur dispositum in alio, & similibus.
- 2 *Tutor honorarius, qui super, intendit admini-*
strationi, rōnem reddere debet, & qualiter.
- 3 *Negotiorum gestor rationem gesti negotij red-*
dere est obnoxius.
- 4 *Factores q de tutoris, uel curatoris mādato ad-*
ministraverūt rationem reddere debent.
- 5 *Seruus, q domini negotia administrauit, si vē-*
datur ante quā rōnē reddiderit, poterit cō-
pelli emptor, vt illū domino reuendat ad hoc
vt sibi rationem præstet. (nem reddit.)
- 6 *Socius administrans, socio nō administrati rō-*
- 7 *Hospitalarius siue Orphanotrophus, uel execu-*
tor testamenti, rationem reddere debet.
- 8 *Frater qui bona patris pro indiuiso existentia*
administravit, fratribus alijs rōnē reddit.
- 9 *Capitulum gerens negotia episcopatus sede vo-*
cante, rationem reddere tenetur.
- 10 *Consules, & Rectores ciuitatum, & villarum,*
de bonis Reip. rationem præstare debent.
- 11 *Minor qui alicuius bona administravit (etiam*
non habita ratione atatis) rationem redde-
re compellitur.
- 12 *Creditor qui bona sui debitoris ex causa iudi-*
cati possedit, quando de fructibus à se per-
ceptis rationem reddere teneatur debitori.
- 13 *Vsfructuarius, proprietario rationem reddit.*
- 14 *Heres fideicommissarijs, legatarijs, & credito-*
ribus defuncti an rationem reddere debeat,
de bonis hereditarijs.
- 15 *Vxor qui mortuo marito in bonorum retentio-*
ne (prodote) remansit, an creditoribus alijs
rationē bonorū, & fructuū reddere debeat.

- 16 *Procurator ad lites constitutus an aliquo casu*
rationem reddat.
- 17 *Filius qui viuente patre administrans bona*
parentis, an patre mortuo alijs fratribus
rationem reddat.
- 18 *Executor testamenti an rationem reddere de-*
beat, & quibus.
- 19 *Episcopus qui bona relicta pauperibus distri-*
buit, an de distributione rationem red-
dere debeat.
- 20 *Actor uniuersitatis rationem reddere debet.*
- 21 *Sequester siue publicus, siue priuatus ratio-*
nem reddere debet. (in aua.)
- 22 *Mater turix filiorū rōnem reddere dēt, & idē*
- 23 *Pater de castrensibus, vel quasi castrensibus*
filio rationē reddit, & quid de alijs.
- 24 *Maritus qui hereditatē (constāte matrimo-*
nio uxori aduenientem) administravit,
an de illa rationem reddere debeat solu-
to matrimonio.
- 25 *Mercatores & oēs alijs, qui gabellā soluunt, an*
rationem de exptionibus, vel vēditionibus
reddere debeant fisco, vel publicano gabellā
conducendi, & qualiter.
- 26 *Promittens tenere rationē de aliquare, omni-*
no rationem reddere debet de illa etiam si a-
lias à reddenda ratione immunis sit.
- 27 *Pater tenetur de tutela rōnē reddere nepoti.*
- 28 *Filius curator patris furiosi, rationem cura*
reddere est obnoxius.
- 29 *Tutor vel curator rationem reddere debet etiā*
si non sit in usu rationem reddere.
- 30 *Tutores si plures fuerunt constituti, simul ra-*
tionem reddere debent.
- 31 *Iudex non solū pro se, verū pro suis officialibus*
rōnem officij administrati reddere debet.
- 32 *Administrator quilibet, siue necessarius, siue*
uoluntarius siue à lege, iudice, uel parte fue-
rit constitutus, vel etiam si sine mādato ad-
ministravit, illis quibus interest, rationem
reddere tenetur etiam si sit summus Ponti-
fex, ad idq. eorum haredes adstringuntur.

CAP V T III.

De his qui rationem reddere adstringuntur.

PRO huius nostri tractatus euidentia, im-
primis præmittendū, erit quod tutor vel
curator rōnem reddere dēt: & regulariter di-
spōita, & decisa circa tutores, locū ēt habe-
bunt in curatore, decurionibus reipublicæ,

A 2 hospi-

- hospitarius, p̄latis, magistris fabricæ, pro-
uisoribus siue administratorib⁹ bonorū pau-
perum, & alijs p̄iorū locorū administratori-
bus, *ut late probauit Barth. Soc. conf. 66. n. 2.*
vol. 3. l. doc. Damander. in tractatu de tutore,
c. 7. n. 55. & 56. & idē in inquiridione pariū,
aut similiū iuris, inter cōes doctorū opinio-
nes, fol. 673. verbo, tutoribus, quinimō & in
cæteris priuatis administratoribus hoc vō-
luit Pes. de Vbal. in tract. de duobus fratribus,
p. 12. n. 1. cui ego non assentio. Quibus sic
pro cōstati habitis, dicendū erit, tutores,
vel curatores rōnem reddere esse obnoxios,
l. 1. S. officio. ff. de tutel. & rō distrah. lege rō-
nes, & lege aduersus, C. de adm. tut. Rebuff. in
lege Bobes, S. hoc sermone vers. ad primū igitur
ff. de verb. sign. & quod ē tutor honorari⁹,
qui super intēdit aliorū administrationi, rō-
nē reddere, vel aliorū rōni assistere debeat,
tenet Porcelin. in tract. de inuentario, c. 1. nu.
5. l. doc. Damander. in d. tract. de tutore, f. 66
n. 32. vbi honorariū ē de mala administra-
tione aliorū tenet firmavit. Quod aut huic
redditioni rōnis negotiorū gestor teneatur
firmat, C. in l. 2. ff. de neg. gest. & probat in l.
26. tit. 12. p. 5. Rebuff. in d. S. hoc sermone vers.
undecimo extende decis. Genu. 1. n. 26. n. 9. &
163. n. 1. & quod factores de aliorū admini-
stratorū mandato administrantes, dño etiā
rōnem reddere teneant, tenuit Barbat. conf.
ult. dñb. 4. vol. 3. Rebuff. vbi sup. vers. decimo
proceditur, & huius redditionis rōnis fauor
tātōpere iure iuuat, vt si quis vēdiderit ser-
uum, qui sua negotia administravit, si nōdū
rōnē administrationis p̄stiterit, poterit illū
ab emptore euicere pro eodē pretio, donec
sibi rōnem reddat, l. interdum ff. de publica.
& veltig. quod est notandū, & digito ligā-
dū pro limitatione regulę, l. nec emere, C. de
iure delib. Præterea & socius administrans,
socius nō administrati, & versa vice vn⁹ alte-
ri rōnē reddere tenet, vt respōdis Soc. conf. 37
p. 101. l. ascōf. 4. n. 1. Meno. lib. 2. de arbit. casu
209. dec. Gen. 39. n. 3. & 173. n. 5. quā p̄clusio-
nē extendit Rebuff. vbi s. ad illū, qui parti-
ceps esset administrationis locietatis, i vers.
decimoquinso. Rursus & hospitalarius, siue
Orphanotrophos, ac itidē exequutor testī
rōnē reddit, vt voluit Rebuff. loco sup. d. vers.
decimo sexto. Itidē & frater, qui cōia bona p
indiuiso existentia administravit, alijs fra-
tribus illā reddere erit obnoxius, vt firmavit
Abb. conf. 12. n. 5. Soc. senior conf. 23. col. 1.
Dec. conf. 25. 5. Aymo. conf. 159. n. 6. Iuan Gar-
cia de expēs, c. 20. n. 22. Rebuff. vbi sup. vers.
sexto, in fratre. Et quod capitulū gerens ne-
gotia ep̄atus sede vacante de reddendū rō-
nē possit astringi, firmat Rubens conf. 131. n.
13. & cū refert, & sequitur Meno. de arbi. vbi
sup. n. 8. Itē Archidiaconus, & quilibet ali⁹
p̄latus inferior, q̄ ecclesias sibi subditas vi-
sitauit, rōnē visitationis ordinario reddit, &
integra visitationis acta illa exhibet, vt in
Conc. Trid. sess. 14. c. 3. vers. visitatores ēi, &
an parochus, siue vicarius ecclesię patrono
rōnē reddere deat, ponit late Rebuff. i tract.
cōgrua portionis, n. 40. cū seqq. Consules (iti-
dē) & rectores ciuitatū, & villarū rōnib⁹ bo-
norū reipublicæ sunt obnoxij, ita Soc. conf.
73. Rebuff. vbi sup. vers. 17. Minor itidē, qui
aliena negotia administravit (ēt non habitā
rōne ḡtatis) rōnē p̄stat, vt in facto Cōsultus,
rūdit Ray. conf. 94. n. 6. vol. 5. Menoch. de casu
209. n. 9. Quinimo & creditor, q̄ bona debi-
toris ex cā iudicati possedit, aliquñ rōnē red-
dere tenet debitori, vt i lege p̄tor ait, ff. de bo.
authoritate iudicis possid. quē textū ad hoc
refert dec. Genu. 4. n. j. et 2. qñ creditor sua p-
p̄ria authoritate bona sui debitoris occupa-
uit, & intrauit, secus aut vbi bona authori-
tate iudicis possidisset, q̄ eo casu rōnē p̄-
stare non p̄pellere. Verū hodie in Hispanię
tribunalibus, vt vtroq. casu rōnem fructuū
h̄fi p̄cipit, & vbi debitor debitū cū interesse
offert, condēnat creditor ad bonorū restōnē
cū fructibus p̄cipiendo, quod creditor rōnē
fructuū reddat, q̄ praxis magis humanitate
& æquitate quā iure fundat. Itē & usufru-
tuarius proprietario rōnē reddit. l. 1. S. re-
cte ff. de usufr. & hæres fideicōmissarijs le-
gatarijs, siue creditoribus defuncti cui suc-
cessit, ita Bar. in l. cum tale, S. Titius, n. 2. ff. de
cond. & dem. Rol. conf. 49. n. 9. Molin. de H̄sp.
primo. lib. 1. c. 28. vers. in secunda specie. Et
quod vxor, q̄ mortuo marito in retentione
bonorū permansit, creditoribus & alijs in-
teresse putantibus, rationē reddere sit obno-
xia, tenet Aiora de partitio. c. 2. n. 8. & 9. Ac
Rursus procurator ad lites cōstitutus, aliquñ
dño litis rōnē reddit, l. qui proprio. S. procura-
tor.

cor. ff. de procur. l. 25. tit. 5. p. 3. dec. Genu. 53. n. 2. & 191. n. 2. Rebuf. 3 d. S. hoc sermone pag.
 17 145. vers. decimo quarto, filius est q. viuente pa-
 tre eius bona administravit, eo mortuo alijs
 fratribus rōnem reddit, l. cum oportet, S. sed
 hac specie, C. de bonis qua lib. Castell. in l. 27.
 Taur. n. 18. Greg. Lup. in l. 26. tit. 12. p. 5. glo.
 verbo, quanta verdadera, Pinelus in l. 1. 2. C.
 nu. 39. C. de bonis mater. Rebuf. ubi sup. vers.
 6. in fratre. Parlatorius aliquos ex supra dictis
 referens lib. 1. rerū quotidianarū, c. 19. nu. 3.
 18 Itidem executor testī ordinario seculari, vel
 ecclesiastico (ad petitione hēdis, vel aliorū
 cui interest) rōnē reddit, ut in auth. de eccle-
 siasticis titul. S. Pauperibus, & in authētico de
 sanct. Epī, S. aconomos, ita Bal. in l. id qd paupe-
 ribus, n. 38. c. de episc. & cler. ubi dicit, q. exe-
 cutores testī pnt cōpelli, vt reddant rōnem
 Epō vsq. ad quatuor annos, idq. tenet Re-
 buf. ubi sup. vers. 9. et Matienzus in l. 14. tit.
 4. gl. 1. n. 2. lib. 5. in noua legū regni collectione.
 19 Quinimo & si ab alio executore petat, vt iō
 sibi reddat ab eo socio executore, q. solus
 administravit, ipsi socio rō p̄stari dēt, ut te-
 net Bertachinus in tractatu de Epō. 6. p. q. 29.
 vers. pradiētis, n. 64. & iā hoc ita fuisse iudi-
 catū multoties vidi. Quinimo, & si Epus di-
 stribuerit inter pauperes aliquā quantitātē
 pecuniæ à testatore relicta, iudici ordinario
 rōnē reddere cōpelli, ut in l. nulli. C. de epīs,
 & cler. & in l. 5. tit. 10. p. 6. licet ibi Gregor.
 intelligat (& bene) p ordinario metropoli-
 tanū. Itē iudex nō solum pro se, verū p suis
 20 officialibus, rōnem officij, quod gessit, & ad-
 ministravit, reddere erit obnoxius, ita Aued.
 alios referens in 1. p. de exequen. mād. c. 3. n. 5
 & item de actore vniuersitatis esset dicēdū.
 Itidem & sequester siue depositarius rei de-
 positæ rōnem p̄stat, ita Castellus in d. l. 27.
 21 Taur. n. 9. Rebuf. ubi sup. vers. 19. & est text.
 de iure regio in l. 23. tit. 2. lib. 3. Recopil. Ma-
 22 ter itidē tutrix filiorū rōnem reddit, ita Dec.
 conf. 349. n. 6. Boer. dec. 61. & hos, & alios re-
 fert & sequitur Menoc. de arbit. l. lib. 2. casu
 209. nu. 6. Rebuf. ubi sup. vers. 7. extendit
 Gustier. de iuramēto. confirmatorio. 1. p. c. 4. n.
 19. & 23. & c. 41. n. 3. & inauia notat Socyn.
 conf. 2. l. 1. Quinimo & pater q. habuit bo-
 na aduēticia, vel perfectilia filij tanquā legi-
 timus administrator, ipsi filio rōnem p̄stare

23 nō cōpella. Sed tantū vt ipsi filio bona tra-
 dat astringant, ut in l. 2. tit. 2. p. 3. ibi, que le
 entregue de aquellos bienes. Tñ si administra-
 uit vt tutor vel curator, vel si Castrensis, vel
 quasi Castrensia administravit, proculdubio
 rōnem ipsi reddere debet, ita Bar. in l. lisis,
 S. si ff. de neg. gest. eo q. fructus ex peculio
 Castrensi, vel quasi illi non acquirunt, ut te-
 net Lara de alim. in princ. nu. 68. Pala. Rub. in
 repe. rubr. de dona. S. 42. n. 9. Cualet. de tutore
 n. 291. licet simpliciter eā reddere sufficiat, ut
 voluit Castellus ubi sup. & v̄ probat ex tex.
 in l. cum multa, C. de bonis, q. lib. Castellus in
 tract. breuissimorū rōnum vulgari sermone cōpo-
 sito. 2. p. f. 5. vers. sculo, de aqua se inferre, Re-
 buf. ubi sup. Aymo. conf. 218. Rol. conf. 49. nu.
 13. Roder. Suarez in qōne maioratus, nu. final.
 Abb. conf. 63. in fi. lib. 2. Menoc. d. casu 209. n.
 7. vel et si administravit bona filij emancipa-
 ti, l. lisis, S. pater, ff. de neg. gest. Aym. conf.
 supra relato, nu. 2. & 3. & ex supradictis de-
 duci poterit intellectus, ad tex. in leg. cā opor-
 tet. vers. neque rōnem, C. de bonis, q. lib. Et si
 24 maritus constāte matrimonio bona, q. ex-
 tra dotē vxori obuenerūt administravit, so-
 luto matrimonio de illis rōnē p̄stare dēt, ita
 Bal. Nouell. in tract. de dote priu. 14. n. 2. in fi.
 25 Et quod mercatores, & oēs alij, qui gabellā
 soluere tenent, rōnem emptionū, & vendō-
 nū fisco, vel publicano, siue gabellario red-
 dere teneant, probat Bal. in l. dissolue. C. de
 condōni insert. Martin. Laudem. in tract. de fi-
 sco, q. 208. vol. 3. & hodie hoc iure regio con-
 stitutū est, in l. 23. tit. 19. lib. 9. recopil. ubi po-
 nit formā huius rōnis, & libri, in quo conti-
 26 neē, quod præfati doctores intelligunt, vt
 saltim librū emptionū, & vendōnū fisco, vel
 gabellario exhibere teneant. Itidē & qui p-
 misit rōnem tenere de aliquare, uti admini-
 strator, rōni obnoxius manet, vt voluit sena-
 27 tus Genuēsis, dec. 58. n. 2. Itidē patruus rōnē
 tutelæ tenet reddere nepoti, ut per Rebuf.
 ubi supra vers. sculo octauo pag. 544. Quinimo
 28 & filius curator patris furiosi, vel mēte cap-
 ti, non minus rōni reddendæ obligat, ut per
 Bertach. in tract. de epō. 6. p. n. 64. vers. quinto
 idē. vol. 4. Baeza de decima tuto. c. 4. nu. 32.
 Et hic actus reddendi rōnē admodū neces-
 29 sarius est p bona reipublicæ politica, vt et si
 nō sit in vsu redditio rōnū, quilibet admini-
 stra-

- strator rōnē reddere cōpelli possit, *ut voluit Affl. in constit. Sicilia, q̄ incipit minoribus in fi. Cassan. in consuet. Burgund. rubr. 6. S. 6. vers. reddere, n. 20. quos refert & sequitur Baeza in tractatu decimatus. c. 2. n. 159. & licet prefati doctores hanc cōclusionē veram esse in tutore, vel curatore (tantū) existimēt, tñ & in quolibet alio administratore locum habebit, ut voluit Guid. Pap. dec. 631. in prin. vers. 4. an praxen, & in responsione ad quarsum dubiū, n. 9. Cuius snia cōprobatur, quā cū redditio rōnis sit de iure diuino, ut supra 6. 1. probauimus, nulla consuetudine prius poterit abrogari, ut in 6. dist. in prin. & in S. his ita Anto. de Rossell. in tract. de concilijs, c. postquā reulimus, n. 10. Quod si plures dati fuerint tutores, vel curatores, minori oēs simul rōnem reddere debent, ita Bald. in l. si plures, C. de condonibus insertis. Cassan. in consuet. Burg. rubr. 6. S. 6. verbo reddere. Quod tñ intellige verum nisi vni eorū tantū fuisset commissā administratio, ut voluit Baeza de decima. c. 2. n. 66. iudex ē et non solū pro se, verū pro ipsius officialibus rōnē in sindicatu p̄stare dēt, ut voluit Auend. de exequen. mād. 1. p. c. 3. n. 5. Et ut vnico verbo oīa absolua-
 30 mus, quilibet administrator, siue necessari⁹, siue voluntarius, a lege, iudice, vel hoīe cōstitutus (et si sine mandato administrauit) rōnē suae villicationis, siue gestionis ei, cui⁹ interest reddere erit obnoxius, ut voluit Da maudet. in tract. de tutore, & curatore f. 66. n. 17. Quod verū intellige, et si summus Pōtiffex fuerit administrator, ut per Beroium qōne familiari. 16. Ioseph Lud. dec. 4. n. 4. ad idque eorū hīdes astringuntur, ut tenet Roman. conf. 414. in prin. Dec. conf. 90. vers. circa secundum,*
- 31
- ut quis ad sacros ordines promoueat, vel in religionē recipiatur, interim quod suscepta administrationis rationē nō praeſtiteris. Appellari non potest ab interlocutoria, qua iudex precipit, ut rationes reddatur, & si appellatum fueris non obſtante appellatione iudex absq. metu assentati procedere pōt, dūmodo administrasse constiteris appellanti. Rationem reddere obligatas, si ad ecclesiā confugias pro non reddenda ratione, an ab ea impune extrahi possit. Debitores, qui sublati bonis cum eis ad ecclesias confugiunt, an impune ab illis extrahi possint. Debitor publicarum functionum si ad ecclesiā confugias ab ea extrahi non debes, si pecuniam à se collectam secum non asportauit. Administratores, si bona sua secum ad ecclesias asportauerint, & rationes reddere detrectent in regio consilio praestatur sꝛedula ad hoc, ut tanquam publici latrones ab ecclesia extrahantur. Iudex ecclesiasticus vim facit si iudicē excoīces, qui administratorem nondū reddentem rationem & bona asportantem, ab ecclesia extraxit si clericum administratorem capiat. Factores & regis administratores ad regnum Portugallia fugientes ante redditam rationem ab eo extrahi possunt. Hares administratoris, si ad ecclesiam confugias, ante redditam rationem administratoris defuncti, vel reliquorum solutione nondum facta, an ab ecclesia extrahi possit. Administratores duo si vnus patrocini⁹ fuerint constituti, & vnus administrauit solus, an alter qui non administrauit pro reddenda ratione possit conueniri, antequā conueniatur qui administrauit. Administrans, an prius quam socius, qui non administrauit, conueniri debeat pro reddenda ratione, & reliquorum solutione. Differentia quae sit inter publicos, & priuatos administratores. Hares illius administrauit, an exequi debeat antequam ad consociū, qui non administrauit perueniatur. Factores ab administratore principali cōstituti, an domino pro reddenda ratione conueniri possit. Aduersus illiū qui rationem reddere tenetur, du.

S V M M A R I V M.

- 1 Administrator interim quod rationes nō reddit ad sacros ordines promoueri non potest.
- 2 Beneficia ecclesiastica nō debēt cōferri, ei, qui aliena negotia administrauit, donec rationē administrationis suscepta praestiteris.
- 3 Administrator bonorum reipublica, vel etiam priuati, non debet recipi ad religionem donec ratiocinia praestiteris.
- 4 Episcopus & etiam Papa dispensare non solēt,
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18

- duplici remedio domino succurritur, & an libellus generalis procedat.
- 19 Administratori ultima supplicio damnatus succurritur, si dominus petas, ut antequam suspēdatur, vel decapitetur, rōnem reddat, & interim supersederi dēt s̄ executione mortis
 - 20 Condemnatus ad reddendum rationem, potest compelli ad prastandum fideiussorem, interim quod eam reddat, & quando.
 - 20 Administrator si vti suspectus de fuga captus sit, & factā, computatione calculatores paritum, vel unus eorum cum tercio declarētur eum in nullo esse debitorum, an statim debeat liber relaxari, appellatione aduersari non obstante.
 - 21 Obligatus ad reddendū rōnē, certo die, vel tpe, non reddendo illā tpe designato dicitur esse in mora, & an teneatur ad interesse, ex illo
 - 22 Ratio an reddi possit per procuratorem. (dic.
 - 23 Petens rationem sibi prastari, a negotiorū gestore, videtur suam gestionem approbare.
 - 24 Administrator an possit compellere dominum, ut secum ad ineundam rationem sedeat.
 - 25 Tutor vel curator, an teneatur sumptus, & alia mēta prastare. minori petēti rationem interim quod ratio calculatur.
 - 26 Tutores interim quod rationem non prastaverint gabellas non conducunt.

CAP V T IIII.

De odio & fauore administratoris, reddendis, vel non reddentis Rationem.

- 1 **Q**ui rationē reddere sunt obnoxij, si illā suo tpe non pstituerint, multis quidē efficiunt incōmodis, & admodū hęc rōnis dispūctio lege diuina, humanaq; , & canonicis institutis fauet, ut iure pstitutū sit, qđ interim qđ administrator rōnē nō reddiderit ad sacros ordines p̄moueri nō possit, l. 2. C. de episc. & cler. c. si quis obligatus, 54. dist. l. 23. tit. 6. partit. 1.
- 2 Quod tpe quo suscepit administrationē ali quibus sacris ordinibus erat iā initiatus, minime bñficia ecclesiastica illi confiteri poterunt, donec prius rōnem villicationis reddiderit. c. non confidat. 50. dist. c. unico de oblig. ad ratiocinia.

- 3 Rursus & si religionē talis administrator ante redditā rōnē ingredi affectauerit, mini-

me ante redditā rōnem ad illā dēt admitti, c. legem 53. dist. ibi, quod si etiam talis quique monasterium petunt suscipiendi nullo modo sunt, nisi prius ratiocinijs publicis fuerint absolui, & per istā text. ita tenet Brigiensis in suis qđ. dominicalibus q. 21. vbi dicit, qđ si talis administrator de facto fuerit ad religionem admissus, ad pristinū statū est reuocandus, ex text. in l. officiales, C. de Episc. & cler. Quod si à monachis non reuocet, manu militari reuocari poterit p iudicē, ex tex. in l. si quis curialis. C. de Episc. & cler. quæ snia in tantū vera est, ut neq. Epus, neq. ēēt summ^o Pontifex in simili casu dispensare debeat, cū tali administratore, ut in d. c. unico de obligatis ad ratiocinia, & in l. 64. tit. 5. partit. 1. ibi, Nin con aque illos che han de dar cuenta al Rey, o a otro seglar, quod proculdubio ego verū intelligo, qđ talis administrator administrasset bona alicuius secularis personæ, qđ non esset de miserabilibus, sed Regis, reipublicæ, vel alicuius Magnatis, siue opulenti hominis, secus tñ si administrasset bona alicui^o miserabilis, vel Ecclesiasticę psonę, capite peruenit 86. dist. tenet Abb. in d. c. unico, n. 3. qui optima in pposito congeffit. Et rō illa esset poterit, qđ cum iudex Ecclesiasticus sit iudex cōpetēs in causis miserabiliū psonarū, c. super quibusdā, de verb. sign. Bertrach. de Gabellis, q. 23. n. 50. p ingressum religionis non p̄iudicat, quominus oībus iuris remedijs qđ ipsum in religione existentē procedatur, & ita disponit textus in leg. 23. tit. 6. partit. 1. qui est notandus.

Præterea in tantū iura odio habēt, istos administratores nō reddentes rōnes, quod si ab eis appellet, ab interlocutoria de reddendo rōnē, adhuc iudex appellatione remota aduersus illos pcedere pōt absq. metu attentati, dūmodo pstituerit administrasse. Pro qua snia est tex. in authentica de sanctis. Episc. S. aconomos, collat. 9. ibi, Si uero putaueris se grauari, post repetitionē (hoc est redditionem) Metropolitannus. cām examinet, non enim conceditur eisdem ante exactionē debiti proprias Ep̄os declinare, quem text. ita intelligūt ibi, gl. & Ang. verbo repetitionē, Maran. de ord. iud. c. de appellationibus, n. 197. Lācel. de attentatis, 2. p. c. 12. lim. 19. Guttier. in practicis, q. 37. Canale. in tract. de iure a n. 222

Sed

6 Sed rursus in tantū iure huic redditioni rationū fauet, vt si obligatus ad reddendū rōnem, ante illā redditā, ad Ecclesiā confugiat, adhuc ab ea extrahi possit, & prætenu immunitatis defendi nequeat, Quod maxime verū est, vbi talis administrasset patrimoniū regale, ex tex. in *ant. de mand. princ. §. publicorū, ibi quoniam fiscalium rō, et militibus & priuatis, ipsiq. templis, & cuncta reipublica utilis, & necessaria est, & in l. 5. tit. 11. part. 1. ibi, E por esto mando el derecho de las leyes antiguas que los saquen dellas, sin calonna ninguna. & ibi, E los que tienen de dar quenta a los Emperadores, y a los Reyes de sus tributos, o de sus pechos. Et hæc snia non solū locū hēt in administratoribus Regijs, sed ē in iudicibus, q. finito officio, rōnem sue vilicationis p̄stare, & syndicatui assistere sunt obnoxii, in leg. unica vers. ultra sacros terminos, C. ut oēs iudices, tam ciuiles, q. criminal. Paris de put. in tract. de syndicato uerbo officialis c. 8. n. 6. Abiles in c. pratorum, c. 1. n. 25. Castel. à Bobadilla in sua politica p̄torum lib. 5. c. 1. n. 120. Et non solū in regalibus, vel publicis administratoribus p̄dicta snia, locum habebit, sed ē in quibuscūq. alijs administratoribus (ante redditā rōnē) ad Ecclesiā confugientibus, vt voluit Boer. dec. 215. n. 7. Et hæc sniam tenent plures relati à Remigio de Goni in tract. de immunitate Ecclesiarū, fallēt. 37. & 38. Pacific. in sua praxi. f. 150. c. 3. n. 258. Et confirmat, q. si miles fraudatores ab Ecclesia subueniri non debēt, vt in d. leg. 5. part. 1. ibi Cano seria cosa razonable que à tales mal fechores como estos amparasse la Iglesia que es la casa de Dios, donde se de vela justicia guardar mas cumplidamente que en otro lugar, e porque seria contra lo que dixo nuestro Sennor Iesu Christo por ella que su casa era llamada casa de oracione, non deue ser fechoa cuenada latrones. Latronibus enim 9 assimilantur, qui cum rōnē reddere teneat, p̄sonas, libros, & chirographa p̄trecāt, occultāt, & retinēt, in d. l. 5. ibi. E los que tienen de dar quenta iūcto, versiculo precedenti, & in tutore hoc ipsū sentit Bacca vbi s. c. 13. n. 17*

Aduersus tñ p̄dictā cōclusionē, vt get tex. in lege tres tutores ff. de adm. tut. vbi tutores q. p̄ fide peregerunt administrationē nō dicunt cōtrectare res pupillorū: Igit si furtum

est cōtrectatio rei alienæ inuito Dño, tutores, etsi p̄ fide dicant, p̄p iniquā administrationē, non tñ latrones, & fures dici poterūt, ad hoc, vt ab Ecclesia extrahi possint. Rursus pro hac snia facit, q. a & si fures dicerent isti tutores & administratores, adhuc tñ immunitate Ecclesiæ gaudere deberēt, cū non possint dici fures manifesti, q. bus solis Ecclesiæ immunitas denegat, vt in capite ficut antiquus 17. q. 4. cap. inter alia de immu. eccles. l. 4. tit. 11. p. 1. ibi. A si como à los latrones manifestos que tienen los caminos e las carveras. Ideo isti administratores ad Ecclesias confugientes ante redditā rōnē, vel reliquorum solutionē, tāquam simplices debitores reputari debent, quibus proculdubio, immunitatis Ecclesiæ priuilegium competit.

Pro sedanda tñ hac difficultate dicendum erit, quod dispositio, d. l. 5. tit. 11. p. 1. (pro affirmatiua snia superius relata) locū hēat, qñ tales administratores, tutores, collectores, siue exactores tributorū, vel alij similes administratores, vel eorū factores, ante redditā rōnē secum bona, pecunias, vel libros rōnum in Ecclesias conferunt, vt colligit ex decisione, tex. in l. 13. tit. 2. lib. 1. & in l. 2. tit. 19. lib. 5. in noua legum regni collectio, hi enī tanq. publici, & manifesti latrones, ab ecclesia extrahunt, p̄tita tñ cautione, quod in corpore non punient, vt in d. l. 13. Secunda tñ conclusio, s. quod immunitate gaudere dēt, locū hēt, qñ bona, pecunias, vel libros secū in Ecclesias non p̄tulerunt: tali. n. casu tanq. simplices debitores reputant, & immunitate ecclesiæ, sicut ceteri gaudere debent. Quam sniam tenet Roder. Snar. l. 2. ti. de los gouernos, q. 5. n. 1. l. 2. fori Couar. l. 2. var. c. 20. n. 14. Sed ad p̄istos p̄fidos administratores ad Ecclesias confugientes, medela nō deficit, q. creditores poterunt adire consiliū regium, & dabit illis schedula regia ad hoc, vt audices, & alguacelli illos impune ab Ecclesia extrahat, ac si publici latrones essent, vt tenet Olanus in suis cōib. opin. l. 1. f. n. 113. Valdes. in add. ad Roder. Snar. vbi sup. Gastier. in pract. q. l. 1. q. n. 19. vbi dicit, q. si hoc casu iudex Ecclesiasticus ministros iustitiæ (tales administratores ab ecclesia extrahentes) cēsuris ecclesiasticis grauet, eo, ve pro publicis excōicatis declararet, vim illis

lis manifestā inferret, & curia regia pro illa subleuanda adiri posset. Et hanc snia sequit̃ Valdesius primariæ iuris pontificij Cathedra p̃fessor & in nra regali cācellaria aduocatus, & acerrimo p̃ditus ingenio modo vero Granatensis p̃torij senator meritissimus in additionibus ad Roder. in loco s̃. cit. qđ extende ēt vbi talis administrator clericus esset, & a s̃culari iudice caperet, *ut uoluit Bobad. in politic. lib. 2. c. 18. n. 138.* poterit ēt extrahi à regno Portugalliæ administrator regius, vel factor mercatoris, q̃ nō reddita rōne illuc cōfugijt, *ut l. 6. ti. 16. li. 8. recop. ver. 2. incipienti. Oiro si en quāto toca a las p̃sonas.*

Et p̃dicta snia non solū locū h̃ret in ipsis administratoribus (modo supradictis) ad ecclesiā confugiētibus, sed ēt p̃ eorum h̃rdes, bona siue rōnes, & libros, ad ecclesiā asportantes: q̃a in materia rationū, dicta in administratore, regulariter locum h̃ent in eius h̃rde, q̃n reperit̃ esse in dolo, *l. 3. S. hac actio. ff. de neg. gest. l. tutela, & l. l. oēs tutores, C. arbitrium tutela tex. elegās l. alio. C. de litem iurand. ibi. At enim heres eius ita demū si reperta ē l̃t̃ ditate dolo malo nō exhibeat, & l. 6. tit. 11. p. 3. Ro. cōf. 413. n. 2. Aym. cōf. 218. n. 3.*

Præterea si duo fuissent vnus patrimonij administratores p̃stituti, nō solum, q̃ administrauit, verū ēt q̃ nihil administrauit, p̃ reddēda rōne conueniēt, ĩ tātū, ut neq. bñficio ordinis se tueri possit. *ita Bar. in l. cū ali cui n. 3. & 4. ff. de neg. gest. Paris. tit. j. S. 6. gl. 6. n. 33. idq. tenet Damau. i q̃o. parū, aut simili iuris, q̃ est iter cōes opiniones plurimorū, f. 673. col. 2. Baez. i tract. de dec. ius. c. 15. n. 2.*

Aduersus tñ p̃dictam cōclusionē ṽr text. formalis, & expressus in *l. 2. C. si tutor vel curator non gesseris*, vbi cauēt, q̃ si duo tutores dati sunt pupillo, & vnus gerat alius vero gestionem, uel administrationem nō se intromittat, ille q̃ nō gessit, nō tenet rōne reddere, nisi p̃ ab vtroq. neglectis, & nō administratis: igit̃ p̃dicta snia nō est tenēda. In qua difficultate, *Parise. vbi sup.* distinguēdū fore existimat, publica an priuata fuerit administratio Primò. n. casu p̃culdubio administratores publica autoritate deputatos, singulos, tñ. si q̃ nō gessit, q̃ ille, q̃ gessit, ad reddēdū publicas rōnes cōpelli possit affirmat, licet administratio fuerit autoritate publica, vtilitate

verò priuata. *ex tex. l. 2. S. si vbi gl. verbo riorē, cū l. seq. ff. de cur. bonis dādo*, qđ ipse verū intelligit, p̃ter q̃ si i ipsa p̃missione, & administratorū cōstōne, diuisa fuisset administratio, *ex tex. l. 2. S. si plures*, Dicit ergo, qđ, siue feudo p̃hēso, siue pignorib. p̃ executione rei, iudicatæ, siue alijs bonis (quacūq. ex cā) de manu iustitiæ depositis deputati sint, in electione esset illi, cui rō p̃stari dēt, quē mauis voluerit, p̃ tali rōne reddenda p̃uenire, ēt si penitus nihil gessit, & quod sic electus bñficio diuisionis, siue ordinis minime opponere poterit, licet habeat facultatē p̃ueniendi, siue capiēdi cōsortes, quod si solus soluerit, bñficiū cedēdarū habebit, *ex tex. in l. i. creditore ff. de eniēt.* quē p̃ hac snia citauit ipse *vbi sup. d. gl. 6. nu. 33.* In secundo vero casu, s. quanto autoritate priuata tales administratores electi sunt, p̃rium sit dicendum, s. quod prius ille, qui gessit, deinde q̃ nō gessit p̃ reddenda rōne, & reliquorū solutione dēat p̃ueniri, p̃ *tex. in l. tutores, qui post finē S. in eū ff. de adm. tut. ex eo*, quia ille nullū publicum gerit officiū, quod ipse limitat & intelligit, nisi ex qualitate administrationis, vel rei, vel ex alijs circūstantijs p̃stare possit, quod vtriq. data fuit potestas i solidum administrādi, qđ in dubio est p̃sumendū, *ut voluit dec. Genu. 59. n. 4.* Tali. n. casu, tñ qui nō gessit, q̃ q̃ gessit, poterit simul p̃ reddēda rōne, & reliquorū solutione p̃ueniri, & ita voluit *Bar. l. 1. S. sed si duo. ff. depositi, & in l. si plures, n. 1. ff. de cur. bonis dādo.*

Prædicta tñ vbi sup. distinctio, aduēsa ē Accursij snia, in *l. 1. S. nunc tractemus, verbo alterius, ff. de tutel. & rō distrab. iuncto text. ibi*, vbi cauēt, quod ideo tutor, q̃ non gessit, ibi simul cū eo, q̃ gessit, p̃uentus fuit, s. quia cū de facto p̃uentus fuisset, nō oppoluit bñficio ordinis (quod sub intellige, nisi constaret, quod gerens non erat soluendo) in p̃dictis enim casibus, indubitātē, simul posse conueniri reputat *Barbat. cōf. 91. col. 6. in prin.* Quod aut̃ opposita exceptione, diuisionis, vel ordinis, nō gerens audiri debeat, donec gerens excutiat, firmavit *gl. in l. creditor, S. duobus verbo pro solutio, C. de tract. & facit tex. l. 2. C. si tutor non gessit*, vbi tutor non gerens, tenet p̃ male gestis à contutore, in subsidiū, non verò principaliter, &

B in

13 insolldum pōt pueniri, & hanc snām seruatam fuisse in curia parlamenti testat Bocr. dec. 60. n. 1. & 2. Marāt. de ord. iud. in proēm. n. 18. dec. Genu. 176. n. 7. Rochegal. qui subtiliter hac materiā tractat in l. eadē, n. 218. ff. de duob. reis Ioseph. Lud. dec. 4. n. 5. & qđ idē sit in administratoribus Reipublicę, aduersus vbi s. distinctionē probat tex. formalis i. l. quid ergo. ff. de ad municip. vbi duobus administratoribus ad regimē ciuitatis electis, si alter non administrauit, prius qđ administrauit, & qđ pro eo intercessit, deinde qđ illū administratorē nominauit, postremo verō, qđ nō gessit puenit. Ruersus vbi sup. distinctio diluit ex tex. non minus elegātī in l. i. C. quo quisq. ordine conueniatur, lib. 11. vbi loquēdo in administratoribus bonorū publicorū Iustinianus dicit: Si vero separatis portionibus ad munus nominati sunt, prius proportionē conueniatur qđ id munus administrauerunt. ex quorū iuriū diuisione, manifeste pfundit distinctio vbi sup. ex Bartolo s. relata, quatenus inter publicā, & priuatā rōnem distinguunt, En oībus namq. siue publicis, siue priuatis administratoribus (vbi administratio ab initio p dñm diuisa non fuit) prius qui gessit, quā qui non gessit conueniri dēt, pro rōne reddenda, & reliquis soluendis quod maxime locum hēt si a non administrante bñficiū ordinis opponat, & ita iudicauit Genuensis senatus dec. 64. ex snā Barbat. in d. conf. 91. & in duobus Socijs, quorū alter administrauit, alter verō desidiosus stetit, idē iudicauit Rota Genu. dec. 176. n. 7. Et ideo cauendū est in hoc a vbi sup. snā, quatenus, vbi s. si mauit, qđ publicus administrator, qđ non administrauit, tām ad exhibendū, & pstatū rōnes, & reliquorum solutionē, velo leuato, nedū pignoribus captis, sed ē statim, & sine vlla bonorū mobiliū discussione, p capturā, & incarcerationē psonę cōpelli possit, tanquā qui gessit, secus autē esse in priuato administratore, qđ illum via ordinaria, & iure actionis pueniendū reputat, quī proter subiectā materiā aduersus eum summam pcedendū sit. Dico ergo in proposito, quod licet verū sit, qđ si duo administratores cōstituti sint bonorū publicorū, tām vnus, qđ alter insolldum pro reddenda rōne administrationis obligatus

fit tñ si vnus tātum administrauit, prius ille, qđ administrauit, quā qui nō administrauit p reddendis rōnibus, & reliquis soluendis, debeat conueniri, & ita colligit manifeste ex decisione d. l. i. C. quo quis ord. conueniatur. Cautela tñ erit, vt sēper qui non gessit, citet, & vocet ad assistendum rōne illius, qđ gessit, qđ hoc casu statim facta excusione absq. nouo pcessu p reliquorum solutione poterit pueniri, argō eorū qđ notantur infra c. 534. fere p 101. Sed modo dubitat, an si ille, qđ administrauit, mortuus sit tpe reddendæ rōnis, an ēt prius hāres eius, qđ administrauit, quā qui non administrauit, p rōne reddenda pueniri debeat, Et hāc qōnem tāgit Pet. de Antiboli in suo tractatu de munerib. S. 1. vers. qđ si rusticus, vbi te soluit, qđ hoc casu prius administrator, qui nō gessit, quā hēres gerētis, debeat pueniri, ex eo, qđ hāres socij socius dici non possit, eius qđ nō gessit, ex tex. in l. hāres socij ff. pro socio, & simili casu itā obtinuisse testat. Dicit tñ, qđ si computatis rōnibus pecunia deficit, ab vtroque pro æquis patronibus exigi debeāt, ex tex. in l. si. vnus, ff. pro socio.

16 Sed modo pone, quod quidā fuit pstitutus administrator bonorū publicorum, vel priuati, & ipse alium factorē (ipse subleuādo) ad administrandum pstituit, dubitatur modo, an administrator principalis, an vero Dñs rei administratæ, exigere possit rōnē ab illo factorē, Et vñ dicēdum, qđ cum bona administrata non pteat tali principali administratori, sed dño, qđ illū pstituit, nullo modo, ipse ab illo absq. dñi mādato, & ptate rōnem exigere possit, ex regula quod nō strū, ff. de reg. iur. Sed pdictis non obntib⁹, est dicendum, qđ proculdubio ius petendæ rōnis competat ipsi principali administratori. cum ipse virtute mādati sibi pcessi ad administrādum, illum factorē constituerit, & ita in terminis resoluit Barbat. conf. 91. vol. 3. col. 3. vers. circa secundum.

17 Qualiter autē agendum sit aduersus administratōrē, adhōc, vt rōnem reddat ponit Bar. in l. i. C. si aduersus rē iud. vbi concludit quod p illam, qđ rōnem reddere tenet, dupliciter agi possit, hoc est, vt reddat rōnem & reliqua soluat (quod vulgariter dicimus, dar cuenta cōpago) & ēt, vt pdemnet ad solutionem.

tionem certæ quātitatis, ad quā restituendā declarēt. reum teneri occasione administra-
tionis sibi pmissæ, & ita ex Bar. vbi sup. tenuit
Genuens. senatus dec. 202. n. 1. dicens qđ i
hoc secundo casu debitū petitū venit in p-
cessu liquidādum p pputa, & libros rōnum.
Quinimō si quis solum dicat, peto rationē a
Petro mihi reddi, & hic gñalis libellus suf-
ficit, ad hoc, vt pđeneat ad reddēdū rationē,
& reliquorum solutionē, qā nihil aliud est
petere rationē, quā dicere, ut sibi reliqua re-
stituant, ex tex. in l. quis ff. de cond. & dem.
& in terminis, ita tenet. Soc. cons. 24. col. 1. in
prin. Quod ipse verum intelligit, dūmodo
in psecutione cāg actor deducat certas res,
vel quātitates, de qb^o rō prāstari debeat.

Nonnūquā etiam vtile esset administra-
tori, rōnes nondum dño reddidisse, nā si ad-
ministrato vltimo supplicio esset dānatus,
& petatur a dño, vt interim quod sibi rōnes
ab illo dānato pstantur, iudex supersedeat i
executioni vltimi supplicij, haud dubie iu-
dex hoc facere tenetur, donec ita dānatus
rationē reddat, ex doct. Angeli in l. 1. C. de
bonis pro scripto, quē ibi sequitur Bal. Bar. in l.
2. §. 2. ff. de cust. reorum Greg. Lup. in l. 11. tit.
31. p. 7. gl. verb. prennada, Gomez. in 3. 10. va-
ria. c. 3. vers. secundus casus, & hanc dicit sin-
gularem cautelā p amico capitaliter dāna-
to, aduersus quem remota appellatione p-
ceditur, Cepol. caut. 24. & eum sequitur Cel-
sus in eius additione, dicens, quod tali casu
iudex pculdubio tenebitur differre execu-
tionem, nisi q. petit rationē, sit in mora p-
standi informationē, qualiter ille dānatus,
sua bona aliquo modo administruit, Io-
seph Ludo. dec. 70. n. 1. Peñuera qđ. crimi. 22

Vltius dubitatur, an si qs fuerit pdem-
natus ad reddēdum alicui rōnem, statim p-
pelli possit, ad pstandum fideiussorē p reli-
quorū solutione. In qua difficultate dicen-
dum erit, quod quis talis teneatur, & pelli
possit, ad pstandum fideiussorē de iudicio
sistendo, minime tñ illud dare tenet de iu-
dicato soluendo simul. Quam snām tenuit
Caccialup. in tract. de debitore suspecto fugi-
tuo, ex n. 9. vsq. ad 13. & eius snām firma-
uit Palat. Rub. in l. 66. Taur. nu. 36. Roder.
Suarez in tit. de los emplazamientos, vers. vl-
terius nota. n. 4. & in hunc modū, & sub hac

distinctione est intelligenda dec. Genve. 164.
n. 22. & 23. quatenus ibi dñ, quod obligatus
ad reddēdum rōnem, teneretur partem liqui-
dā realiter offerre, & p residuo liquidando
debeat dare fideiussore. Nā dñt intelligi de
fideiussore de iudicio sistendo, non vero de
iudicato soluendo. Et hæc interpretatio est
nimis vtilis ad euidandū vexationes admi-
nistratorum, & ideo illam digito ligabis,
quia hic casus quotidie contingit in praxi.

Quæro itidem, an si administrator vti su-
spectus de fuga captus fuit, ad instātia peten-
tis rationē, & calculatoribus nominatis, ambo,
vel vnus cum tertio in hoc concordat quod ad-
ministrato nihil dñt, an eo ipso talis admini-
strator appellatione, vel reclamatione non ob-
stante debeat à carcere relaxari, libere, & si-
ne cautione, an vero sub fideiussore: & hæc qō-
nem dum hæc scribere habui de tacto, & vñ
dicendū, quod si quis fugiat eo tpe, quod
dñt reddere rōnem eius quod administtra-
uit, eo ipso aduersus eum sit psumendū, qđ
dolum in administratione pmissit, vt in
Auth. de collatoribus, §. si vero contingerit col-
lat 9. l. 3. C. de exact. tributorum, & ita tenet
in terminis administratoris fugientis, vel fu-
gā pparantis Paul. Guilandr. in tract. de re-
laxatione carceratorum. in q. de fuga in carce.
vers. qđo primo n. 5. vbi dicit, qđ si ministri iu-
stitiæ, vel alij, qui alicui administrationi p-
sunt, tpe syndicatus, vel quo reddere debēt
rōnem administrationis suæ fugerint, de lo-
co, in quo administrationē peregerūt, & vbi
rationē villicationis redere debuerunt, regu-
lariter talis fuga facit semiplenā probatio-
nem p illos, quod in dolo fuerint in tali ad-
ministratione, igitur interim quod cā diffi-
nitue fuerit terminata, relaxari non debet
administrator, nisi pstitis fideiussorib^o.

Sed pdictis non obntibus in proposito di-
cendum erit, quod licet verum sit, qđ admi-
nistrato ex cā suspicionis interim, qđ rōnes
reddidit, & reliqua restituit, capi possit, vt vo-
luit Palat. Rub. in leg. 66. Taur. nu. 36. vbi
Gomez. n. 2. (quod maxime pedit pndē-
te informatione de pparatorijs fugæ) tñ si
durante liq. datione rōnum, actor non iusti-
ficauerit capturā, & illū debitore esse non
demonstrauerit, captura dñt iniusta, & tanq̃
p iustitiā, & exprobatione priuilegiata ta-

B 2 cta,

ita, dēt reuocari, administrator absq. fideiussione relaxari, arg. tex. in l. hac stipulatio. S. diuus, vs legatorum nomi. cauea. ibi, iniquū esse superuacua cautione heredes onerari quoties res euident est, nullo modo fideicomissū debere. Et in termigis hoc voluit ita Ang. in leg. nemo carcerem, C. de exacto tribu. lib. 10. Cacialup. ubi sup. mēb. 6. n. 20. Imol. in l. 2. circa gl. verbo suspectum, ff. sol. matr. & p hac snia ex tex. elegā in l. 1. S. hac verbo, ff. ne uis fiat, ibi, proinde si ob falsum creditū, vel ob falsum petitionē, missus est in possessionē, vel si exceptione submoueri potuit nihil ei dēt pdesse hoc edictum, qā pp nullā cām in possessionē missus sit, & facit optime tex. in d. l. 66. Tauri, quatenus probat quod nō pcedente saltim sūmaria debiti informatione, nō p̄t q̄s p debito in carcerē retineri; credere tñ, quod si iudici aliquē pacto liqueret, qđ adhuc isto administrator p aliqua quātitate posset debitor reperiri, saltim sub dicto fideiussore de iudicio sistendo tantū, vel sub iuratoria cautione illū a carcere possit relaxare. Et ita vidi iudicatum in Cancellaria in fauorem Petri Palomeni mei clientuli.

- 21 Præterea si quis certo tpe reddere, rōnē obligatus est, ex pacto, vel legis dispositione, si adueniente eo tpe rōnē reddere recusa uerit, vel illā ultro nō p̄stiterit, dī esse, in mora, & ad interesse dānum passi poterit p̄dēnari, quā sniam tenet Affl. dec. 1. n. 50. n. 3. ubi dici, q̄ ille, qui tenet reddere rōnem, & reliqua restituere, nō reddēdo rōnem statuto tpe, est in mora, & qñ tps non est, in obligatione, interpellatio facit obligatū morosū, ex tex. in l. mora. ff. de usur. & in l. quod te mihi, ff. si cert. pet. dec. Genuc. 164. n. 17. Caudela tñ erit pro administratore, vel alio obligato ad reddendū rōnem, ad euandā morā ex interpellatione resultātem, vt si creditor illum interpellat, ipse rñdeat, amice calculemus rationem, quia si in aliquo fuerim debitor, sum paratū soluere, & hoc casu non cōstituet ī mora quod intellige, nisi dolo id faciat debitor, quā cautelā signauit las. in l. qđ de mihi. n. 8. ff. si cert. pet. ubi refert aliā cautelā, qñ rōnes sunt intricatæ, & q̄s pro illis reddendis interpellat, l. quod ad hoc, vt eui tet penā, offerat fideiussorē de eo, quod apparebit debitor, quam sniam probat ex tex.

in l. statu liber rationem, & in l. seruus qui hare. ff. de statu lib. Et rō est, qā mora in non li quidis nunq. cōmittit, nisi per iudicē declaret quid sit debitum, ita Bald. in l. accep. 1. C. de usuris. Quod autem liquidum est statim tenetur soluere per iura sup. dicta.

- Deinde dubitari poterit, an ratio possit reddi per procuratorem? Et dicendum est, qđ sic, ex tex. in Auth. de collatoribus. S. si collat. 9. & ita tenet Abiles in capitulis pratorum. c. 27. glo. entreguen. 22. & qā tex. in d. S. si. loquit de rōne reddenda in sindicatu, tu vltra oēs vide text. loquētē ī rōne administrationis pecuniæ, vel patrimonij in l. 5. l. 10. p. 6. ibi, tenudo do es el Obispo de dar quenta por se, o por otro aljuez ordinario, &c.

- 23 Rursus dubitat, an eo ipso, quod quis petis rationem sibi reddi, ab illo qui sua negotia gessit, vel administrauit, eius gestionem, vel administrationem & contractū circa illam per ipsum factos approbare videatur. Et in hac difficultate dicendū vī, quod ista in formis patientia dñi habet, pro consensu, & ratificatione, arg. text. in l. quam tuberone ff. de peculio. sed p̄dicto iure non obntē rñam sniam tenuit in terminis, Soc. conf. 24. col. pen. vers. ult. neque obstat. ubi expresse tenet, quod nō bene sequit, Titius petit rationem a Sēpronio sibi reddi bonorū societatis, ergo ratificat societatem: cū talem rōnē petere potuerit absq. aliqua ratificatione, ideo qā ille actus petendi rōnem indifferens est quod p̄t se hauere ad esse, & non esse, & qñ act⁹ hñe se p̄t adesse, & non esse, nunquā resultat p̄sumptio tacitæ voluntatis, ex tx. in l. pro herede. S. Papin. ff. de acqui. here. non. n. probat hoc est quod ab hoc cōtingit abesse. l. non hoc. C. unde cognati, cum complicibus.

- 24 Vltcrius dubitatur, an administrator, vel qui aliena negotia gessit, possit compelli dominum, vs rationem administrationis vel gestionis a se facta recipias. Et videtur dicendū, quod cū obligatio sit reciproca inter dominum, & administratorem, quemadmodū administrator potest compelli a domino ad reddendum rationem, eodem modo administrator compellere possit dominū ad illam recipiendam, quod probatur ex tx. in l. 1. S. si. ff. de cōtraria, & vili actio. iute. Et in terminis Paul. Castrens. in l. vix certis, nu. 4. ff. de

de iudicis, firmavit, quod illi, qui aliena negotia gesserunt, possunt petere fieri calcula-
tionem, vel remissionē rōnem, ad hoc, vt ab-
soluantur ab administrationis vinculo, ac
post domini mortē ab hīdibus illius, cui rō
reddi dēt non molestantur: & hoc dicit sanū
esse p̄siliū p̄ administratoribus, ne bona
semper maneant obligata, & obnoxia pro
administratione, & reliqua, vt in l. pro offic.
C. de adm. tut. Et hanc eadē sn̄iam refert, &
sequitur Abiles in Capi. preta. c. 30. n. 4. Da-
mand. in tract. de tut. & cura. f. 99. n. 2. & 3.
Quod si dominus rōnē recipere de trectet,
tunc iudex calculatorē p̄ domino nō iavit,
& p̄sito, quod in nihilo debitor est, iudex
illum quietabit, & liberauit annexu obliga-
tionis, & perinde libererit, ac si dñs ipsum
liberasset, & quietasset, arg. tex. in l. si ob cām
de euict. vbi factum iudicis æquiparat̄ facto
partis, ipsa parte p̄tumace existente, de quo
latius dicemus infra c. 6. n. fi.

25 Ultimo, & finaliter, pro p̄plemento hu-
ius capitis dubitat̄, an eo ipso quo tutela, vel
cura finitur, et ante redditā, vel acceptā rōnē
administrationis, bona, immobilia, administra-
ta ipso iure, & absq. vllō actū traditionis ad do-
minum peruenisse dicātur, an vero illa retine-
re possit administrator, interim quod rōnes, &
computa calculantur, & in primis dicendum
v̄r, quod possessio, siue nuda bono ū deten-
tatio, semper penes ipsum administratōrē
maneat, interim quod ipse rōnem reddit, &
talía bona restituit, cū ipsi liceat retinere il-
la, p̄ p̄pensationē, vel pro sibi satisfaciē-
do de eo, in quo minorem reliquauerit, qđ
probari v̄r, ex tex. in l. 1. S. prater ea. ff. de cō-
tra. & utili actio. tu te ibi. Sicerit arbitry eius
vtrum cōpensare, an petere velit sumptus: &
ita tenent Dy. & Alberi ibi, Petrus Iacobin. in
sua praxi. i. rub. de actio. & rōnibus distrah.
prope finem vers. tutor enim idq. tenet Alber. i.
l. pro offic. n. 6. col. fi. ff. de adm. tut. & in leg.
alimenta. C. de neg. gest. Aymo. conf. 175. n. 13.
Molinatus nouissime in tract. de retentione. n.
41. Cum igit̄ tutor vel curator vti possit p̄di-
cta retentione bonorū, q̄ administrauit, nul-
lo mō dicendū v̄r, quod bona immobilia
ipso iure finita administratione ad domū,
vel minorē perueniant absq. facto, & volun-
tate ipsius administratoris: pignoris (enim)

interim instar habent, dū rōnes calculant̄.
Et sufficit, quod dū de reliquis apparet, ali-
menta, put antea, minori docenti instrum-
tutelā, & inuentariū, ab ipso tutore factum,
à tutore, vel curatore mittent̄, vt sensis Co-
nar. prac. qđ. c. 6. n. 6. licet nō teneret tutor mi-
nori alimenta ministrare, si iā restituta tute-
la adulto ipse tali tutori qōnem moueret,
circa hoc, an plus sibi restitui debuisset, vt
in l. Imperatores ff. de tutel. & ratio. distrah-
hend. quasi ita intelligit. Viuianus ibi in ca-
sus positione. Ceterū aduersus p̄dicta facit
tex. in l. vnica S. ex actio. C. de rei vxoria a-
ctio. ibi licet maritus sit legitimus admini-
strator dotis, & aliorū bonorū parafernaliū
vxoris, tū vxore mortua, vel dissoluto ma-
trimonio, statim ipsa bona totalia in hīdes,
vxoris transeunt, vt patet manifeste, ex d. S.
ex actio ibi. Ceteris videlicet rebns qua solo
continentur, illico restituendis. Præterea fa-
cit gl. leg. fi. verb. translatione, c. de peri. tutor.
vbi tenet, quod eo ipso, quod quis definit
esse tutor statim transeunt in minorem oīa,
quę p̄cta erant rōne administrationis tute-
læ, quinimo, & si statim illa bona non resti-
tuit, d̄r esse in mora, & ex mora ad interesse
tenet̄, vt in l. si postea quam ff. rem p̄p. sal-
uam fore. ibi. si postea quam pupillus ad pu-
bertatem peruenierit tutor in restituenda tute-
la aliquamdiu moram fecerit, certum est, &
fructūū nomine, & usurarum medij temporis,
tām fideiussores, quam ipsum teneri.

Rursus pro hac sn̄ia facit, q̄a accessoriū
sequit̄ naturā principalis, igit̄ si minor adue-
niente pubertate, vel adducta ætate, statim
& ipso iure exit à p̄tate tutoris, & efficit̄ sui
iuris, vt in l. 2. tit. 7. lib. 3. fori, & in l. 12. tit.
16 p. 6. Eodem mō bona (saltem immobi-
lia) q̄ de se sunt nota & manifesta, statim à
sua p̄tate exire debet: siquidem, respectu p̄-
prietatis nulla cōpensatione expectati dēt, cū
de quantitate ad speciē nō fiat cōpensatio.

Neque huic sn̄ie obstat tex. in d. S. præte-
rea quatenus loquitur de cōpensatione per
tutorē faciendā, q̄a cum minor nō possit re-
liquari, nisi pro pecunia, illa pecunia nō po-
terit cōpensari cū speciebus, q̄a de quātita-
te ad species non admittit̄ cōpensatio, vt se-
net gl. fi. in l. fi. C. de compen. Greg. in l. 21. glo.
verbo (estonce) tit. 14. partis. 5. Negusan. de pi

gnora. 5. p. princ. memb. 5. n. 11. Ioan. Bofch. in
trad. de legi. nuptijs, lib. 3. n. 5. Igitur si in his
cessat cōpensationis rō, & per psequens ces-
sare dēt ipsa cōpensationis, & sic dicendū erit,
quod ipso iure minori restō facta censent,
Quod maxime procederet, qñ tutor fuisset
à patre minoris liberatur ab aōne tutelæ.
Quam snām probat Pet. Surd. dec. 184. n.
9. & 10. ex tex. in l. Aurelius S. Mauiā ubi no-
tant gl. & Bar. S. de libe. lega. Alex. conf. 47. n.
12. & adibi adducta in oppositum satisfacit.

Neque ēt oberit, quod tex. in d. l. si postea
quam loquūt p verbum restituere, quod fa-
ctū hoīs requirit, ut in l. qui restituere, ff. de
rei vend. quia rñdetur, quod ibi illa verbo
(restituenda tutela) intelliguntur de rōne
reddenda, & sic interpretatur Accursius ibi.

An autem tutores nondum reddentes ra-
tionem, ad conductiōē gabellarum admit-
tantur, vide, quod non, per Azeued. in l. 5.
tit. 10. lib. 9. recop. n. 14.

S V M M A R I V M.

- 1 Resua quilibet est moderator & arbiter.
- 2 Necessitas reddenda rōnis p̄t in restō remitti.
- 3 Rationis remissione non obstāte, administrator
pro ratione reddenda, & reliquis restituen-
dis potest conueniri.
- 4 Rōnis reddito favore publico fuit introducta.
- 5 Liberatio à reddendis rationis, quid operetur,
etiam ubi verbis quantumcumq. amplissi-
mis, & generalibus efficitur.
- 6 Tutor, vel curator qui a reddendis rōnibus te-
stō, vel pacto fuit liberatus, & si pupillares
pecunias otiosas habuerit, non potest de usu-
ris vel interesse earum onerari.
- 7 Obligatio reddendi rationes, licet testō directo
remitti non possit. potest tamen per obliquū
remitti, legādo administratori qdqd ipsum
debere constitit, ex ipsa administratione.
- 8 Reliquis legatis administratori, censentur ei
remissa, qua ratione doli p̄sumpti, & culpa
ēst lata omissionis commissā ab eo exigipote-
rant, modo factus non fuerit locupletior.
- 9 Iuramentum non auget obligationem extrinse-
cus, sed ei intra suos limites manenti, reli-
gionis uinculum addis.
- 10 Minor etiam si cum auctoritate curatoris, &
decreto iudicis interueniente, sub iuro iurā-
- do confiteatur, rationem à tutore sibi red-
tam fuisse, & ob id ei quitationem fecerit,
adhuc iuramento nō obstante, tutor pro red-
dendis rationibus potest conueniri, nisi illas
vere redditas fuisse ostenderit.
- 11 Administrator nullo modo vel pacto à reddendis
rōnib⁹ futura administrationis p̄t liberari.
- 12 Si minor liberauerit suum tutorem ab admini-
stratione tutela praterita, dicens, quod à suo
tutore non petatur ratio tutela, eo quia cum
vult ab omni cura liberare, adhuc prædicta
liberatione non obstante, pro ratione reddenda,
& reliquis restituendis potest cōueniri.
- 13 Testator si simpliciter legauit liberationem tu-
tori, ne teneatur reddere rationes futura
administrationis, tutor dumtaxat liberat⁹
presumitur, ab exacta, diligenti, ac (ut ita
dicam) rigorosa & anxia redditione rōnis.
- 14 Liberatio si sit relicta matri tutrici, an ad reli-
qua ea non obstante teneatur?
- 15 Liberatio etiam si verbis multum amplis, &
generalibus facta sit à reddendis rationib⁹,
adhuc administrator non censetur liberatus
à reliquis dolosa administrationis futura.
- 16 Culpa lata dolo equiparatur.
- 17 Testator etiam si legauerit administratori, qd-
qd apparuerit eū debere ratione tutela quā
administrauit, non censetur legatum qdqd
rōne dolosa administrationis debere cōstitit.
- 18 Redditio rationis administrationis praterita,
remitti potest.
- 19 Reliqua ubi non censentur remissa, etiam si qd
sit liberatus à reddenda ratione, rationem
reddere tenetur cum ex redditione ratio-
nis, necessario ad reliqua perueniamus.
- 20 Liberatus ab aōne tutela, vel depositi, non
cēsetur liberat⁹ à reliqs, nisi iusserit testa-
tor, quod haeres talē administratorē liberet.
- 21 Liberatione ab aōne tutela legata, iudex pote-
rit arbitrare an à reliquis etiam liberetur.
- 22 Remissio aōnis tutelæ, à patre i testō facta tu-
tori, non extenditur ad bona legitima filij.
- 23 Reliqua & dolus remissa censentur, si testa-
tor legauerit administratori id, in quo fue-
rit reliquatus.
- 24 Tutor cui facta fuit liberatio à reddendis ra-
tionibus, si ipse nihilominus ad reddendum
rationes se pacto astrinxit, tenetur reddere
rationem, ut quilibet administrator.
- 24 Administrator an prætenu prescriptionis, à
red-

reddendis rationibus liberetur?

26 In praescribendis actionibus, quae praescribuntur propter non petentis negligentiam, neq. requiritur titulus, neque bona fides.

27 Haeres administratoris, an ex sua propria persona, actioni de rationibus distrahendis praescribere possit,

27 Pater an excusari possit, quin filio rationem tutele reddat?

C A P V T V.

An aliquo modo, vel aliqua ex causa, administratores à reddendis rationibus liberentur?

- A**Dministratore pro reddenda ratione conuenienti, nonnūquā à redditione rationū se excusare nitunt, sed p̄-textu, quod testator, vel dñs, q̄ inuita, vel in morte, illos in administratores elegit, necessitatē reddendae rationis eis remisit, & ideo videre libet, an ex tali remissione, à reddenda ratione, seu reliquorum solutione liberentur.
- 1 In qua difficultate dicendū vī, quod ab utroque liberati censeantur. In re enim suā quilibet est moderator, & arbiter. l. in reman-data. C. mandati, & ē in abutendo, l. sed si leg. S. consuluit ff. de per. har. Bouadil. plurare ferens in politica, lib. 5. c. 4. nu. 3. gl. lit. G. Et quod necessitas reddendi rationē remitti possit, probat tex. in l. cū necessitatē, C. de fideie.
- 2 Vbi necessitas reddendae rationis p̄t in testō remitti, tex. etiam in l. quidam dicens. ff. de adm. iur. vbi pater, qui filiis testō tutore dedit, p̄t illis redditionē rationum remittere.
- 3 Sed p̄dictis non obſtantibus p̄ria snia tenenda crit, imo, quod necessitas reddēdi rationē, administratori minime possit remitti, & remissione non obſtante, ad redditionē rationū, & reliquorū restōnē teneri, idq. eleganter voluit Ruy. conf. 54. n. 12. Damanderius de tutore. c. 3. ex n. 27. Couarr. lib. 2. variar. c. 14. Et rō est, q̄a cum hoc ius reddendi rationem, fauore publico sit introductū, priuatorū pactionibus remitti non p̄t, vt in terminis pbat Iulianus l. C. in d. l. quidam decens, ibi.
- 4 Nemo enim ius publicum remittere p̄t huiusmodi cautionibus, aut mutare formam antiquitus constitutum. Hoc autē operabit̄ p̄dicta remissio, vt licet ab actione in rem, & reliquorū restōne, dolo, vel lata culpa, tutor vel alius
- 7

administrator non liberet, si quid tñ negliger gessit, scrupulosa nimisque curiosa inquisitio non fiat, vt declarauit Marcius l. C. in l. si seruus vetitus ff. de lega. 1. ubi. si seruus (inquit) vetitus est attestatore rationes reddere non hoc consequitur, vt quod apud ipsum est reliquum oīno non reddat, sibi q. lucrifaciat, sed tantum hoc consequitur, vt scrupulosa nimisq. curiosa inquisitio non fiet, hoc est, vt culpa leuis, vel leuissima, siue negligentia ratio non habeatur, & per istū tex. ita p̄sultit Saly, vt ipse refert in d. l. cum necessitatem, & tenet Dec. conf. 192. vers. secundo principaliter. Et hæc est ferme oīum scribingentū cōis snia, vt refert Couar. in d. c. 14. n. 1. quæ snia ī tantū vera est, & procedit, vt etiā si testator remittat administrari, per hæc verba p̄gnantia, volo, administratorem non posse cogi ad rationes nec quouis modo vexari, vel inquietari, adhuc illa verba tantū referri debeāt ad vexationē, & inquietationē iniustam, & malitiosam, non vero ad iustā, & legitimā vexationē pro reliquis in p̄tate administratoribus existentibus, & ita formaliter tenet Bald. in l. 1. C. de his, quæ pena nom. Andr. Barba. conf. 4. Damaud ubi sup. n. 41. Baeza de decim. c. 2. n. 160. Gomez. lib. 1. var. c. 12. n. 82. Grass. de successionibus, S. legatū n. 5. Couar. lib. 2. var. c. 14. n. 1. Ex quibus inferē quod si tutor, vel curator negligens fuit, eo quod pecunias pupillares otiosas habuit, & eas in emptionē annuorū, reddituū, vel in p̄parationē p̄diorum non collocauit per similit̄ remissionem à patre minoris factā (eo quod hoc in negligentia consistit) non possit ad interesse pecuniarū pupillarū p̄dēnari, ex quo per talem remissionē negligentia remissa vī, vt in d. l. si seruus vetitus. Qd̄ maxime p̄cederet, vbi patet in testō tali tutore legasset liberationē, & oē illud in quo p̄dēnari contingeret. Quia tunc de neglectis, & omissis minime tenet, vt tenuit Dy. in d. l. cum necessitatē Rom. sing. 179. Rol. à Vall. cōf. 49. n. 34. vol. 1. & tract. de lucro dotis, q. 64. nu. 20. Franc. Marc. dec. 167. n. 9. 2. p. Canal. de tuto. n. 125. Plotus de in lit. iur. n. 217. in maiori impressione. vbi dicit, q̄ tali casu iurum in litē aduersus administratorem non est deferendū. Et rō est, quia licet in testō directo remitti non possit obligatio reddendae rationis futuræ, & confu-

gna-

gnationis reliquorum iuxta cōem intellectu text. in d. l. cū necessitatē. Tñ hoc fieri posset p indirectū, legendo tutori qdqd apparuerit illū debere ex ipsa administratione, ex tex. in l. si quis rationis secundū vnū intellectum. ff. de lib. lega. Quod intellige, dummodo absit dolus, vt voluit *Couar. ubi sup. n. si. vers. 7. erit*, vbi dicit, q virtute talis legati reliquorū, censet remissa ea, q a tutore rōne doli psumpti. & culpæ et latæ, omissionis cā comissæ, exigi poterāt, mō factus non fuerit locupletior, quā snām probat ex *Fulgos. conf. 25. cui oēs alios a se relatos assentire affirmat, reprobata opinione Cornei conf. 113. lib. 1. quatenus existimat, pdictū legatū, quo ad expressam, vel tacitā reliquorum remissionē, oīno valere, et si ex reliquis tutor locupletior fiat. Minime. n. eius snā probanda foret, etsi talis remissio iurī religionē esset confirmatā, quia nihilominus actio in rē ad reliqua ppetit, nec iurō, vel vllō pacto sublata vī: quia iurum non auget obligationē extrinsecus, sed ei intra suos limites manentē, addit religionis vinculū, arg. l. Titius in si. ff. ad Trebell. notat Bald. in leg. si procurator. col. 3 ff. de cōdonibus indebiti sex. celebris, in l. vlt. C. de non vñ. pec. per q iura ita tenet *Couar. lib. 2. var. c. 14. nu. 1. vers. 5. Idem & ita in terminis liberationis legatæ, tradit Baez ubi sup. n. 162. ex Anch. conf. 330 tenetq. hanc snām Plotus de in litem iur. n. 749. Meno. de psum. lib. 4 psum. 163. n. 13. quā snām in tantū verā esse existimat Anch. vbi ē. vt dicat, quod etsi minor cum auctoritate curatoris, & deceto iudicis interueniēte, vel iureiurando, pteat rōnem a tutore sibi redditā fuisse, & obid ei, qui rōnem, & liberationē gñalem faciat, adhuc tali iurō non obñte, tutor p reddendis rōnibus poterit pueniri, nisi eas vere redditas fuisse ostēderit, & eū sequit Baeza vbi sup. n. 163. Admodū enim hęc rōnis futuræ calculatio iure diuino, & humano iquat, vt nullo mō, nullove pacto, administrator a reddendis rationibus futuræ administrationis possit liberari. Neq. obstat tex. i d. l. cū necessitatē, quia ibi non remittebat necessitas reddendi rōnem administrationis futuræ, sed administrationis iā peractæ tpe legatæ liberationis, & illū tex. ita intellexit Accurs. ibi verbo rōnis,**

quē ibidē sequit Baeza, Sal. & Ias. & communiter scribes.

12 Quinimo, & si minor liberauerit suū tutorē, ab administratione tutelæ pteritæ, dicens, quod a suo tutore non petat rō tutelæ, quia cum vult oī cura liberare, adhuc tñ pdicta gñali remissione nō obñte, pro reddenda rōne, & reliquorū restōne (mō supra relato) poterit cōueniri, idq. manifeste probat tex. in l. Aurelius, S. Mauius, ff. de lib. leg. vbi I. C. in hęc verba cauit. *Mauius testō suo alterū ex tutoribus suis actione tutela voluit liberari, his verbis. Rōnē tutela quā egit Iulius Paulus cū Antistio Cicerone, posci ab eo nolo, eoq. nō ē cura liberatū esse volo. Quæro an si quæ pecunia ex tutela apud eum rē an sit peti ab eo possit? Respondi nihil proponi cur pecunia, quæ pupilla esset, & apud tutorem posita remaneret, legata videretur.*

Verum huic Sceuolæ rñso obstat fortiter eiusdē Sceuolæ decisio in l. creditor. S. Titia, ff. de lib. lega. vbi fere ex diametro sibi ipsi repugnare vī: in proposita. n. facti specie pecuniā reliquam penes tutorē existentē, legatā tutori videri, rñdit. Inquit enim. *Titia quæ duos tutores habebat ita cauit. Rōnem tutela mea quā egit Publius Mauius cum Lucio Titio ob eo reposci nolo, queritur an si quæ pecunia apud eū ex tutela remansit, peti ab eo possit. Respondi nihil proponi, cur nō pecunia, q pupilla esset, & apud eū tutorē maneret legata videretur. Quis inquā duo rñsa ab vno eodē, q I. C. dimanata, in eodē indiuiduo admodū sibi aduersantia reperit? Certe vix inueniri in iure poterunt, & magis obliuioni, quā varietati, & inconstantia I. C. tribui dēt, Accurs. tamē in d. S. Titia verbo cur non, pro saluāda Sceuolæ auctoritate dixit, q illa dictio (non) abundat, eaq. typographi in curia, positā fuisse sentit, & ita pdicta iura idē in eodē indiuiduo dicere voluisse arbitrat. Sed certe hic glossę intellectus minime sustineri pōt: siquidē iuris emendatio, & correctio vitari dēt, quoties salua rōne recti sermonis iura ad concordia redigi pñt, put in pñenti pcordare non difficile erit. Ideo p sedanda pdictorū iurū difficultate dicendū erit, quod in d. S. Mauius, ideo reliqua nō psumunt remissa, quia nōdū fuerant a debito re pecunia reliquata petita, & ideo licet testatrix*

13 statrix dixit (*ab eo posci nolo*) non ob id pecuniā debitā ipsi tutori remisit. At vero in d. S. Tertia, iam fuerat p testatricē petita pecunia reliqua, nondū tñ ei soluta, & ideo dixit, ab eo reposci nolo, quasi dicto tutori illā pecuniam reliquā legasset, forte quia nō erat soluendo: Propositio enim. Rē dicit actus reiterationē, quasi dicere voluisset, quod iterū à tutore non posceret, *arg. tex. in l. 2. C. de conuenien. fisci debito. in fi.* Sed quia materia hæc liberationis à reddendis rōnibus, nimis intricata est iure, ideo quibusdā regulis ppositis, illam breui compendio annectam.

14 Prima igitur regula sit: Quod quēdo testator simpliciter legauit liberationē tutori, teneat reddere rōnes futurę administrationis, hoc casu, tantū liberatus psumit ab exacta, & diligenti, ac (vt ita dicā) rigorosa redditione rōnis, quā reddere tenet quilibet rerum administrator, non autē videat liberat⁹, ab oī modo redditione rōnū. Et. n. nō obīte, rōnē reddere tenet, & si quid dolo gessit, quidve apud eū maneat, qđ vindicare possit, id restituere debeat, *vt in d. l. si seruus vetitus. ita Bar. in l. Aurelio §. Caius n. 8. de lib. lega. Couar. lib. 2. var. c. 14. nu. 3. Padilla in l. cum necessitatē, n. 7. C. de fideic. Meno. de praesum. lib. 4. præs. 164. n. 1. Cras. de successioib. §. legatum q. 40. n. 1. 2. 3. Damaud. loco sup. cit.*

15 Secundo supradictā regulā extende, etiā si liberatio sit relicta matri tutrici filiorum, & ita respondit Castrensi. *conf. 445. n. 3. in fi. l. 2. licet ab eo videatur, dissentie Crotus in l. nemo potest n. 55. ff. d. l.*

16 Tercio extende, etiā si verbis multum amplis, & generalibus legata sit liberatio. Nam adhuc liberat⁹ nō psumitur, à futura, & dolosa administratione, etiā si expresse legasset liberationē ab administratione dolosa, vt sentit Bar. i leg. Aurelius, §. Caius d. n. 8. quę sequuntur Crotus ubi sup. n. 54. Alex. *conf. 62 lib. 4. Couar. d. c. 14. n. 3. i fi. & n. 4. vers. quāzum licet, & in vers. 8. deducitur.* Quod extēde nedum in dolosa verū, & culpōsa administratione, culpa. n. saltem lata cū dolo equiparetur, *vt in l. quod Nerva, ff. de positi, ex pdicta liberatione remissa non vī, vt voluit Bologni. conf. 13. col. 2. vers. & idem dico.* vbi solum à culpa leui, & leuissima liberatum censeri affirmat.

17 Quarto extende, et si testator legasset tutori, vel administratori, quidquid appareret eu debere, ex tutela, quā administrauit, qā adhuc non psumit legatum, id quod cōstituerit eū debere ex dolosa administratione vt voluit gl. in d. l. quodā decedens ver. *senserit, Sal. in d. l. cū necessitatē, & ibi Padilla. n. 2. & 3. Couar. d. c. 14. n. 2. Meno. ubi sup. nu. 17.* vbi plures alios p hac snia refert, Damaud. vbi sup. n. 33. quia fundant ratione, ne psetur anfa, vel occasio delinquendi tali administratori, & hæc sniam alijs rationibus comprobauit Signorol. *conf. 110. n. 7. & 8.*

18 Secunda regula, redditio rōnū remitti pte ab administratione pterita, *tex. gl. & Doctores cōiter. in d. l. cū necessitatē C. de fideicommissis,* Sed quis hæc remissio à reddendis rōnibus liberet administratōrē, tñ à solutione reliquorū minime eū liberabit, *vt in d. l. si quis rationis gl. cōiter recepta in d. S. Caius tex. et in leg. creditor. §. inter cetera. ff. de lib. lega. l. si seruus vetitus, & ibi Bar. deleg. 1. Couar. ubi sup. n. 2. versiculo.* Prima conclusio, licet neque à reddendis rōnibus ex dicta remissione non cēseri liberatum, voluit Ruy. *d. conf. 53 nu. 12.* eo quod si reliqua nō censent remissa, neq. etiam rōnis redditio, cum ex rationis redditione ad reliqua peruenire debeamus, & ita et tenet Crassus *de successio. §. legatum. n. 7.* facit, quia qui vult consequens, necessario debet velle antecedens, *l. ad legatum l. ad rem mobilem ff. de procurato.*

20 Et pdictā conclusionē verā intellige, et si testator liberet tutorē, vel aliū administratōrē ab actione tutelę, vel depositi, qā neque hoc casu reliqua censent remissa, nisi iusserit testator, quod heres talem administratōrē liberet, qā tunc à reliquis facta censet liberatio, *vt voluit Bar. in l. Aurelio. §. Caius ff. de lib. lega. n. 7.* Et hanc distinctionē cōiter esse receptā testat Gozad. *conf. 94. n. 18. Soc. conf. 101. lib. 2. vers. aliquando,* licet eā falsā esse dicat Ange. *conf. 185.* & eā reprobat Io. Crot. *in l. nemo potest deleg. 1. Cur. iun. in l. actione. C. de transactio. & eā late disputat Couar. d. c. 14. n. 2. vers. (hoc ipsum) vbi postq multa hinc inde p Bartoli sniam adducit, tandē in ea est snia, vt liberatione legata ab actione tutelę, iudex varijs ex causis, ex qualitate disceptationis, ac psonarū, ex psump-*

C

ta

ea mente testatoris, talē istā æstimare deat, ut licet in dubio reliqua nō iudicent remissis, qñq. tñ ab eis debitorē liberatū fuisse diffiniat, ex tex. iuncta gl. in l. *Aurelius S. filius ff. de lib. lega.* Quod itidē (vt ipse dicit) apparet, ex verbis ipsius liberationis, q̄ ita ampla, & expressa, esset pñt, vt reliqua videant remissa. Vnde si testator grauauerit hñdē, vt rōne tutelæ, aduersus tutorē non agat, reliquorū liberatio legata videat ex d. l. *si quis rationes, licet Bar. Trinum opinet in d. l. si quis S. Caius n. 7. motus I. C. resp. in l. non solum la 2. S. pen. de lib. lega.* vbi non agit de reliquorum solutione, sed de dolo p tutorem commissio, qui minime (legata liberatione) dictis verbis censetur remissus: huic ē sn̄g assentit Crass. *vbi sup. n. 6.* & cum cōtransit Menoch. *vbi sup. n. 21.*

- 22 Tertia conclusio. Remissio actionis tutelæ, à patre in testō facta tutori sui filij, nō deē extendi ad bona legitimæ filij, sed tantū ad bona, q̄ filius extra legitimā habuit, *vt sentit Acursius in l. Aurelius S. Mania*, quatenus distinguit inter pecuniā, q̄ ipsius Mæuię esset, & apud tutores mansisset, & pecuniā, quæ Mæuiæ rōne administrat. tutelæ deberet à tutoribus, quasi prior non obstante liberatione peti posset, posterior verò in liberationē nō venisset, Et ita ē sentit Coua. *vbi sup. in prin.* Pro qua sn̄a facit doctrina Ferdinandi à Loaces in repetitione l. *filius familias, S. diui n. 7. ff. de leg. 1.* vbi tenet, quod remissio conficiendi inuentariū à patre tutori facta in testō, nō extendit quo ad bona legitimę filij, nec quo ad eā tenet, quā sn̄am refert, & sequit Coua. *vbi sup. n. 4. in fi.* Et rō erit vrgentissima, quia alias pater p indirectū posset grauare legitimam filij, q̄ dispositionem tex. in l. *quoniam in prioribus. C. de in officioso testamento.*

- 23 Quarta conclusio, Reliqua p dolum remissa censentur, si testator tutori legauerit oē id, in quo dānatus fuerit, rōne administrationis præteritę, *vt tenet Cy. in d. l. si quis rationes, vt declarat Cosar. vbi sup. n. 4. vers. ceterū, Cras loco cit. n. 8. Damaud. vbi su. n. 41*

- 24 Quinta conclusio, Si tutori facta sit liberatio à reddendis rōnibus, & ipse nihilominus ad reddendū rōnes se astringit, vt liberationi renuntiassē, & ut quilibet alius ad-

ministrator, rōnem reddere tenetur, *vt voluit Alex. conf. 102. n. 9. vol. 1. ex tex. in l. 4. S. si. vers. item quaritur ff. si quis cautio. ibi, cum quis iudicio sistendi causa satis dare non deberet. satisfacto promissit fideiussor eius, si nō pro errore satis dedit. sed ex conventionē teneri.*

- 25 An aut administrator, p̄textu p̄scriptionis à reddenda rōne liberetur, aliquñ in magna cōtrouersia fuit. In qua difficultate gl. in l. *si pupillus, verbo tempore liberatur ff. de adm. tut.* huic actioni p̄scribi posse existimat ex text. in l. 1. S. *ad hac G. de annali excepto.* vbi tpe 30. annor. cuilibet p̄sonali actioni p̄scribitur, & ita tenendū dicit Castell. in l. 27. *Tauri. vers. intellige etiam. & in tract. de ratione. p. 4. vers. y el que por tiempo, decis. Genu. 20. n. 4.* Et licet hoc sit gn̄ale in quolibet administratore, tñ in exccutore testi secus erit. Is enim adhuc intra 40. annos rōnē reddere astringitur, maxime qñ fuit constitut⁹ ad distribuendū bona pauperibus, vel ī pias alias causas, *vt voluit Bal. in l. id quod pauperibus, n. 83. C. de. Epif. & cler.* Et in tātum est verum, qđ hę actiones p̄sonales p̄dicto tpe p̄scribi possint, ut dicat Bar. in l. *sequitur S. si viam. n. 2. ff. de usucap.* quod in illis p̄scribendis, non sit necessaria bona fides, eo q̄a in actionibus, q̄ p̄scribit p̄p non petentis negligentiam, neq. requirit possessio, neq. bona fides: cuius sn̄am dicit Paulus ibi seruata fuisse in consulendo p̄ plures solēnes doctores, q̄ eam tenuerūt p̄ Euangelio, tenētque eam plures relati ab Alex. *conf. 99. n. 1. & 2. vol. 4.* pluresq. alios p̄ ea adducit Menohaca. *de successio. creatione. S. 10. n. 34.*

Verum aduersus p̄dictam Bartoli doctrinā facit, quod p̄scriptio nullo mō absq. bona fide p̄cedit, *vt in c. si. de p̄script. & ideo eam improbat Decius, in conf. 267. nu. 5. Alex. conf. 51. n. 2. & 5.* vbi q̄ eam dicit esse cōem sn̄am, idq. probauit Bal. *de p̄script. 2. p. 3. partis princip. q. 13. Couar. in regula possessor. S. 8. sub n. 4.* vbi discussio hoc articulo, finaliter q̄ Bartholi sn̄am tenet, & q̄ eum esse cōem sn̄am affirmat, & hac opinione retēta, q̄ Bartolū iudicauit Senatus Genuensis, *dec. 20. n. 12. & 13.* vbi dicit, q̄ cum administrator sit in mala fide non reddēdo rōnē, nec ē tpe 30. ann. nec in ppetuū huic actioni p̄scribere p̄t, Quinimo & idem Senatus *dec.*

dec. 203. n. 4. & 5. idem in hñde administra-
toris, q. malā fidē habuit, iudicauit, q. a ēt he
res ex sua p̄pria p̄sona huic aēioni p̄scri-
bere nō p̄t, eo quod sit successor vitiorū de-
functi, ex tex. *l. vitia, C. de acq. poss.* & te-
neat conscientiam defuncti exonerare, & ita
in specie consuluit Alex. *conf. 99. n. 5. vol. 4.*
& *conf. 51. n. 7. vol. 5.* & *conf. 4. nu. 21. vol. 2.*
vbi hanc dicit esse communem opinionem.

Inter has tñ doctorū varietates, quedam
vtit distinctione Menchaca, in q̄o. *illustribus*
e. 76. n. 8. inquit enim p̄siderandos esse qua-
tuor casus, nam aut tam creditor, q. debitor
erāt socij illius debiti, de cuius p̄scriptione
agit, aut vterq. ignorabat, aut creditor, sol⁹
sciebat, aut debitor solus. Primo etenim ca-
su imputandū esse creditori testat, ex eo, q.
tā longo tpe tacuit, eius que segnitie dāno
amissionis puniendā reputat, aut quod saltē
laudei eius benignitas, interpretando, illum
habuisse aīum remittendi debitum suo de-
bitori. Secundo autem casu, s. quando vter-
que ignorauit, oēs tenere, tale debitū iure
esse p̄scriptū p̄fitei, quia in debitore igno-
rante cessat malefidei suspitio, & peccatū, in
quo oīs doctorū caterua fundat. Tertio tñ
casu, s. cum solus creditor scit, debitor aut
ignorat, tunc p̄scriptione creditorē submo-
ueri firmavit, cum in hoc debitore ignorāte
non possit cadere mala fides, & in creditore
sciente virtute admodū longissimæ taciturni-
tatis p̄sumptio remittendi debiti adest.
Quarto vero & vltimo casu, s. cum solus de-
bitor scit, creditor aut ignorat, p̄sumptionē
donationis, siue remissionis cessare firmat,
& ideo p̄scriptioni rōnū locū non esse de-
fendit, ne hoīes istius lucri turpiter faciendi
grā, ad differendā rationē, & reliquorum so-
lutionē inuitent, fidēq. violandā existimēt.
Et hoc quarto casu opinionē magis cōem q.
Bart. p̄cedere firmavit, i reliquis vero trib.
casib. verissimā esse Bartoli opinionē p̄fitei.

P̄dicta tñ Menchaca, q. distinctio, mini-
me senatui Genuensi placuit in dec. 20. n. 13
ex eo, q. a nullo iure fundat, & quod leges,
& iura p̄ria non cōcillauerit, bene tñ eā sub-
tilē confitei, sed ratione subtilitatis ab opi-
nionē cōi minime esse recedendū affirmat,
ibiq. cum vt immemorē p̄riæ opinionis re-
prehendit, vt pote quia in tract. de successio.

creatione. § 10. n. 34. & 35. ver. sed contrariū,
opinionē Bartholi p̄ virib. sustinuerit, quā
tenendā esse nemo dubitare poterit, & tenē-
do illā, distinctioni Menchacē tñdet, qd non est
dare medium, vt. n. debitor sciebat se debi-
torē, aut ignorauit. Primo. n. casu cum ipse
malā fidē habeat, p̄culdubio vllō tpe non
p̄scribat, vt regula *possessor de regu. iur. in 6.*
& in *c. si. de p̄script.* q. iura non solū in rea-
libus, verum ēt in p̄sonalibus iuribus p̄ce-
dunt, vt post alios tradit Balb. *de p̄script. 2.*
p. 3. partis principalis q. 13. per tot. Anto. Ga-
briel in cōibus opin. tit. de p̄script. concl. 3.
Neq. obstat, si dicat, quod p̄dicta scientia
tutoris purgat, ex patientia, & tolerantia,
seu ex p̄sumpta creditoris donatione, q. a do-
natio nunquam p̄sumit, ut in *l. cum de in-*
debito ff. de probationibus.

Neq. eius distinctio defendi p̄t in secun-
do, & tertio casu distinctionis, vbi loquit de
ignorantia debitoris, q. a non est dare me-
diū. Nā si debitor ignorat q. p̄scribit, non p̄t
hñe ciuilem possessionē, vt in *l. 1. §. p̄ seruum*
qui in fuga. ff. de acq. poss. Ergo nullo modo
hēt possessionem, sine qua p̄scriptio non p̄-
cedit, *c. sine possessione de reg. iur. in 6.* Si ve-
rō habeat aīum p̄scribendi, & sic debiti non
soluendi, sed aīum vsurpandi, tunc iam est i
peccato, & mala fide, eo quod hēt conscien-
tiam lāsam, & sic statim in casu. *de regula*
possessor, & ideo in p̄posita specie redditio-
nis de qua agimus. Rota Genuensis in d. dec.
20. recte iudicauit, recedēdo à Bartholi opi-
nione, recteq. distinctionē subtilē Mincha-
cæ improbavit, ex quibus ēt cauendū est à
snia Castrensis conf. 126. quatenus ibi te-
net, qd p̄ transcursū 20. annor. p̄sumi-
tur remissio à reddendis rōnibus, inter so-
cios, vbi socij tanto tpe tacuerunt, nec rō-
nem sibi reddi postulauerūt, quia cum sem-
per socius ille, qui rōnem reddere debuit, sit
in p̄fidia, siue mala fide, interim quod ratio-
nes non reddit, minime huic aēioni p̄scri-
bere poterit. Et hanc sniam tenet q. Mascari-
de probat. concl. 1257. n. 9. & 12. & ideo in ter-
minis concludit Ayora de p̄prio. 3. p. c. 30.
per totum quod assensu. l. 63. Tauri hodie in
nōro regno (stāte bona fide) non minus quā
30. annor. spatium sit necessarium pro p̄-
scribenda red ditione rationum.

C 2 Ad-

Aduersus tñ hñdum illias, cui rō reddenda erat, & eam sibi reddi non postulauit, Et si p̄ transcursum tantis p̄s p̄scriptio fuerit cāta, & cōpleta, atq̄ illi remedio restōnis in integrum succurrit, & clausula gñali, si qua mihi iusta cā videbit, & restō oīno p̄cedenda erit, p̄ p̄ bonā fidem, in qua oēs administratores versari debent, *ut tradit Bart. in l. 1. §. si quis propter. n. 1. ff. de itinere adūque priua.* Cui⁹ opinionē cōiter approbata fuisse testat Dec. cōf. 29. n. 1. dec. Genu. 203. n. 5. 6.

28 Vltimo & finaliter dubitat, an pater se excusare possit, quominus filio rationē reddat eorū bonorum quae ex suo peculio, vel alias administrauit. In qua difficultate dicendū erit, quod hęc rōnis redditio ad modum utroq̄ iure iuuat, ac iure diuino fulcit, ut neq. pater à reddēda rōne tutelae filio, excusari possit, idq. p̄bat text. in l. licet. C. ad legem falci. Bart. Paul. & Corn. in l. cum oportet. §. sed cū tacitas C. de bonis qua lib. Bal. in l. Orphanotrophus. n. 7. C. de epis. & cler. Montal. in l. 3. verbo. el. patre. tit. 7. lib. 3. fori. Bac. de decim. tuto. p̄f. n. 155. Pinel. latissime in l. 1. 2. p. ex n. 27. C. de bonis mater. Roder. Suarez, in qōne maioratus. n. fi.

Cōtrarium tñ snām, imo quod pater filio rōnem administrationis reddere non teneat p̄bat text. in d. l. cum oportet §. non autem C. de bo. qua lib. ibi. neq. ratiocinia ei super administratione inferre, p̄ quem text. pluribus in locis doctores dixerūt, quod filius nō p̄t petere à p̄re rōnem administrationis suorū bonorū, licet bene p̄f teneat de administratione culpōsa, & dolōsa, & p̄cipue Faber. in d. l. cum oportet. §. si. quem refert, & sequitur Montal. in l. 3. tit. 7. lib. 3. fori. gl. verbo. el. patre. gl. etiam in d. §. non autē ubi Corneus n. 3. & in proposito. plures alios, cumlauit Pinel. in c. l. j. n. 33. C. de bo. mater. ubi ipse dicit qđ nō sufficit, quod administratio paterna sit culpōsa ad hoc, ut de ipsa rōnem reddat, sed necessario debeat esse dolōsa, idq. tenuit Negusant. in tract. de pign. 4. memb. 2. partis. n. 13. 16. Aret. in conf. 27. n. 7. vers. ad sextum.

Pro vera tñ huius articuli resolutione distinguendū erit, an p̄f administrauerit bona filij, tanq̄ legitimus eius administrator, an tanq̄ tutor, vel curator. Primo. n. casu, p̄cul dubio locum hēt prior snā, s. quod rōnem

filio reddere non teneat, & ita est, intelligēdus text. in d. §. non autē, & snām doctorū, q̄ in eius decisione fundat. Aut vero administrat tanq̄ tutor, vel curator, & eo casu hēt locum opinio illorū, qui tenēt à redditione rōnis non excusari, & ita dēt intelligi text. in d. §. non autem & d. §. sed cū tacitas, ubi hoc tenent Bald. Paul. & Corneus Ias. in l. p̄fēs, n. 3. C. de transf. Suarez ubi sup. d. n. fi. Montal. ubi sup. & rationē differentiae constituit Pinel. ubi sup. n. 27. quia p̄f legitimus administrator, totum p̄modū hēt in bonis filij, nudāq. dumtaxat p̄prietatē filijs tradere tenet, cū vero tutor, vel curator est, cū suorum bonorū vltimū fructum non habeat, p̄cul dubio de fructibus rōnem reddere filijs tenet, *ut tenet Bart. in l. litis §. pater per tex. ibi. ff. de negotiis. Vbi illum sequitur Bal. Ang. & Paul. ita distinguit Barbatia in rubrica de peculio, clerici. Bald. in l. si quis minor. 2. lectura ff. de minor. ubi tenet, quod illud, quod filius consequit, & ex fructibus suae p̄bēde, nō quæritur p̄f. Et hanc snām tenet Palac. Rub. in repetitio rubrici §. 24. n. 9. Aret. l. fi. §. j. ff. de verborum Aym. conf. 218. n. 3. d. n. fi. & plures alij quod concessit Valdes. in adit. ad Roder. in l. 9. tit. de los emplazamientos, n. 21. Et ipse Roder. ubi supra d. n. fi. expresse tenet, quod si p̄f administrat bona p̄bendae filij clerici, tenet ei reddere rōnem administrationis, actione negotiorū gestorū, quae p̄bendae habent loco Castrensis peculij, ex text. in l. sacrosan. C. de Epi. & Cler. ubi refert Ang. dicendum, se multoties vidisse, p̄res emancipatis filijs multa donasse, & nihilominus, ipsos p̄res in possessione donationū mansisse, & talia bona administrasse, & qđ filius, cui ita donatū fuit, in diuisione, quā facit cū alijs fratribus, de bonis p̄ris defuncti poterit deducere, tanq̄ debitū, oīa bona sibi donata, cum fructib⁹, qui ad manus patris ex illis puenisse constiterit. Idque tenet Roder. in loco superius cit. Rodericū sequitur Pinelus ubi sup. n. 32.*

Ergo tñ sēper de hac rigidissima snā dubitauī, casu quo p̄f, licet donauit filio emancipato re vera sēper in possessione denotarū rerū remansit, quae eo casu etiam si vltimū fructum illorū, sibi nō reseruasset, donatio facta filio, ficta & simulata, ac in fraudē gabelarū facta censetur, *ut tenet Bar. in l. post contra.*

er aractum n. 4. ff. de don. vbi dicit arbitrio iudicis relinqui, an donator diu steterit, & remanserit in possessione, & eandē Bar. Iniam tenet Bal. in l. illud n. 11. C. de sacros. eccl. Ce pol. de simola. contract. presum. 24. Gomez in l. 45. Taur. n. 85. tu cogita.

Aduertendum tñ erit, quod vbi p̄r administravit bona filij à se emancipati, nō oīum fructuū p̄ceptorum rōnem filio reddere tenetur, sed de medietate illorū tantum, alterā enim dimidiā partē fructuū, ex legis dispositione in p̄mīum emancipationis est ille reseruata, vt in Anth. idem est, S. cum aut, C. de bo. qua lib. & in l. 15. tit. 18. p. 4. vbi Greg. verbo tener para si. Si tñ filius fuit emancipatus à lege, vt quia fuit creatus Episcopus, electus in magistrū militū, vel in quēstorē, vel adeptus fuit aliā similē dignitatē, vel matrimonium cōtraxit (quo casu filius statim habetur pro emancipato) vt in l. 47. Taur. qua est bodie. l. 8. tit. 1. lib. 5. recopil.) pater omniū fructū à se collectorū ex p̄bēda, militia, vel donatione propter nuptias filio facta, p̄ceptos, rationē reddere erit obnoxius, neque p̄dictā medietatē illorum habere debet. vt aduertit Gregor. vbi supra.

S V M M A R I V M.

Quo tempore, quo casu, quauē ex causa, ante tēpus à lege vel ab homine pro reddēda ratione p̄finitum, ratio exigī possit?

- 2 Mater tutrix filiorū, si ad secundas cōnolauerit nuptias, statim administrationē tutela admittit, & ab ea ratio administrationis exigī potest, & quid in patre.
- 3 Ratio, an à matre tutrice filiorū, statim cōtractis secundis sponsalibus exigī possit, an vero debeat esse ad domū mariti traducta?
- 4 Differentia qua sit, inter dolosam, & culposam administrationem?
- 5 Pater ab dolū cōmissum, amittit administrationem bonorum filij.
- 6 Pater si dissipet bona filij, etiam cessante dolo, rationem administrationis tutela filij reddere compellitur.
- 7 Culpa patris, ad hoc, vt remoueat ab administratione bonorum filij talis esse debet, vt liberis alias non possit esse consultum.
- 8 Pater si semel ob dolū, vel culpā, remotus fuit,

ab administratione bonorū filij amplius ad administrationem talem non admittitur, etiam si canere uelit.

- 9 Pater non solum ab administratione bonorū filij remouetur ob dolū, vel dissipationem, verum et vbi admodū tenax est, vt in expēsis necessarijs (p̄ rerū cōseruatione) deficiatur.
- 10 Tutor vel curator in necessarijs rebus remissus remouetur.
- 11 Mutus si q̄s nō erat tpe quo tutela acceptauit, an si postea obmutescat priuetur administratione.
- 12 Multa impediunt faciendā: quā non dirimant iam facta.
- 13 Verum tutori superueniens, an extinguat tutelā administrationem?
- 14 Regula iuris, quā cauetur, qđ aliquādo ea, q̄ nō possunt fieri, facta tenens qualiter p̄cedat?
- 15 Tutor si durante tutela sit bannitus, et bona ipsius sint publicata an statim administratio priuetur, & ab eo ratio exigī possit?
- 16 Curator subrogari debet in locum tutoris relegati, & idem in bannito.
- 17 Minor per contractum matrimonij, an sui iuris efficiatur, & an ratio tutela statim ei à curatore p̄stari debeat.
- 18 Minores ideo tutores, & curatores accipiunt, quia rebus suis super esse non valent.
- 19 Curator si minori suo ante vigesimum quintū annū, ultro rationem cura reddat, non prius venia aetatis impetrata, nihilominus curatoribus, & periculis manet obnoxius.
- 20 Post remotionem tutoris, vel curatoris iudicis decreto factā, periculum tutela, vel cura, ad tutorem, vel curatorem non spectant.
- 21 Voluntarium ab initio, ex post facto efficitur necessarium. (sam aliquando.)
- 22 Verbum (debet) importat necessitatem p̄cisiuam.
- 23 Administrare posse res suas, an quis possit ante vigesimum quintum annum?
- 24 Imbecillitas intellectus, semper in minore p̄sumitur nisi aliter probetur. (dissoluatur.)
- 25 Patria p̄tās, an per matrimonium filij minoris
- 26 Diuites (vt in plurimū) p̄p eorū diuitias, oīum vitiorū expertes esse solēt. (& fastidiosos)
- 27 Diuitia aliquando faciunt hoīes cōsumeliosos
- 28 Milites contra inimicos, & audaces, & feroces esse debent.
- 29 Diuitia inuēniles, in magnatibus iniustitias & cōsumelias nutrire solent. (usum.)
- 30 Frustra p̄cibus impetratur, qđ iā est à lege p̄-

Pra-

- 31 *Præsumptio vincitur à probatione.*
- 32 *Minor an possit accipere curatorem interim quæd matrimonium contraxit, vel usq. ad certum tempus, & non plus.*
- 33 *Curatoris electio, et petitio, in mera minoris facultate consistit.*
- 34 *Liberum arbitrium, disponendi de rebus suis habens, an habeat etiam in abutendo.*
- 35 *Facultas disponendi de rebus suis, liberis hominibus esse debet.*
- 36 *Actio iniuriarum nascitur contra illum, qui turbat aliquem in usu rei sue. (res.)*
- 37 *Privatio libera facultatis, est contra bonos mo-*
- 38 *Fieri multa prohibentur, qua facta tenent.*
- 39 *Forma dat esse rei.*
- 40 *Pupillaris substitutio expirat adueniente, quartodecimo anno.*
- 41 *Tutor, & curator equiparantur.*
- 42 *Curatoris officium usq. ad vigesimum quintum minoris annum durare debet.*
- 43 *Pactum contra substantiam contractus est nullum.*
- 44 *Voluntarium ab initio ex post facto efficitur necessarium.*
- 45 *Verbum æt, non sæper importat necessitatem.*
- 46 *Tutor testamentarius non cessat in administratione, quantumcunque legitimo tutelæ petente.*
- 47 *Absentia longa iuncta cum publica mortis fama, an mortem absentis probet?*
- 48 *Si de vita alicuius iamdiu absentis dubitetur, de consuetudine hispania dantur bona illius propinquieribus, cum fideiussione.*
- 49 *Absens ubi aliquis est per tempus 20. annor. ita ut de eius vita ignoretur venientes ab intestato dividunt administrationem suorum bonorum, sub fideiussione tamē, quod illo adueniente quilibet pro toto in solutum rationem reddet.*
- 50 *Curator, ad hoc, ut bonis absentis dari possit, oportet ut ipse abesse caperit, nullo relicto, nec postea dato procuratore, tam quo ad iudicialia quam quo ad extrajudicialia.*
- 51 *Fœmina, vel minores an possint creari administratores bonorum absentis, si sint propinquiore, & tales, qui ab intestato succedere eo tempore deberent.*
- 52 *Cura bonorum filij si penes matrem sit, non potest illorum administratio per agnatos eiusdem gradus ab illa abdicari & remoueri.*
- 53 *Maioratus possessor si per tempus viginti annor. vagauerit, ita ut de eius vita ignoretur sequens in gradu, in maioratu succedit, sub fideiussione tamen de restituendo maioratum cum fructibus, illo reuertente.*
- 54 *Mors ex quibus præsumptionibus probetur.*
- 55 *Probationem liquidam ubi lex requirit, sufficit probatio per verisimiles coniecturas.*
- 56 *Constare illud palam dicitur, quod ex coniecturis apparet.*
- 57 *Societas per mortem civilem, vel naturalem unius ex socijs finitur.*
- 58 *Societas si ita contracta sit, ut capitale societas intra triennium repeti non possit, intelligitur nisi interim mors alicuius ex socijs interuenierit.*
- 59 *Societas sui natura non transit ad heredes sociorum, etiam si id à principio agatur.*
- 60 *Inuitus nullus compellitur esse in cõione.*
- 61 *Societas cum patre inita, morteq. patris finita, ad heredem, vel filium superstitem extenditur, si illo mortuo, heredes, eisdem institutoribus utantur.*
- 62 *Societas ex eo renouata videtur, quod quis per magnū tempus, post finitam societatem capitale in societate habuit, et societatis rationem non postulauit.*
- 63 *Societas præsumitur renouata, ex præfatione, siue titulo codicis rationum.*
- 64 *Coniunx superstes dum in viduitate permanet, & ad secundas non transit nuptias censetur esse sub præcedenti matrimonio.*
- 65 *Societas præsumitur continuata ex patientia, & perseverantia utriusque socij.*
- 66 *Societas iurata pro se, & heredibus, an morte unius ex socijs finiat?*
- 67 *Societas inter plures gabellarios contracta traditur ad heredes, donec tempus cõductionis si finitum.*
- 68 *Societas multis ex causis, ante præfinitum tempus finitur.*
- 69 *Ubi præsens rei status, in futurum indicat dānum, attendi, & inspicere debet, quod accidere potest.*
- 70 *Executor testamenti, an à suo consocio executor rationem administrationis exigere possit.*
- 71 *Collega datus tutori, vel curatori, aduersus tutorem, vel curatorem durante tutela, vel cura, agere non potest.*
- 72 *Tutela, vel executio testamento, si pluribus sit commissa, & aliquis eorum interim male in administratione versetur, poterit à consocio compelli, ut sibi saltem extrajudicialiter relationem rerum administratarum faciat, quod vulgo dicitur, relation de quentas.*
- 73 *Socius non administrans, an de male a consocio*

- cio administratis teneatur, & reliqua solue
re sit obnoxius.
- 74 Tutor datus cā notitia, petere p̄t, ut tutor ve-
rus, qui administrat minoris patrimonium,
sibi rōnē, vel saltem relationē rōnis, reddat
ut innotescat bene, vel male in administra-
tione versetur, & illius negligentia dam-
num adscribatur.
- 75 Tutor datus causa notitia, in omnibus ad ad-
ministrationem concernentibus, tenetur si-
cut quilibet alius tutor.
- 76 Verfuram ille facere praesumitur, qui dilatata
solutione ad diem merces emit, casq. viliori
pretio praesente pecunia reuendis, quod vul-
go dicitur, hazer moatras.
- 77 Suspicio factura est, contra illum factorē, vel
mercatores, qui are alieno grauatus, sarcu-
nulus compondere cepit.
- 78 Administrator si pro aliquo fideiubes, statim
compelli potest, ut ante tempus rationem ad-
ministrationis praestet. (damnificatiuus.)
- 79 Fideiussionis contractus est nimis onerosus, &
80 Maritus si constante matrimonio fideiussioni-
bus se implicauerit, an statim ab eo vxor
dotem repetere possit?
- 81 Iurans se non fideiussurum pro aliquo, an iu-
ramentum seruare teneatur.
- 82 Tutor à tutela remouetur, eo quod regia vecti-
galia conducit.
- 83 Pecuniam tradens mercatori, ad dimidium lu-
eri, & damni, an ante annum rationem ca-
pitalis, & lucrorum exigere possit ab eo?
- 84 Societas etiam si per plures annos sic contra-
cta, adhuc tamen consocijs peti poterit, ut
quolibet anno rationes reuideantur.
- 85 Casus quos annexit identitas rationis, & pa-
ritas aequitatis, non sunt quod ad iuris dis-
positionem separandi.
- 86 Rationem qui certo tempore reddere tenetur, si
illā statuto tempore nō reddat, dicitur esse i
mora, & si tempus rōni non est praefinitum,
interpellatio facit illum morosum.
- 87 Tempus ubi à lege, vel ab homine pro reddē-
da rōne est praefinitum, dies interpellat p̄ hoc.
- 88 Tutor etiam non requisitus, tenetur rationem
reddere tutela finita.
- 89 Quantitas liquida (ubi rationes sunt intrica-
tae) deponi, vel offerri debet creditori pro
parte vero illiquida sufficit offerre fideiuf-
sores, ad euitandum cursum usurarum.
- 90 Oblatio realis sola, ad impediendum cursum usu-
rarum, quae caperunt currere, non sufficit.
- 91 Vbi agitur de solutione contractus, non suffi-
cit oblatio realis sola.
- 92 Oblatio debiti verbalis, non liberat debitorem
ab interesse, maxime quando creditor non
respondit se nolle accipere.
- 93 Tutor tenetur minorem admonere, ut sibi cu-
ratorem petat saltem ad litem, pro recipien-
da rōne administrationis tutela alias mul-
tis periculis se exponit.
- 94 Quod p̄ me non stat, mihi non est imputandum.
- 95 Quid facere debeant obligati ad reddendum
rationes quando domini ab illis rationem
recipere nolunt, officio finito.

CAPVT VI.

Quo tempore rationes ab administrato-
ribus exigi possint.

Administratores omnium, vna est ho-
nestitatis regula, ut de alienis re-
bus rationes fideliter describant,
eandem exhibitori, quoties opus eris, vel sal-
tem semel in anno, alias ut suspecti ab admi-
nistratione remoueri possunt, ut tenet Ca-
ualca. & alij relati a Guttier. de tutelis, lib. 3.
c. 1. nu. 31. Quod ego de ratione rationem
facienda intelligerem, omnes tamē admoni-
tos esse volo, ne temere, sine delectu, & abs-
que prudentium circumspectorumq. consilio, suos
quondam tutores, curatores vel administra-
tores molestant. Sed quia dubitari quotidie
contingit, quo tempore, quo casu, qua re ex
causa, ante tempus à lege diffinitum, rationes
ab administratoribus exigi possint, ideo hac
in re animaduertendum erit, & aliquando ad-
ministrationes cum temporis praefinitione,
aliquando vero indiffinitae constituantur. Cum
temporis autem praefinitione leges tutelae, &
curae constituunt, ut l. 1. §. hac actio. & in l.
si finita, ff. de tutel. & rat. distr. l. 12. tit. 16.
part. 6. Hec autem regula praecedit, nisi de no-
uo alioquod emergat inconueniens propter quod
rationem petere domino expediat, ut in toto titulo
quibus mod. tutel. finitur aduersus in titulo de
suspectis tutoribus, verum ultra casus ibi ex-
pressos plures alios tibi referam, in quibus lici-
tum est ante tempus rationem exigere administratoribus.
Et in primis sciendum est, quod si mater tu-
trix

- 2 trix filiorū ad secundas puolauerit nuptias statim, & ipso iure tutelę administrationem amittit, & ab ea rō administrationis exigi p̄t, *ut in l. omne ubi gl. C. ad Tertul. secundum opi. Ioannis, quam sequitur Tellus Ferd. in l. 6. Tauri n. 30.* nō tñ ad petendū rōnem à m̄re sufficit, si ipsa sponsalia ēt de p̄senti p̄xit, sed opus est, ut nuptiæ sequant̄, & ad domū mariti sit traducta, *ut tenuit Nemi. in Sylua nuptiali Greg. Lup. in l. 5. tit. 16. partit. 6. & alij quos refert Menoc. n. 2. de arbitrarijs casu 151. n. 8.* ubi dicit, q̄ m̄ interim quod nuptiæ sequunt̄, posset impetrare rescriptū a Rege, vel Principe, ut secundis nuptijs nō obn̄tib⁹, tutelā filiorū administrare posset. Cōtrariā tñ sn̄a tutať Guttier. *de tutel. lib. 1. c. 9. n. 4. vers. contraria cum aliquibus, n. seq.* & in p̄re, qui secundas p̄hit nuptia, idē firmauit Montalu. *in l. 3. tit. 7. lib. 3. fori. gl. verbo, el p̄ adre.* ubi dicit, q̄ eo ipso, quod secundas p̄hit nuptias, efficiť suspectus in administratione bonorū filij eius, q̄ sn̄a p̄bat̄ *in auth. de nuptijs S. placet quoque, collat 4. licet. n. ve rū, sit, quod p̄sona p̄ris, cuiuscunq. condōnis, & qualiratis sit, filio sēper dēatsācta, & honesta apparere, sicut p̄sona patroni liberti, & p̄sona magistri discipulo, ut i. l. liberto ff. de obsequijs patrono p̄st.* Hoc tñ verū ē, quoad obsequiū quod illis debet̄, minime vero quoad administrationē illi concedendā de bonis filij, si aliqua ex cā suspectus efficiat̄, *l. in qōne C. de sententiam passis ubi Cy. notat.* Ego tñ mihi satis persuasum habeo, quod p̄dicta sn̄a cum grano salis sit intelligenda, & sic quod licet p̄r aliquantulū p̄ secunda vota suspectus efficiat̄, attñ administratio non sit ei interdicenda, cū sēper p̄sumatur optimū consiliū capere p̄ filio, *ut in l. neque in ea. C. de adult. nisi dolose, vel culpose sal tim administraſſe cepisset, inter dolosam tñ, & culposam administrationē Negus. d̄fiam cōstituit, in tract. de pign. memb. 4. 2. p. n. 13. & 16. Aret. conf. 72. nu. 7. vers. ad sextum.*
- 4
- 5 Quorū sn̄am eleganter explicauit Pinel. *in l. 1. 2. p. n. 33. C. de bo. mater.* dicens, quod licet p̄r ob dolum p̄missum in administratione bonorū filij, administratione priuet̄, quod late p̄sequit̄ Barça *de deci. tuto. c. 4. n. 8. c. 13. n. 8.* si tamen p̄r dissipet, vel aliter no ceat filijs, succurrit̄ eis, priuando illū admi-

nistracione, *ex traditis late per Alexandrū in l. Imper. n. 8. ff. ad Treb. & p̄ Molin. lib. 1. de Hispa. primog. c. 16. p. 101.* Ex quibus cauendū erit à sn̄a Paul. Castrenſ. *in l. cum oportet S. sub hac, versiculo, & pro mala,* quaten⁹ dicit, quod p̄ mala administratione p̄ris culpabiliter facta non obligat̄ p̄r, nec eius bona, nec tenetur rōnē reddere, nec dēt ab administratione repelli. Sufficit namq. ad repellendum eū, negligenter, vel culpabiliter, in administratione bonorū filij versari s̄m magis cōem opi. Bartoli, & aliorū, & maxime Alex. *in d. l. Imper. col. 2.* & ibidem Paulus sibi p̄rius, & hoc ipsum sentit glo. *in l. si quis prioris, S. si C. de secundis nup.*

Cauendūq. erit a sn̄a Bart. *in d. l. cum oportet. S. non autem* ubi ad remouedū p̄rem ab admistracione bonorū filij, exigebat alia, scilicet, quod p̄r non sit soluendo, & quod bona sint mobilia, sufficit enim, quod culpa p̄ris sit talis quod sine p̄ris remotione filijs non possit esse cōsultum, ut melius tenuerūt Bar. Imol. & Segura *d. l. Imper. n. 108.* ubi p̄fati doctores ponūt exēplum; veluti qñ p̄r consumeret, vel distraheret pecuniā, aut bona filij mobilia, quasi secus sit in mobilibus, quā sn̄am dicit magis cōem Aretin. *conf. 172. n. 5. vers. ad quartum, & plures rela ti, & secuti a las. in l. si constante n. 96. & ibi Crot. 2. lect. n. 120. Boer. dec. 61. Gomez. Arias in l. 4. Tauri n. 48.* melius oīb. resoluit Aret. *in loco sup. cit.* quatenus p̄ Bartol. *in d. S. non autem* dicet, ut non attendatur, an pater, sit soluendo, nec ne.

Alexander ēt *in d. l. Imperator* in ea est sententia, ut non sufficiat lata culpa tantū, ad hoc, ut p̄r ab administratione remoueat̄, & eo rō administrationis exigat̄, sed quod notabilis culpa dēat interuenire, veluti si absq. cā distraheret immobilia, vel negligēs esset, fundos, & vineas non colēdo, vel sartatecta domorum nō habendo. Et enim his casibus iniquum, expectare, quod p̄r efficeretur non soluendo, put Bart. volebat, ubi s̄. Melius enim est, ante t̄ps occurrere, quā post vulnē ratā cām medelā, q̄rere. *l. si. C. in quibus causis in integ. rest. non est necessaria.* Et hanc sententiā dicit æquiorē Boer. *ubi sup. n. 15. & eos sequitur Pinel. ubi sup. n. 35.* & ita erit intelligenda sentētia Bal. *in d. l. cum oportet.*

S. non

10

11

Verum aduersus p̄dicta facit gl. in d. l. i.

D \$.

S. mutus verba surdum, ubi tenet, quod vitium tutori superueniens extinguit administrationem tutelæ ipso iure, & eā sequitur Bar. ibi, licet Saly. displiceat, & et displicet Angel. Aret. in *S. isē pp aduersam valetudinem, instituta de excus. tut.* Dicunt enim, quod licet adueniente infirmitate admittatur tutoris excusatio, non tñ ipso iure tutela statim finit, nisi tutor illum deponere velit.

Sed p̄dictis non obſtantibus prior ſentētia gl. & Bartoli tenenda erit, imo quod p loquelæ priuationē tutela finiatur, & de eius administratione rō exigi poſſit. Quæ ſn̄ia p̄probat, ex rex. in *l. cōplura ff. de tutel. vbi caueat*, quod in locum furioſi, muti, vel ſurdi tutoris, alij dentur. Et ratio eſt, q̄a cum tutor debeat auctorari p̄dictis ſui minoris, quemadmodū ad tutelā loquela deficiente non admittit, ut in *S. mutus ſuperius relato*, eodem modo, & eo effecto muto, à tutelæ administratione ſubmouebitur, quæ enim de nouo emergunt, nouo indigent legis auxilio. *l. arbitro ff. qui ſatis dare cogantur.*

14 Neq. obſtat, quod ea, q̄ non p̄nt fieri, facta tenent, q̄a illud p̄cedit, ubi non eſt eadē rō impedimētū vtroq. t̄pe, p̄ut in caſu de quo agimus, & ita declarāt, Bar. & doctores communiter in *d. S. & ſi placeat. Alberi. in d. l. patre furioſo, & in l. cacus. ff. de iudicij.* Et hanc ſententiam tenet Mainer. in *l. vbi non voce. n. 7. de reg. iur.* vbi idem firmavit in ſurdo, licet ſecus dicat in eo, q̄ parum audit.

Neq. ē obſtat quod qñ cauſa eſt in eſſe p̄fecto, ea deficiente nō deficit effectus, q̄a in ſetur, qđ cum adminiſtratio tutelæ hēat tractū ſucceſſiuum, quocunq. t̄pe ſuperueniat cā remotionis, vitiatur actus ad hoc ſal tim, vt non poſſit adminiſtrator vltra p̄cedere in adminiſtratione, arg. text. in *l. ſi ſub vna. S. ſi quis viam ff. de verb. oblig.* licet. n. actus in quo tutela diſcernit, ſit p̄fectus eo inſtanti, quo tutela diſcernitur a iudice, nō tñ actus adminiſtrationis dī in eſſe p̄fecto, donec durat t̄ps à lege, vel ab hoīe ad adminiſtrandum p̄ſtitutum: & ideo, quocunq. t̄pe actus adminiſtratorij defectus ſuperueniat adminiſtratori, quo mediante adminiſtrare impediatur p̄culdubio remoueri dēt. Pro qua ſn̄ia eſt tex. in *l. ſi pupillus. S. ſi tutor ff. de tutel. & ratio. diſtrah.* Vbi ſi tutor captus

ſit ab hoſtibus, ſtatim p̄t pēti ratio adminiſtrationis à ſideiuſſionibus tutelæ, vel curæ.

15 Ex quibus inferitur manifeſte, quod ſi tutor durante tutela ſit bannitus, & bona ipſius ſint publicata, ſtatim tutela ceanſcatur finita, & rō adminiſtrationis exigi poſſit, arg. text. in *l. ſi tutor reipublica cā. S. ſi. ff. de iur. & ratio. diſtra.* & hāc ſn̄iam tenet Bar. in *l. ſi ſine herede S. ſi. n. 1. ff. de admin. tut.* vbi Bal. diſtinguit, an bona fuerit publicata, nec ne.

16 Quinimo, & ſi tutor, vel curator non ſit bannitus, ſed relegatus tātū, ſtatim curator ad adminiſtrandum dari dēt. Tenet idē Bal. in *c. inquirendum de peculio clericorum*, & idē in bannito dicendū exiſtimat, & p̄ hac ſn̄ia adducit Iac. de A. enis, & Ang. Peruſinum, ita tenentes in *d. l. ſi tutor reipublica cauſa S. ſi. pro qua ſn̄ia eſt text. in l. non ſolum S. ſi libertas ff. de excuſat. tut.* & idem voluit Ang. Aret. in *S. actionum verbo tutela q. 26. in ſt. de actio. Mainer. in l. quo tutela. n. 95. ff. de regu. iur.* debet tñ ſemper interuenire publicatio bonorum, ex Bal. vbi ſupra.

17 An autem eo ipſo quod minor ſub p̄tate tutoris, vel curatoris conſtitutus, nuptias, ſiue matrimoniū p̄xerit, à p̄tate curatoris cenſeatur liberatus, & rōnem adminiſtrationis à curatore exigere poſſit, nimis cōtrouerſum eſt. Et in hac difficultate diuerſi diuerſa cenſerunt. Paulus namq. in *l. 2. n. 2. C. ſi ſapius in integ. reſt. fuer poſtu.* in cā inclināt ſn̄iam, quod ſi minor ſemina matrimoniū p̄xerit, minime à curatore rōnem curæ exigere poſſit, donec vigefimum impleuerit annū. Pro cuius ſn̄ia facit tex. in *l. maritus. C. q̄ tuto. dari p̄nt, & l. nō ideo minus C. de p̄cur.* & hāc innuit ſn̄iam tex. in *l. 3. tit. 17 p. 6.* quatenus ibi p̄bat, maritū uxoris ſuæ curatorem cē nō poſſe.

18 Præterea p̄ hac ſentētia facit, q̄a minores ideo tutores, & curatores accipiunt, q̄a reb⁹ ſuis ſufficere non valent, *l. 1. ff. de minor. S. 1. Inſtit. de curato.* Igitur ſi verū eſt (p̄ut ſatis experientia docet) quod matrimonio à minore p̄cto non ſolū non efficitur magis expeditus, verū duplicatis oneribus, multo plus curis, & ſollicitudinibus matrimonio annexis anxius efficitur, nō ſolū dici nō dēt, qđ ipſius cura p̄cto matrimonio finiatur, verū (ſi effici poſſet) ſecūduſ illi curator eſſet adhibendus, vbi. n. maius periculū ineſt, ibi cau-
tius

tius agendū est. Quinimo si minori suo cō-
iugato, curator ante vigesimū quintū annū,
19 vel ante veniē impetrationē, vltro rōnes red-
dere, nihilominus curatoris oneribus, & pe-
riculis obnoxius maneret, *arg. tex. in l. 2. C. quando tutor vel curator esse desinat*. Et p hac
snia est tex. à p̄rio sensu in *l. decreto. ff. de su-
spect. tutor.* vbi cauēt, quod post remotionē
20 tutoris, vel curatoris iudicis decreto factā,
periculū tutelę ad tutorē non spectat, ergo si
deficiente auctoritate iudicis minori vltro
rōnem reddiderit, bonaq. illi cum reliq. tra-
diderit, si minor interim, quod 25. annū ad-
implet, bona sua perdiderit, p̄sumpserit, vel
dilapidauerit, periculū hoc ad ipsum cura-
torē spectabit, ac si ipse dilapidasset, & p̄di-
disset, ac post modū adueniēte legitima etate
denuo ab eo bona exigere poterit, ac si ni-
hil minori tradidisset. Et q̄ p̄ q̄tū matrimo-
nij minor à ptate curatoris non liberet, neq.
administrationis rōnem exigere possit, te-
net expresse Greg. in *l. 3. tit. 15. p. 2. verbo fa-
cta q̄ sea casa*. Roder. Suarez. in *l. 9. tit. 11. lib. 1. fori.* vbi dicit, vsq. ad sua tpa non vi-
disse obtentū quod minores per matrimo-
niū maiores efficiant, & eū refert, & sequit
Parlador. lib. 2. *rerum quotidianarum c. 12. per tot.* Pro qua snia pōdero tex. egregium
in *l. 1. C. in l. neque per liberos ff. de minoribus*
*ibi. apparet minoribus 25. annis cum opem pol-
liceri, nam post hoc tps compleri virilem vigo-
rem constat.* & ideo hodie in hanc vsque asi-
tem, adolescentes curatorum auxilio reguntur:
nec ante rei sua administratio eis cōmissi dēt,
quis bene rem suam gerentibus, & ibi. *Neque*
per liberos suos rem suam maturius à curatoribus
recipiant.

Rursus hæc snia ex eo iuuat, quia licet li-
berum sit minoribus curatores accipere, vel
nō accipere, ut in *l. si impuberi vers. sed si pue-
la, ibi, minoribus desiderantibus, ff. de tut. & cur. datis ab his, & in §. item inuiti. instis. de curat.* & in *l. 1. 3. tit. 16. p. 6. tñ postq̄ sub ptā-*
21 *te curatorū se posuerint, nō pnt ab eorū cura liberari, nisi legitima etate, vt venia ad-*
ueniente, q̄a quod à principio est volunta-
riū, ex post facto efficit necessariū, l. sicut ab
initio. ff. de act. & oblig. Et in terminis hanc
sniam tenet Abb. *conf. 91. n. fi. vol. 1. & eum*
refert & sequitur Greg. in d. l. 13. glo. verbo,

22 *apremiados, & p hanc snia v̄r tex. apertus, &*
qui cauillari non p̄t in l. 12. tit. 16. p. 6. ibi. Este a tal deuele auer enguarda a talos veyn-
teycinco annos, Verbum. n. illud, debet, p̄ci-
23 *sam necessitatē importat oblata in fi. de app. c. vs sama de senten. excom.* Et rō est in prop-
tu, q̄a nemo dī posse administrare res suas,
quo vsq. ad 25. ann. perueniat. *l. fi. ff. de cond & dem. interimq. dum ad hāc etatem*
24 *minores perueniunt, imbecillitas intellectu*
in eis p̄sumit, vt in d. §. 1. instis. de curat. Ex
q̄bus manifeste colligi p̄t, quod licet minor
q̄ est sub ptate curatoris, matrimoniū p̄bat,
nullatenus curatorē adstringere possit, vt si-
bi curę rōnes reddat, idq. nouissime tenet
Gutierrez post hæc scripta *visus, par. 1. de tutel. c. 21. nu. 35.*

Aduersus autē superius relata, multa vr-
gent fundamēta, Si. n. verum & indubitabi-
le est, quod filius sub patria ptate p̄stitutus,
per matrimoniū sui iuris efficitur, & à patria
ptate liberat, vt in *l. 47. Tauri* multo magis
vis, ac ptas curatori in minorū à lege p̄cessa
finiri dēt: Valet. n. argumentū de maiori ad
minus in materia quantūcumque odiola,
ut in *l. nec in ea. ff. de adulter.* Rursus, q̄a tu-
tor & curator, loco patris habet, *l. interdum,*
§. qui tutelā. ff. de furtis. tenet Specul. in tit. de satisfactione, §. 2. vers. argumentum contra.
25 *n. 3. Maria. Soc. conf. 61. vers. circa finē col. 5.*
Igitur si patria ptas per matrimoniū filij fi-
niēt, quāto magis cuiā finietur, eq̄ parato-
rū. n. eadē est rō, & per cōsequens eadē esse
dēt dispositio. *l. illud ff. ad l. aquil.* Quinimo
& si bene aduertatur p hac opinione est tex.
apertus in *l. 6. tit. 17. p. 6. ibi. Porque el huer-*
sano despues que es casado, trae à su muger a su
casa, e non recibe ende embargo, en demandar
quenta a su guardador, & ex decisione huius
tex. Hanc sniam firmavit Didacus Perez,
in l. 3. tit. 11. lib. 4. ord. ueter. vbi expresse te-
net, quod quantū ad ius regiū attinet, pcul-
dubio officium curatoris per matrimonium
minoris finitur. Pro qua snia facit tex. in l.
207. stelli. ibi. ca el casamiento, e la malicia
suplen la edad. & in muliere minore matrimo-
nium p̄hēte expresse p̄bari v̄r in l. 3. tit.
5. p. 2. vbi cauetur, qd̄ filia regis, q̄ sub cu-
ratoris est ptate, in ea esse debet, nisi matrimo-
onium p̄xerit. Igitur manifeste ex ea pro-

batur, quod per matrimonium cura finitur, & in praxi hanc opinionem receptam fuisse testatur Didac. Perez ubi s. idq. testatur Monterrosus, seu quisque ille sit, q. Cancellarie arcana non ignorauit, in 6. tract. de scripturis col. 1. ad fi. Molin. de iustitia, & iure tract. 2. disput. 221. col. 368. vers. hac tamen hodie, Baeza de inope debitor. c. 24. n. 4.

Hac igitur anxius difficultate Parlad. in loco s. cit. negatiua sententia sequutus, dicit, recte mederi posse talibus minoribus vxoratis, feminis ve viro copulatis, si curatores iuxta vires patrimonij illis alimenta necessaria impartiant, iuxta dispositionem tex. in l. curator. ff. de administr. tuto. & in l. ius alimentorum ff. de alim. pup. praest. & in l. 20. tit. 6. p. 6. vel et minores sibi recte plulere posse, veniam aetatis impetrando, iuxta l. 2. C. de his qui veniam aet. impetr. Et certe haec sententia frequenter in hac Pinciana Cancellaria prauit, licet aliquando ex circumstantijs aliter iudicatum vidimus.

Ego tamen inter has legum varietates, & Iuriconsultorum controuersias, totum hoc iudiciu, & iudicis arbitrio pendere existimo. Ipse namq. p. rei, & vicissitudinis qualitate pendet, recte, an non recte ratio a similibus exigat. Si. n. femina minor copulata esset viro diligenti, & industrio, ac circa rem familiarem sollicito, non deberet dubitare, quin ratio curae propriae, & vxoris, illi reddi preciperet, maxime ubi patrimoniu esset ita tenue, q. ex redditu illius, & industria, ac labore mariti vix familia alimentari posset: Multa. n. ex hoc vexationes, & incommoda possent euitari, vt est decimae solutio, & lites, q. super alimentis a curatoribus excitari solent, ac rursus venie difficultate, & expensam euitarer: In regno aut Portugalliae constitutu est, in ordinationibus, tit. 67. §. 64. vt minori qui cum licentia iudicis orphanorum matrimoniu praxerit, iudex, illi ratione suorum bonorum a curatore prestari precipiat, ac si 25. aetatis ann. impleuisset, dummodo talis 18. ann. completum habeat, validaque sunt ex illo die, q. gerit, & administrat, vt refert Molin. nouissime in tract. de iust. & iure, tract. 2. disp. c. 24. ver. quo loco obser. pag. 1390. ubi dicit, q. venie aetatis in illo regno non ab illo qua a iudicibus, qui dicunt, de sembargadores do pazo, concedi possunt, & quod in nro Ca-

stello regno hoc ipsum statuendu foret, maxime circa minores, qui exiguum patrimoniu habent, vt supra dicta euitarer dispedia. Quinimo & apud Catabrenses, minore 18. anno implente, statim illi cura restituitur, vt habes in foro Vizcaia in l. 2. tit. 22.

In alijs aut minoribus diuitibus, & qui opulentu patrimoniu habent, opinionem negatiua, aequissima, & rationi, & bonae politicae consentanea censco. Ipsis. n. congruentius p. impetrationem venie, vel alimentorum assignationem erit consultu, ne forte, du diuitijs affluunt, iuuenili leuitate ducti, vitiorum expertes efficiant. Iuuenes enim, vt plurimu p. diuitiaru affluentia, oium vitioru expertes esse solent, teste Philosopho 2. Ethic. ubi dicit, diuites p. suas diuitias elatos, & superbos esse, eo quod credunt p. suas diuitias oia possidere, quo fit, vt sint longe plus contumeliosi quam alij: diuitiae itidem iuueniles faciunt homines odiosos, contumeliosos, & fastidiosos, neque ex eis fortiores, & robustiores iuuenes fiunt (put nobiles esse deberent, ad expugnationem inimicoru) vt in l. in rore domini. C. de officio praefecti praet. ibi, nobiles, & milites, contra inimicos, & feroces & audaces esse debent. Sed potius p. eorum luxuria imbecilles aetate, & corpore existunt, & ideo in proposito tales iuuenes inuehit iuuenalis Satyra 1. dicens, Luxu fugerunt cura diuitia moles, & detestando diuitias iuueniles, Cepoll. in tractatu de Imperatore mili. eligen. vol. 6. n. 34. dicit qd diuitiae iuueniles in magnatibus precipue, & potentioribus, iniustitias, ac contumelias nutriunt, & aliqua alia vitia praua, & execrabilia animi, & corpori coaceruare solent. Unde cum libera bonorum administratio his iuuenibus admodum periculosa esse posset cum illis cautius agendum esset, ubi. n. maius periculum inest, ibi cautius agendu est, vt tradit Io. de Licer in tract. de primogenitur. §. quia supra. n. 14. vol. 12.

Si tamen opinionem Didac. Perez indistincte tenere velis, pet iura, & fundamenta superius relata, intellige quod tunc demum cura p. matrimonium finit. si minores masculi saltem viginti, feminae vero decem, & octo annos impleuerint: Ante tempus. n. illud neque lex, neque Rex, veniam aetatis concedit. vt in hois, C. de his q. veniam aet. impetr. Hac tamen aetate summa-

ta, matrimonium, & malitia etatē residuam supplebunt, & in hunc sensum forte locuta fuit *d. l. 6. tit. 17. p. 7.* quatenus dixit, *que el huerfano despues que es casado trae a su muger a su casa, e non recibe embargo ninguno, en demandar que ta a su guardador de todos sus bienes.* Debet. n. intelligi, qñ vxor vel vir, erāt doli capaces, & tales, qbus p̄dicta ætas decē & octo & viginti annor. non deficiebat, pro prius locuta fuerat *lex Stylis 207. ibi. cael casamiento e la malicia suplen la edad.* Hoc enī casu necessarium nō esset supplemētum etatis à Rege impetrare, si quidē ipsa illud concedit, frustra. n. precibus impetrat quod est à lege p̄sum, *l. unica. C. de thesauris lib. 10.*

30 Neq. p̄dictis obstaret, *tex. in d. §. 1. Inst. de curatoribus & in l. curator ff. de administ. tutor. & in d. l. 1. & 2. ff. de min. & in d. l. 12. tit. 16. p. 6. ibi, y este a tal deuele auer en guarda hasta que el huerfano sea de veynte y cinco annos.* Quia p̄dicta iura fundant in p̄sumptione, quod minores (regulariter) fragilis sūt p̄siliij, donec p̄dicta perficiant etatē: Vnde si p̄batum esset, quod tales minores vxorati, erant doli capaces, industriosi, & admodū cauti, ac circa rē familiarē solliciti, ut reddita sibi substantiæ suæ rōne, prout maiores ceteri gubernationē facerent, proculdubio æ-

31 quum esset, ut illis bona traderent cū reliq̄s: p̄sumptio, nāq. vincit à vera probatione, *ut voluit Aym. conf. 6. n. 7. & conf. 35. n. 5. & 146 n. 7. ex tex. in l. si in fi. ff. quod metus causa. & in l. nuptura in fi. ff. de iure dotium.* Et hæc cōclusio iuuat ex doct̄r. Bar. *in l. 15. cui bonis n. 5. ff. de verb. obl. vbi dicit, q̄ si prodigus, cui bonis interdictū est, ad sanos reuertat mores, & hoc manifestum sit iudici, eo ipso cessare dēt in administratione curator illi dat⁹ p̄ iudicē, & illi bonā liberē sunt tradēda, ut liberā illorum administrationē hēat.* Quam sniam sequit̄ ibi *Ias. n. 16. vbi addit, qd̄ huiusmodi prodigus p̄t petere à iudice, ut pronunciet, illud ad sanos mores rediisse.* Quinimo iuxta p̄dictā Bar. doct̄r. dixit *Bar. conf. 128. lib. 1.* quod talis prodigus, siue furiosus eo ipso, quod ad sanā mentē, & bonos mores redit, statim suorum bonorum administrationē recuperat, ex regula, *cessante causa:* & faciunt in p̄posito notata p̄ Cavalin. de vsuris, n. 299. quem oīno videas. Praxitū

receptū video in hac Pinciana Cancellaria, ut si minor, pauper, agricola, siue alius, qui dietim laborat, vel traficet, petat, ut sibi bona sua a curatore tradant, ut ipse illa administrare, colere, & bñficiare possit, senatores n̄ri p̄uidere soleant, ut illis tradant, p̄stita prius fideiussione, quod ea integra, & illibata p̄seruabit, donec ad 25. peruenierit annū. Et quidē hoc satis congruū, & iuri p̄sentaneū apparet, cum ex hoc, idē prorsus effect⁹ consequat, ac si sub curatore esset: multa q. minorū incōmoda vitent. Et forsitan hoc lege statuendū foret, cum pecuniæ alias, ad veniā p̄sequendā, hmōi minores plurimum expendere soleant. Neq. obstāt verba, *d. l. 1. ibi, quis bene rē suā gerentibus, q̄* ille *tex. loquit̄, qñ curator voluisset dimittere curam ante 25. ann. etiā nolente, & reluctante minore industrio.* Cum. n. fauore minorū introductum sit, ut vsq. ad 25. ann. curatores illos tenere, & administrare debeant, ut constat *ex d. l. 1. ibi, apparet minorib. 25. annis cū opem polliceri, cessante cā, bene poterit minor suorū bonorum administrationē, eo valente, & suscipere, & iuri suo renunciare, ut in l. si quis in conscribendo. C. de pactis. cū reb⁹ suis superesse possit, & non secus quam curator eas administrare valeat.*

32 Vterius in proposito sese nobis offert noua, pulchra, & subtilis dubitatio, scilicet, *an ad euadendum veniam & p̄dictarum opinionum consuetum minor possit accipere curatōrē cum temporis p̄sinitione, veluti vsque ad vigesimum annū, vel interim quod matrimoniū non cōtraxerit.* Et in p̄posita specie dicendū v̄r, id facere posse, cū nulla lege hoc fieri p̄hibeant. Illud. n. permillum censet, quod iure prohibitū non inuenit, ex vulgata regula iuris, *l. 1. ff. de proc. Aym. conf. 174. n. 5.* Scūdo pro hac snia facit, quia indubitati iuris est, quod inuiti adolescētes curatores nō accipiunt, *ut in l. si impuberi vers. sed si puella. ff. de tutorib. & curatorib. datis ab his. §. item inuiti. Instituta de curatoribus & in l. 13 tit. 16. p. 6.* Igit̄ si curatōrē accipere nō p̄pelunt, multo maiori rōne illū ad tps accipere poterunt: In re. n. sua quilibet est moderator & arbiter. *l. in rem mandata. C. mandati.* Quod in tantū verum existit, ut si quis hēat liberum arbitriū disponēdi de rebus suis, illud

- Iud ē hēat in abutēdo, *l. sed si lege. ff. de pecc. ber.* hoc quippe iniquum foret, liberis hominib. nō esse facultatē disponēdi de reb. suis, *ut in l. 2. §. si quis aparente fueris manumiss.*
- 36 Quod in tātum verum vī, vt si iudex curatōrē taliter prouisum, & acceptū p̄ minorē decernere recusasset, minor aduersus illum actiōe iniuriarū agere posset, veluti agi posset q̄ illum, q̄ alterum turbat in vsu rei suæ, arg. *l. iniuriarum. §. si quis me prohibeat, ver.*
- 37 at si quis *ff. de iniurijs.* Priuatio nāq. merē facultatis est q̄ bonos mores, *l. pen. & ibi cōiter scribentes. ff. de pactis.* Hoc. n. est, quod iure cauet, licere vnicuique, legē rei suę dicere, quā velit, *ut aduersus Aym. conf. 217. n. 2. per tot.* Ex quib. dicendū vī, quod si hmōi cura sub p̄citra ta forma à iudice decreta esset, adueniente p̄finito tpe finiret, ita vt rō administrationis nō secus exigi posset, quā si minor 25. annor. metā adimpleuisset. Idque sentit *gl. in l. muto. §. sub conditione, verbo dationem. ff. de tutel. quatenus dicit, q̄ licet tutor sub condōne dari nō possit, tñ si de facto à iudice datus fuisset, p̄culdubio datio teneret, & valeret, q̄ multa non p̄nt fieri, q̄ facta tenent quod p̄cipue locū hēt qñ lex, q̄ prohibet aliqd fieri, nisi sub tali, uel tali forma, non hēt clausulā irritantē: alias autē, si clausulā irritantē habuisset, à forma recedendum nō esset, cū forma det esse rei, ut notat Philosophus. c. 7. & 8. Metaphysica & summus Pontifex in c. si motū de consecr. distinctione. 1. l. Iulianus in quantum. ff. ad exhib. Forma nāq. dat esse rei ita, ut ea deficiente corruat actus, & dispositio, *elem. 1. §. de reb. eccles.**
- 39 Præterea pro hac snīa facit, q̄ si licet p̄ri, filio tutorē sub p̄dōne, vel in diē dare, *ut in §. 2. Inst. de Atiliano tutore, ut in l. si tutor. §. si testō. ff. de tutel. & ratio distrah.* quāto magis licebit ipsi filio maiori 14. annor. in diē ē accipere curatorem. Facit ēt pro hac snīa *tex. in l. 1. C. quando tutores vel curatores esse desinant, vel curatores adiuncti tutorib. desinūt curā administrare pubertate adueniente.* Ergo cura p̄ minori tpe quā. 25. annor. recte dat, & *in l. potuit. C. in quibus causis tutorem habenti, tutor vel cura dari possit.*

- 40 Rursus, & alia rō vrget, q̄ licet ex legis dispositione sit p̄stitutum, vt pupillaris sub-

in *l. in pupillari. ff. de vulgari.* tñ p̄f minori tpe poterit taxare metā pupillaris substōnis *ut in l. si is a q. §. ff. cod. si. Greg. 7. l. 10. tit. 5. p. 6 gl. verbo, viene a edad.* Ergo multo magis in nō casu, minor ipse posset restringere tps curæ, cum ex eo nullum p̄iudicium alicui fiat.

- 41 Verum aduersus p̄dicta faciunt, q̄a tutor & curator æquiparant *l. qui neque ff. de reb. eorum. ita Bal per tex. ibi in l. in bonorū. ff. de admin. iur.* Igit si tutor non p̄t dari ad tps, vel sub p̄dōne, *ut in l. actus legitimi. ff. de reg. iur. & in l. muto ff. de tutel. ibi sub conditione à praesidibus prouentiarum non posse dari tuto rem placet.* idē à paritate rōnis dicendū erit in cura. Casus enim, quod annectit paritas æquitatis, & identitas rōnis, non sunt quo ad iuris dispositionem separandi, *ita Bart. per text. ibi. in l. illud. ff. ad legem Aquil.*

- 42 Præterea, quia administratio cura tutoris, ex legis dispositione vsq. ad 25. minoris ann. durare dēt, *ut in d. §. 1. Inst. de curat. & in d. l. 12. tit. 16 p. 6.* Igit cum p̄dicta lex paritæ p̄ verbū (dēt) loquat qd̄ necessitatē importat, *ut in c. oblata in fi. de app. gl. in clem. attendētes verbo (debet) de statu monachorum. Greg. Lup. in l. 13. tit. 16. p. 6 gl. verbo debelo confirmar.* p̄dictarum legum dispositio, q̄ iure publico est introducta, priuatorū pactis derogari, & cauillari nō poterit: priuatorum, nāq. pactis iuri publico non derogat. *l. pacta qua contra. C. de pactis. l. quidam decedēs ff. de adm. iur. l. 33. tit. 11. p. 5.* Rursus q̄a de substantia curæ est, vt duret vsq. ad 25. annum ex iuribus supracitatis, sed pactum q̄ substantiā p̄ctus est nullum, *l. cum manu lata. ff. de contra. emps. ut in l. cum precario. ff. de precario. & ibi Bart. n. 1.* Ergo si curator acciperet pro minori tpe, tale pactum reiici deberet, & administratio facienda pro tēpore à lege destinato. Et ita in terminis n̄ris vī sentire *Abbas conf. 91. n. 9. lib. 1. Lup. in l. 13. tit. 16. p. 6. gl. verbo, apremiados.* Quod. n. ab initio est voluntariū, ex post facto efficitur necessarium, *l. sicut ab initio. ff. de act. & obl. & in l. 10. tit. 22. p. 1.*

Sed p̄dictis non obntibus, prior snīa tenenda erit, s. quod curator accidi, ac decerni per iudicē ualeat pro tēpore, uel in diē quo illum minor petierit, & quod non duret ultra administratio, sed statim p̄finito tēpore la.

lapso, à tali curatore rōnes exigī possint, & ad illas p̄standas p̄ iudicē p̄pelli debeat: & superius p̄ hac sn̄ia adducta corroborant̄, ex eo, q̄a oē illud censet̄ p̄missum, quod lege nō repetit̄ phibitum, c. inter corporalia de transl. episc. Anch. conf. 243. n. 2. Aym. conf. 203. n. 23. ubi dicit, quod ubi non agitur de vitio siue delicto, omnia censentur permissa, q̄ specialiter prohibita non reperiuntur: Ergo cum talis nōtiatio curatoris, nec phibita reperiat̄, nec aliquā speciē delicti admixtam habeat, p̄culdubio talis curator, ad t̄ps. in diē, vel sub condōne, & peti, & decerni poterit, & contractus circa hoc gestus valebit.

Neque p̄dictis obstāt fundamēta pro aduersa sn̄ia adducta. Et in primis non obstat primū fundamētū, quod cū tutor, & curator æquiparent̄, & tutor ad diē decerni non possit, nec p̄ p̄sequēs curator. Quia t̄ndē, quod licet tutor, & curator æquiparent̄ in iure, t̄n hoc dēt intelligi in concernentibus administrationē, non vero in alijs, ut aduersit Bal. in l. qui neq. ff. de rebus eorum. Quod p̄firmat̄, q̄ aisti tutores, & curatores in multis dissimiliant̄, & nouē casus in q̄b. differūt cōgessit. gl. in l. ventri verbo regula. ff. de tut. & curato. datis ab his, quē sequitur Baeza de decimac. 3. n. 24. Neq. obstat secūda obiectio ex tex. in d. l. actus legitimi, quo cauet̄, q̄ tutor dari non poterit in diē, vel sub condōne, & p̄ consequēs, neq. poterit eo mō accipi, nec dari curator, q̄a tex. in d. l. act⁹ legitimi, quantum ad p̄dicta iura partitarū, est hodie correctus, ex tex. in l. si. tit. 16. p. 6. ibi. E ann de Ximos qua. si alguno fu esse dato por guarda- dor à tiēpo cierto ò so condicion que se acabala tal guarda, cumpliendo se el tiempo, o fallicien do la condicion. Ecce igit̄ qualiter, nec tutoris datio ad tempus iure regio prohibetur.

Neq. ēt obstat tex. in d. S. 1. in ff. de cur. & i. d. l. 12. d. tit. 16. p. 6. ibi, deuele tener en guarda hasta los veynte y cinco annos, quia illud dēt intelligi, q̄n curator fuit simpliciter acceptus, secus vero si ad diē, vel sub condōne, & in hoc casu loquit̄ Abb. d. conf. 91. n. 9. Gregor. in d. l. 13. Rursus r̄nderi poterit, quod illū verbum, debet, de quo in d. l. 12. p. non sēper in iure, importat necessitatē. Sed tunc demū. q̄n ei addit̄ verbum, omnino, vel p̄cise, alias aut̄ q̄n simpliciter profertur, vel in di-

spositione ponitur, solum honestatē quādā inducit. gl. si verbo oīno c. 1. de sponsatione in pub. gl. ēt in clem. attēdentes verbo (debent) de statu mouach. l. as. in i. 1. n. 10 ff. de iust. & iur.

Vel si velis r̄nderē fm opinionē Didac. Perez in qōne p̄cedenti. Vbi tenet quod de iure regio p̄ matrimoniū cura finitur, dicere poteris, quod illud verbum deueles tener, de quo in d. l. p. debeat referri ad curatorē, q̄a si minor velit vltq. ad 25. ann. sub illius cura esse, curator nō poterit p̄pelli minorē, vel alterum curatorē accipiat, vel vt à se rōnes recipiat, licet si vellet minor statim p̄sto matrimonio recipere posset, ex text. in d. l. 6. tit. 17. p. 7. Et hac sententia & iure verior, & humanior videtur.

Sed mō dubitatur, si duo fratres hēant, vn⁹ tutorē, alter curatorē, & q̄ curatorē hēt, efficiatur maior 25. annor. an poterit petere tutelā fratris, q̄ est sub alterius tutela, & à tutore fratris rōnē exigere? In qua difficultate breuiter est distinguēdum, nā aut tutor datus fuit fratri minori in testō p̄ris, vel aui, aut fuit datus à iudice. Primo casu dicēdū erit fratrē maiorē effectum. nō posse petere tutelā, nec ei discernendā fore, q̄a tutor testārius non cessat in administratione, quantumcūq. legitimo tutelā petente, secus t̄n si tutor à iudice datus fuisset. Pro qua sn̄ia est tex. apertus, in l. si tutor. S. si duobus impuberis. ff. de tute. & ratio. distrah. ibi. Si duobus impuberibus fratribus tutor datus sit, & alter eorum in legitimā tutelā fratris sui p̄fecta etatis constitutus redierit, eum qui datus si tutorē esse desūisse Neratius ait. q̄a igitur desinit esse tutor, tutela actio erit ēt ex p̄sona impuberis, quīs si testō datus fuisset, non desineret esse tutor eius, qui adhuc erat impubes: quia sēper legitima tutela testāria cedit. Et ita resoluerint plures relati à Boez. de deci. tut. c. 5. n. 15.

Contingit ēt, quod minor curatorē habens, p̄ varias mundi partes diuagando discurret, ita vt longo iā t̄pe elapso, de eius vita ignoret̄. Dubitat̄ mō, an st̄te longa absentia cum publica mortis fama, mors illius sit sufficienter p̄bata, ad hoc, vt h̄des ab intestato, vel ex testō ante absentia factō, possint rōnē administrationis, vel curē, à tali curatore exigere? Et certae huius dubitationis veritas ex illa p̄det qōne, ad quēadmodū p̄

ve-

verā minoris mortē tutela, vel cura finit, *ut in §. similisq. modo in §. qb. mo. tute. fini. & in l. si. tit. 16. p. 6. eodē mō p mortē psumptā ex longa abientia, cū fama mortis pincta, finiat?* Et in hac difficultate *Odofr. Guido de succa & Albericus in auth. hodie C. de repud. in ea sunt snia, ut ex illis duobus simul pūctis, mors absētis recte pbari valeat. Quorū opinionē partito iure canonizauit, tex. in l. 14. tit. 14. p. 3. ibi. E dezimos que si aquel de cuiā muerie dudam, dizenque en stranna è lūenga tierra es muerio, è gran tiempo es passado assī comodiz annos, que abōdaque preuen, que esto es fama entre los de aquel lugar, è que publicamēte dizen que es muerio. Vbi Greg. verbo, abōda que prueuen, dicit, q si nescit de vita alicuius iā diu absentis, ēt si eius mors nō pbeť p famā, sed ex diuturna absentia dūtaxat, de p̄suetudine danť bona p̄p̄inquo-*

48 ribus cū fideiussione, & tales p̄p̄inquiores debēt illa accipere, tanq̄ curatores bonorū. Quinimo in proposito dicit Bal. *conf. 90. n. 2. vol. 2.* Quod si aliqs est absens p̄ tps viginti annorum, ita quod de eo nescit, p̄sumitur mortuus, & sic bona talis debent diuidi inter veniētes ab intestato p̄stita cautione, qđ illa restituent, illo absente redeunte. Et hāc sniam tenet Aym. *conf. 127. n. fi.* Quod verū intelligerē, dūmodo tales venientes ab intestato insolidum obligarent ad administrationē, & restōnē dictorū bonorū, qñcunque dñm venire cōtigisset, ex *tex. in l. tres tutores. ff. de adm. tut.* alias enim, si diuisio bonorū à iudice fieret, talis absens grauarē onere exigendi à quolibet eorū partem suā, qđ satis iniquū esset. Et ideo iudicē moneo, ut sit cautus in adiudicando talia bona p̄p̄inquioribus sub dicta cautione, ne aliquo eorū existente nō soluendo ipse de suo soluat, *ut in l. Lucius §. Sempronij ff. de administ. tut.* Quinimo & in proposito dixit Bar. *in tract. de testib. n. 37.* quod si qs sit vagabundus ex alia cā, quā timore suorū inimicorū, & elapsus sit quinquenniū, quo ignoreť, an viuat nec ne, ex eo satis mortuū esse pbeť, & eū sequit Socy. *conf. 26. n. 5. lib. 2.* & plures alios modos probandi mortē congerit Marant. *in l. 15. pates ex n. 156. vsque ad n. 179. ff. de acq. her. Masca. concl. 174. cum tribus seq.*

Quod aut, vbi absens curatorē, admini-

stratorē, vel procuratorē reliquit, bona nō possint dari p̄ iudicē venientibus ab intestato, ēt p̄stita fideiussione, nisi in casu, quo vere mortē probauerint, tenent Soc. *conf. 26. lib. 2. Menoc. lib. 2. de arbit. casu. 150. n. 16.* vbi dicit, q ad hoc, ut curator, siue administrator det bonis vagabundi (longo tpe) absentis, oportet, ut ipse abesse, & vagari ceperit, nullo relicto curatore, vel administratore, vel ēt procuratore ad oīa ei⁹ negotia, tā iudicialia, q̄ ēt extraiudicialia. Nā ubi procuratorē, siue administratorē reliquisset, frustra de curatore bonis ipsius dādo ageret, quia p̄dict⁹ p̄curator efficit, ut succedētes ab intestato reiiciant, & si quid ex bonis absentis p̄sequi uelint, eius mortē realē, & veram p̄bare debeant. Quam sniam tenet etiam Cuaicalca. *in tract. de tut. n. 331.*

Pro concordia tñ supra dictorū dicendū erit, quod prima opinio p̄cedat, qñ minor se absentauit nullo relicto tutore, curatore, procuratore, uel administratore, quia tali casu bona deberēt dari p̄p̄inquioribus, *ut voluit Greg. vbi sup.* Secunda vero procedit, qñ aliquē reliquit, q ea bona administrasset. Per iniquū. n. esset bonis absentis, p̄curatorē, & administratorē habentis, alium curatorem, vel administratorē dari q̄ voluntatē, siue p̄ter opinionē ipsius, qui illū p̄stituit. Siquidē hoīb⁹ ex eo libera suorū bonorum administratio tollerēť, q̄ *tex. in l. 2. in fi. ff. si quis à paren. fuerit manum.* ibi. *Quia iniquum est, ingenuis hominibus nō esse liberam rerum suarum alienationē.* Et ita erit intelligenda snia Socy. & Menoc. vbi s. ideoq̄ in hoc secūdo casu necessariū esset p̄bare mortē verā talis absentis, alias rō bonorū, à tali administratore ab ipso dño relicto & nōiāto, exigī non deberet, nec administratio venientibus ab intestato esset discernenda.

Credetē tñ, quod si talis absens curatorē bonorū non reliquisset, adueniente, vigesimo quinto suae ætatis anno, ēt si nondū decē anni absentiae lapsi essent, statim rō ab illo curatore exigī posset, & bona essent tradenda proximiorib⁹ in administrationē cū fideiussoribus, p̄ut voluit Grego. *in d. l. 14. & in terminis Boer. dec. 88. n. 1.* quia cum eo casu cura de iure sit finita, *ut in §. 1. in §. de cur. & in l. 12. tit. 16. p. 6.* q̄ bus p̄tinet h̄reditas, p̄tinet

tinet et bonorū administratio. *ut in aui. si-
cus hēditas C. de legit. tutela. Dec. cōf. 575. n. 4.*

51 Sed in proposito regulariter dubitat, an
si p̄p̄inquis ip̄s absentis sit fēmina, vel mi-
nor sub potestate tutoris vel curatoris cōstitui-
an iſtā fēmina, vel iſtā minori, vel saltem eius
tutori vel curatorī, sit p̄stāda talīū bonorū
absentis administratio, an vero p̄p̄inquis ma-
ſculis & maiorib⁹ (etiā remotiorib⁹) sit discer-
nenda? Et v̄r dicendum, quod similis admi-
nistratio non sit talī fēminę discernenda: q̄a
fēminę, vel minores non sunt capaces huius
administratiōis, *ut respondit Alex. cōf. 221.
n. 7. lib. 6. n. 6. Dec. optime 575. n. 4. ex l. cum
bonis ibi, vel p̄p̄ sexus, vel atatis infirmitatem
ff. de cur. furso. Neq. ēter⁹ administratiōis
minor est capax, ex gl. in l. 2. in prin. verbo cu-
ratorem ff. de curatore bonis dan. Alex. & Dec.
in cōsilijs p̄ximis relatis, quos refert & sequi-
tur Menoc. de arbit. lib. 2. cas. 150. n. 21. & 23
nisi talis fēmina esset m̄r, vel auiā, his. n. ta-
lis administratio nō inter d̄r, iuxta tex. in au-
th. matri, & auiā. C. quando mulier offic. tut.
fung. pos. ubi gl. verbo, tutelam, extēdit dispo-
sitiōē illius tex. Et ad cu. ā, Bal. cōf. 90. lib.
2. Batz. de deci. c. 4. n. 73. Quare Alex. in d.
cōf. 221. n. 7. r̄ndit, quod si penes m̄rem bo-
na fili, extarent, nō possent p̄ agnatos reuo-
cari, ēt si sint in eodē gradu, quo est m̄r. His
accedit Boer. Inīa i d. dec. 88. n. 1. quaten⁹ te-
net substitutū absentis, m̄rem impedire nō
posse, cū adhuc de illius absentis morte non
q̄stet: Et ita tenendū censet Meno. ubi s. n. 22*

36 Ego tñ hac in re lāpissime vidi auditores
huius Cācellarię indicātes, stante fama de
morte, cū viginti annor. absentia, & alijs p̄-
currentibus p̄sumptionib⁹, & adminiculis,
quod bona denē indistincte p̄ximiorib⁹ ab
intestato, siue masculis, siue fēminis, siue ma-
ioribus, siue minoribus, ēt in p̄tate suorū tu-
torū, uel curatorū extētib⁹, uel ēt denē bo-
na scripto h̄rdi sub dicta fideiussione, ubi te-
stō q̄dito, & h̄rde instituto vagare cepit, ex
his q̄ ex Bal. & Aym. resulim⁹, & tenet Causal.
de tutore d. n. 334. & ita interpretādā reputo
Inīam Greg. in d. l. 14. si. 14. p. 3. verbo, almas
propinquo pariente. Et idē existimarē faciendū
fore, ubi mortis fama non esset probata,
stātē tñ longa absentia, *ut tenet Greg. ubi s.*

Neq. obstat Inīa gl. in d. l. 2. quia sine le-

ge loquitur quinimo, & sine rōne, quippe cū
æquitati magis, & rōni cōueniat, *ut* succes-
sores ab intestato talia absentis bona p̄ se,
vel p̄ suos curatores colant, & administrent.
& sic euitet circuitus absente mortuo appa-
rente. Neq. minus oberit tex. in l. si. C. de le-
gi. tutori. ab Accursio p̄ dicta opinione ad-
ductus, quia ille loquitur in tutela, q̄ & p̄longe,
& rebus simul dat, & non est equū, *ut* mi-
nor hoc onere grauet, s. *ut* cum suis rebus su-
peresse non valeat, alienarum rerum admi-
nistratiōi se ingerat, *ut sentit tex. & gl. ibi.*

53 Ex quibus infero, quod si possessor maio-
ratus p̄ ips viginti annor. vagauerit, ita *ut*
de ipsius vita ignoret, & de eius morte sit fa-
ma, immediatus successor mittendus sit in
possessionē bonorum maioratus sub p̄dicta
fideiussione, & fruct⁹ interim p̄cepti veniē-
tibus ab intestato sint adiudicandi, itidem
sub p̄dicta fideiussione, & in beneficiatō va-
gabundo. Hāc Inīam tenet Rebuff. tit. de col-
latoribus f. 612. vers. si tamen tandiu. Et ita
faciendū erit, quotiescumq. Ep̄s contulerit
bñficiū absentis, qui ignorat, viuus sit, an
mortuus, ex gl. in c. non oportet el. de consecr.
dist. 5. Corset. singulari incipienti, vagabun-
dus. Et ita habebit effectum, quod dicit idē
Rebuff. in praxi tit. de reprobata beneficij vi-
uen. impetr. n. 21. ubi dicit, q̄ excusatur ep̄s,
si contulerit bñficiū absentis, qui lōga fuit ab-
sentia detentus, si ignoraret, viuus esset an
mortuus: Forte. n. non excusaretur, nisi pro-
uisionē sub p̄dicta fideiussione faceret de re-
stituēdis fructibus q̄ncunq. bñficiatus venis-
set. Quod maxime verū intelligo ubi ageret
de prouidēdo simplici bñficio, licet enī mors
p̄sumptionibus probeat *ut resuis sup. nu. 52.*
adhuc cū vere de morte nō p̄batur, bona p̄-
dicta fideiussione interueniēte p̄stari debēt.

Neq. oberit supradictis, q̄ per centū ann.
q̄s viuere p̄sumit *ut in l. si. C. de sacros. eccles.*
quæ ad hoc p̄ vulgares allegat, q̄a adhuc si
ex aduerso p̄ liquidas lris p̄sumptiones de
morte cōstaret, sufficeret ad hoc, *ut* vocatis
ad maioratū, vel p̄sentatis ad bñficiū iā diu
vacantis, possessio p̄stari posset: ubi enim lex
p̄bationē liquidā requirit, p̄sumptiones etiā
sufficiunt. gl. si. in si. in l. si tutor petitus. C. de
peric. tuto. Dec. eam nō allegans cōf. 54. n. 3. l.
diuortio S. si fūdus, verbo, palā ff. soluto matr.

E

ubi

vbi illud palā constare dicit, q̄ ex cōiecturis
comphendit. Et hanc sentētiā tenet Molin.
56 *de Hispanor. primoge. c. 4. lib. 3. n. 40.* q̄ maxi-
me pcedit in his q̄ sunt difficillimæ p̄batio-
nis. *ut tenet Aym. conf. 73. n. 19.* Quinimo p̄-
sumptiones legales dicunt̄ liq̄dissimæ p̄o-
bationes. *l. si q̄s locupletes. ff. de manum. testa.*
Mascar. concl. 212. n. 2. Surd. conf. 1. nu. 42.
& conf. 132. nu. 7.

Vtērius dubitat̄, quo tpe socius, à socio ad-
ministrante, rōnem exigere possit. Et multis
ex causis hanc administrationis rōnem à so-
cio exigī posse, probat̄ ex *l. si conueneris in*
princ. ff. pro socio §. *solvitur insti. de socio. l. 10.*
tit. 20. p. 5. Et quia huic in n̄ro instituto p̄-
uenit videre casus, ex q̄b. similis rō exigī va-
57 let, eos sigillatim dinumerabo. Primus igitur
casus erit, si vn̄ ex socijs naturaliter, vel
ē ciuilit̄ mortuus fuerit, q̄a eo casu nō so-
lum quo ad mortuū societas finitur, verum
quo ad oēs alios socios, finita erit, & ab eis
rōnes exigī poterūt, nisi aliter in societatis
initio actum fuerit, *l. actione. §. solvitur. insti.*
eo. tit. Matienzo in l. 2. tit. 9. gl. 1. n. 17. lib. 5.
recop. & Greg. in d. l. 10. partita verbo. per la
muerse, dicit, q̄ si inter socios si conuentum,
quod capitale societatis repeti nō possit, in-
tra trienniū, intelligitur, nisi interim aliquis
ex socijs mortuus fuerit, & ita p̄solvit Alex.
conf. 34. vol. 2. Anch. conf. 394. Et rō huius p̄-
59 clusionis est, quia societas sui natura non
transit ad h̄des ēt si id à principio agatur,
ut in l. verum. §. in heredem, & in l. adeo. ff.
pro socio, & in l. furti. §. si ff. de his qui notant.
infamia. Quibus p̄sonat, *l. 1. tit. 10. p. 5.* &
ita tenet Gutti. de iuramento confirmatorio.
1. p. c. 48. n. 1. Matienzo in l. 2. tit. 9. lib. 5. re-
copil. gl. 1. n. 15. Pro qua sn̄ia facit, q̄a nemo
inuitus p̄pellitur esse in cōione, cū ex ea di-
60 scordē excitari soleant, *ut in l. cum pater. §.*
dulcissimis. ff. de legat. 2. Rursus, & hoc in
h̄de illius, qui societate p̄xit, maxime locū
h̄et, quia est p̄sona incerta tpe p̄ctæ societa-
tis, & cum in certa p̄sona, societas p̄hi non
p̄t, *ut in d. l. adeo.* Quod in tantū verū esse
dicit Greg. Lup. in d. l. 1. gl. verbo *herederos,*
ut hoc verū esse, & procedere profiteatur, ēt
64 si ad certū h̄dē p̄rientes se referrent, cum ex
h̄dis assignatione, libera testādi voluntas
toleretur, quod est p̄ bonos mores, *ut in l. cū*

duobus §. idem respondi. ff. pro socio, Greg. in d.
l. 1. c. partita gl. verbo por la muerse, idq̄. tenet
Molin. *de insti. disp. 4. 14.* Supra dicta tñ sn̄ia
sequētib⁹ modis imitatur. Primo, vbi post
mortē socij defuncti eius h̄des cū alijs so-
cijs super exiitētib⁹ p̄tinuarent societate,
q̄a eo casu, defuncti societas inter eos proro-
gata, vel renouata v̄t, *ut tradit. Bal. in l. man-*
datū. n. 3. C. mandatu. Vbi dicit, q̄ societas, q̄
est cum p̄re, morte finitur, nisi eisdē instito-
61 rib⁹ filius hæres cum socijs p̄ris vteretur:
q̄a hoc casu, nec ēt cum h̄de pupillo socie-
tas renouata v̄t, *ut eleganter tradit Gutierr.*
d. c. 28. n. 2. Neq̄. his obstat, quod tutor au-
ctorari non p̄t p̄ctib⁹ pupilli, nisi loquatur,
ut in l. vbi non voce. ff. de reg. iur. & in l. 1. in
fi. ff. de auth. tuto. quia illud h̄et locum in
actionibus exp̄ctis secus aūt in tacitis, *ut*
resoluit Guiller. Main. in d. l. vbi non voce. n. 4.

Secundo ēt censetur renouata societas ex
eo, quod post tps societati p̄finitum, quis
62 p̄ lōgum tps suum capitale non deduxerit,
ut tenet Alex. conf. 132. n. 2. vol. 5. Pet. de
Vnald. in tract. de duobus fratri. 3. p. principa-
li. n. 6. vbi hoc uerum intelligit, q̄n p̄ defun-
ctus negotiabatur cū pecunia, secus vero si
tantū ponebat operā, ex qua percipiebat
molumētum, q̄a tunc circa perficienda iā
incepta, continuatur societas, secus vero, si
de nouo incipit, q̄a alia est opera p̄fis, alia
opera filij, *l. si non sortem. §. libertus. ff. de con-*
dōne indebi. & hāc sn̄iam refert, & sequitur
Rubeus in repetitione rubr. de donationibus.
§. 61. n. j. & §. 62. n. 28. Matienzo in l. 2. tit. 9.
li. 5. recop. gl. 12. n. 16. Gutti. vbi sup. n. 2. in fi.
63 Tercio societas p̄sumitur renouata, & p̄-
secuta, ex titulo, siue p̄fatione libri rōnum,
ut voluit Bars. in l. Titium, & Manium. §. al-
tero. ff. de admin. iur. quē refert, & sequitur
Stracca in tract. de mercatura. 2. p. n. 52. facit
dec. Genuen. 31. n. 8. Gutti. vbi sup. n. 3. vbi
idē esse inter cōiuges infert, dicens, quod al-
tero eorum mortuo, videatur p̄cta societas
p̄ superstitē, & h̄dem defuncti, interim q̄
bona non fuerint inter eos diuisa, & ita dā-
na, & lucra interim superuenientia sint vtri-
64 que cōia. Et rō illa est, quia p̄iux in viduita-
te permanens, dum ad secundas non p̄uo-
lat nuptias, censetur esse sub p̄cedenti matri-
monio, ex tex. in *l. ult. C. de bonis mater. ibi,*
sine

sive in priori matrimonio pater ex quo filios habuit permanere voluerit, sive nouercam filius super induxeris. Et hanc sniam ibi tenet Cy. Bar. Alber. & Aret. Pinel. ibi, n. 4. *Tiraq. de nobilitate c. 18. n. 9.* Matienço plures alios p hac snia adducens in l. 2. tit. 9. lib. 5. *recop. gl. 1. n. 9. Palac. Rub. Greg. & alij*, quos et refert Guttier. d. c. 48. n. 4. ex patientia (enim) & pseuerantia vtriusq. partis presumitur inter eos continuata societas, arg. sex. in l. *quaritur. S. qui impleto. ff. locati l. legem. C. eod. l. in rebus. S. ultimo. ff. de precario. l. 20. tit. 8. p. 5. late per Io. Garcia. de consugali aq. n. 55. & 169.*

66 Quarto limita, nisi societas pro se, & hñdibus suis pñta fuisset iureiurando pñfirmata, non. n. eo casu p mortē alterius ex socijs dissolueret societas, nec rō peti posset ante tps pñfinitum, & societati destinatum. Qui iurō hinc inde appositū facit tenere societatem i psona hñdum, *ut expresse resoluit Faber. in S. soluitur n. 3. in ff. de societate. Greg. in d. l. 10 gl. verbo, por la muerse*, & hanc sniam dicit notandā, & menti tenendam Guttier. vbi sup. n. 5. & 6.

67 Quinto limita, nisi societas pñta fuisset inter plures gabellarios, q vectigalia regia, vel reipublice pduxerant. Eo enim casu, societas (vno ex socijs mortuo) protinus in hñdes suos continuat, donec locatio fuerit finita, *ut in l. adeo, & in l. verum. S. in barede ff. pro socio. & in l. 1. tit. 10 p. 5. ibi. Fuera ende si la cōpannia fuesse hecha sobre arrendamiento de algunas cosas del Rey o del comun de algun concejo.* An autē ē ad secundos (hoc ē hñdes hñdum conductorū) societas horum vectigalium transeat, tangit Guttier. & accurate suo more resoluit d. c. 48. n. 7. cū seqq.

68 Præterea multis ē ex causis socius a socio ante pñfinitum tps societati rōnem exigere poterit. Primo si socius esset rixosus, & male morigeratus, *ut in l. si conuenerit, & ibi tenent cōter scribes ff. pro socio, & in l. 4. tit. 10. p. 5.* vbi cauē quod si socius sit in legatione Regia, vel cōis alicuius ciuitatis, vel villæ, vel si ad aliquod regiū, vel ciuitatis officium fuerit electus: vel si pacta in societate contenta non seruauerit: vel si non possit vti re cōi (prout erat inter socios conuentum) protinus societas dissoluitur.

Itidem & finit administratoris officiū eo ipso, quod quis est decoctus, *ut resoluit de. de franquis 55. n. 2. & 3.* & ideo statim ratio administrationis (et ad multum tps constitutæ) exigi pñt: Quinimo sufficit quod verisimilis, vehemens ve pñsumptio sit, quod administrator in locis nō tutis merces dñi, vel et societatis hñt reconditas, veluti iuxta flumen quod sic passim terrā inundat, *ut impleat oēm vicinum locū, q licet verum sit quod casum, aduersum ve fortunā expectare non sit ciuile, ut in l. inter stipulans S. facram ff. de verb. obl. tñ vbi pñsens rei status in turum indicat dñum, inspici ac considerari dēt, quo accidere solet, ita Bart. in d. S. facram. & in l. si idem, cum eodem S. si ff. de iur. iur. om. iud. & in marito de cuius inopia timeat, ita tenet gl. in l. 2. verbo suspectum ff. sol. mat. vbi Bar. n. 9. Alex. n. 20. & idem Alex. in l. sciendum, in princ. ff. qui satisf. cogant.* Quod tñ verum intelligo, nisi talis administrator dñō fideiussoribus pñstitis cauisset: tunc enim, ex quo dñus est assicuratus, minime ante pñfinitum tps rōnem exigere posset. Sed dubium erit in proposito, *an quēadmodū a socijs, a socio, qui solus administrauit, rationē exigit, ut supra proxime reuolimus, eodem etiam modo testamentarius a suo testamentario rationem exigere valeat.* Et dicendū vñ, quod si socius videat locū bona administrationis dilapidare, vel in periculo illa ppendi ponere, statim ab ipso rōnem exigere possit. Et quod hoc casu tutor a ptutore, rōnem exigere possit (durante et tutela) vñ pbari manifeste, ex tex. in l. si plures, S. 1. ff. de adm. tut. Vbi tutor, q nō administrat, ante finitā tutelā a ptutore pñt: Et hanc sniam et in executoribus testī verā esse testat Io. And. in additionib. ad speculatorē, S. nunc vero aliqua, vers. sed in simpliciter, ex text. in l. cum curatore, ff. de adm. tut.

71 Aduersus autē pñdictā sniam facit tex. in l. actus. ff. eo. vbi durāte administratione non teneat quis reddere rōnem collegæ, sed sufficit, quod illum ad administrādū admittat, & in l. aduersus, C. eo. & ibi Sal. n. 1. In hac tñ difficultate gl. in d. l. aduersus, plures cumulat solutiones: verum tñ Accurs. in d. l. si plures, verbo exigere, huius difficultatis verā, & genuinam rōnem attigit, & ita pñdicta

- iura intelligenda reputat, s. quod tex. in d. l. si plures, loquat, de rōne extraiudiciali, quē nos vulgo, *Relacion de quantas*, appellamus, tex. vero in d. l. actus, & in dict. l. aduersus, loquant de rōne iudiciali, & finali. Et hanc esse glossę interpretationē amplectit post Iacobū de Rabena Io. And. in loco superius citato, quē sequit Bertach. in tract. de Epō. 6. p. n. 64. vbi dicit, q̄ executores testōrum debēt sibi inuicē actus cōicare, quos faciunt, alias, qui non facit, vel q̄ non cōicat socio administrationē, p̄t vt suspectus deferri, & hęc accusatio est publica, & cuilibet de populo p̄petit fauore pię cāę, videlicet q̄n executor vnus nō admitteret sociū ad exequēdo piām cām, & maxime, si ipse nō fideliter exequeret, idēq. esse fateet, quo ad alia relicta non pia, rōne piorū. Et quod tutor honorarius rōnē à tutore gerente, durante tutela, exigere possit, pbat expresse, tex. in d. l. si plures. Ex quib⁹ notabilē elicio p̄clusionem, s. quod contutor durāte tutela, executor à collega, durante executione testi, socius à consocio, durante societate, ex cā relationē rōnū extraiudicialē exigere possint, vt videre, & colligere possint, an in eo, quod administrant, sint fideles, & recti, put administratores esse debent, vt tenet Greg. in l. 26. ff. de p. 5. ibi quęnta verdadera. Et hęc snia summa nitit æquitate, siquidē collega de male administratis p̄ socium rōnem reddere tenet, vt in d. l. si plures §. 1. ibi constat enim hos quoque excussis prius facultatibus eius qui gessit, conuenire oportere. Et ita explicauit Bar. in l. 1. §. vsque adeo ff. de tute. & ratio. distra. & hanc relationē nō solum poterunt petere
- 73 74 75 76
- supradicti, verum ē & tutor datus cā notitię tantum, cum ē illi inter sit, ne in subsidium p̄ mala administrationē, veri tutoris conueniat. vt in l. quaro. §. idem Paulus. ff. de testamen. tutela. vbi cauēt, quod tutor datus cā notitię in oībus administrationē tutelę concernētib⁹, tenet sicut q̄libet alius tutor.
- Ex quibus autē indicijs, & coniecturis aliquē male administrare colligi possit, videre nunc libet: Et in primis verfurā administratōrē facturū p̄sumi p̄t, qui dilata solutione ad diē, merces emit, casq. viliori pretio p̄sentē pecunia reuendit (quod nos vulgo dicimus, *hazer mostras*) hunc. n. male vti sub-

stantia sua, non est colligēdū, quinimo breui tpe ad inopiā p̄ venturū facile p̄pendit, vt voluit Ias. in l. si constante. n. 138. ff. sol. matr. Straca in tract. de mercatura p. 2. n. 28. vbi dicit simile dānum p̄ argumentū à solitis timeri posse: siquidē & in iure validissimum est, arg. tex. in l. quod si nolit. §. quia si duo ff. de adl. adict. & in l. certi condictio. §. si numeros. ff. si cer petas. l. fideicommissi post principium, ff. de vfur. Dec. conf. 595. n. 31.

Secundo itidē suspicio fracturę erit p̄ illū administratōrē, qui cum ære alieno grauatus esset, sarcinulas p̄ponere cepit, vt in l. ab hostibus. §. fin. ff. ex quibus causis maio. Ex cuius fundamēto Cicero dixit, maxime de statu illius dubitatum arbitror, qui ære alieno grauatus, iam sarcinulas cōponere cepit. Idēq. erit si alia recessus indicia apparuerint, de quibus p̄ gl. in l. quæsitum iuncto tex. ibi. ff. de pigno. quē sequit Paulus in l. si longius. §. si filius n. 3. & 4. ff. de ind. & est text. in l. 17. ff. de p. 5. In p̄dictis. n. & similibus casibus p̄iectura p̄prie accedit, mercatores, & factores, & alios administratores, qui hoc faciūt citius rōnes cōturbaturos, vt voluit Straca vbi sup. n. 31. vbi dicit, q̄ bonus iudex varie in p̄dictis oībus constituet, dolus an fra⁹ p̄sumi possit, vt in l. in fundo ff. de rei vend. & in l. si ff. de act. & obl. Habenda. n. erit rō tēporū, locorū, periculorū, suspicionum summarū, & qualitātū p̄sonarū, iux. gl. in l. in oībus ff. de indi. quod totū arbitrio ipsius reliquit, vt tradit Menoc. de arbit. lib. 2. q. 87 per totam, quem omnino videas in proposito.

Ultra ea tñ, q̄ ibi cumulauit Meno. dubiū erit, an si administrator durāte administrationē p̄ aliquo fideiubeat, statim p̄pelli possit, vt administrationis rōnē (ante tps administrationi p̄finitū) dño reddat? Et dicendū vī in proposito, quod statim & ante tps ab eo rōnē exigere liceat, q̄a p̄ctus fideiussionis est nimis onerosus, & dānicatiu⁹, vt voluit Ang. i. l. in p̄sonā §. j. ff. de pactis, vbi dicit, q̄ si maritus constāte matrimonio fideiussionibus se implicauerit, statī ab eo mulier dotē repetere poterit, quēadmodū si iā ad inopiā puenisset, & cū ibi sequit Ias. n. 3. Alex. in l. si constāte, col. 7. & eos refert, & sequitur Maranta disp. 6. n. 13. Baeza de deci. tut. c. 2. n. 82. vbi dicit, q̄ ille, q̄ p̄ multis fideiubet,

vi-

videat male agere negotia sua, & vxor potest petere, ut dos ponatur in loco tuto, & idem tenet Pala. Rub. in c. per vestras. §. 18. n. 9. Barbosa, in l. 1. §. 3. p. n. 58. ff. solm. matr. Surd. conf. 114. n. 15. Quorum sententia comprobatur sapientie c. 20. ibi. tolle vestimentum eius, qui fideiussor exiit alieni, & pro extraneis auferit pignus ab eo. & rursus c. 22. dicit, noli esse cum his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis, ubi noua editio habet, ne sis inter eos, qui stipulata manu fideiubent, & pro debito obstringunt, Ac rursus sapiens ibi. c. 17. dixit stultus homo plaudet manibus, cum spondet pro amico suo. Et in proposito hunc actum fideiubendi plures omnibus exaggerauit Conradus Pelicani. relatus à Cavalino in tract. de usur. §. 32. n. 253. ubi hunc actum fideiubendi neddum rei familiari periculosum esse dicit, sed et rationem, & conscientiam, & etiam Dei preceptum, eo quod fideiubens confidit in hominem, carnem, & sanguinem instabilem, & male dicit hominem, qui confidit in homine, cuius maledictionis ego (& si non fideiusserim, sed patri meo fideiubenti successerim) tormentosum & detrimentosum experimentum feci: dum enim pro quodam satis ingrato amico fidei iussisse multasque annui redditus solutiones (ut fideiussor) pro eo fecisset, virtute cessionum à creditore (pro annuis redditibus) sibi factarum, possessionem bonorum principalis fuit consecutus, ac paulo post die ultimum clausit, Cum ergo ego dicto patri meo successissem, & tanquam vniuersalis heres, me hereditati immiscuissem, & quatuor deinde annis illam pacifice possidissem, barbatus ille principalis, virtute cuiusdam publici asserti instri, mihi litem mouit, premeque meum, integram annui redditus sortem, (pro principali redimendo) a se recepisse profitebatur, ac proinde omnes redditus a die receptionis decursos mihi adscribi postulabat, eiusque bona cum redditibus me restitutum instabat, & postquam fui condemnatus: ut ad rationandum cum ipso sederem, mihi plures redditus, ac fructus fuerunt onerati, & sic in quadam magna summa fui reliquatus, & pro reliquorum solutione omnia bona, in quibus dicto meo patri successeram, mihi fuerunt ablata. postmodum vero pro appellatione (ad hanc cancellariam) causa deuoluta, Deus opt. maximusque iustitiam, quo pars aduersa nitebatur, falso fabri-

catum fuisse (fere miraculose) detexit, ac proinde bona fuerunt mihi cum redditibus restituta: Verum & si victoriam litis reportauimus, plus mille quingentorum scutorum summam (in litigando) iacturam feci. Glorifico tamen Deum, siquidem cum Zacharia dicere possum, salutem ex inimicis nostris, & de manu eorum, qui oderunt nos. Ex istis. n. admodum ingentibus calamitatibus, & atrociorum, quam cum predicto ingrato principali peregi, animam meam ad huius tractatus perfectionem appuli, ac deinde in perscrutandis ratiociniorum difficultatibus summis lucubrationibus insudavi. En igitur candide Lector, quam calamitosus, & damnicatius sit, actus ille fideiubendi, de quo superius agebamus, de quo etiam Salomon proverbia. c. 6. dicit, sponde noxa prebito est. Crederem tamen, quod etiam hic actus fideiubendi, sit nimis onerosus, & damnicatius, non tamen contra conscientiam, & rationem dici possit, prout Conradus asseruit: dum. n. quis se, ut fideiussor obligat, proculdubio opus caritatis exercet, proximi necessitati subueniendo. Et hinc est, quod iurans, se non fideiussurum pro aliquo de mundo, iurum hoc minime seruare tenet, siquidem per charitatem fuerit factum Oldr. conf. 90. Maranta de ord. iud. 6. p. actus 9. n. 39. ubi hanc conclusionem reputat proximo in discrimine constituto, idque late explicat Gutier. de iuram. confirmatorio. §. p. c. 72. n. 5. ubi quoniam hanc problematice defendit. Quinimo predictas Salomonis sententias ad terrendum homines prolatas fuisse arbitror, ut quantum possent, animis frequenti, & inconsulta fideiussione abstinere, ne forte ex illis contingat nimis debitis illaqueari, & ideo Conradus, illa precepta moralia, & politica, non debuit protinus ad obseruantiam legis diuine trahere, & ita eum reprehendit Cavalin. ubi sup. n. 254. forte tamen causa exaggerationis illud asseruit. Præterea & tutor à tutela remoueri, & rationibus astringi poterit, eo quod vectigalia regia producit, vel illa conducenti, fideiussor existit, ut tradit Alber. in l. 1. C. ne tutor vel cur. vectig. conducat. Quam sententiam sequitur vnico verbo Barc. in tract. de deci. tui. c. 2. n. 119.

83 Vltius pone, quod quis dedit pecuniam mercatori, vel caplori, ad dimidiam lucrum, vel damni. Dubitatur modo, an hoc casu, quando-
cunque velis, à tali mercatore vel campfore ra-

tionem principalis omni interesse exigere possit. In qua difficultate Bar. in l. neminem. C. de susceptio & archiarys, li. 10. dixit, quante finē unius anni talis rō minime exigī possit, & textū ipsum ad hoc ibi dicit mirabilem, & in l. si quis n. 8. C. de naufragio. & eum sequitur Capella Tolosana dec. 447. Castell. in l. 27. Tauri, vers. quo ad quintum. Et in vers. sed quia dixit Ias. in S. seq. n. 43. in f. de aet. ubi refert Romanū in quodā singulari suo ita sensisse, idq. tenet Corlett. in singularib. suis verbo mercator, Petr. de Vbal. in tract. de duob. fratri. in fine duodecima partis, ubi tex. in d. l. nemine ad hoc singulatē esse proficet.

Contrariā tñ sniam, tenet Bar. sibi p̄i⁹, in l. Lucius lib. & c. in princ. ff. pro socio, ubi tenet, talem rōnem quocunq. tpe peti posse, nisi aliter sit actū inter partes, & eius sniam verā esse affirmat Bal. in rubr. C. pro socio n. 5 Ias. in l. 1. n. 1. C. de errore calculi. Quorū snia cōprobari uī de iure regio, ex tex. in l. 1. tit. 10. p. 5. ubi cauet, sociū à societate quocunq. tpe discedere posse, nisi aliter actū sit. Pro qua snia facit snia Ruy. conf. 54. n. 12. vers. tertio principaliter. vol. 1. & Bar. in l. cum precario ff. de precario, ubi dicunt, quod etiā si i mandato ad administrādū concessio, dictū fuerit à dño, quod tribuit administratori facultatem administrādi cōtinuo, & ppetuo, etiā si adiecta sit clausula de nō petendo rōnem administrationis, & cum promissione de stādo simplici dicto administratoris, adhuc (etiā si fratri sit tale mādatum pstitutū) talis facultas administrandi p̄t reuocari, & qñcumq. ab eo rō exigī poterit, eo quod nō possit cōstitui procurator irrevocabilis, & corū sniam lequit Plot. in l. si quando C. unde vi. n. 747. pag. 358. in magna impressione. Vbi hāc cōclusionem extendit, etiā stante iūro, de non reuocādo, uel rōnem nō petendo, p̄ tex. iuncta gl. in c. fi. S. fi. de procur. in 6. & Alex. conf. 18. vol. 2. ubi dicūt, quod ex pactis de nō petendo rōnem, & stādo iūro administratoris, solum censet remissa scrupulosa rōnum redditio, & culpa leuissima, etiā levis in administratione cōmissa, non uero lata culpa, vel dolus, nec aliquorū restō: & ideo si hoc casu rōnis librū non exhibeat de more cōfectum, & reliqua non restituat, p̄ cum i litem iurari posse, etiā si pena

fuerit imposita p̄ petentem talem rōnem, quia hoc casu poena apponi non potest.

In hac tñ difficultate distinguendū erit, an calculus cum capituli lucris, & interesse simul ante annū petat, & hoc minime locū habeat, ut sentit Bar. in d. l. neminem, arg. illius tex. fm facti speciei, de qua ibi, quod ēt sensit Bar. in l. non solum. S. liberationis verba n. 7. ff. de lib. lega. Per iniquū enim esset, ut postq. mercator pecunias ad traficādum recepit, & in emptionē mercū eas erogavit, ante annū & pecuniā, & lucrū reddere compelleret. Quod facto fides ipsius frāgi posset, vel non sine magno dāno remaneret, cū forte merces cōgiuo tpe pparatas ad lucrificiendū incongruo tpe distrahere cōpelleret. Quod quidē ab oī humana, & politica rōne latis est alienū. Aut vero calculus, & rō tantū peti hoc est, relacion de quantas, sine reliquis, & hoc casu recte ante annū ad relationē rōnis agit. Neq. hoc negasse Bar. existimo, dū dicit, intra annū rōnē peti posse. De hac. n. relatione rōnum sensit, Ferendus enim erit, q. rōnes ad se ptinentes inspicere desiderasset, prout in socijs firmat Soc. conf. 213. col. 3. vers. prima conclusio, ubi tenet q. nō obī e, quod societas ad longū tps fuerit p̄ta, adhuc à socijs peti poterit, ut quolibet anno rō reuideat, quod vulgo etiā dīr, bazer haban²⁰. Et hanc distinctionē probavit Strac. in tract. de mercatura. C. de contrahib. mercatorum: ex qua deduci poterit interpretatio ad tex. in d. l. partite, quatenus dicit, q. socios qñcumq. velit, rōnem à socio exigere possit, quia hoc intelligendū erit dūmodo si intra annū à societate discedat, relationē rōnum tantū exigat, anno vero finito recte rōnem cū capitali, & reliquorū restōne petat. Et facit pro ea tex. in l. cum plures. S. 1. ff. de administ. tuto.

Et hęc distinctio optime poterit adaptari i locis ubi viget Forus de Sepulveda, quo cauet, ut quolibet anno tutores p̄ximiorib⁹ minorum rōnem reddant: dēt. n. intelligi de relatione rōnū, notat Montal. in l. 2. tit. 7. lib. 3. fori, verbo, de les quenta, vel ēt in omnibus alijs, q. de iure quolibet anno rōnem reddere tenent, ut in c. quia contingit. S. ut autē premissa de religio. domibus, & in Conc. Trid. sess. 22. c. 9. & in casu l. 25. tit. 9. p. 2. & in

85 in præceptoribus penarū Cameralium, *ut in l. 23. tit. 2. lib. 3. recop.* Vel ēt in cibus alijs, quibus cōmissa est administratio tum tps pñitione à lege, vel ab hoīe, q̄a calus quos annexit identitas rōnis, & paritas æquitatis, non sunt quo ad iuris dispositionē separandi, S. *pari rōne insti. quib. mo. ius patrie potest. solus. l. illud. ff. ad l. aquil.*

Ab alijs aut administratoribus, qui siue tps pñitione sunt constituti, veluti in seq̄stris, œconomis, & similibus, qñcunque iudici videbit̄, ad petitionē partium, vel ēt ex officio, rō exigī poterit, & maxime si cā, p̄p quā fuit cōstitutus cessauerit, *ut tenet Bal. in l. si. ff. de bonis auth. ind. poss. Abb. in c. j. n. j. de deposito. Francisc. Curs. in tract. de sequestris q. 26. n. 81. vol. 4.* Quinimo si isti administra- tores, eo ipso quod remotio sequestris p̄iudi cē facta fuerit illis intimata, celeriter seque- strum non restituant, in mora esse dicent̄, & non reddendo rōnem ad interesse partis le- sē tenent̄, arg. *tex. in l. 1. & ibi tenent cōter scribentes, C. de sent. quæ pro eo quod interest. tenet Bal. cons. 62. & eadē sniam si mauit le- natus Neapolitanus, ut refert Matth. de Af- fli. dec. 150. n. 3.* vbi expresse tenet, quod il- le qui tenet reddere rōnē, & reliqua restituere, si statuto tpe illā non reddiderit, statim

86 est in mora, uel si tps ab initio huic rōni non sit constitutū, interpellatio facit eum moro- sū. Et hāc sniam tenet DD. cōter *in l. si mo- ra. ff. sol. matr. & in l. mora. ff. de usur. & in l. quod se mihi. ff. si cer. pes. & eam tenet senatus Genuensis dec. Genue. 164. n. 17.* & loquendo in executoribus vltima cū voluntatum, hoc

87 ipsum tenet nouissime, *Imol. de iust. & iur. l. p. c. si. quem oīno vide.* Si vero tps à lege, vel ab hoīe fuit huic redditioni rōnum p̄stitu- tum, tali casu dies interpellat p̄ hoīe, & si

88 adueniente die rōnem non offerat, statim in mora constituit̄, ut uoluit *Gl. in d. c. quia con- tingit, verbo singulis annis*, vbi tenet, quod tutor, ēt non requisitus, rōnem tutelæ, vel curæ reddere dēt, quod si illam non reddi- derit, vel obtulerit, ad interesse tenet̄, vsq̄ in diē quo tutelā restituit. Quē snia probari v̄t, *in l. tutor qui repertor̄, §. 1. cū l. seq. & in l. Lucius, §. quæsiū ff. de adm. tut. & p̄ prædi- cta iura ita tenet Baeza de deci. tut. c. 2. n. 94.* vbi tenet, q̄ si tutor non habeat, vnde soluat

tale interesse, extra ordinē coerceri dēt, *ut in l. ob fœnus ff. de adm. tut. & p̄dictā sniam re- net Greg. in l. 8. tit. 14. p. 5. gl. uerbo, ciertos, dec. Genue. 164. n. 17.* Qualiter aut̄ p̄dictū in- terelle considerari, & cōputari debeat ele- ganter ostendit *Couar. l. 3. var. c. 4. d. nn. 1. Guisier. de iuramento confirmatorio. j. p. c. 2. n. 4. & 5.* Et de hac computatione latius suo loco dicemus.

89 Quid aut̄ agendū erit, vbi quis à lege, vel ab hoīe fuit interpellatus, si pars debiti liq- da, pars vero illiquida sit, qualiterve huic administratori consulat̄, ut cursum vsurarū cuitare valeat, interim quod rōnes calculan- tur, & reliqua restituant̄. In qua difficulta- te Ang. & Imol. *in d. l. si mora sol. matr. & in l. statu lib. rōnem, ff. de statu lib.* dicendū exi- stimant, quod huic administratori satis con- sultum erit, si partē liquidā statim realiter offerat, & p̄ residuo qd̄ liquidabit̄, fideiuf- sorē p̄ter, quā cautelā si mauit ēt *Capol. cau- tela. 27. Alex. cons. 102. vol. 1. & cons. 24. m. 4. vol. 4. Soc. & Iaf. in l. 1. ff. qui satisf. cogant. dec. Genue. 164. n. 23. Surd. cons. 243. n. 5. vol. 2. Tirac. de retract. Lign. §. 1. gl. 19. per tot.* & ob id detentus in carceribus, ut reddat rō- nē, relaxabit̄ seruando decisionem, *tex. in d. l. statu lib. ex quo dixit Bald. in addis. ad spec. vers. an excoīcasus*, quod detentus in carce- ribus pro expensīs, si soluat liquidas, & p̄ illiquidis caueat, relaxari debet. Prædictā tñ determinationē Angel. Imol. & sequa- ciū, ergo verā intelligo, in eo qui ab initio sa- tisfactionem p̄ administratione peragenda non p̄stitit: is enim necessitati non dēt, ad hoc ut de nouo fideiussorē quærat, si quidē p̄ primā fideiussione satis est minori p̄sultū.

Oblatio aut̄ de qua supra, dēt esse realis, consignando illam pecuniā liquidā corā iu- dice, uel sequestro publico, non. n. solū illā verbaliter offerre sufficeret, nisi realiter illā p̄signet, *ut in l. si creditor. l. accepta. C. de u- sur. vbi Bar. Salic. & Paul.* & hanc sniam ante oēs tenuit Accurs. *in l. si verbo voluntatis. C. arbitr. iuse. Cuma. & cōter scribentes in l. qui Roma. §. sua. ff. de ver. obl.* vbi oēs p̄cordi iu- dicio in hoc cōsentiunt, s. quod oblatio rea- lis sola, ad impediendū cursum vsurarū, q̄ ceperunt currere, non sufficiat. Pro quorum snia est *tex. in l. tutor pro pupillo. §. 1. ff. de ad- min.*

- min. iur. ibi non sufficit obtulisse, nisi & posuerit designatam iur. in loco.* Vbi hoc tenet Accursus. *gl. verbo notat Negus. de pign. 3. p. memb.*
- 93 105. *partis.* Et ratio est, quia ubi agitur de resolutione contractus non sufficit oblatio realis sola, sed requiritur realis pecuniæ assignatio, & depositio, *ut in l. si à te, & ibi Paul. C. de pact. inter empt. Bal. in l. accepta, vbi late de materia disputauit Boer. dec. 124. n. 52.* Et in proposito dixit Alex. *in d. l. qui Roma, in prin.*
- 92 quod oblatio crediti verbaliter facta, non liberat debitorem ab interesse, quoniam creditor non iudicat, se nolle recipere, & eius sententiam sequitur Rota Genuensis *dec. 24. n. 12.* & nouæ qualitates, quæ in hac depositione necessario ad liberandum debitorem debent interuenire, cumulat Meno. *de arbi. lib. 2. cas. 232. per tot.*
- In prædicta tamen difficultate veritatis scopum melius omnibus tetigit Cabal. *in tract. de usur. n. 299.* Vbi dicit, quod ad hoc, ut tutor consulat securitati suæ, aduersus periculum, & damnum usurarium in futurum, donec redditus sint rationes, & reliqua soluta non sufficit nuda oblatio, *ut in d. l. si. C. arbi. iur.* Sed necessario requiritur, quod sit realiter facta, ut appareat non esse fictam, seu nugatoriā, sed ita realē, ut non stet per tutorem, sed per adultum, vel curatorem ipsius in mora constitutum. Quia cum de negotio bonæ fidei agatur, à circumstantiis negotij, & personarum, & totius rei qualitate pendebit, *ut in l. bona fides, ff. de deposito.* Quid. n. (dicit ipse) si pubes est in primo, secundo, vel tertio pubertatis anno, & bis, aut ter à tutore denunciatur, & interpellatur, vel et in ius vocatur, ad hoc, ut curatorem sibi petat, quod rationes audiat, prestando se ad rationes prestandum, & reliqua (si qua sint) soluendum paratum esse, si tamen nihil aliud actum sit, non putauerim hoc sufficere. Ea. n. quindecim, vel decem, & sex annorum ætas, harum functionum inexperta, nimis imbecillis est, & circumventionibus obnoxia, his quæ iurisdictione prestant. Quare in proposito specie dicendum existimat, tutorem hoc casu bonæ fide non esse profectum, nec menti, d. l. si. satisfecisse, ut cum quæ verba obseruasse videatur, & ob id neque usuris interim exonerari, nisi ipse tutor tali minori curatorem (saltem & litæ) & rationem recipiendam petierit, uel dari fecerit cum effectu, *ut in l. admone. C. qui petant. iur.* Vel nisi proximiores agnatos, vel cognatos et, in ius (si opus fuerit)

interpellauerit, ad hoc, ut talē curatorum eligant, & dari faciant per iudicem. Et hunc reputat verum esse intellectum, ad text. *in d. l. si. C. arbi. iur. tutela.* Dicit. n. intelligi, de adulto, & capitalium denunciationum, seu interpellationum, ut puta si iam ætatē saltē viginti annorum impleuisset, vel ita industrius esset, ut idoneum se ostenderet, ad rationem similem recipiendam, alioquin non solum mora non purgatur, verum et duplicatur mora, & culpa tutoris, quod adulti sui imbecillitate, imperitia, vel mentis alienatione notam habuit, vel habere debuit, si cum eo solo prædictas interpellationes faceret. Dicit. n. hoc casu imbecillitas, vel imperitia, & ignorantia adulti, propinquorum quocatione suppleri, quod enim fit à tutore, cum propinquorum minoris assensu, & auctoritate, presumitur dolo carere, ut tradit Aym. *conf. 319. n. 54.* alioquin non bona, sed mala fide, & animo defraudandi tutorem versatum fuisse, est dicendum. Ex quibus infert intellectum, ad text. *in l. ita autē S. si tut. ff. de admin. iur.* quatenus dicit quod tutor tenet pupillum maiorem factum admonere, ut sibi curatorem petat: quia non sufficeret solum puberem admonere, ut sibi curatorem petat, nisi ei ætatis, industriæ, & peritiæ sit, ut sciat quod faciat, & possit sibi curatores idoneos petere sibi. per se super hoc consulere, alioquin nisi et minoris propinquos serio, & prudenter moneat, pinde erit, ac si administrationem ultro dederet, solo pubere admonito.

- Si vero iam curatorem habeat minor, sufficit, quod tutor illum, vel eo auctor puberem (et semel extra iudicium) debite interpellat, dicens illi, se paratum esse rationes reddere, & reliqua soluere (quod nos vulgo dicimus, *offerere quenta compago*), quia hoc facto proculdubio cessaret cursus usurarum in futurum, etiam si iam tutore silente, & cessante ceperunt currere. Neque hoc casu necessaria esset consignatio de qua supra, ex quo iam non tutor, sed curator est in mora recipiendi rationem, quod. n. per me non stat (dicere posset) mihi imputari non debet, ex vulgata regula iuris, *in l. si ex stipulatu ff. de verborum*, ex qua resolutione inferre verus intellectus, ad text. *in d. l. tutor pupillo*, dum loquitur de tutore offerente pecunia pupillatæ, & tamen non vult soluere nisi tuto, & plenissime liberatus, quia tali casu nihilominus currebant usuræ pupillares, nisi legitime deponat, & con-

consignet. Rursus, ex supradictis infertur intellectus, ad tex. in l. ait prator. S. ceterum, ff. de minori. quatenus in emptionibus rerum minorum bona exigit fidei: sepe. n. in p̄tibus cum illis gestis det esse bona fides. Ceterum si circumuentum cum in aliquo inuenerit iudex, p̄tium rescindet. & oia in integrum statum reponat, ut in l. si iudex circumuento. ff. de mino.

Vt aut nihil cōtrouersia hoc in capite relinquamus, illud quod s. ex Ang. & Imo. retulimus, quod p̄ illiquida debeat p̄stari fideiusor, videamus an possit h̄re instantiā, vel an ita simpliciter sit intelligendū? In qua difficultate quis Fanus de pign. 5. p. 3. mēb. n. 102. & Alc. in l. quod se mihi. ff. si cer. pes. & Alex. in l. 4. S. ait prator ff. de re iud. instantiā dare intendat, dicens, quod p̄dicta necessitas fideiubendi, in obligatis ad rōcinia, solū locū hēat, qm̄ administrator est pauper, ut in l. statu liber. rōnem. ff. de fideic. lib. nō vero qm̄ est diues, & opulētus. Et tñ supra dicta sn̄a, indiffinitue magis cōiter tenet, s. ut obligatus ad rōcinia quantūcūq. sit diues, & opulentus, fideiusorē p̄stare debeat p̄ reliquis, ut in terminis tenuit Tiraq. i. traēt. de retrac. Lignag. S. 1. gl. 19. & cum refert & sequitur dec. Genu. 164. n. 23. Greg. in l. 8. tit. 14. p. 5. gl. verbo, a fruenta. Ego tñ totū hoc ex iudicis prudentis arbitrio pendere arbitror, ipse namque ex circumstantijs perpendet, necessaria sit fideiussio, nec ne.

95 Ultimo, & finaliter dubitat, obligatus ad reddēdā rōnē quid facere debeat, si dñs ab eo rōnes accipere detrectat. Et breuiter in p̄posito est dicendū, quod dño nolente agere ad petitionē rōnū, ad euitandā futurā calumniā, & cursum vsurarum, administrator det denunciare dño, qualiter ipse est parat⁹ illi rōnē reddere, quod si adhuc p̄tinaciter dispungere rōnem detrectet, ad hoc ut eius p̄bationes nō pereāt, poterit à iudice petere, ut ad p̄petuā rei memoriā, testes quos hēt circa parcelas suæ administratiōis, recipiat: citato illo dño, de cuius p̄iudicio agit, ac deinde ex sua parte calculatorē noiet, & alterū in p̄tumacia dñi à iudice noīari faciet, & corā eis suos inuentarios, & libros rōnū exhibeat, quibus inspectis, & cognitis, calculatores, q̄ corū, & in quanto fuerit reliquatus ostendēt. Ac demū si iste administrator in

aliquo fuerit reliquatus, ad euitandū cursū vsurarū tenebit iterū dñm requirere, ut p̄dicta reliqua recipiat: quod si recipere noluerit, penes sequestrū publicū, uel in æde sacra deponere tenebit. Et hæc praxis manifeste deducitur, ex tex. in l. si. C. de vsur. pup. & ex tex. in l. tutor qui repertorium S. si. ff. de adm. tut. & dicemus latius c. 15. nu. si.

S V M M A R I V M.

- 1 Aetor forum rei sequi debet.
- 2 Administratiōe si quis (extra locum sui domicilij) de bonis alterius fecerit nō apud iudicē domiciliarum, sed apud iudicē loci administrati negotij p̄ rōne reddēda cōueniri debet.
- 3 Ratiōne p̄stare potēs vel magnati habitāri in fortalicio quis non compellitur, sed demū administratore petēte, domus cōcilij debet p̄ ratione reddēda assignari.
- 4 Blanditiæ & orationes dominorū in subditos instar oppressiōis, & coactiōis habentur
- 5 Administratoris bona (si p̄ negotiatione administrata in loco domicilij si ita bona q̄ ibi habet, non sufficiāt pro reliquorū solutione) an deant remitti ad locū gestæ administratiōis
- 6 Si ille cui ratio redditur, locū domicilij administratoris p̄ reddēda sibi ratione elegit, nō debet pro solutione reliquorum faciendā persona administratoris ad locum administrati negotij remitti.
- 7 Taciti & expressi idem est iudicium.
- 8 Clericus qui aliquā administratiōe corā seculari iudice acceptauit, an pro ratione administratiōis reddēda, possit coram tali seculari iudice conueniri.
- 9 Clericus qui acceptauit tutelā coram seculari, corā ipso p̄ reddēda tutela rōne conuenitur.
- 10 Familiares & ministri sactæ Inquisitionis, licet regulariter non possint pro suis delictis corā iudice seculari conueniri, ab ipso que puniri, tamē si aliquam gesserint administratiōe, & in ea per agenda deliquerint, à iudicibus secularibus & capi & puniri poterunt.
- 11 Clericus si dolo sam rationē reddat, an possit per secularem iudicem pro reliquis incarcerari.
- 12 Deciso tex. in c. si quis suadete 17. quæst. 4. nō habet locū, nisi in casu, quo per violentiā & temerariam manus insecutiōem contra clericum procedatur.

F

Epi-

- 13 *Episcopus si administravit bona principis laici, & ante q̄ rationē reddat & reliqua soluat, est in fuga, vel de illa timetur, potest ab ipso principe seculari incarcerari.*
- 14 *Iudex laicus ē incapax iurisdictionis ecclesiasticae*
- 15 *Clericus neque pacto, nec etiā iuramento interposita, iurisdictionē laico iudici prorogare potest.*
- 16 *Clericus si aliquo pacto vel modo iurisdictionē iudici seculari prorogauerit, vel illi se submittat, graviter veniendi.*
- 17 *Episcopus q̄ bona principis administravit, debet coram metropolitano pro ratione reddenda conveniri.*
- 18 *Iudex alias incompetens, ratione incidentiae, efficitur competens.*
- 19 *In incidentia licet sit modus tollenda incompetētie, non tamen est modus tollenda incapacitatis,*
- 20 *Incapacitas ab illo dumtaxat tolli potest, qui potest efficere capacem.*
- 21 *Clericus q̄ est obligatus ratiocinijs secularibus potest capi, & incarcerari pro reliquis, dummodo capiat, & incarceretur per iudicem ecclesiasticum.*
- 22 *Clerici ex cōsuetudine gallorum, in actionibus realibus corā iudicib. secularib. cōveniantur.*
- 23 *Cōsuetudine an introduci possit, ut clericus coram iudice seculari conveniatur.*
- 24 *Clericus nullatenus fori privilegium amittit, quando ex permissione iuris canonici, iusellam vel curam legitimam, vel miserabilium personarum acceptat.*
- 25 *Clericus si tutelam dativam, vel testamentariā affectavit, cum legitime possit illam recusare, omnino fori privilegium perdit, quo ad rationem illius praestandam.*
- 26 *Episcopus seculares administrationes (ultra) suscipiens, quodammodo ab ecclesia gremio deijciatur & submoventur.*
- 27 *Clericus licet per pactum seculari iudici iurisdictionem prorogare non possit, tamen delinquendo corā eo, cōtra canonū statuta, multis ex causis, cōtra ipsius bona posset prorogare.*
- 28 *Clericus qui falsum corā iudice seculari deposuit qualiter possit ab eo puniri?*
- 29 *Iurisdictione quando respectu certa cā per legē civis alicui universaliter attribuitur, sub illa dispositione cōprehenduntur clerici actiue, & passive in quibus viget illa qualitas in qua fundatur iurisdictione.*
- 30 *Bobadil. in sua polit. cumulat 131. casus in quibus clericus corā iudice laico potest conveniri.*
- 31 *Propter defectum, vel negligentiam iudicis ecclesiastici, clericus trahi potest coram iudice seculari, pro reddenda ratione.*
- 32 *Potest ecclesiastica, si deficiat in corrigendis clericis p̄ potestatem secularis illos corrigere.*
- 33 *Exemplo clericorum a potestati seculari, an sit de iure divino.*
- 34 *Clerici ratione temporalium rerum, an sint Regia iurisdictioni subiecti.*
- 35 *Iudex ecclesiasticus, si per censuras procedat aduersus iudicem secularem, qui clerici bona temporalia pro reliquis iusella, cura, vel depositi secularis executant vim illi facit.*
- 36 *Clericus qui a iudice ecclesiastico, vel eius prelato, fuit iter monitus, ut a negotijs secularibus abstineret, & hoc non obstante negotijs secularibus se immiscuit, non gaudet privilegio fori, circa illa negotia secularia, qua tractavit.*
- 37 *Clericus si sit pilliparius, occasione artis potest sub camarlengo conveniri.*
- 38 *Clerici qui aduersus canonum statuta mercimonijs se immiscunt, quantum attinet ad illa mercimonia, pro secularibus iudicantur.*
- 39 *Clerici negotiatores non conveniuntur coram iudice laico, ut clerici, sed ut clerici mercatores, & ut meri laici.*
- 40 *Iurisdictione priori, & cōsulibus data privative, an vero accumulativae censeatur illis cōcessa*
- 41 *Iurisdictione quoties alicui cōceditur, cēsetur concessa accumulativae, non vero privativae.*
- 42 *Iurisdictione data iudici mercatorum per statutu Florentiae circa causas mercatorum, accumulativae, nō vero privativae cōcessa cēsetur*
- 43 *Iurisdictione si alicui competat in certis generib. causarum, semper cōpetit privativae ad aliā iurisdictionem universalem.*
- 44 *Dictiones, tantum solummodo, & dumtaxat, faciunt implicitam negativam,*
- 45 *Statutum si dicat de adulterio solus capitaneus cognoscat, videtur alijs adēpta iurisdictione.*
- 46 *Iurisdictione maioris magistratus ad hoc, ut exclusiva censeatur, non sufficit alicui concessa fuisse iurisdictionem p̄ dictiones taxativas.*
- 47 *Qui totum dicit nihil excludit.*
- 48 *Privativae tunc censeatur concessa iurisdictione, quando in cōmissione dicitur expresse, vel ex verbis cōmissionis facite colligitur, q̄ ille solus cognoscere debeat, & non alius.*

Prior

CAPVT VII.

- 49 Prior & consules mercatorum an pro reddenda rōne contra heredes factorum, vel mercatorum cognoscere possint.
- 50 Laicus, si alicuius loci p̄j fuerit cōstitutus administrator, an coram iudice ecclesiastico (tantum) possit conueniri pro reddenda ratione.
- 51 Administratores tam clerici, quā laici, fabricæ, vel alterius loci p̄j coram quo iudice rōnem redere debeant.
- 52 Vbi litigatur an laicus fuerit administrator loci p̄j, proculdubio coram iudice seculari conuenitur.
- 53 Episcopus, uel eius uicarius, an possit rationem horreorum, siue positorum publicorum a laicis administratoribus exigere, & illos censuris ad illam reddendam astringere.
- 54 Mons pietatis, qualiter apud Italos constitui soleat.
- 55 Positum si a consulis, & proceribus ciuitatis sit de pecunia publica constitutum, episcopus illud uisitare rationemque illius petere non potest.
- 56 Miserabiles persone, quæ alias casum curia habent, an iuste petere possint, ut ratiocinia suarum tutelarum, uel aliarum administrationem in curia regis calculentur.
- 57 Officium suum nemini debet esse damnosum.
- 58 Respublica expedit, ne illicitæ extorsiones fiat.
- 59 Rationes ubi reddere debent, minor, uel uidua, uel similis, alicui magnati, uel potenti, etiā nondum constituto de aliqua oppressione, quam eis intulerint, ad hoc, ut rationes in curia calculari faciant, sufficit allegare timorem p̄sumpti oppressoris, rōne potentis.
- 60 Allegare timorem sufficit, ubi litigandum est cum potenti, ad hoc, ut causa in curia regis retineatur.
- 61 Regium officium est facere iudicium, atque iustitiam, & liberare de manu calumniantiū vi oppressos, peregrinis, pupillisque & uiduis, & his qui facilius opprimuntur, præbere auxilium.
- 62 Rationes bonorum publicorum, domino loci, uel eius iudici, in domo concilij præstari debent, & non alibi.
- 63 Rationes publicas reddi, quilibet de populo petere potest in iudicio, etiam sine mandato.

Vbi & apud quem iudicem pro ratione administrationis reddenda, agendum sit.

CVM non raro cōtrouertenti soleat, ubi, & apud quē iudicē pro rōne administrationis agendū sit, non absceat, si hoc in loco circa hui⁹ rei disceptationem, aliqua addamus, & in primis dicendum v̄r, quod quilibet administrator pro ratione administrationis reddenda corā suo iudice conueniri debeat, actor. n. forum rei sequi dēt, l. actor. C. ubi in rem actio c. si clericus laicū de foro compet. l. 57. tit. 6. p. 1. Verū licet ex regula iuris actor forū rei sequi deat, tñ eā patiē limitationē, s. vt si quis extra locum sui domicilij administrationē fecerit, nō apud iudicē domiciliarū, sed apud iudicē loci administrationis conueniri debeat, vt voluit Iustinianus in aush. de collatoribus, S. super, & S. si quis autē, collat. 9. & in l. 1. & 2. C. ubi ratiocinijs agi oportet. & in l. 32. tit. 2. p. 3. ibi La cator Xena es quando algun home ouiesse tendo en guarda bienes de huerfano, o de loco, o de desmemoriado, o de señor en razō de mayordomia, o ouiesse fido maestro, o guardador de moneda, o de mineras & guardador de montes o de dehesas, que en aquellos lugares es tenudo de responder, e fazer quenta sobre qualquier destas cosas, o de otras semejantes, do usana dellas por razon del officio que tenia. Et rō decidēdi illa fuit, quia melius in loco administrationis p̄bationes, & instr̄a rōnum inueniri poterunt, vt in d. l. 2. C. ubi de ratioc. agi. oppor. ibi, in militari oportet iudicio respondere, in quo & instr̄ctio sufficiens, & nota testimonia, & verissima possunt documenta præstari. Et in negotiorū gestor hoc ipsum iudicauit senatus Genuensis dec. 161. n. 1.

Consultus tñ Pōponius, in l. talis, S. Priscus ff. de cond. & dem. totū hoc arbitrio iudicis reliquisse v̄r, ibi, verissimum est autem, vt alias aliud ex persona, locoque sit astitmandum, & qđ hoc arbitrio iudicis sit reliquendum, tenet gl. ibi verbo astitmandū, quā sequitur Paul. ibi, sed hoc erit intelligendū, in rōnibus a liberto patrono p̄standis, de quibus tex. i. d. S. Priscus loquitur, ibi enim loquit vbi patronus, vel q. reipublicæ cā abest rō-

nes reddere dēt, q̄a reddere tenet libertus pa-
trono operas obsequiales, vel ei, qui reipu-
blicæ cā abest, fauore publico, ne dñus, qui
in reipublicæ negotijs est intricatus, p̄pellat
ad locū administrationis peractæ accedere,
p̄ rōne recipienda, ex quo publica vtilitas
lædi posset (q̄ non solū priuatę, verū Regiæ
q̄moditati est p̄ferenda) *ut in auct. res que*
C. cōs. de legat. & in l. fi. S. fi. C. de cadu. toll.
& ideo arbitrio iudicis hoc relinquit, vt vi-
deat p̄gruum an incongruū sit, administra-
torē ad domū taliū dñorum p̄ reddēda rō-
ne accedere. In alijs aut, regulariter rōnes in
loco administrationis sunt p̄standę, ac di-
spungendę, *ut in iuribus supra relatis, & in*
l. fi. sis. 14. lib. 9. recap. vbi loquēdo in his, q̄
dicunt, *fieles cogedores*. Vt in loco admini-
strationis, rōnes reddant collectionis, cauet,
Et ita intelligendū cēleo, quod notat Viuiā.
in d. S. Priscus, quatenus dicit, q̄ si rationes
alicui magnati p̄stari debeant, administra-
tor illas reddere tenet, in domo ipsius ma-
gnatis. Et ita tenuit Otalora *de nobil. 5. p. c.*
vlt. n. 16. nō tñ rōnes p̄stare deberet magna-
ti, stante & habitante in fortalicio. Sed do-
mū (administratore petente) domus concilij
ciuitatis, vel uillæ vbi dñus esset, p̄ ratione
reddenda signari deberet, vt voluit Bal. *7. l.*
en sñam, C. de sent. & iter om. ind. Abil. 7. c.
prator. c. 30. n. 2. vers. y acaben, & ita decisū
fuisse p̄ dños supremi consilij testat Auen.
j. p. de exeq. mand. c. 9. n. 4. Et licet ibi loquat̄
qñ dñus rōnem bonorū reipublicæ à Syn-
dicis, & Recto. ibus villæ, vel ciuitatis exi-
git: idē dicendū erit (& maiori rōne) qñ
dñus peteret rōnē sibi reddi de administra-
tione suarū rerum, vt in d. S. Priscus. nam, si
administrator, in domo ipsius dñi rōnē red-
dere p̄pelleret, forte ob ipsius magnatis po-
tentiā, oppressiōnē, vel reuerentiā, p̄pelleret
signare partitas, q̄ alias iure signādę nō erāt
quod si non oppressiōne, forte blāditijs ad
fieri posset, q̄ quidē blanditiæ dñorū in sub-
ditos, instar oppressiōnis, & coactionis repu-
tant, iuxta illud: *Est orare ducum species vio-*
lenta inbendi. & quasi nudato supplicat ense
potens. Masc. de prob. concl. 193. His enim vio-
lētis iudici obuiare congruit, ne illicitę ex-
tortiones fiant, *ut in l. illicitas S. fi. ff. de offi.*
presidis. & ideo in d. S. priscus, totū hoc iudi-

cis arbitrio p̄mittit, ipse namq. videre pote-
rit, expediat, vel non, in domo magnatis,
vel potentis, rationes calculari.

Caveat tñ administrator, ne libros rōnū
extra locū administrationis habeat, t̄pe red-
dendę rōnis, nam p̄prijs expensis illos ad lo-
cū illum, ubi rō calculat, adducere dēt, ut
pbat tex. in l. prator ait S. sed, & hoc, & ibi no-
tas. Paul. ff. de edendo. Diuersum tñ esset, si
p̄ueniret p̄ reddēda rōne in loco domicilij,
& libri sint in loco gestę administrationis,
tunc n. afferri debent, ad locū ubi rō calcu-
lat, expensis, & periculo, rōnem extra locū
administrationis petētis, quod intelligit ve-
rū Surd. in tract. de alim. lib. 4. q. 47. n. 9. Nisi
administrator p̄gruo loco, & t̄pe iā dño ob-
tulisset rōnem in loco administrationis, &
ipse fuisset in mora recipiēdi, & ex tunc ad-
ministrator alterius loci in collatū p̄xisset.
Vel si de reuidenda rōne ageret, & eum re-
fert, & sequit̄ Guttier. de tutel. lib. 3. c. 1. nu.
126. Quinimo, & in proposito dixit Ceph.
conf. 8. per tot. quod si tutor obtulit rōnes,
& p̄stituit minorem in mora, & ipse recipere
noluit, à reddendis rōnibus liberat, qđ neu-
tiquā probare æquum esset, put, neq. Gut-
tier. pbauit, tñ Paul. in d. S. sed & hoc, n. 2.
tenet, quod si p̄ negotiatione gesta in uno
loco, administrator p̄ueniretur in loco do-
miciij, & bona, q̄ ibi h̄et non sufficerent p̄
reliquorū solutione, dēt remitti ad locū ge-
stę administrationis, quā sniam p̄bare in-
tendit, ex tex. in l. procuratores S. si plures ff. de
tab. exhib. Prædicta tñ Paul. snia, tam sine
textu (vt pote quia non sit in rerū natura,
quē ipse allegat) quā ē sine rōne morali
fundat. Quia cū ille cui rō reddit, iam locū
domicilij p̄ reddenda rōne elegerit, non dēt
p̄ solutione faciendā, p̄sona administrazio-
nis ad locum gestę administrationis remit-
ti. Cum respectū solutioni, reliquorum, ni-
hil in d. l. 1. & 2. C. vbi de ratiocinijs agi oport.
& in alijs iuribus superius relatis dictū fuerit.
& sic v̄r relictum dispositioni iuris cōis, de
qua p̄tex. in l. hares absens, S. si quis tutelā
ff. de iud. vbi vlpianus in hac verba respondit:
Si quis tutelā, vel curā, vel negotia, vel argen-
tariā, vel quid aliud, unde obligatio oritur cer-
to loco administrauit, & si ibi domiciliū nō ha-
buit, ibi se debet defendere, & si nō defenden-
sur,

ur, neq. ibi domicilium habeat, bona possideri patietur, vbi gl. verbo, ibi debebis, dicit, qd si ibi non habeat bona, & latitat alibi, dēt iudex p̄nunciare de ibi mittendo, & si ibi nō inueniat, mandabitur executioni p̄ iudicē, ad cui⁹ curam p̄tinet, nihil tñ ibi de p̄sona remittenda ad locum p̄ctus, vel gestioni di sponit. Rursus, quia remissio non hēt locum in p̄ctibus, qñ actor renuntiavit foro, i quo alias de iure poterat reum conuenire, *ut tenet gl. i in l. 1. ff. si quis in ius voc. non ierit*, quā defendit Bar. ibi Paul. i d. S. si quis iustelam, & rō ea est potissima, qā ex quo creditor illum iudicē elegit, non p̄t postea ad aliū p̄ p̄lemento iustitiæ recurrere, adducēdo reū ad alium locum extra quē fuit p̄uentus: Sed p̄ requisitoriā bona erūt capiēda, quocumq. loco sita fuerint, argō eorum q̄ notat Bal. in auth. habita, n. 35. Cod. Ne filijs pro p̄re vbi tenet: Quod eo ipso quod qs elegit vnū ex pluribus iudicibus, manet absurdū ius alterius. Neq; oberit si qs dicat, qd glo. superius relata loquitur qñ expresse renuntiavit, qā idē erit, & si tacite renuntiauerit: Taciti enim & expressi idem est iudicium, *l. cum quid ff. si certi per.*

7 Sed modo de ardua, subtili, ac nimis agitata (nondū tñ bene digesta) qñe dubitat, scilicet, an clericus, q̄ aliquā publicā administrationē secularem, corā iudice seculari (sponte) acceptauit: possit ab ipso seculari iudice) p̄ rōne talis administrationis reddenda attringi? Et dicēdum v̄r, quod eo ipso, quod clericus de manu iudicis secularis administrationē rerum p̄fanarum acceptauit, ab ipso iudice p̄ reddēda rōne illius possit p̄ueniri: qā clerici officia publica exercentes clericalibus priuilegijs gaudere non debent, ita Ausier. de potest. seculari super eccl. reg. i. n. 17. Et loquendo in clerico, q̄ depositum de manu iudicis secularis acceptauit. Hanc sn̄iam tenuit Bal. in l. acceptā. n. 4. C. de usuris, vbi dicit, qd talis clericus sine libello, strepitu, vel figura iudicij, p̄ tali rōne reddenda debet cōueniri, & rō est, qā tunc non p̄cedit p̄ modū iudicij, sed executiue, & ex p̄sequētia, rōne officij suscepti: & Baldi sn̄iam sequit Ias. i l. si fideiussor S. vbi. ff. qui satisd. cog. Marā. de ord. iud. 4. p. dist. 11. n. 37 Affl. dec. 24. n. 3. Frāc. Marc. dec. d. l. si. 1057.

1. p. Gail. lib. 1. obser. c. 37. n. 6. vbi p̄ hāc sn̄iam, refert Innoc. in rub. de for. comp. idem tenentē Rebus. in l. sequester, n. 109. ff. de verb. sig. Tirag. de retract. tit. 2. S. 4. gl. 7. n. 9. Mexatī prag. panis concl. 5. n. 33. Bobad. i polit. lib. 2 c. 18. n. 130. Et quod clericus, q̄ corā ipso iudice seculari administrationē tutelæ, uel cure acceptauit, corā ipso iudice seculari p̄ reddenda ratione tutelæ possit conueniri, tenet Guillelm. Bened. in repetitione, c. Raynuitius verbo, & uxore nōie Adelaſiā, n. 128 f. 78. & eandē sn̄iam tenet Masuer. i sua praxi c. de iudicibus, n. 23. vbi testatur ita seruari in curia Parlamenti, Et in eo, q̄ hēt priuilegiū ne p̄ suis delictis corā iudice seculari possit conueniri, idem tenet concordia Inquisitorū, cum iudicibus Cācellariæ facta, versū. Que los que tuuierem, vbi dicit, qd licet Familiares, & ministri S. Inquisitionis habeāt priuilegiū, ut non possint corā iudicibus laicis p̄ suis delictis cōueniri, tñ si administrationē aliquā secularē acceptauerūt, p̄dunt fori priuilegiū, & a secularib. iudicibus, p̄ delictis, in administratione p̄missis poterunt cōueniri, ac coerceri. Vt igitur a n̄ro instituto non discedamus, Guillelm. Bened. & Masuerij sn̄iam supra relatā, ex rōne Baldi, sequitur Lupus in l. 5. tit. 10. p. 6. gl. verbo, alijuez ordinario, Menoc. de recup. poss. remed. 15. n. 214. & i nouissime Castell. a Bobadil. in sua elegā. si politica pratorum, lib. 2. c. 18. n. 130. & 138 ubi etiā a iudice seculari capi posse (qñ time retur de fuga) firmavit, & hāc sn̄iam in tantū vera visa fuit Archid. in c. 1. de deposito, vt dicere audeat, qd si cleric⁹ male reddat rōnē secularis administrationis poterit p̄ reliqs a iudice laico in carcerē detrudi, neq. ob id incurrer p̄nā Canonis, si qs suadente 17. q. 4. & eum sequitur Abb. ibi, n. 7. vbi declarat decisionē tex. i d. c. si qs suadente, non h̄re locū, nisi in casu quo p̄ violentā, & temerariā manus iniectionē, p̄ clericū p̄cedit, neq. eius decisionē extendendā esse, ad casum in quo iudex laicus, aliqua iusta, ac peculiari rōne, p̄ clericum p̄cedit. Veluti quādo agitur p̄ reddēda rōne, & reliquorū solutione. Quod maxime verū esse p̄fitetur, ubi clericus, q̄ secularia administrait diues esset, & aliqub⁹ friuolis, & malitiosis excusationib⁹, se defendere vellet, & i hūc modū intelligēda erit

erit sn̄a, Bertac. *iract. de episc. lib. 4. pag. 1. q. 14. n. 21.* ubi dicit, q̄ qñ Ep̄us administra-
 13 uit bona principalis laici, & anteq̄ rōnē red-
 dat, est in fuga, vel de illa timē, p̄t p̄ ipsum
 p̄cipē incarcerari, p̄ rōne reddēda, qđ ego
 verū intelligo, qñ reperit dolose administra-
 se, *ut in l. 118. Hyl.* ibi: Otro si, el q̄ es clerigo,
 si recaudo los pechos, e las rentas del Rey, e
 faze alguna falta en ellas, que le puedan los
 Alcaldes del Rey mādar prēder, e ser p̄so en
 la prision del Rey. Neq. mirū, cū hoc casu
 qñ clericus simile officiū seculare acceptat,
 statim efficiat de foro seculari, *ut l. 5. ti. 10*
p. 6. ibi: Tenudo es el Obispo de dar quēta
 por si, o por otro al juez ordinario, & ibi
 Greg. verbo, al juez ordinario, dicit, habes
 hic casum, in quo Ep̄us efficit de foro iudi-
 cis secularis, & nimirū, q̄a ex quo lex civiles
 ei dat distributionē, ipse similiter teneat red-
 dere rōnē corā iudice seculari, ipse tñ dicen-
 dū existimat, quod in simili casu debeat adi-
 ri Regiū consiliū, & ab eo, & Rege schedulā
 impetrari, ut Ep̄us talē rōnem seculari iudi-
 ci reddat: Igit̄ si hęc fiunt in viridi, quid
 in arido (hoc est in alijs clericis, & prælatis
 inferioribus) fiet?

Sed aduersus p̄dicta faciunt, quod cū iudex
 14 laicus, sit incapax iurisdōnis Ecclesiasti-
 cæ, *ut l. c. 1. & per tot. 11. q. 1. & l. c. que ē*
Ecclesiarum, & c. sancta Maria de consti. mi-
 nime clericus p̄ acceptationē taliū admini-
 15 strationū, iudici seculari iurisdōnem poterit
 progare, qđ ī tātum verum est, ut clericus,
 neq. pacto, neq. ēt iūfo interposito, iurisdō-
 nem laico iudici progare possit, *ut l. c. signi-*
ficati. c. si diligenti, de foro comp. Et in termi-
 nis clerici, qui corā seculari iudice se obliga-
 uit rōnem tutelæ reddere, ita tenent Bobad.
 16 *d. c. 18. n. 184.* Quinimo, si clericus aliquo pa-
 cto, vel mō iurisdōni seculari se submittat,
 grauit̄ est puniendus, ut in Cōcilijs Mile-
 uitano, & Cartaginensi cōtinet̄, *& l. c. inoli-*
ta, & c. placuit. 11. q. 1. Quorū iuriū sn̄a, ab
 Innocentio tertio fuit confirmata, *in d. c. si*
diligenti, & ex p̄dictis fundamētis q̄ Bal. &
Guilelm. tenēdum putant, p̄cipue Bernar.
Diez, i regul. 92. Mexia i loco superius cit. n.
33. Guiser. lib. 1. prac. q. 24. & nouissime Sasa-
gundus affinis noster, i repetitione. c. si. de se-
questratione poss. & fruct. ex n. 47. usque ad

n. 52. & loquendo in Ep̄o, q̄ bonorū alicui⁹
 principis administrationē exercuit, exp̄ssete-
 net Sal. *i. antb. licet C. de sacros. Eccl.* quod
 17 corā Metropolitano, & nō corā seculari rō-
 nem reddere debeat, Guttie. *nonissime, de tu-*
tel. lib. 3. c. 1. n. 9. vbi dicit, q̄ saltim persona
 clerici p̄ iudicē p̄petentē Ecclesiasticum ca-
 pi poterit, vel excommunicari ad requisi-
 tionem iudicis secularis.

Neq. huic sn̄e obstare vident̄, p̄ tria opi-
 18 nione superi⁹ adducta, & ī primis rō Bal. &
 sequaciū, quatenus dicunt, qđ iudex secula-
 ris in casu, de quo agimus, non cognoscit p̄
 modū iudicij, sed executiue, & ex quadā con-
 sequentia rōne officij suscepti: q̄a eorū rō pe-
 nitus iuris dispositionibus aduersat̄. Aut. n.
 q̄ clericū (iudicialiter) via ordinaria, aut exe-
 cutiua est p̄cedendū, & in quocūq. euentu,
 19 dēt, dari libellus, & formari iudiciū, q̄a alias
 iudex, parte nō petente, de his intromittere
 se non p̄t, *ut l. 4. S. hoc autem iudiciū ff. de*
dam infect. Si ergo dēt formari iudiciū, sal-
 tem summarium, & executiū, & iudex hēt
 cāe cognitionē saltē summaria, ergo forma-
 to iudicio q̄ clericū p̄cederet, quod manife-
 ste iuribus in q̄rium adductis, aduersat̄, igit̄
 rō Bal. & sequacium subsistere minime p̄t.

Neq. ēt obstat, si dicat̄, quod iudex alias
 incōpetens, rōne incidentiæ efficitur cōpe-
 tens, *ut l. quoties C. de iud. & in l. 2. C. ad ex-*
hiben. q̄a iudex secularis respectu clericorū,
 non solū est incōpetens, sed ēt incapax, *ut in*
c. 1. & per tot. 11. q. 1. Conar. prac. qq. c. 31. n.
1. & 2. lo. Garcia de nobil. gl. 9. per tot. & sic il-
 19 la incidentia, licet sit modus tollendæ incō-
 petentiæ, non tñ est modus tollendæ inca-
 pacitatis, iuxta tex. *l. c. tuam. de ordi. cognitio.*
c. lator. qui filij sint legit. c. ut q̄onis. S. prohibe-
mus de here. in 6. Quod est verum & p̄cedit,
 20 ēt si ab immemorale tpe iudex aliquis lai-
 cus, aduersus clericos cognosceret, quia ad-
 huc hoc incapacitatis vitiū, ēt ex lapsu p̄is,
 cuius initij memoria non extat, nō purgat̄,
 ita Aym. *conf. 82. n. 7.* facit: quia incapaci-
 tas, ab illo dumtaxat tolli p̄t, qui p̄t facere
 capace. Cum ergo solus summus Pontifex,
 vtriusq. iurisdōnis, (lege euangelica) p̄tātē,
 exercitiū habeat, iuxta illud *Matthe. c. 16. &*
18. Ecce duo gladij hic, *& in c. in nouo 21.*
dist. c. quodcumque 24. dist. 1. quod nouissi-
 me

me confirmatum est, in sacro Concil. Trid. sess. 14. c. 15. & sess. 25. c. 3. incapax iurisdō-
nis ecclesiasticæ, à solo summo Pontifice ca-
pax effici poterit, Aufr. de pñte secul. super
ecclesiasticos. reg. 1. n. 1. & 2. Neq. aliter pñ-
cipaliter, vel incidenter, aduersus clericos
iurisdōnē suā extendere poterit, imputet. n.
sibi iudex secularis, qui tutelā tali discerne-
re decreuit, vel depositum clerico tradit.

Neque ē obstat alia secunda rō, quā do-
ctores adducunt p saluanda Baldi snia, di-
cendo quod in pposita specie, iudex non de
iure, sed de solo facto cognoscit, quod illi le-
ge canonica pmittitur, ut tenet Bart. in d. l.
quoties ubi 1 as. n. 6. idē in leg. Titia n. 6. &
7. ibi Alex. ff. de sol. matr. Aym. cons. 253. n. 2.
Rebus. i. irast. de deci. q. 10. n. 2. & 3. Couar. i.
4. 2. p. c. 8. §. 12. n. 3. Guzzier. i. qñe canonica
34. n. 17. vbi p hac pclusionē plures alios re-
fert, hoc. n. intelligendum erit, qñ res illa, de
qua agit, est tantū re ipsa spiritualis, & talis
in qua de mēto facto, à iure separato, dūta-
xat cognoscitur, veluti quādo iudex secula-
ris cognoscit, an qñ sit excōicatus, si patro-
nus alicuius ecclesiæ decimas pteritas solue-
rit, quē intellectū tenet gl. fi. i. l. 1. C. de iure
& facti igno. ex text. i. c. decernimus, de sent.
excōicat. lib. 6. & in c. 2. de iure iur. eod. lib. 6.
& eam sequitur Padill. i. d. l. 1. n. 54. Secus tñ
esset, si res, uel psona, de qua agit, spiritua-
lis sit, & talis, in qua factū a iure inseparabi-
le, uel cōpulsio psonę ecclesiasticę interue-
nerit, quia hoc casu, iudex secularis, ē ad
cām facti incapax est, tex. i. c. si iudex laicus
de snia excō. prout (aliud agens) docuit ele-
ganter Anchor. in regula, ea q. n. 10. de reg.
iur. in 6. Alex. in l. Titia, n. 6. ff. sol. matr. Me-
noc. de recup. poss. remed. 15. n. 224. Et ideo,
et si clericus progasset iurisdōnē seculari iu-
dici, & iā p tres snias fuisset qdēnatus, ad-
huc posset de vitio incapacitatis opponere,
& audiens esset, ita Dec. cōf. 141. Gram. q. 5. n.
25. vers. & in primis quā ponit post decisiones

Neque ē obstat snia Guillel. Benedi. i.,
quatenus tenet, quod clericus, q. tutelā corā
seculari iudice acceptauit, corā ipso rōnem
illius reddere dēt, qā illud pñt, intelligi, dū-
mō (clerico recusante rōnem reddere) non
ab ipso seculari, sed à suo iudice ecclesiasti-
co, illā reddere cōpellātur, iudex namq. ec-

clesiasticus dēt recurrere ad auxiliū iudicis
secularis qñ opus est, ut i. c. cum ad verū 96.
dist. c. principes 23. q. 5. c. 1. de officio ordina-
rij, & ē cōtrouerlo secularis ecclesiastico au-
xilium pñtat: nā vna potestas p aliā iuuatur,
c. quoniā, dist. 10. l. 59. tit. 6. p. 1. Ad quod ēt
faciunt notata p Innoc. i. c. licet ex suspecto,
de foro comp. & i. c. 1. de off. ordinarij, & in ter-
minis nñis. Hanc sniam tenet Greg. Lupus
i. l. 23. tit. 6. p. j. vbi dicit, q. clericus, q. est ob-
ligatus rōcinijs secularibus, pñt capi, & incar-
cerari, quod ipse intelligit, dūmodo capiat,
& incarceretur p iudicem ecclesiasticū, non
p secularē, quod tñ esset subintelligendū,
dūmodo talis clericus nō esset suspectus de
fuga, qā tali casu capi ēt posset p iudicē se-
cularē, ut ducatur ad suū epum, ita Innoc. i.
c. vs fama n. 3. de sentētia excōic. 10. And. in c.
2. de pign. Fely. in c. cum non ab hoīe, col. 1. de
iudicijs, Francus i. c. dilectis de app. Vel secū-
do posset rñderi, quod snia Guillel. intelli-
gatur, ubi est consuetudo, quod clericus tu-
tor, uel administrator laici conueniatur co-
ram iudice laico, p reddenda rōne, put i re-
gno Francię fieri consuevit, ut ipse Guillel.
(appensate) aiaduertit, dicens, quod ex cō-
suetudine Gallorum clerici in actionib. rea-
libus, corā iudicibus secularibus pueniuntur.
Idq. ex Fabro colligitur i. §. fi. in ff. de satisf.
dat. Boer. dec. 69. n. 20. Tirag. lib. 1. de retrac.
§. 3. 2. gl. 1. n. 18. quā p̄suetudinē non fuit au-
sus approbare Couar. i. practicus c. 31. n. 5.
ex quibus manifeste patet, cōsuetudine in-
troducti posse, ut clericus coram iudice se-
culari conueniatur.

Cum tñ in hac regali Cācellaria, cā quo-
rundā Abulensiū in pposita specie de cleri-
co laici tutore agitarētur, admodum diffici-
lis fere oībus iudicibus visa fuit, ut ad quar-
tā vsq. aulam illam causam remiserint, &
adhuc sub iudice lis est.

Hæ tñ doctorū varietates, & Iuriconsul-
torum cōtrouerfiæ, forte sedere distinctio-
nis cōciliari possent: Aut enim clericus tu-
telā, vel curā alicuius miseribilis psonę (mi-
sericordia motus) acceptauit, aut alteri ad-
ministrationi, (rōne lucrificiendi) se immi-
scuit, quod utiq. facere posset, fm Innoc.
i. d. c. 1. n. fi. de oblig. ad ratiocinia. Primo
enim casu, clericus nullatenus priuilegiū fo-
ri

ri amitteret, cū ex pmissione iuris Canonici, tutelā legitimā, vel miserabilium psonarū, accipere licite possit, *ut i c. puenis 87. dist. & i c. 1. & 2. 88. dist. & i l. Orphanotrophos, C. de episc. & cler. quibus consonat rex. i l. 45. & 48. ii. 6. p. 5.* Secundo vero casu, si qñ ipse clericus talē tutelā affectauit, cū legitime posset illā tenere, oīno fori priuilegiū pdat, saltē quo ad hoc, *ut* seculari iudici (de cuius manu administrationē accepit) rōnē reddat, & rō illa erit potissima, qā clericus, vel ēt epus secularē administrationē (vltro) recipiens, quodāmodo ab ecclesiæ gremio deiciit, *ut i aush. de sanctis. episc. S. Deo amabilis collat. 9. & in l. 14. ii. 16. p. 6.* & loquēdo gñaliter in epis, & clericis. Hanc sniam pbat tex. *i c. Epus 88. dist. ibi. Epus, aut sacerdos, aut diaconus, nequaquē seculares curas assumant, sin aliter, deiciantur* quod pēipue locum hñet, si in talibus administrationibus dolo versatos fuisse reperiant, quia hoc casu, nullatenus ab ecclesia illis foret subueniendū, *ut i c. 2. ne cler. vel mon. ibi, q si post modū facere præsumerint, & occasione ipsius administrationis, pp pecuniariā causā deprehendātur in fraudē indignū est ab ecclesia subueniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari.* Licet. n. clericus expresse, & p pactū iurisdōnem iudici seculari progare non possit, aduersus eius psonam, *ut in d. c. si diligenti & in l. 45. ii. 6. p. 1. ibi, mas no ensus personas.* Tñ delinquendo corā eo, q canonū statuta, multus ex causis, iudici seculari iurisdōnem (saltem quo ad bona) posset progare, *ut per Paul. Cast. i l. ad dictos n. 6. C. de episc. audi.* & uidemus in clerico, qui falsū corā iudice seculari deposuit, qui (ut s. retulimus) ab eodē seculari iudice pōt puniri, uel saltē captis pignoribus in bonis multari, & ita est intelligenda, *gl. in d. l. nullum, C. de testib. sicq. tēperanda erit pdicta cōs snia q glossam, Innoc. Hostiensem, Io. And. Pannormita. & alios in c. verum de foro comp. ut voluerunt Archidi. in d. c. verum de foro comp. Berth. de cō. 5. p. lib. 4. n. 65. vol. 4. Guttier. in practiciis qō. c. 24. n. 1. Bobad. lib. 2. pulit. c. 18. n. 21. quem oīno uiue, quia innumeros refert.*

29 casus. Pro cuius sniæ pfirmatione adduco, dictū Abb. in c. caterum n. 6. de iudicijs, vbi notanter dicit, quod qñ respectu certæ cāæ,

p legem ciuilē alicui vniuersaliter attribuit iurisdō, sub illa dispositione pprehenduntur clerici ad iue, & passiuē, in quibus viget illa qualitas, in qua fundat iurisdō, ēt in p iudiciū ordinariæ iurisdōnis, quā sniam firmavit Ias. in l. de quibus n. 39. ff. de legi. idem Ias. in pralucijs feudorum 1. q. principali. Et eius snia pprobari vñ ex decisione tex. in l. 57. & 59. ii. 6. p. 1. quibus in locis plures dinumerant casus, in quibus iudex secularis non solū clericos corā se trahere, verū & illos multare, ac punire poterit, ibiq. plura in confirmationē huius sniæ, cumulat Greg Lup. & plures alios casus, in quibus iudex secularis clericos corā se trahere pōt, enumerat Bertac. d. n. 95. & 96. viginti ēt casus cumulat Auffer. in cle. de officio ordinarij in addit. ad ipsos ibidem facta: ac rursus alios triginta & quatuor casus ipse refert ibi in regula secunda. Melius tñ & accuratius rē hāc scrutauit Castell. à Bobadilla, nuper cārum fiscaliū in patronū creatus, oīum bonarum līrarum acerrimus scrutator, in sua politica ptorum, vbi in l. 6. a. c. 18. centū, ac triginta, & vnū casus aggregauit, in quibus iudex secularis de causa clerici cognoscere, & iudicare pōt, inter quos casum de quo agimus annectit, n. 130 & 227. Tu tñ amantissime Lector supradicta digito ligabis, qā forte nullibi ita late diffuse scripta reperies, & vide de hoc Azeuet. in l. 7. ii. 18. lib. 9. recop. n. 14. Vnū tñ in pposito omittendum non erit, quod si talis depositarius tutor, vel curator clericus, pro reddenda pdictæ administrationis rōne, corā iudice ecclesiastico fuerit cōuentus, & ipse ecclesiasticus iudex, i administratione iustitiæ negligens sit, à tali grauamine poterit appellari (rōne illatę violentię) ad curiā, siue cancellariā, & ibidē peti poterit, ut cā retineat, & pculdubio retinenda erit, qā rōne negligentię iudicis ecclesiastici, clericis pōt trahi corā iudice seculari, *ut in c. princeps seculi. 23. q. 5.* Vbi gl. dicit vbi ptas ecclesiastica deficit, in administratione iustitiæ, laicus pōt corrigere clericos, & idq. manifeste suadet, ex tex. in c. sunt quedam enormia, eadem causa & qōne, idq. tenet Abb. in c. at si clerici. de iudicijs, Lup. in l. 59. ii. 6. p. j. Mexia in prag. panis concl. 5. n. 66. Bobad. vbi sup. n. 93.

33 Ex quibus singulariter inferē, exemptionem

nem clericorū, à iurisdōne seculari, non esse de iure diuino, put hoc late defendit Coua. d. c. 31. n. 2. *vers. contraria opinio*, quod ego
 34 proculdubio verissimū reputo, maxime quo ad bona t'palia ipsorū clericorū. Rōne nāq. t'paliū bonorū clerici regibus suis subditi existunt, vt eleganter tenet Pet. à Monte in sua Monarchia conciliorum. q. 4. n. 2. Et rōnē huius conclusionis ponit eleganter glo. in l. munerum. S. patrimoniorum, verbo Pontifex ff. de mun. & honoribus, ibi, quia vt pradia possideant à lege humana est, & rursus ibi, & ideo proprio principi pro suo epō subsunt. Et hanc sniam tenet Innoc. in c. postulanti, de foro cōpe. quatenus ibi dicit, q. constitutio Imperatoris ligat possessiones clericorum in suo territorio.

Ex quibus elicio cōclusionē in praxi notabilem, s. quod si iudex ecclesiasticus procedat p censuras, aduersus iudicē secularē, eo quod aduersus clericū tutorē, vel depositariū reliquatū, pcedit via executiua, capiēdo eius bona t'palia, uim illi interre dicat, cū ex supra relatis (pro p'cordia opinionū sibi aduersantiū) capax sit iudex secularis huius iurisdōnis, aduersus tales clericos, vltro sese secularibus administrationibus immiscentes. Quam p'clusionē uerissimā, & indubitabilē reputo, qn p'dictus clericus, ante susceptā administrationē secularē, fuit p iudicē ecclesiasticū ter admonit⁹, ne se tali administrationi immisceret, & spreta hac admonitione, de facto administrationem illam secularem acceptauit. Ex tali enim inobediētia, fori priuilegium amisit, vt sentit Abbas. in cap. 2. num. 6. ne clerici vel monachi, idq. tenet Bonicōtus in tract. de priuilegijs cred. n. 12. vol. 4. Bertac. in d. tract. de epō loco superius citato. n. 26. Stracc. de mercatura 3. p. n. 9. Securius in erit, ut iudex secularis, requirat iudicem ecclesiasticū, pro hac executione faciēda, vel pignoribus clericis capiēdis, pro reliquis, ut euitetur conflictus opinionum sibi aduersantium, ut sentit Guttier. d. c. num. 9.

Infertur ēt ampliatio ad tex. in l. unica. S. 3. tit. 13. lib. 3. *recepil.* quatenus dicit quod factores mercatorū, pparare debent coram Priore, & cōsulibus, pro reddenda rōne, suarum administrationē: Dēt. n. intelligi, &

ampliari, ēt ubi talis factor, siue institutor, vel alias negotiationi p'positus esset alterius iurisdōnis, ēt ecclesiasticę. Quam sniam tenuit Bal. in additionib. ad Speculatorem, in tit. de reo, in rubrica, quatenus dicit, quod si clericus est pilliparius, occasione artis, p't pueniri sub camarlēgo, & ante cū ita tenuit Pet. de Bellopertica, in l. fin. de iurisdic. om. iud. quem, & alias (p Alber. prium tenentē) refert Greg. Lup. in l. 1. verbo, menesterales. tit. 4. p. 3. Et p'cedentis p'clusionis rō ea est p'cipua, q. a clerici aduersus canonū statuta, mercimonijs, siue secularib⁹ administrationibus se immiscentes, quod attinet ad talem negotiationē, pro secularibus iudicant, vt l. 2. C. de epīs, & clericis, & quo ad similē negotiationē non secus, ac alij seculares reputant, neq. priuilegio, & immunitate clericorum potiunt, vt in clem. si ff. de censibus, ubi Cardinalis, n. 2. Alber. in l. uniuersi. C. de verfig. & cōmis. Specul. i. tit. de immunitate ecclesiastica, i. si. Gemin. in c. quāquā, de cens. & ibi Phil. Francus, Pet. de Antiboli, in tract. de muneribus 6. p. n. 21. & 41. Greg. Lup. in l. 49. tit. 6. p. 1. verbo, las franquexas, Et i terminis dixit Cardinalis, i clem. 1. n. 16. de vis. & honest. cler. clericos negotiatores, fori priuilegium amittere, & posse pueniri corā iudicibus laicis, & consulibus mercatorū. Idq. optime suadetur, ex text. i l. si. C. de iurisd. om. iud. & ita tenet Benuenut. Strac. i tract. de mercatura 3. p. n. 9. vbi dicit, q. tales clerici mercatores, & negotiatores, nō cōueniunt, vt clerici, sed vt meri laici mercatores, & iō non iure perūt, ad epōs suos remitti, & multa ibi in proposito cōgerit, eum sequit Azeuet. in d. l. unica, S. 3. n. 8.

Sed obiter (p'explicatione p'dictę legis regię) dubitat, an iurisdō p'cessa, dictis priori, & cōsulibus, censeat p'cessa priuatiue, an vero accumulatiue? Et in p'posita specie regula est, quod quotiēs alicui tribuit iurisdō, accumulatiue, non vero priuatiue censeat concessa, ita tenet Bald. in l. 1. C. de officio prefec. vrbis. Roman. conf. 393. a nu. 3. vsq. ad undecimū, Dec. conf. 13. n. 3. Quibus in locis tradunt, quod iurisdō p'cessa iudicibus mercatorū, p statutum Florentię, circa cās mercatorū, accumulatiue, non vero priuatiue censeat p'cessa: Eteorum sniam sequitur

G Arct.

Aret. conf. 59. col. 3. vol. 3. Menoc. de arbit. lib. 1. q. 40. n. 4. vbi testat, quod ita obseruatur Papiæ; Vbi et si mercatores habeant speciale tribunal, tñ prior nō impedit, quo minus de causis eorum agnoscere possit, eosq. sequitur Benuen. Strac. in tracta. de mercatura c. quomodo procedendū sit in causis mercatorū 2. particula partis finalis n. 6. cum seqq. Et ex nris hanc sniam tenuit Auē. de exeq. mand. 1. p. c. 1. n. 29. 10. Garcia de nobil. gl. 1. n. 5. 10. Gutierrez. lib. 3. pract. q. 42. n. 5. in fi.

- Contrariam tñ sniam, i proposito tenuerunt Abb. & Fel. in c. ceterum de iud. quos sequit Auenda. sibi prius 1. p. de exeq. mand. c. 5. n. 1. *vers. quod limbo.* Vbi tenet, quod si
- 43 in certis generibus carum, cōpetat alicui iurisdō, semper cōpetit priuatiue, ad aliā iurisdōnem vniuersalē, & ponit exēplū in causis messuū, dānorum, uel aquarū diuidendarū, siue panis, aut carnis, q̄ veditur in aliquo quarterio ciuitatis, & ante eū ita tenet Affl. dec. 4. i. in fi. eosque refert & sequitur Azeuet. in d. l. unica per textum, ibi, ubi cauetur, qd̄ de causis, & p̄dictis, iōnibus datis, & acceptis, mercatorū Burgenfiū, uel ēt vniuersitatis, capitaneorū, mercatorū siue magistrorum nauū de Bilbao, Prior, & cōsules Burghenses, priuatiuā iurisdōnē habeāt, ibiq. nō solū ordinarij iudices, verū ēt regij senatores, ac supremi senatus iudices inhibent, ne de causis eorū cognoscant, seque intromittere valeant, ēt vbi alias iure speciali p̄ casum curiæ cognoscere possent, ut patet ex verbis eiusdem legis, ibi, *o que se an contraregidor, ni por otro ningun caso de corte, & ibi, que solamente, conozcam dellos el dicho prior y consules.* Dictio. n. illa (*que solamente*) cū sit dictio taxatiua, prorsus aliorū oīum iudicum, iurisdōnem excludit, & enervat, vt tenet lac. de Arc. in tract. positionum §. 4. n. 12. vol. 1. vbi dicit, q̄ hē dictiones, tātū, solūmodo, & dūtaxat, faciūt implicitam negatiuā,
- 44 & eius sniam sequitur Ang. in l. 1. per tex. ibi C. vbi & apud quem, dum dicit, q̄ si statutū dicat, de adulterijs, solus capitaneus cognoscat, v̄t alijs iudicibus adempta iurisdictio,
- 45 hanc eandē snim tenuit Bar. circa interpretatione dictione stante tantum in l. viros C. de diuers. officijs. Pulchra etiam in proposito predictarum dictionum dixit Corralius, in

tit. C. de impuberum n. 14.

Decius tñ conf. 3. nu. 4. in tertia militat opinione dicens, quod ad hoc, vt iurisdō maioris magistratus censeat exclusā, nō sufficit concessam fuisse iurisdōnem, p̄ aliquā ex dictis dictionibus taxatiuis, nisi exp̄sse dictum sit in p̄missione, quod solus ille, cui p̄missio dirigit, & nō alius cognoscat. Et hāc sniam ante eum tenuit Ang. in d. l. 1. C. vbi & apud quē, & eum refert, & sequitur Tho. Gramm. conf. 2. n. 8. Ripa in tract. de peste tit. de remedijs. p̄seruatiuis, n. 62. Menoc. d. casu 40. n. 8. 10. Garc. vbi s̄. Et hęc quidē snia, in nrē Hispaniē tribunalib⁹ frequēter recepta fuit, & me patrocināte, in hac regula Cancellaria praxi approbatā vidi, ex dispositione dictę legis regię, vbi postquā dictis Priori, & p̄lulibus concedit iurisdōnē, p̄ dictiōnem taxatiuā, adhuc iudices supremos inhibet, ne de p̄dictis causis mercatorū, & de illorū rōnibus, acceptis, & datis, se intromittant, neq. ad petitionē partis cognoscant, idq. his verbis cauetur, *a los quales mandamos no conozcan de ellos y los remittan a los dichos prior y consules.* & rursus statim dicit, *que de la sententia o sentencias que dieren los dichos prior y consules entre las partes si alguna de ellas appellare, que lo pueda hazer para ante el corregidor de la dicha ciudad de Burgos y no para otra parte.* Hoc enim p̄stitutum fuit, ad faciliore exitū, & expeditionē carū mercatorū, & in fauorē p̄merciorū, & ideo in eadem lege regia statim subdit. *Y si los dichos Corregidores y dos mercaderes confirmaren la dicha sententia que an si fue dada por los dichos prior y consules mandamos que dello no aya appellacion, ni otro recurso alguno. Saluo que se execute realmente y cōn effecto.*

Ex quib⁹ verbis ibi, *ni otro recurso alguno* deduci p̄t, quod ēt si talis snia manifestā iniustitiam p̄tineat, adhuc neq. in cancellaria, neq. ēt in supremo regis Senatu, de manifesta eius iniustitia, p̄ viā simplicis q̄rele tractari possit. Lex enim q̄ totum dicit, oīb. iuris remedijs viā p̄cludit. l. Iulianus ff. de leg. 3. Tñ in hoc vltimo cogitabis. In alijs vero Regnis, & prouincijs, vbi lex nrā regia non obseruat, si alicui priuatiue fuerit p̄cessa iurisdō, maior iudex, circa eius cognitionem, minime se intromittere poterit. Quod maxime

49 xime locū habebit, qñ p dictionē taxatiuā iurisdō fuerit pmissa, tunc enim priuatiue concessa censet, qñ dī expresse, vel ex verbis pmissionis tacitā colligit, quod ille, cui cōmissio dirigit, solus & non alius de cā cognoscere possit, ēt si alij iudices nō inhibean-
tur, & ita resoluit Menec. plures p hac snia referens d. n. 8. *Gutier. d. q. 24. lib. 3. Io. Garcia, in loco superius citato.* An aut Prior & p-
foles cognoscere possint de rōcinijs, quā ab hīdibus factorum, vel mercatorū reddunt, lato sermone disputat Strac. *loco superius re-*
lato. n. 44. tu illū videas, quia optime loquitur.

50 Vltius dubitat, an si laicus fuerit cōsti-
tutus administrator alicuius loci pij, coram iudice ecclesiastico rōnem reddere sit astringendus, an vero corā seculari conueniri possit? Et dicendum uī quod cū pdictus administrator sit de foro seculari, apud secularē iudicē tantū, p rōcinijs talis administrationis possit conueniri, ex tex. in c. si clericus laicum, de foro comp. idq. partito iure exprelsū vī, in l. 61. tit. 5. p. 1. ibi. *Y non deuen y poner legos pordos razones, & inferius dicit, y la otra razon es porque si los clérigos fizessen en ello angun enganno, poderles yar apremiar por derecho de S. Iglesia, e facerfelo emendar mucho ayna, lo qual no podrian fazer alos legos, porque los haurian del leuar ante los juezes seglares.* vbi Greg. verbo, ante los juezes seglares, notabilem dicit pdictā legē, ad limitationē tex. in l. 1. c. 2. vbi de ratioc. agi. oportet. idq. probat in l. 32. tit. 2. parti. 3. licet Octavian. Olasc. dec. 31. n. 6. huius rei cognitionem mixti fori esse profiteatur.

51 Contrariam tñ sniam, imo quod apud iudicē ecclesiasticū talis administrator, p reddēda simili rōne deat pueniri, pbat tex. in clem. quia contingit S. ut autē de religio domi. idq. expressius hodie pstitutū extat in S. Concil. Triden. sess. 22. n. 9. vbi cauet, quod administratores tam clerici, quā laici, pro reddenda rōne administrationis rei ecclesiasticæ, ab ordinario ecclesiastico possint
53 compelli, idque his verbis cauetur. *Administratores, tam ecclesiastici, q̄ laici, fabrica cuiusvis ecclesiæ, et Cathedralis hospitalis, confraternitatis, eleemosynæ montis pietatis, & quorumcūq. piorū locorum, singulis annis teneantur reddere rōnem administrationis,*

ordinario: consuetudinibus, & privilegijs quibussumque, in contrariū sublatis, nisi secus forte in Institutione et ordinatione talis ecclesiæ, seu fabricæ expresse cautum esset, quod si ex cōsuetudine, aut privilegio, aut ex cōtione aliqua loci, alijs ad id deputatis rō reddenda esset, tūc cum his adhibeatur et ordinarius, & aliter facta liberationes dictis administratoribus minime suffragentur. Et licet ibi non declaret, q̄s ex ordinarijs assistere debeat, secularis (scilicet) aut ecclesiasticus, tñ de ordinario ecclesiastico intelligi dēt, cui ius petēdi rōnē rerū ecclesiasticarū tribuitur. Et ita fuit declaratū p dominos Cardinales, declarat. 159. quā refert Bobad. in sua polit. pratorum lib. 2. c. 17. n. 138. & ita tenendum reputat Molin. de iustitia 1. p. c. fi. in fi. versiculo, illud postremo.

Neque huic sniæ obstant iura canonica, & regia, pro q̄ria opinione adducta, q̄a tex. in d. c. si clericus laicum, dēt intelligi, ubi dubitaret, an laicus Ecclesiastica bona administrasset: In casu. n. dubij, deberet corā suo iudice conueniri, neq. posset trahi, p reddēda rōne, corā ecclesiastico iudice, antequā
52 declaratū esset p secularē, q̄d administrasset bona ecclesiæ. Et ideo si iudex ecclesiasticus antea cognosceret, an administrasset, vel non, vim inferri diceret, & rōne uiolētē, ad curiam regiā posset appellari, & ibi quotidie, hūmōi cāæ nullæ pronuciari, & ad secularem iudicem remitti solent, & in decreto dī por ninguno, y al seglar. Et ita intelligi dēt sententia Octauiani supra relata.

Neque obstant leges partitæ, supra relatæ, q̄a ille leges loquunt, de administratione bonorum epatus, ad epum pertinentiū, non uero de bonis ecclesiæ, & eius patrimonij. Non enim hēt administrator bonorum epī, idem priuilegium, quod hēt administrator bonorum Ecclesiæ, cum à separatis non fiat illatio.

53 Vltius in pposito dubitat, an epus, vel eius vicarius, possit administratores publicorū horreorū, uel positorū cōpellere, ac censuris ecclesiasticis astringere, ut sibi talium administrationū rōnes reddant? Et vī q̄ ex tali cōpulsione, uim illis inferre dici nō possit, cum publicorū horreorū visitatio, Epīs (lege ciuili) sit concessa, in auth. de collatori-

bua, S. ciuitatū, ibi. & frumentis ciuitatū. Ac rursus, ibi. singulis aut annis impletis sanctis. Epum, cum quinque primatibus ciuitatis, rōnes exigere eos, qui ab ipsis ordinati sunt. Et in l. fi. S. Irenarcha, ibi. Item epus, qui praesunt panis. Licet hic epus non accipiant p. p. latis, seu Antistite, sed p. inspectore, & censore anno, fm Budeū in pandectis Florentinis, in explicatione huius loci. Et hanc conclusionem, quā sub dubio tenet Iuan Gutrie. in qm. canonica. 35. n. 28. & alij relati à Bobad. lib. 2. c. 17. n. 128. lit. F.

Sed p. dictis non obntibus, in p. posita specie breuiter distiguendū erit: Aut enim epus agit p. extorquendis rōnibus positorū, qui testō, uel alia vltima voluntate fuerunt constituti, p. subuenientis pauperū necessitatibus, t. p. caritatis, in grano, siue pane cocto, (put hic instituit in patria mea Beneuentana Licentius à Cartagena, singulari virtute, ac sanctitate pollens, non minus quā diuitijs affluens) tali enim casu p. culdubio poterit epus, laicos administratores eorū, ad rōnem reddendā cōpellere. Et in hoc casu v. tex. apertus in d. c. 9. Conc. Trid. sess. 22. Vere enim simile positū, instar montis pietatis h. r. dēt, quorū montiū pietatis, in Italia ingens est numerus. D. r., inquam, mons pietatis, summa qdā pecunię, ad p. petuum vsum, & q. modū pauperū deputata, seu coaceruata, hoc mō, quod p. subuentione pauperū (q. t. p. caritatis ab Hebręis exoriant, Christiani oēs pro libito voluntatis, certa m. eleemosynā cōtribuunt, quatenus ex illis, q. offerunt & promittunt, qdā fieret numerorū sufficiens summa, cōseruanda incolumis, ad hoc vt egenti cuilibet mutuati posset, vt in necessitatibus subueniret, cumq. summā pecunię congruā, coaceruatā habēt statim rectores ciuitatis, p. eorum cōseruatione, sequentia capitula cōstituunt, s. vt administratores eorū, custodiāt dictā pecuniarum summā, & sint sēper parati, ad mutuandū illā egentibus ciuibus, vsq. ad certā, & determinatā quantitātē, & non plus. Secundo cōstituit, vt pecunia sic mutuata, pignoribus idoneis prius acceptis p. steet, eaq. suo periculo depositarius, siue administrator custodiat, in domo ad hoc constituta, restituētibz mutuū intra annū reddat. Non resti-

tuentiū vero pignora, publice vendant, ad hoc, vt monti pietatis satisfiat. Residuū vero debitori restituat, & horū oīum, & totalis suę administrationis rōnes scribat, & reddat. Tercio, quod vltra pecuniā mutuātā, exigant tot denarios p. qualibet libra mutuata, ab illis quibus mutuātū fuit, & hoc, non vt vltra sortē aliquid mōti accedat, sed p. satis faciendis administratoribus, qui publico pauperū bono, in supradictis, suo cū periculo, & labora deseruiunt, & p. expēsis cōductionis domus, & emptione liberorum rōnum, & aliarū rerū, huic operi instituto i. cūbētium, & hoc institutū licitū, piū, ac sanctum dicitur, ut affirmat Thom. de Vio in tract. montis pietatis. c. 1. per tot. vol. 11. tractatorū, Molin. de iustitia disput. 325. tract. 2. lit. B. col. 3. quod maxime verū esset nisi, illud q. vltra sortē accipit, ad augendū montē pietatis accipere. Tali. n. casu sceneratitius hic q. d. mutui h. f. etur, ut ipse eodē loco, col. 5. sub l. f. B. p. f. etur, idq. lege ciuili p. missum extat. in l. sancimus. S. interdicim. ibi: Egentium pabula & alias pias causas. C. de sacros. Eccles. Traditq. Tiraq. de priuileg. pia causa, in praes. pag. 10. & 11. quā p. iure optimo, talem pietatis montē visitare, eiusq. rōnes dispungere poterit Epus, uel eius vicarius, & ita tenuit ēt Paul. Castren. cons. 23. visa p. n. tō, col. pen. Tiraq. vbi supra, pag. 14. Guertier. d. quest. 35. n. 28.

Si uero talē positum cōstitutū fuisset, ex pecunia publica, p. consules & p. c. res ciuitatis, minime posset Epus illud uisita, neq. eorum administratores, & depositarios, ad reddendū sibi rōnes astringere, cum hoc casu uisitatio, & rōnum dispunctio, iudicibus ordinarijs loci, & eius decurionibus in suis oppidis cōpetat, vt in l. 1. & 2. C. de conditis in publ. horreis, ubi gl. & cōmuniter scribentes, lib. 10. & in toto tit. C. de frumentis Vrbi Constantinopolitana. Et hodie hoc manifeste cōstitutū est in pragmatica positorū, q. hodie est, l. 8. tit. 5. lib. 7. in noua legum regni collectione, ibi: Que cada anno se tome cuenta del dicho deposito, distinta de la que se toma de los propios: y que para ello se diputen dos Regidores cō la iusticia, los quales la tomē hallando se presentes el Regidor, Diputado passado, y el presente. Et hanc distinctionē firmavit Bobad.

in

in sua polit. li. 2. c. 17. n. 134. & lib. 3. c. 3. n. 9

56 Ultimo, & finaliter dubitat an miserabiles psonæ (q̄ alias casum curiæ habet, ut in l. j. C. quando imperator inter pup. & viduam) possint petere, ut rōcinia suarū tutelarū, vel aliarum administrationū ppriæ substantiæ, i regia curia calculent. In qua difficultate breuiter est tenendū, quod licet petere possint i curia, & administratores sui ad p̄standū, & dispungendū rōnes p̄demnentur, minime tñ audiri debeant, si administratoris ad reddendū sibi rōnes, in curia postulauerint. Cū de natura rōciniorū sit, ut eodē loco quo facta fuit administratio, ibi eorum calculatio fiat, ex ratione legis 1. & 2. ubi gl. & doctores

57 C. ubi de ratioc. agi oportet. Quæ est, q̄a ibi habilis instructio sufficiens habet, & verissima p̄nt testimonia monstrari. Rursus, quia si administrator, extra locū administrationis, rōnē reddere p̄pelleret officium administratoris illi foret dānosum, cū aliquas, & forte magnas, & extraordinarias expensas, p̄ illuc eundo facere, q̄ tex. in c. 2. de fide usso ri. Crederē tñ, quod si huiusmodi miserabiles psonæ, dū i loco gestæ administrationis, rōnes calculant, vexarent p̄ iudicē, ut calculatores, possent appellare ad Curia, & ibi petere, ut rōnē cā retineret, ibiq. terminarent rōnes, & iure retineri possent, cū ad officiū iudicis p̄tineat, ne illicitæ extorsiones fiant,

59 ut in l. illicitas §. ne potentiores ff. de offi. praesid. Et cā retinendi rōnes in curia, erit arbitraria, ex rōne tex. l. pe. §. priscus ff. de con. & dem. ibi: verissimum est autem, ut alias aliud, ex persona locoq. sit aſtimandum. Quinimo & sup̄remi iudices p̄p̄liues esse debēt, ad retinendū similes rōnes in curia, cōstituto de aliquo grauamine, istis miserabilibus illato, interim q̄ rōnes in loco gestæ administrationis dispungunt, ex rōne, in l. 41. tit. 18. p. 3. ibi, Porque senna lada mētelos Emperadores y los reyes son juezes deſtos tales, mayormente q̄ delos otros, ea ellos pertenece deles faſer alcanzar derecho, e de los mantener en justicia de manera q̄ no reciban tuerto, ni fuerca de los otros que son mas poderosos que nō ellos. Quinimo, & si rōnes dispūgerent inter aliquē magnatē, & aliā psonā diuitē, & opulentā, & minorem, vel similē aliā miserabilē psonā, suffice

60 ret allegare aduersarij potentiā, & p̄sumptā

tyrannidē, ad hoc, v̄ nullo alio apparente grauamine, rōnes i curia retineātur, q̄a sufficit allegare timorē, vbi litigādū est cū potētī, ad hoc, ut cā p̄ casu curiæ recipiat, ut i d. l. unica C. quando Imperator inter pup. & viduam, ibi cum alicuius potentiam perhorrescunt. Et miserabilis psona d̄r, orphanus, ēt si maior sit quatuordecim annorū, ut tenet Greg. Lup. in d. l. 41. verbo, los huerfanos, qñ talis est p̄f̄e orbatus, q̄ sn̄iam Pauli i rubric. C. quando Imperator, huiusq. praxis testis est Coua. praef. q̄o. c. 6. n. 2. Quinimo, & si nō esset miserabilis psona, q̄ de oppressione timeat, adhuc si iusta timoris cā interuenit, poterit petere, ut rationes iniuria calculent, & retineant, q̄a ppriū Regum officiū est, facere iudiciū, atq. iusticiam, & liberare de manu calūniantīū vi oppressos, & peregrinis pupillisq. & viduis, q̄ facilius opprimunt a p̄tātibus, p̄stare auxilium, c. 1. 87. dist. Mart. Laudensis in tract. de Principibus, q. 116. vol. 10. Rōnes aut bonorū publicorū, in domo publica (quā dicimus, de ayuntamiento) dispungi debent, ut in l. fi. in fi. C. de debitoribus ciuit. l. b. 11. facit tex. in l. fi. in fi. ff. de admin. rerum ad ciuita. pertinen. & ita tenet Guid. Papa dec. 361. n. 9. Auend. de exeq. mand. l. p. c. 10. n. 38. vers. item nota. Bobad. in polit. lib. 5. c. 4. n. 5. vbi plures dicit, quod p̄di cæ rōnes publicæ, nō debēt priuatim dispūgi, in domo alicuius officialis publici, sed palā in domo Concilij, apertis ianuis, & corā p̄curatore Cōis, Quartos, & Selmecros ciuitatis, & aliorum vicorum ciuitatis. Quinimo & quod q̄libet ex vicinis, seu popularibus, q̄ talibus rōnibus assidere velit, nō est reiiciendus, cum possit aīaduerrere de aliquo errore, dolo, vel fraude, ab officialibus p̄misso. Et rōnem ex eo reddit, q̄a si dispungunt publicæ rōnes, publicē, & ab oībus popularibus debēt examinari. Quod ego verum intelligo, si veniret ad domum cōcilij, & ibi in tali parcella, uel tali, errorē, dolum, uel fraudē interuenisse, explicite, & in specie expressisset: alias magnum esset inconueniens, qd̄ oēs populares vellent rōnibus assistere. Vel posset dici, quod quolibet priuato de populo volenti, & petente copia talium rōnum, p̄stada sit ei, ut de erroribus, & fraudibus in illis contentis aīaduerreret. Si quidē illam

63 red-

reddi rōnem, quilibet de populo petere p̄t i iudicio, etiam sine mandato, *ut tenet Bar. in l. ubi pactum n. 11. C. de transact. In nos. Host. & Fel. i. c. Dilecti de maior. & obed. Curia Pis. sana, lib. 2. c. 18. lib. 15. & ibi Azcuer. lit. CC. fol. 75. nu. 44. ubi nonnullos alios pro hac sententia refert.*

S V M M A R I V M.

- 1 Persona calculatorum, qualis esse debeant?
- 2 Infamis, an ad dispūgendū rationes eligi possit?
- 3 Calculator nominatus à patre vel iudice, an acceptare, calculatoris officium compellatur?
- 4 Aestimatores, quādo ad astimādū cōpelli possūt?
- 5 Calculatores, si à Republica nō sint deputati, minime ad calculandū rationes, astringi debēt.
- 6 Calculatores qui steterūt in mora calculādi, an teneantur parti laesa ad interesse, quod ex tali mora resultauit?
- 7 Arbitrator nominatus, q̄ arbitrium non acceptat, an peccet?
- 8 Calculatores vel arbitri, postquā officium calculādi, vel arbitrādi acceptauerunt, per iudicem possunt astringi ad calculandum, vel arbitrandum.
- 9 Officium suum (parte non petente) index interponere non debet.
- 10 Calculatores, si non calculentur rationes, quas dispūgendas assumerunt possunt adstringi per iudicē, donec eas dispūgāt, & interim in domo alicuius priuati, recludi debent.
- 11 Calculatores, vota sua pronunciare recusantes, possunt in carcerem detrudi, donec eorum vota proferant.
- 12 Calculatores si adhuc pertinaciter vota sua exprimere detestent, nō solū incarcerantur, verum & illis alimenta denegantur, donec officium suum impleant.
- 13 Recusari, an calculatores à partibus, vel iudice, nominati, possint?
- 14 Index ab aliquo electus, minime ab eo recusari p̄t.
- 15 Testis cōmunis, a nullo ex partib⁹ p̄t repulsari.
- 16 Quae de nouo emergūt, nouo idigēt legis auxilio.
- 17 Iudice existēte suspecto, periculosum est coram ipso litigare.
- 18 Iudice suspecto existente, diuina, naturalis, ac moralis ratio dicit, ne corā eo causa agitur.
- 19 Recusare nudū ministrū, quis minime potest.
- 20 Sententia lata a iudice recusato, est nulla.

- 21 Calculatores, antequā calculare incipiāt, quid iurare debeant.
- 22 Calculatores, inter mercatores ad dispūgendū rōnes, priuatī electi an iurare debeāt, & q̄d.
- 23 Partium consensus, tollit suspensionē, q̄ alius tollere deberet iuramentum.
- 24 Calculatores, a partibus, vel iudice nominati, an aliquam causae cognitionem habeant?
- 25 Calculatores, ex legis dispositione, solū habent facultatē calculandi & dispūgēdi rationes, illasque iudici praesentandi.
- 26 Lex, si actui faciendū resistat, submouet potentiam ab actū.
- 27 Calculatores, non secus arbitri reputantur.
- 28 Arbitri, p̄ dispūgēdi rōnibus nominari possūt.
- 29 Calculatores, si iuxta iuris dispositionem, cōdenauerūt tutores vel curatores, in usuris, vel redditibus pecunia pupillaris, an eorum votum debeat per iudicem confirmari, an vero commissionem excedere dicantur.

CAP V T VIII.

De personis calculatorum, ac de eorum iurisdictione, & potestate.

- 1 **I**AM nunc opportune videre liber, de personis calculatorum, ac de eorum iurisdōne, & potestate, & in primis vidēdum erit, q̄ psonae ad calculandū eligi, & notari possint. Et quidē ad hūmōi calculandi, ac dispūgēdi rōnes ministerium, q̄libet de mundo eligi p̄t, et si in minori etate vigeat, *ut in l. 5. tit. 4. p. 3. & l. 3. tit. 9. lib. 3. recop.* Quā
- 2 Iniam extende, ut et si infamis sit, ad id nominari recte possit, *ut voluit Accurs. in l. Pedius, verbo ignominiosus. per tex. ibi ff. de arb. & ita tenet in diuisoribus hēditatum Aiora de partitio. l. p. c. 4. n. 2. & 3.*
- 3 Sed modo in pposito dubitatur, an calculatur à parte, vel iudice nominatus, possit officium calculatoris renuere, an vero inuitus ad acceptandum compelli possit. In qua difficultate, breuiter distinguendū erit, an talis calculator, ad id, de publico sit deputatus, an vero priuatim sit notatus p̄ partes ad calculandū. Primo enim casu eo et innitō, & reluētate, oibus iuris remedijs, ad acceptandū, & calculandū p̄pelli poterit. Quod si adhuc calculare nolit, iudex illum capere, & carceribus mancipare poterit, *ut voluit in consue. iud.*

4 iud. Paris. tit. 1. gl. 3. n. 8. vbi loquēdo in esti-
matoribus, dicit, q̄ licet estimatores nō pos-
sint cogi p̄cise, ad æstimandū, ubi non sunt
ad id, de publico deputati: Tñ si ad id, de pu-
blico fuerint cōstituti (eo quod publicæ p̄so-
næ reputant) oībus qui illos noīauerint, of-
ficiū suū impertire debēt. Quod si id face-
re detrectauerint, iuris remedijs, ad id ad-
stringi poterunt, idq. sentit Bar. in l. 1. S. cu-
ra carnis, ff. de officio p̄fecti urbi, & in l. 1.
ff. nauis caupo & sta. 1a. Garc. in tract. de ex-
pensis c. 24. n. 26. Si vero a publico deputati
non fuerint, minime ad calculandū cōpelli
debēt, nisi vbi iā calculandi ministeriū, in
se assumpserint. Eo enim casu minime illis
renuere licet, ut notat gl. Bar. & Alberic. in l.
3. S. pen. ff. de recep. arbi. l. 29. tit. 4. p. 3. Aiora
de paritio. 1. p. c. 4. n. 4. Quinimo, si postq̄
calculandi officium assumpserūt, p̄ illos stet,
quo minus rōnes calculent, ac dispungant,
& interim aliqd dāni partib⁹ emergerit, par-
ti læsę ad interesse tenebunt, nisi ex aliqua
iusta cā, in mora calculandi steterint, vt in ter-
minis testat cōsuet. Parisien. vbi supra, 10.
Garc. loco supra cit. n. 25. Quinimo, & pecca-
ti mortalis (calculator, qui fuit in mora) e⁹
esse dī, si ex eo partē dānicauit, ut sentit
Bapt. de S. Blasii in tract. de arbit. q. 77. vol.
8. ante eum ita sentit gl. in c. sicut. 1. c. 1. ver-
bo sicut: ubi dicit, q̄ ille qui non assumit ar-
bitri officiū, peccat p̄ caritatem, cum ex eo
possit componere inter partes. Et in propo-
sito dixit Curt. iun. in l. pen. n. 13. C. de pact.
quod arbiter, qui negligit cām terminare, li-
tem suam facit, & eandē snām tenet Rom.
singulari. 700. & eos refert & sequitur Meno-
de arbit. lib. 2. casu 341. n. 8.

8 Aduertendum tñ est, quod licet p̄dicti ar-
bitri, qui officiū calculandi assumpserūt, ad
illud agendū p̄pelli possint: tñ eos iudex, ex
officio compellere non dēt, sed demū. vbi a
parte aliqua petitū fuerit, ut tenet Greg. in
l. 26. tit. 4. p. 3. eo quod iudex, nō p̄t interpo-
nere officium suū, parte non petente, vt in l. 4.
S. hoc aut iudiciū ff. de dam. infe. Partibus tñ
petentibus, iudex deberet hos calculatores,
in domū alicuius priuati, recludere, donec i-
tegrā rōnem, uel saltē vtriusq. vota, saltem
seorsum, & separata (in casu discordiæ) corā
iudice p̄ducant, ita Bal. in l. 1. p̄ tex. ibi ff.

vbi pup. educ. debeas, itq. probat manifeste
in l. 29. tit. 4. p. 3. ibi. T si ellos fueffen tã por-
fiados q̄ noloquissessen haçer, de uel es de p̄nes
apremiar teniēdo los encerrados, Qua snā te-
net in calculatoribus Auend. de exeq. mand.
11 1 p. 6. 20. n. 7. Quinimo et si adhuc, p̄tinaci-
ter vota sua p̄ferre nolint, in carcerē detrudī
possent; quinimo & illis p̄sūt alimēta de-
negari, vt tenet Bal. in c. cum speciali, de app.
12 Dubitare tñ inter calculatores assidue p̄-
tingit, an isti calculatores ab aliqua ex parti-
bus, recusari possint? In qua difficultate, bre-
uiter sunt tres casus cōsiderādi: Aut. n. am-
bo calculatores, fuerunt ab utraq. parte cō-
cordi iudicio electi, Aut quilibet suū noīa-
uit, Aut aliquē ex illis (ob partis p̄tumaciā)
noīauit iudex. Primo enim casu, recusatio-
ni locus non erit, ex vulgata regula, q̄ semel
placuit, de reg. iur. in 6. Et in eo, q̄ iudicē ele-
git, p̄bat n̄ram cōcl. tex. in c. si autem iuncta
13 gl. ver. si quis tertio 2. q. 3. vbi cauet, quod ille
qui iudicē elegit, minime illū recusare p̄t,
quod ēt p̄bat, ex tex. in c. cum olim de cā poss.
& proprie. & ita tenet Anchor. cons. 158. n.
19. Maran. de ord. iud. 6 p. n. 76. facit tex. in l.
generaliter. S. sed inramento. C. de rebus credi-
tis ibi; Quis enim ferendus est, ad appellatio-
nis veniens auxilium, in his qua ipse facienda
procurauit. Recte etenim illi conuenit illud,
semel loquutus est Deus, & illud q̄d p̄-
cedit ex ore meo nō faciā irritū. Rursus ta-
14 cit, q̄ a cōis testis repulsari non p̄t, ab aliquo
eorū, q̄ illū p̄duxit. l. si quis testib. C. de test.
c. si testes S. fi. 4. q. 3. l. 31. tit. 16. p. 3. vbi Greg.
verbo, delchar, hoc in praxi cōiter seruari
testatur. Quod tñ dēt intelligi, rebus in eo-
dē statu manentibus, secus tñ, si aliqua no-
ua recusandi cā superuenisset: quia eo casu,
p̄culdubio a qualibet ex partibus, recusari
posset, c. in sinouate, & ibi. Abb. n. fi. de off. de-
legat. vbi dicit, q̄ ille q̄ aliquē in iudicē ele-
git, ex noua, & iusta cā superueniente, q̄ red-
dit iudicē sibi suspectum, poterit illum recu-
sare, vt pote si postq̄ fuit electus, affinitatē,
vel magnā amicitia, cum parte aduersa p̄-
xit. Et plures alias recusationis cās, cumulat
Marant. de ord. iud. 6. p. ex n. 27. vsque ad 77
& rō est ea potissima, quia nouis morib⁹, no-
ua cōuenit antidota p̄parati, vt in c. caterū
de iura. calum. Quæ enim de emergunt, no-
uo

- uo indigent legis auxilio, *ut in l. ab arbitro. ff. qui satisf. cog. Maran. ubi sup. n. 76.* Et hoc
- 17 quidē rōni est satis cōsentaneū, cum ualde sit periculosum, sub iudice suspecto litigare, *ut in anib. de triente & semisse §. hac omnia.*
- 18 Quinimo, ut inquit Summus Pontifex, *in c. quod suspecti, 3. q. 5.* Diuina, moralis, & naturalis rō dicat, non esse corā iudice suspecto litigandū, idq. cōprobat Menoch. *de arbit. lib. 2. cent. 2. casu 152. n. 1.* & in pposito plura cumulat Io. Gutti. *in d. c. fi. Aiora. d. c. 4. n. 10. & 11.* vbi in additione adiecta secundæ impressionis, hāc cōclusionem, & verā, & indubitabilē, reputat. Maxime, ubi talis calculator, effēt electus, ut arbiter, ita ut super dubijs, in rōnibus incidentibus, nō solū calculare, verū & p̄nunciare posset. Quā licentiā pronunciandi super calculis, & articulis rōnū calculatores n̄i t̄pis passim vsurpant, tām in vno, q̄ in altero p̄nunciādo, quod quidē aduersat legis Regiæ dispositioni, *l. 50. tit. 5. lib. 2. in noua legē Regni collectione, ibi: No los nombren para ningun articulo que consista en de derecho,* Dicitio enim illa negatiua, *no los nombren,* submouet potētīā ab actu, nominādi tales calculatores, ad declarādum super iuris articulis, in rōnibus incidentibus, ut tenet Bald. *in l. non dubium, n. 10.* vbi dicit, q̄ p̄hibitum a lege, non dēt sub aliquo colore attentari. Secus tñ esset, vbi q̄s nōiatus esset, ad calculādū tātū: q̄a hoc casu, minime posset recusari, cū sit nud⁹ minister, q̄ de iure recusari nō p̄t, *ut i. c. super eo, & in c. nouit de app. gl. in c. fi. de p̄scr.* Secūdo vero & tertio casu, l. qñ calculatores fuerūt separatim a partib⁹, uel iudice electi, tu meū, & ego tuū, possumus recusare, nō solū rōne suspicionis, verū & rōne īperitiæ. Calculatio. n. uel æstimator rerum, dēt fieri à peritis & expertis, ut tenuit Io. Garc. vbi s̄. Et si talis recusatus, recusatione nō obñte, in cā p̄cedat, quod p̄ ipsum factū fuerit, nullū erit, *ut in d. l. 3. 1. partisa,* quod intellige, ubi de facto nōiati essent calculatores ad declarādū in iure, & in facto. Eo enim casu, qui recusauit non tenebit stare calculationi, nō minus, ac si recusatus, t̄pe quo pronunciauit, mortuus fuisset, ut voluit Io. de Platea *in l. in fi. C. de his qui non implent. l. 10.* Quē sn̄ia non solū locum h̄ret, vbi isti calculato-

res nōiati essent, ut arbitri: verum ēt ubi ut arbitratores electi fuissent, ut voluit Io. Garcia, *ubi sup. n. 27.* licet in hoc p̄rium teneat Guiller. de Cuno *in l. si quis ex consensu, C. de epis. & cler. relatus, & secutus ab Auend. 2. p. de exeq. mand. c. 32. num. 10.*

21 Prius tñ, quā isti calculatores calculare incipiāt, iurare debēt fm formam traditam, *in l. 51. tit. 5. lib. 2. recop. ibi. T que al tiēpo que fueren nombrados iuren q̄ antes ni despues de hechas la cuentas, no recibiran dineros, ni otra cosa de las partes, ni de alguna dellas, basta que les sea tassado el dicho salario, y que an si mismo iuren, que fielmente haran las dichas cuentas, y daran sus pareces sin afficion alguna.* Licet huius legis forma, passim p̄ ignaros iudices, & inexpertos omitti soleat, non recipiendo hoc iurum, vsq. in fine rōnum, qñ rationes corā eis p̄ducuntur, neq. in hoc calculatores scrupulant. Quinimo a partibus recipiunt stipendij partē, statim quod rōnes dispungere incipiunt, melius tñ & p̄uenientius, lex Regia supra relatā, seruanda foret, cum ex eo sequeretur faciliior rationum exitus.

22 Quod autē de iurō calculatorū dictū est nō solum ubi rōnes iudicialiter dispūgunē, seruandū erit, verum ēt vbi priuatim inter mercatores, calculatores sunt nōiati. Hoc enim ēt casu, in initio rōnum priuatarū, iurare debent calculatores, fm formā traditā *l. d. l. 51. ex his, q̄ notat Bal. in l. hac editā. §. his illud, C. de secund. nupt.* Quod ego uerū intelligo, subsequenti distinctione, an de iudicis mandato calculent, uel nō. Primo. n. casu, conclusio Bal. indubitabilis erit: secūdo vero casu minime, nisi de hoc inter partes p̄uentum esset. Tunc enim conuentio p̄ lege h̄retur, *ut in l. contractus de reg. iur. Luc. de Pen. in l. 1. C. de nauicularijs, lib. 11. in consuet. Paris. tit. 1. §. 3. gl. 33. n. 7.* Et hāc distinctionē p̄bauit Io. Garc. *d. c. 24. n. 18.* loquendo in æstimatoribus, à partibus nominatis. Et ratio ea est potissima, q̄a cōsensu partium, supplet vim iurī, & suspicionē, quam ipsæmet partes, de istis æstimatorib⁹, & calculatoribus habere possent.

24 Vterius videndū erit, quā prātem, quāue iurisdōnem, calculatores n̄i habeant. Et dicēdum v̄r, quod calculatores quodāmodo

do iurisdōnē, vel saltē notionē quandā habeant, maxime ubi pcedente iudicio à partibus, vel ēt à iudice, in partiū defectu nominant, vt sentit consultus, in l. cui libertas, ff. de cond. & dem. ibi. Amplissimi consules arbitrium dabant, q̄ excussis rationibus, non tantum, q̄ reliqua sunt Ephaphrodisi constituent, verum ēt, quas rationes, quaq. instrumenta, reddere aut exhibere dominis suis debeant. vbi Paul. Castr. notionē quādā, p̄dictos calculatores h̄c affirmat, dicens, quod ex simplici facultate illis p̄cessa, ptatem habeāt, pnunciandi sn̄am, alterū alteri p̄dēnando, idque memoriæ tenendū reputat, licet postmodū aliter obleruari testē, & ingenue fateat, p̄dictos calculatores, facultatem h̄c (dūtāt) videndi, & referendi rōnes, & p̄ducendi illas in scriptis, corā iudice, easq. postmodum iudicē, recte an nō recte factas iudicare. Et ex hac pauli sn̄a, v̄r hodie condita, l. 50. tit. 5. lib. 2. recop. quatenus dicit. Mandamos, q̄ de aqui adelante, quando los juezes mandaren nōbrar contadores, o otras p̄sonas no los nōbren para ningun articulo q̄ consista en derecho, ni para otras cosas, q̄ ellos puedan determinar por el proceso, sino que tan solamente los nōbren para cosa que consista en cuēta, o tassacion, o pericia de persona, o arte. Ex quibus verbis manifeste patet, calculatores oēs, solum h̄c à

25 lege facultatem calculādi, ac dispungēdi rōnes, illasq. corā iudice p̄ducendi, vt super dubijs iuris q̄nibus, ipse sn̄am suā p̄ferat. Et hanc sn̄am tenet ēt Castell. in l. 27. Tauri, vers. q̄ro an isti, vbi testat, se vidisse hoc sapissime iudicatū, multasq. calculatorū rōnes, eo quod alterū alteri p̄demnabant, subuersus, & irritas pnunciatas fuisse. Et hanc sn̄am tenet Aiora, de partit. c. 4. n. 24. quod fecus ipse existimat, si p iudicem aliquis, ex articulis iuris calculatoribus fuisset cōmissus, ut super eo pronuntiarent.

Huic tamen Aiora limitationi, me subscribere non audeo, cum ex verbis p̄dictæ legis Regiæ, manifeste cōstet, calculatores eligi, & notari non posse, ad pnunciandū super aliquo iuris articulo. Quādo. n. lex disponit negatiue, actū fieri phibēdo, submouet potentiā ab actu, ita vt factum, q̄ prohibitionem sit nullū, ita notat Bar. in l. cū lex n. 3. ff. de fideiusso. Bal. in l. nō dubium, nu.

26 20. & 21. C. de legit. Ex quibus manifeste patet, quod neq. iudex, put neq. partes, calculatoribus p̄mittere poterunt, ut fm ius, in dubijs rōnum q̄nibus, pnunciare possint. Iudicis enim & partis factū, pari passu ambulat, vt in l. si ob cām. C. de euitio. Crederē tñ, quod ipsæmet partes, possint calculatores, tanq. arbitros iuris notare, cōmittendo illis, ut circa iuris articulos, in rōnibus incidentes, iuris peritos cōsulant, & fm illorum sn̄am, rōnum dubia declarēt, minime tñ alterum alteri p̄dēnare debent, vt notat Alex. cons. 21. n. 11. & 12. vol. 7. Cui assentit Benuen. Strac. de mercatura. 2. p. n. 67. vbi dicit calculatores ad dispungendas rōnes electos, arbitros dici posse, quod ego verum intelligo, vbi non simpliciter, sed cum ptate arbitrādi electi fuissent. Super reddendis namq. rōnib⁹, arbitri notari possint, vt voluit Cacialup. in tract. de arbi. de arbitris, lib. 3. c. 8. & hoc casu, verā intelligo sn̄am Aioræ, supra relatā, quatenus dicit, q̄ si calculatores, p̄demnauerint tutores absolutionē interesse pecuniarū minoris, vel ad restōnem fructuū p̄diorū, si talis p̄dēnatio sit iusta, dēt p iudicem cōfirmari, alias nō dēt dicere quod confirmat sn̄am calculatorū, sed simpliciter cōfirmare, dēt vota calculatorū. Quia cū sn̄am ferre alias non possint, super dubijs i iure cōstititibus, inutilis esset p̄firmatio sn̄e nullæ, ex defectu iurisdōnis. Et in hanc modū intelligi dēt sn̄a Pauli supra relatā, & p̄dicta lex regia, & Aiora cōclusio, quatenus simpliciter tenet, calculatores à partib⁹ nominatos, iurisdōnē h̄c, & delegatā, cū alias nisi à partibus tacite, vel expresse, illius fuisset delegata, loquerē q̄ mentē, & verba p̄dictæ legis Regiæ, quod non est tāto viro dignū. Iudices tñ nræ Cācellariæ, cū attenta veritate, non tñ iuris subtilitate, iudicare debeant, ut in l. 10. tit. 17. lib. 4. recop. nunquam in prædicta difficultate insistant, sed in eo solo, an calculatorum vota, sint iuri, & rōni coadæquata, & q̄dē hoc per oēs iudices fieri deberet. Cū non sit imponēda lex verbis, sed rebus, ut in l. si. C. cōmunia de leg.

S V M M A R I V M.

- I Inuentarij confectio, legitima administratio-
nis nomine continetur.

H

In-

- 2 *Inuentarium est caput rationis.*
- 3 *Administratores, & maxime tutores, & curatores, ante inuentarij confectiōem administrare non possunt, nisi tempore peritura.*
- 4 *Rationem, qui veram rectamque, & in nullo respectu rationem reddere cupit, in initio rōnum, inuentarium legitime confectum calculatoribus exhibere debet.*
- 5 *Tutor honorarius an inuentarium à se ipso confectum, in rationibus exhibere debeat.*
- 6 *Heres an inuentarium exhibere teneatur, in ratione quam fideicommissario reddit?*
- 7 *Orphanotrophos, siue hospitalarius, an inuentarium exhibere debeat, in ratione quā reddit rerum hospitalis.*
- 8 *Fiscus, an inuentarium, in ratione bonorum prescriptorum, exhibere debeat?*
- 9 *Parochus, qui rerum Ecclesia rationē reddit, inuentarium in primis exhibere debet.*
- 10 *Inuentarium tutoris, an fieri debeat coram iudice & tabellione?*
- 11 *Usufructuarius an inuentarium conficere teneatur?*
- 12 *Pater qui filij tutelam suscipit, an inuentariū conficere teneatur?*
- 13 *Pater qui habet usumfructum in rebus aduentitij filij, an rationem reddere teneatur?*
- 14 *Administrator omnis, qui rationi reddenda, lege, consuetudine, uel pacto est obligatus inuentarium exhibere debet.*
- 15 *Inuentarium ab alio, quam tutore, vel curatore confectum, an ipsis, dum rationem reddunt proffit?*
- 16 *Heres, qui inuentarium non confecit, neq. Falcidiam, neque Trebellanicam deducit.*
- 17 *Iuramentum in litem deferri potest, cōtra eos qui cum inuentarium conficere tenerentur: eius confectiōem omiserunt.*
- 18 *Iudex, an necessario inuentarij confessioni, assistere debeatur?*
- 19 *Inuentarium, an illud exhibere sufficiat, quod testator paulo ante mortem de suis bonis confecerat.*
- 20 *Inuentarium ab uno ex heredibus confectum, an alijs proffis heredibus?*
- 21 *Inuentarium factum à marito, uel uxore, sufficit produci in partitione bonorū p heredē.*
- 22 *Inuentarium factum à iudice, ex officio, de bonis testatoris minoris, Ecclesia, vel hospitalis, an administratori proffit, vel heredi?*
- 23 *Tutor, vel curator, non potest se inuare ex inuentario à se non confecto.*
- 24 *Tutores, curatores, praelati, uel parochi Ecclesiarum, Orphanotropho, & his similes, an solemne inuentarium conficere teneantur?*
- 25 *Ob non confectum inuentarium, ille administrator suspectus dumtaxat habetur, qui publicam administrationem suscepit.*
- 26 *Consequentia hac, aliquis tenetur conficere inuentarium: ergo propter eiusdem omissionem, aduersus eum iuramentum in litem deferri potest, non recte procedit.*
- 27 *Iuramentum in litem, licet aduersus heredem administratoris (ratione omissi inuentarij) praestari non debeat, ubi lis nō fuit cum defuncto contestata, ipso tamen herede in dolo existente, aduersus illum deferri poterit.*
- 28 *Administratores, qui peculiarem, & non publicam administrationem habent, sufficit quod solam bonorū descriptionem faciant, nisi ab illo cura interest, ut inuentarium solemne fiat petiitum fuerit, quia eo casu sola bonorum descriptio non sufficiet ad hoc, ne iuramentum in litem deferatur.*
- 29 *Fraus, ut non fiat in confectiōe inuentarij, quilibet res debet inuentariuari aestimata, ne tempore restitutionis alia non aequa bona restituantur.*
- 30 *Iuramentum in litem, an aduersus Episcopū, uel parochum Ecclesia, ob non confectum inuentarium deferri valeat.*
- 31 *Pœnales dispositiones, minime extra casum in quo loquuntur, extendi debent.*
- 32 *Episcopo, uel paracho Ecclesia, inuentarium bonorum non conficiente, cui aduersus eum, iuramentum in litem deferri debeat.*
- 33 *Iuramentum in litem, ipsi damnum passio, nō vero eius heredi deferri debet.*
- 34 *Heredi, uel successori damnum passi, etiam si dicat quod per famam habet damni notitiā, & aestimationem rei amisse, uel non tradita, iuramentum in litem deferri non debet.*
- 35 *Iuramentum in litem, ei soli deferri debet, qui verisimiliter potest scire rei veritatem.*
- 36 *Probationis omne genus transit ad heredem, prater priuilegium probandi, per iuramentum in litem.*
- 37 *Habilitas personæ debet concurrere, in eo cui iuramentum in litem deferitur.*
- 38 *Iuramentum in litem, ubi est deferendū, quantitas*

- quantitas super qua est iurandum prius est arbitranda & assignanda per iudicem.
- 39 Administrator a confectioe inuentarij excusatur, si consuetudine regionis usurpatum erat, ne conficeretur inuentarium.
- 40 In confectioe inuentarij, qui cadit a syllaba cadit a toto, nisi aliter se hbeat loco consuetudo.
- 41 Consuetudinis intuitu factum, iure factum esse censetur.
- 42 Hares, tutor, uel alius administrator, qui inuentarium confecit secundum loci consuetudinem, etiam si iuris formam in eo non seruauit, non potest capi pro detritis defuncti, neq. in litem aduersus eum iuratur.
- 43 Consuetudine si sit introducta, ut inuentariu ab heredibus, uel administratoribus non fiat, non delinquit ille, qui secutus fuerit consuetudinem.
- 44 Consuetudinem secutus, in nullo peccat.
- 45 Tutor, uel curator inuentariu facere non astringitur, quando pater minoris, propter bona fidem, quam de ipso habuit, confectioem inuentarij illi remisit, tenetur tamen aliqualem descriptionem facere.
- 46 Remissione inuentarij, a patre tutori facta, non obstante, index ex officio bona pupilli, uel adulti inuentarizare poterit, ne forte in aliquo defraudetur.
- 47 Pater in constitutione ususfructus, de bonis filij, in tertio, uel quinto meliorati, an inuentarij confectioem remittere possit?
- 48 Usufructuario, et si inuentarij confectio remittatur, adhuc illud facere astringitur.
- 49 Successori maioratus, sine fideicommissario, an confectio inuentarij remitti ualeat?
- 50 Rei sua quilibet est moderator & arbiter.
- 51 Possessor maioratus, licet quo ad fruitionem fructuum, tamquam usufructuarius habeatur, at tamen in rei veritate, dominum bonorum maioratus (saltem reuocabile) hbeat.
- 52 Confectio inuentarij quantumcuq. a patre minoris, tutori remissa sit, non debet extendi ad bona legitima filij.
- 53 Pater directe filium in legitima grauare non potest.
- 54 Pietas paterna, semper pro filio optimum consilium capit.
- 55 Iuramentum in litem, an aduersus tutorem rusticum, inuentarium non conficietem, deferri possit.
- 56 Rustici aliquando sunt sagaces.
- 57 Tutor, an a confectioe inuentarij liberetur si tempore, quo illi fuit decreta tutela, morbo somtico, uel alia perpetua infirmitate laborabat.
- 58 Administrator, a confectioe inuentarij excusatur, quando res minoris sunt ita longe, distita, uel in absconso, ut sine magna & probabili difficultate inuentariari non possint.
- 59 Quando quis tenetur ad factum, difficultas faciendi excusat a mora.
- 60 Tutor excusatur a confectioe inuentarij, quando in illo faciendo uerisimiliter tantum expenderet, quantum ascendunt bona minoris inuentarizanda.
- 61 Expensa in re facienda, rei ualorem adaequare non debet, & ideo si uerisimile sit, quod illud adaequauit, euitandus est circuitus.
- 62 Tutor, a confectioe inuentarij excusatur ubi utilitati & auctoritati minoris expedit illud non fieri, & quam cautela hoc casu adhibere debeat.
- 63 Administrator, non tenetur exhibere inuentarium, quando rationes post triginta annorum discursum (post finitam administrationem) calculari petuntur.
- 64 Inuentarij, & descriptionis bonorum, dictionibus, iura promiscue uti solent.
- 65 In materia inuentarij, quando lex loquitur de herede, tutore, curatore, Episcopo, paroco, hospitalario, uel alia persona publica, per uerbum inuentarium, semper intelligitur de inuentario solemniter & secundum ius, uel consuetudinem conficiendo.
- 66 Inuentarij dictio, quando profertur a lege, loquendo de fisco, depositario, aconomo procuratore, negotiorum gestore, uxore, quo ad bona mariti, patre, quo ad bona filij, debet intelligi de simplici bonorum descriptione.
- 67 Inuentarij & descriptionis bonorum finis, unus & idem est.
- 68 Descriptio, siue inuentariatio bonorum, si obscure, in folle, & sub inuolucro uerborum fiat, iuramentum in litem, in dubijs parcelis deferri poterit, aduersus illu conficietem.
- 69 Hares, si quid dolo in inuentario scribere praetermiserit, dupli pœna puniatur, & tripli si sit Regius administrator, & creditoribus patris pupilli, insolidum tenetur.
- 70 Instrumenta, apocha, et privilegia minoris, uel Ecclesia, siue aliarum similiarum personarum,

- qualiter in inventario suis describenda.
- 71 Administratores cauere debent, ne de mendacio conuincantur, circa inventarij confectiōe, vel rerum administrationem, dum rationes prestant, quia ex hoc in dulcis parcellis, contra eos iuramentum in litem deferri poteris
 - 72 Tutor, vel alius administrator, si in relatione rationis, quam durante administratione prestat, de mendacio in aliquo conuincatur, absque alia causa, ab administratione remouetur, & ab illo rō administrationis exigitur
 - 73 Mendaces, leges odio habent.
 - 74 Iuramentum in litem, ubi contra administratorem deferri, deferri non debet ei, qui alias de periurio fuit conuictus, vel infamia iuris, vel facti fuit notatus.
 - 75 Iuramentum in litem, deferri debet damnum passio, dummoda non sit minor, & habilitas persona ad sit.
 - 76 Hares, an inventariare teneatur fructus, quos colligit, ut de illis creditoribus defuncti (sicut de bonis hereditarijs) satisfaciat.
 - 77 Inventarij confectio, reponit heredem in pristinum statum.
 - 78 Fructus hereditati obuenientes, mortuo defuncto, ante vel post aditam hereditatem, eam & augent, & uberiores reddunt.
 - 79 Hereditas, statim quo est adita, iam non dicitur amplius hereditas, sed proprium heredis patrimonium.
 - 80 Commoda & damna hereditati superuenientia, heredi ascribuntur, etiam si ante, vel post aditam hereditatem contingat.
 - 81 Hares hereditatem aduendo, quasi contrahit cum creditoribus, & legatarijs.
 - 82 Hereditas si augeatur alluvione, fatu pecorū, vel partu ancillarum, augmentum cedit heredi, qui inventarium confecit.
 - 83 Hares, a die, quo instant creditores hereditarij, fructuum hereditatis rationem habere debet, eos in libro rationum describendo, prout quilibet alius administrator.

CAPVT IX.

De inventario ab administratore, calculatoribus exhibendo.

- I **C**VM confectio inventarij, legitime administrationis noīe continetur, ex gl. in l. 2. §. Si pater, verbo neq. le-

- 2 giima. ff. ad Tertullianum. Quinimo & inventarium caput sit rōnis, ut voluerūt Bar. & Imol. in l. cum tale §. 1. ff. de cond. & demonstr. Curt. in tract. de sequestris, n. 7. Grego. Lup. in l. 5. verbo, las deudas tit. 6. p. 6. Baeza de decima tutoris c. 2. n. 169. Aiora de par. tit. c. 2. n. 10. Ex eo fit, quod si aliquis ex administratoribus, ante inventarij confectiōe, alia, quā te peritura, administrauerit, ex eo solo efficiat infamis, & suspectus, de mala in futurū administratione, ita ut ab illa statim remoueri possit, ut in l. si. §. illo. C. arbitri. tutel. & in l. Tutor qui repertorium, ff. in prin. ff. de adm. tut. Baeza d. c. 2. n. 64. & 66.
- 4 Ideo qui rectā veramq. rōnem, & in nihilo suspectā prestare cupit, in introitu administrationis, inventariū conficere dēt, illudq. postea in rōnibus, corā calculatoribus exhibere teneat, ut in l. si. C. arbitri tutel. & in l. 6. tit. 11. p. 6. Baeza d. c. 2. n. 62. in si. Constantinus ad leges Regias, art. 131. Cuius ē inventarij conficiendi cura, ad tutorē ē honorariū incūbit, ut tenuit Accur. in d. l. tutor qui repertorium, uerbo fecisse, quem ibi sequitur Bar. relatus & sequutus a Salyc. ibi, Guillel. Mainerus, in l. quo tutela, n. 70. ff. de reg. iur. Guisier. de tutel. 2. p. c. 1. n. 53. Hares etiā inventarium tenet exhibere, in rōnibus, quas fideicommissario reddit, ut appareat aliqua bona sint deteriorata, sua culpa, vel dolo, ut tenuit Bal. in l. filium quē nū. si. C. fam. herse. Molin. de hispan. primog. lib. 1. c. 28. nu. 3. Ioseph. Ludo. dec. 66. 2. p. ex num. 1. ubi de hoc nonnullas fallentias congerit.
- 7 Item & Orphanotrophos, siue hospitalarius, inventariū suarū rōnum exhibere dēt, ut in l. Orphanotrophos, & ibi Paul. n. 4. C. de epis. & cler. Quinimo & ēt fiscus, de bonis prescriptorū rōnem prestans, ab onere conficiendi inventariū, non liberaat, ut in l. si q. intra
- 9 C. de bonis prescripto. Neq. parochus, qui bonorū suae Ecclesiae rōnem dispungit, ab hac cura exhibendi inventariū, excusat c. de Si-racusana, & ibi gl. 12. q. 2. licet Bald. hoc in Beneficiatis cautū non reperire fateat. Hispani tñ, in hoc Regiā Gotorū consōnem habent in l. 2. tit. 1. lib. 5. in Foroinzgo, ubi peculiaris forma fuit tradita in cōfēctiōe inventarij bonorum Ecclesiae, in hac verba Nos cremos que bon consello sera de nostro Regno,

9no, se nos mandaremos por nostra ley, que las cosas de S. Yglesia sean guardadas, e por ende est ablecemos en esta ley que manten ente quel Obispo for ordenado, q̄ faga escrito de las cosas de la Yglesia, presentes cinco homes buenos, y aquellos ante quien fue hecho el escrito preuen este escrito con sus manos. E despues de la morte de aquel Obispo, el otro Obispo que fuere en su lugar, segundo aquel escrito demande la cosas de la Yglesia, y si alguna cosa hallare sinquata, la demande a los herederos del primier Obispo, o aquellos aquien pertenecen sua bona del Obispo, & rursus inferius dicit. Otro si, mandamos esto guardar de los otros sacerdotes, e de las diaganos, e de todos los otros clerigos. Quinimo & p̄dicta forma, quasi in nihilo mutata hoc ipsum cōstitutū fuit ab Henrico Secundo, in l. 2. c. 3. tit. 5. lib. 1. fori, qđ hodie est confirmatū. per l. 6. tit. 2. lib. 1. in noua legum Regni collectio. Et licet p̄dicta iura non aperiant, an tale inuentariū, corā tabellione fieri dēt, tñ tutoris inuentariū (cui p̄dictæ plonæ assimilant) coram tabellione fieri dēt, ut in d. l. Orphanotrophos & l. non aliter. ff. de adopt. quatenus ibi cautū reperit, ut coram publicis p̄sonis fiat, & ita tenet Guiller. Mainier. in d. l. quo tutel. n. 54. vbi iter p̄sonas publicas, enumerat tabelliones.

10 Idem & usufructuarius inuentariū facere dēt, terū sibi in vsum fructū concessarū, cū de illis rōne p̄prietario reddere debeat, ut in l. 1. S. recte ff. vsum fruct. quē admodum caneat, licet gl. ibi, verbo faciens, hoc magis de cōsilio, quā de p̄cepto esse existimet. Cōiter tñ eius snia a Doct̄oribus reprobat, & eam p̄cipue impugnat, Ang. in S. constituitur inst. de usufructu Rebus. in cons. Gallicis l. 10. tit. de sententijs prouiso. ars. 13. gl. 3. n. 18. Tac. de S. Georgio in l. fi. S. l. C. de iure de lib. Affl. dec. 342. nu. 3.

11 Pater itidem, q̄ filij tutelā suscepit, ad inuentarij confectiōne tenet, ut tenuit Speculator, in tit. de instrum. editione S. fin. vers. quid in patre. vbi dicit, q̄ licet p̄f habēs vsufructū, in bonis filij aduentitijs, non teneat reddere rōne administrationis: Tñ quā posset alienare bona ipsius filij, inuentariū de illis facere dēt, ut sciri possit tpe restōis, an aliqua bona deficiāt, ex his q̄ in inuentario descripta fuerunt, & ut recursum hēat fili⁹,

14 Emptores taliū bonorū. Et hāc sniam tenet et lo. de Gradib. in adit. ad Guid. Pape, dec. 351. verborationem, Pinel. in l. 1. 2. p. n. 23 C. de bonis mater. Guttie. de tutel. p. 3. c. 4. n. 2. Et hanc rōnem formalē adhibuit text. in l. 6. tit. 2. lib. 1. in noua legū Regni collectio. bi. Y por el dicho inuentario, si alguna cosa de las que anse hallaren escriptas fuere vendida, o enagenada sin derecho, la pueda demandar y tornar a la Yglesia. Et ut hoc vnico verbo cōcludamus, regula gñalis p̄stitui dēt. Ut oīs administrator, qui rōni reddendæ, lege, pacto, vel cōsuetudine est astruētus, inuentariū rerum a se receptarū facere, & calculatoribus exhibere debeat, alias pœnis legalibus subdat, quod extende, et ad maritū superstitem, vel vxorē in retentione bonorū manentem, ut tenet Aiora de partitio. c. 2. n. 8.

15 Sed dubiū erit in p̄posito, an administrator, obligationi inuentarij conficiendi satisfecisse dicatur, si exhibeat inuentarium bonorum administratorum ab alio tertio confectum, an vero prae se ab ipso factum, vel ad eius instantiam conscriptum esse debeat, ut pœnas non conficientis inuentarium euadat, quā in herede est, ut ultra vires hereditarias creditoribus & legatarijs teneatur, ut in l. fi. S. sin vera postquam C. de iure delibe. & in l. 5. c. 10. tit. 6. p. 6. Quinimo in pœnā nō cōfecti inuentarij, hæres, neq. Falcidiā, neq. Trebellianicā deducit, ut tradit late Rol. conf. 27. n. 13. & plures cumulat Osaic. quidē tenet dec. Pedam. 147. n. 8. & 148. per tot. vbi varias in hoc Doct̄orū snias tōdere distinctionis ad p̄cordiā redigit. Aduersus vero tutores, & curatores, & his similes, pœna nō cōficiētis inuentariū ea est, ut iurum in litē: particula intreat fieri, deferat, ut tenet Accurs. in l. officio, verbo, tenebitur. ff. de tutel. & ratio. distra. & in l. tutor. qui repertoriū. ff. de adm. tut. & ibi cōter scribes, & in l. 6. tit. 11. p. 6. Quibus sic p̄habitis, in p̄posita specie dicendū v̄r. Quod non aliter tutores, & similes, obligationi cōficiendi inuentariū satisfaciant, quā si inuentariū solēniter cōfectū, corā iudice, & Tabellione, & ad eorū instantiā p̄ducāt, alias aduersus eos iurum in litem deferri possit, licet hoc de p̄sentia iudicis de cōsuetudine non obseruet, ut ex alijs refert Guttier. de tutel. p. 2. n. 81. vers. sed non esse. Idq.

Idq. in substituto, qui successit pupillo, tenet Bar. in l. in ratione la. 1. §. quod vulgo. ff. ad l. falc. vbi tenet, qd si substitutus, tpe quo fideicommissum restituit, rōnē reddat exhibitio inuentario à tutore pupilli facto, non dēt gaudere bñficio inuentarij, & eius snām sequit Imol. ibi in fi. Rol. a Valle in tract. de inuentario. f. 116. n. 3. Et rō ea est potissima, qd ubi à lege cōfectio inuentarij exigitur, eiusdē pfectio psonalissima est, ita vt ab alio cōfectum, non releuet administratorē ab ei⁹ cōfectione, ita Bal. & DD. cōiter in d. l. fi. §. cum igitur, n. 18. Canale. in tract. de iur. nu. 108. Inuentariū namq. dēt incipi p hñdem ipsum, quod in tantū verū est, ut dicat Bal. 12 in d. n. 18. quod ēt si ipsemet testator paulo ante eius mortē suorū bonorū inuētarium fecisset, adhuc eius hēres nō posset se tueri aduersus creditores, & legatarios p̄textu talis inuentarij. Neq. illi ēt pdesset, quod aliqui ex creditorib⁹, vel legatarijs cōfiterent, quod nulla alia bona erant in bonis defuncti, tpe mortis, quā ea q̄ inuentatio defuncti continebant, quia adhuc alijs hoc nō p̄fiterentibus, ultra vires teneret, & hāc snām refertur & sequitur Greg. Lup. in l. 10. tit. 6. p. 6. verbotas mandas.

Contrariam tñ snām vñ tenere Imol. in l. cum hereditate. ff. de acq. her. quatenus ibi dicit, qd p inuentariū ab vno ex hñdibus cōfectū, pbari p̄t. Quot bona defunctus reliquit, & cum sequit Monticul. in tract. de inuentario. c. 10. n. 462. vbi dicit, qd in partitionib⁹ bonorū, sufficit exhiberi inuentariū, siue descriptio bonorū à marito, vel vxore pfectū, licet ipsi filij & hñdes, nullū aliud inuentariū p̄fecerint. Quam snām nouissime tenet Guttier. de iur. 2 p. c. 1 n. 51. quē in pposito videas à n. 49. vsq. ad 53. Et hanc snām vñ tenuisse Bald. in d. §. cum igitur. n. 15. quatenus dicit, qd inuētarium pupilli, pdesit substituto pupillari maxime qñ conuenit ex facto p̄tis pupilli, vel respectu paternę hñditatis. Et rō est fm eum, quia bñficiū inuentarij, transmittit ab hñde in eius successores, cum sit in rē scriptum, dicens, quod in hoc nulla alia rō p̄t assignari licet (vt ipse dicit) secus esset, qñ substitutus cōueniret tanq̄ nouus hēres pupilli, forte p̄ legatis, vel fideicommissis in secundis tabulis relictis vel à creditori-

bus ipsius pupilli, non vero qñ à creditorib⁹ paternis puentus esset: qd hoc casu inuētarium p̄dicti pupilli, substituto nō pdesset, ac si pupillus maior factus, testamētū suū condidisset, de noua. n. hñditate tractat. Et breuiter idē sensit Bald. ipse in d. l. filium, quē habentem. n. 40. ex cuius snā resultat limitatio ad ppositionem Bartoli, p̄ q̄ria snā adductā, & eā exornat multis argumentis, & iuribus Aiora c. 2. n. 22. per totum, quem omnino vide.

Quid autē dicendū erit, si mortuo administratore, vel mercatore, iudex ex officio inuentariū suorum bonorū fecit, absente, vel ignorāte scripto hñde, vel successore ab intestato, an hēres postea veniēs se iuuare possit p̄textu dīcti inuentarij, an vero inuētariū à se cōfectum necessario exhibere debeat, alias, vltra vires hñditarias teneat? In qua difficultate resolutiue dicēdum erit, quod ad hoc, ut talis hēres ex inuentario se iuuare possit, necessario tenebit illud corā iudice ratificare, intra tps conficiendi inuētarium, iurās se nulla alia bona reperisse ī bonis defuncti, & p̄testādo qd si aliqua alia bona īuenerit, illa in inuentario describere faciet. Idq. voluit Damaud. in tract. de tutore ex sex. in l. bonorum. ff. rem ratam haberi, folio 19. col. 4. a n. 19.

23 Tutores tamē, vel curatores, & eis similes, nō poterūt se iuuare ex inuētario, ab alio q̄ à se pfecto, tēpore tutelę, vel curę sibi delatę, etiam, si pducant inuētariū bonorum patris pupilli, tēpore eius mortis cōfectū, per iudicē, vel heredē, siue p̄ creditores paternos Aliud enī est inuētariū hereditatis adēūdę, & aliud inuentariū p̄ tutores vel curatores faciēdū, ad legitimādū, eorū personā, vt notat Bar. in d. l. tutor q̄ reperiōrū, Canale. de iur. loco sup. cit. vbi affirmat, qd tutor necessario teneat aliud inuentarium (quā hēredis) conficere, quā snām tenet Cēpoll. cautel. 229. vbi dicit, qd ad hoc, vt tutor simile dispendium euitare valeat, poterit facere vnum inuentarium, cum solemnitate vtriusque, & de hoc vide Guttier. vbi sup. d. n. 49.

24 Aduertendū tñ erit, qd licet hñdes, tutores, curatores, Epī, siue Ecclesiarū rectores, Orphanotrophi, & similes, solēne inuētariū p̄ficere teneantur, vt supra proxime adnotau-

tauimus, tñ ceteri administratores, & si p̄di
ctā solēnitatē non adhibuerint, non debent
in aliquo calumniari, si saltē simplicem bo-
norū descriptionē confecerint. Vt tenet Ra-
phael Cuma. *in d. S. vulgo, quē ibidem sequun-
tur Alex. n. 4. Vinc. de Herculanis, n. 1. idque
tenet Mol. de Hispanor. primoge. lib. 10. c. 28.* 30
n. 9. Aiora de partitionibus. c. 2. n. 13. Ille nāq.
(ob non cōfectionē solēnis inuentarij) cen-
set esse in dolo, q̄ publicā administrationē
25 quodāmodo hēt, nō vero, q̄ priuatim admi-
nistrat, alias sequerēt, quod p̄ procuratorem
ad negotia, negotiorū gestorē, & similes, q̄
priuatas administrationes suscipiunt, & rō-
nem administrationis reddere astringunt,
p̄p solēnitatē inuentarij omīssam, in litē iu-
rari posset, quod minime est dicendū, q̄a nō
bñ sequit̄: aliq̄s tenet rōnē reddere, & inuen-
tarium p̄ficere: ergo p̄p inuentarij omīssio-
nē, aduersus illum in litem iurari p̄t, vt no-
tanter aīaduertit Molin loco sup. cit. d. n. 9.
26 *Cornens, conf. 8. lib. 4. Gutier. de iur. 2. p. c. 2.*
n. 15. & 16. quod ego verū intelligo, nisi talē
in administratione dolose verlatum fuisse,
27 constiterit, *arg. text. in leg. alio. C. de in litem
iurand. vbi licet aduersus h̄rdem tutoris, q̄
inuentariū nō confecit, iurum in litē defer-
ri nequeat, vbi lis cum defuncto, nondū fue-
rat p̄testata, vt explicat Coua. lib. 2. variar.
c. 14. n. fi. vers. ultimo in fi.* At tñ ipso h̄rdeī
dolo reperto, & de eo conuicto, iurum in li-
tem p̄ eum deferri poterit, *vt in l. 6. tit. 1. p.* 3
*3. vbi Greg. gl. finali, istius legis decisionē,
ad ceteros administratores extendit.*
Hoc tñ in p̄posito non est omittendum,
29 quod licet isti administratores, qui priuatā
administrationē susceperunt, simplicē (tan-
tū) bonorū descriptionē facere, & in rōnib⁹
p̄ducere teneant, hoc tñ intelligi dēt, nisi ab
eo, cuiā interfuit, nō fuit peticum, ut solēne
inuentariū conficerēt. Ipso tñ hoc petente,
p̄culdubio solēne inuentariū, & fieri, & p̄du-
ci deberet, quod si neq. fecerit, neq. p̄duxe-
rit administrator, aduersus eū iurum in litē
deferēt, vt ex multis resoluit Molin. d. c. 28.
n. 10. vel saltē descriptionē bonorum facere
deberet, duobus, vel tribus testibus adhibi-
tis, ex cognatis illius, cuiā interest. Et in v-
sufuuario, q̄ instāte p̄prietario, inuenta-
rium solēne fieri: illud nō confecit, & saltem

hanc solēne bonorū descriptionē facere re-
cusauit, ita tenet Bertrand. *conf. 243. n. 5. &
7. lib. 2.* Et hanc limitationem summe no-
tandum & menti tenendum dixit Molina
d. n. 10. in fi.

Ego tñ supradictæ sn̄æ subscribere me nō
audeo, q̄a esset extendere iura p̄nalīa, ad ca-
sum, in quo de iure p̄na nondū est imposi-
ta, *contra l. odia. ff. de reg. iuris.* Et ideo dicē-
dum cenſeo, quod si is qui descriptionē tan-
tū bonorū, de iure facere tenet, ad instantiā
illius, cuiā interest solemnne inuentariū cōfi-
cere detrectet, ipse q̄ inuentariū fieri postu-
lat, corā iudice, & tabellione, adhibita oī
iuris solemnitate, illud inuentariū cōficere
possit, eo modo, quo in posterū sibi magis
sit cōsultum, magisq. via fraudibus p̄cludat̄
& ita senserūt Alex. & Cuma. relati & secuti
à Greg. Lup. *in l. 5. tit. 6. par. 6. glos. verb. las
deudas*, idq. tenet Monticul. de inuenta-
rio. c. 6. n. 8. *Ruy. conf. 19. lib. 2.* hæc erit opti-
ma cautela p̄ interessatis. Ne quid p̄ grām,
uel colludiū forte subducat, *vt in l. si quis in-
tra C. de bonis p̄scripto.* Et vt melius, & se-
curius sciri possit, q̄, quales, quantæue fue-
rint res, q̄ tradunt v̄sufuuario potiēda,
& ut apparere possit t̄pe finiti v̄suf uctus,
an aliquid ex inuentario fuerit alienatū, qd
ve t̄pe perierit, ut tenet Bart. *in l. 1. S. seruus
ff. de ventre in possessio. missen.* & facit opti-
me rō tex. *in l. 6. tit. 2. lib. 1. recop.* Quinimo
& in p̄posito dixit Saly. *in l. forma ff. de cen-
sibus*, quod ad hoc ne fraus fiat in rebus in-
uentarizatis, q̄libet res dēt scribi estimata,
ne t̄pe restōnis alia similis forma, dissimilis
pretio restituat, & eum sequit̄ Guiller. Mai-
ner. *in l. quo tutela, n. 59. ff. de regul. iur.* &
quod ita in Francia v̄surpēt, testat̄ Casan.
*in consuet. Burgund. Rubr. 6. S. 5. verbo parin-
uentaire. num. 5. vers. curia autem Parlamēti
Matth. de Afflict. dec. 342. n. 3.*

31 Vterius in proposito dubitat̄, an suppo-
sito, quod *in d. l. 6. tit. 2. lib. 1. recop.* non im-
ponit̄ p̄na p̄ Ep̄um, uel parochū, inuenta-
riū nō cōficiētē de rebus Ecclesiæ, aduer-
sus eos adhuc iurum in litē deferri possit? Et
v̄r dicendū, quod cū in calu p̄dicto, lex illis
p̄enā non irrogauerit, iurum ve in litē defer-
ri iubeat, minime p̄ ipsos sit deferendū: O-
diosæ namq. & p̄nales dispositiones, mini-
me

me extra casum, in quo locunt, extendi debent, *ut in d. l. odia, & in l. comodissime. ff. de lib. & posth.* & ita in terminis tenet Fely. *in c. cū deputati de iud. Barbat. in c. cū in officijs, n. 10. de testam.* moti ex snia gl. *in c. fi. 5. q. 3.* Quæ nullo mō pmittit, vt Epī, & rectores Ecclesiarū, tutoribus, vel curatoribus assimilenē, ibiq. plures dñe rōnes cumulant, & eandē sniam tenet Abb. *in c. auditis de in in-seg. rest.* tenentq. plures alij relati a Couar. *in c. 1. de testam. n. 10.*

32 Contrariam tñ sniam, imò quod aduersus Epum, vel rectorē Ecclesiæ, inuentariū non conficiatē de rebus Ecclesiæ, in litem iorari debeat, eo quod similes sint tutorib⁹, & curatorib⁹, tenet Socy. *conf. 46. 1. p. Affl. dec. 169. n. 5. Plot. de in litē iurando §. 4. n. 85. in parua impressiōe.* Et hæc snia p̄babilior apparet ex eo, q̄a eadē xquitas, siue civilis rō militat in clerico, q̄ in laico inuētarium non conficiente, hoc. n. ipsum vtrobiq. agitur, s. ne bona minorū, uel Ecclesiarū, p̄ negligentia, uel malum tutorū, uel rectorū administrationē, uel dolū, auaritiā, siue fauitatē depereant, & vsurpenē, occultenē, uel dilapidentur, quod in maximum Reipublicæ detrimentum resultaret.

Et hac vltima opinione retenta dubium non leue resultat, cui sit deferendum iuramentū in litē, vbi Epus siue rector Ecclesiæ inuentarium (modo supra relato) non fecerit. Et vñ dicendum, quod sit deferendū successori in Epātu, uel Rectoria, q̄a hæc delatio iurī, ex parte dānum passi fauorabilis est, vt in l. si quando C. unde vi, & ita tenet Castren. *post Ang. in l. si. §. hoc iudicium ff. ne quis eum qui in ius,* ubi Alex. affirmat, quod ideo hñdi, siue successori dānum passi, iurum in litem p̄stari dēt, quia hoc iurum dat auctoritate legis, & in eius snia suffragat ex decisione tex. *in c. 1. in prin. Si de inuestitura inter domi. & vassallū lis oriatur, in visibus feudorū ibi: Si te* 33 *tribus res probari non poterit, possessoris sacramento decidatur, idemq. in eorū successoribus obseruetur, p̄ quem tex. p̄dictā sniam, & verā & cōem testat Couar. in c. quis pactum 1. p. §. 5. n. 7.* Idq. iudicatum fuisse in Neapolitano Senatu testat Afflic. *dec. 169. per tot.* vbi ingenue fatetur, qđ de hoc nulla potuit particularis decisio, p̄ Senatores reperiri.

33 Aduersus tñ p̄dictā sniam, tenet Bald. *in l. ait prator in prin. ff. de iureiur.* vbi tenet iuramentū in litē, ipsi dānum passo, non vero eius hñdi deferendū esse secutus glo. *in l. in bone fidei. C. de rebus cred.* Idq. aperte probat, *in l. generaliter eo. tit. ibi Cum multum discrepet iuramentum hereditarium, a principali sacramento.* Et rō est fm eos potissima, q̄a cum hoc iurum in litē sit affectionis, male poterit deferri hñdi, q̄ forte rei veritatem non nouit. Et hoc in tantū verū esse reputat Accurs. *in d. l. in bone fidei,* vt affirmet, quod ē si heres dicat, quod p̄ famā scit rei estimationem, adhuc illi non est tale iurum deferendū, ne forte aperiat via periurijs, & eū ibi sequit Bal. eiq. assentit Bar. *in l. 1. §. p̄na, ff. de lib. agnosc.* quatenus tenet, qđ iuramentū ei solū deferri dēt, q̄ verisimiliter p̄sumit scire rei veritatē. Et ideo dixit Bald. *in l. 2. C. de cond. indebiri,* quod oē genus p̄bationis transit ad heredē, nisi priuilegium p̄bandi p̄ iurum: q̄a in iurī litē delatione, semper dēt concurrere habilitas p̄sonæ, ex Bar. *in l. in actionibus, n. 17. vers. quarto, & vltimo ff. de in litem iuran.*

Inter has tñ doctorū varietates, dicendū cenſeo, quod prior snia, regulariter locū habeat, qñ verisimiliter successor, uel hæres potuit hñe notitiā dāni, defuncto illati. Secunda vero intelligatur, qñ rei notitiā, minime hñe p̄sumitur, & ita sentit Ias. *in d. l. si quando n. 5 1. C. unde vi, Plot. ibi, n. 619. in magna impressiōe. Idem Ias. in repet. l. admonendi, n. fi. Cassan. conf. 7. col. pe. & eum refert & sequitur Couar. vbi sup. Rol. a Vall. conf. 5 2. lib. 1. Tiraq. plures suo more referens de reſtratu consangu. §. 2. gl. 2. n. 3. Affl. vbi sup. n. 8. & 9. Menoc. de artis. lib. 2. casu 208. n. 12. & casu 109. n. 11. & 12.* Et plures casus, in quib⁹ iuramentum transit ad heredem, cumulat Philip. Port. *concl. 3. l. b. 1.*

38 Est tñ in p̄posito aduertendū, quod pri⁹, quā iurum deferatur, dēt iudex assignari iuranti certā quantitātē (pro suo arbitrio) vsq. ad quā affectionē suā extendat, ex tex. *in l. 3. actionibus, §. 1. ff. ad exhibendum, ibi: Iudice quantitatem taxate, & in l. 6. tit. 11. p. 3. ibi. Apreciando foda via el juzgador e as mando, hasta que quantia mado al huerfano que iure,* & ita tenet Bar. *in d. l. in actionibus, nu. 17.*

Af

Affl. dec. 169. n. 9. vbi dicit, q̄ ista fuit noua decisio sacri Consilij Neapolitani, quæ hæc vim legis, & facit ius, quod perpetuo est menti tenendum.

Vbi aut̄ p̄dictarū opinionū euitet̄, melius consiliū erit, vt mortuo Ep̄o, ad petitione Ecclesiæ, obtineat̄ schedula in regio cōsilio, ad hoc, vt corrector p̄ximior, seu dignior ciuitatis eiusdē Ep̄atus, faciat, vt h̄rdes Ep̄i defuncti, nominet̄ æstimatores dānorū p̄tingentiū, vt rebus Ep̄atus, durāte administratione sui Ep̄i defuncti, & illud qđ hi æstimatores cū noīatis ab alio, vel ab vno cum tertio taxauerint, soluaf. Et ita p̄dicatum fuisse multoties, in Regio Cōsilio, testat̄ Moli. *lib. 1. de Hispa. primog. c. 27. n. 3.* quod ēt vtilissimum Cōsiliū visum fuit Io. Garc. *in tract. de expens. c. 11. n. 68.* Idem p̄ successores maioratū faciendū fore, arbitrat̄, Moli. vbi s̄. licet fateat̄ nunquā hoc in Regio Consilio petitiū fuisse, vltq. ad sua t̄pa, iudices tñ ordinarios locorū admonet, vt si ab illis hoc petat̄, suū officiū interponere nō recusent, cum ex simili cautela omnis p̄cludatur via fraudibus.

Aduertendum tñ erit, quod licet regula sit, quod p̄ tutores, & curatores, & similes administratores, inuentariū nō p̄ficiētes, iurum in litē, vsq. ad quantitātē p̄ iudicem assignatā, deferat̄, tñ multi sunt casus, in quibus talis iurī delatio, locū non hēt de quib⁹ sigillatim agendum duxi.

- 39 Et primus erit si, ex p̄suetudine regionis, vsurpatū, & p̄suetudine introductū est, vt tales administratores inuentarium nō p̄ficiāt, q̄a hæc p̄suetudo, a p̄fectione inuentarij, administratorē immunē reddit, ut notat Bar. *in l. tutor qui reperiū, n. 18. ff. de adm. tut. Spec. in tit. de instrumento. editione circa finē, vers. sed quid si heres.* Vbi dicit, q̄ in p̄fectione inuentarij, q̄ cadit a syllaba, cadit a toto, nisi aliter se habeat p̄suetudo loci, in p̄fectione inuentarij. *Surd. dec. 222. n. 6.* Quod enim fit s̄m p̄suetudinē, iure factum esse dicimus, cum ipsa p̄suetudo ex iuris auctoritate vigorem sumat, vt in S. *ex non scripto in tit. de iure natur.* & hāc sn̄iam tenet Aym. Crauet. *de antiq. 1. p. limitat. 4. n. 28. Porcel. de inuentario c. 1. n. 6. vol. 6. tract. Roma. sing.*
- 40 19. dec. Genus. 35. n. 1. Quinimo & si p̄suetu-

do esset iniqua, q̄ eā seruaret, excusaret a do lo, vt notatur in tract. de mercatura pag. 689. n. 54. in h̄rde, q̄ intuitu p̄suetudinis inuentarium nō p̄fecit. Hanc eandē sn̄iam tenent Bal. Paul. & Ias. in l. si. S. si p̄faturam. C. de iure deliber. Guid. Papa in tract. de inuentario, n. 9. Plot. in l. si quando, n. 56. in magna impressione C. unde vi. Quo fit vt si heres p̄ficiat inuentariū bonorū defuncti, s̄m loci cōsuetudinē, ēt si formā iuris p̄termiserit, non possit capi p̄ debitis defuncti. Et hāc sn̄iam tenet Ioseph. Ludo. *in suis cōibus opinio. f. 525. illat. 91. Auenet. in l. si. tit. 21. lib. 4. Recopil. n. 88. dec. Genu. 35. n. 3.* & i terminis dixit Porcell. vbi s̄. quod si p̄suetudine fuisset vsurpatum, vt h̄rdes nō facerent inuentariū bonorū defuncti, nō delinqueret heres, q̄ talē sequerēt p̄suetudinē, neq. ob id creditoribus, & legatarijs, & vltra vires h̄rditarias teneretur, Guttie. *de tutel. d. c. 1. n. 32.* q̄a q̄ sequitur p̄suetudinē non peccat, neq. in legē committit. l. si. ff. de pign. actio. l. tutor. qui reperiū. ff. de adm. tutor. Porcel. d. n. 6. dec. Genu. 56. n. 7. Ad p̄bationē tñ talis p̄suetudinis, nō sufficiunt testes tñ, qui de illa p̄suetudine deponāt, nisi & infimul p̄ducant sn̄iæ aliquē, ex quibus cōstet in p̄dictorio iudicio fuisse non consuetudine iudicatū, & ita in n̄ra cancelleria quotidie obseruatur ex doctrina gl. in c. quoniam contra de probat. vbi cauetur, quod actū in iudicio, nō aliter quā ex ipsis actis iudicialibus p̄bari potest, & ita tenet Crot. conf. 131. n. 51. Malca. cōcl. 1392. n. 5. & ad minus deberent p̄duci duę sn̄ię, q̄a p̄suetudo iudicialis ex bino actu introducitur, ex gl. cōiter recepta in rubrica. C. quæ sit longa consuet. & ita tenet Biuius, lib. com. opi. vers. consuetudo. n. 2. & 3. licet p̄rium videatur teneri p̄ Ioseph Lud. *dec. 1. 2. p. 2. n. 18. cum aliquibus sequentibus vsq. ad 24.* in cā tñ p̄pria aliquā vidi n̄ros iudices in fauorē meum sn̄iam p̄tulisse, et si acta iudicialia nō p̄duxi, sed eo, quod testes à me p̄ducti erāt tabellionis numerari, q̄ de similibus sn̄ijs corā ipsis p̄latis, testimoniū phibuerunt, & de hoc fuit mihi executoria liberata, et si aduersariū fortem, & pluribus fauoribus munitum habui. Et hanc sn̄iam firmavit Guttie. nouissime *de tutel. 2. p. c. 1. n. 33.*

Secundo limita, nisi p̄r qui testamētariū

I

tu.

- 45 tutorē, vel curatorē filio dedit, p p bonā fidē, quā de ipso habuit, illi inuentarij confectiōnē remisit, *ut in l. si. C. arbit. tutel. ibi. Nisi expresse testatores inuentariū conscribi pa- tuerūt.* Et hāc sniam tenet Porcell. loco sup. cit. *Montal. in l. 2. tit. 7. lib. 3. fori Menoc. de ar- bit. lib. 2. casu. 208. n. 24.* Et hec remissio in- uentarij a pfe facta, admodum excludit do- li psumptionē, ut p p inuentarij omissionē, vel dolum psumptum, aduersus talē tutorē, vel curatorē, in litē iurati non possit, *ut ex Fulgo. Alex. & Afflicto firmavit Molina lib. 1. de primog. c. 28. n. 17.* Cederē tñ qđ nō obn- te remissione inuentarij, a pfe facta, si tñ ut inuentarium solēne fiat, iudici visum fue- rit, adhuc ipse ex officio illud pficere pote- rit, argō text. in l. utilitatē de confirmādo tu- tor. ibi. *Utilitatem pupillorū Reētor sequitur, non scripturā testī, vel codicillorū.* & in l. si plu- res vers. si parens ff. de administ. tuto. ibi quia parentis statatur voluntati, qui utique filio recto prospexit. Et hanc sententiam tenet Baeza de decimatutor. c. 2. n. 49.
- 46
- 47
- 48
- 49

Aduertendū tñ erit, quod licet pī, dū tu- torē, uel curatorē filio cōstituit, illi remitte- re possit cōfectiōnē inuentarij, tñ hoc locū nō habebit, in cōstōne vsusfructus, qā codē mō, quo cautio remitti nō pōt, neq. ēt remit- ti pōt inuentarij cōfectio, ut voluit Alex. in l. nemo potest n. 18. ff. de leg. 1. l. as. conf. 40. n. 2. Boer. dec. 61. n. 12. vbi tenet, qđ ēt si p testa- torē esset inhibitiū vsusfructuario, sub pēna, ne inuentariū de bonis vtendis, & fruendis cōficeret, nihilominus inuentarium cōfice- re teneretur. Et hanc sniam sequitur Pinel. in l. 1. 2. p. n. 76. C. de bonis mater. Menchac. de successio. creatio. §. 10. n. 668. Et hanc, sniam dixit cōem Iul. Clar. lib. 3. recepta senten. §. testamentū. 66. Soc. lun. conf. 115. lib. 1. Bello. conf. 14. n. 3. Vel saltē hoc operabitur, ut suf- ficiat descriptionē bonorum tm facere, ita Ioseph. Lud. dec. 66. n. 37. p. 2. Aduersus (tñ) pdictā sententiā, tenet Paul. in l. cum tale. §. Titius, n. 2. ff. de cond. & dem. quatenus affir- mat, quod successori maioratus, pōt remitti inuentarij cōfectio, & idem in fideicōmissa- rio, absq. dubio dicēdū reputat. Cui⁹ sniam dicit cōem Parisius conf. 68. n. 57. Aym. conf. 174. n. 11. Couar. in c. 1. n. 17. de testam. Iul. Clar. ubi sup. vers. quo ad primum. n. 14.

Sed p concordia pdictarum opinionū dicendū erit quod ideo vsusfructuario, vero confectio inuentarij, remitti nō pōt, & quod quacumq. pēna a testatore imposita, p p in- uentarij confectiōnē, adhuc illud facere de- beat, qā si inuentariū rerū fruendarū nō effi- ceretur, & bonitas, siue status rerum nō de- scriberetur, specificandoque, qualia, quāta- ue essent bona, qđ vti frui deberet. Tpe finiti vsusfruct⁹, minime sciri posset, an talis vsu- fructuarius, salua rerum substantia bonorū illorum fructu potius fuisset, quod esset qđ substantiā vsusfructus, *ut id. l. 1. ff. vsusfru- ctuarius quēadmodū caueas.* Pro qua sentētia facit, qā non valet pactū qđ substantiā actus, vel qđctus, *l. cū manu data ff. de contrah. empt.* Pauli tñ, & sequaciū sententia intelligi dēt, qñ p testatorē maioratus, vel fideicōmissū instituentē, vocatis ad successionem inuen- tarij cōfectio inhiheretur: qā ei a lege non denegatur, ut pfidere possit de bona pscien- tia vocatorum ad maioratus, uel fideicō- missum: nā in re sua qlibet est moderator, & arbiter. Sed pdicta rōne anim⁹ nō acquiescit: qppe cum eadem rō militet in vsusfructua- rio, qđ militat in fideicōmissario, utroq. enim casu, a dño rei, uel rerum fruendarum, vsus- fructus rerum potiēdarum cōstituitur, quo fit, ut quilibet suę rei legem, quam volue- rit, dicere possit.

Quare secundo dicendum erit, qđ is, cui vsusfructus relinquitur, solā naturalē posse- sionem quodāmodo habet, *ut in l. naturalē ff. de acq. poss.* possessor tñ maioratus, uel fi- deicōmissi, non solum verā possessionem, ci- uilem & naturalem habet, ut in l. 40. Tau- ris, sed verum dñium (licet reuocabile) hēt interim, quo ad bona maioratus retinet. ex- tex. in l. Titia cum testō, §. Titia cum nuberet. ff. de leg. 2. & ibi nosant Bar. Paul. Ang. & Cu- ma. & plures alios referens. Hanc sententiā sequitur Ludo. a Moli. de Hisp. primog. lib. 1. c. 19. n. 5. & idem quod in maioratus posses- sore dicendum erit, qñ testator legasset ali- cui fundum ad vitā, ita ut post ei⁹ mortem, ad hēdem reuertatur, siue ad alium substitu- tum. Hic. n. cui pdicto mō fundus fuit lega- t⁹, pculdubio p tpe vitę suę verum dñium habet, & censetur illi legata ppietas, pro- eius vita restricta, & coactata. Neq. aliqd esset

esset inconueniens, quod dñum alicui⁹ rei, mō supra relato alicui relinqueretur, *vs in l. Sempronius Aitalus, ff. de usufructu lega. id. que voluit Moli. lib. 1. de Hispa. primog. c. 1. n. 19. Guiller. Bened. in sua qōne thesauraria, quam ponit post repetitionem c. Raynuius nu. 10.* Precedens tñ conclusio limitanda erit, vbi fundator, seu institutor maioris, in eius instōne exp̄sse cauisset, se velle eiusdem maioratus possessores, tñ modo usufructuarios, non vero proprietarios esse, prout in constōne multorum maioratū apponi solet, vt refert Molin. d. c. 19. n. 35. Tali. n. casu cum instat simplicis usufructuarij habeatur, sequens in gradu iure petere poterit, vt inuentarium rerū maioratus solemniter cōficiat, et si institutor maioris, eiusdē cōfectionem illi remiserit, ne violet eiusdem vltus fructus natura: Nemo enim p̄t facere, quin leges in suo testamento vigorem habeant, vulgata. l. nemo potest, ff. deleg. 1.

Rursus in pposito est aduertendū, quod licet p̄tutori filij sui, remittere possit cōfectionem inuentarij, tñ p̄dicta cōclusio locum non hēbit, quoad partē tangentē legitimā ipsius filij, ne ex hoc filium in legitima grauari cōtingat. Et hanc sn̄iam in terminis tenit Loaces in l. filius familias §. Diui n. 71. ff. de leg. 2. & cū refert & sequit̄ Coua. lib. 2. var. c. 4. n. 4. vbi concludit, quod quātumcumq. cōfectio inuentarij, sit tutori à p̄re remissa, nō tñ illa remissio extendi dēt, ad bona legitimæ filij, q̄ sibi ex legis dispositio ne debet. Et eius sn̄ia cōfirmat ex eo, q̄a si p̄ri pmitteret, quoad bona legitimæ filij remissionē inuentarij facere, quis dubitat, qn̄ p̄ indirecū p̄r, filium in legitima grauare posset, gratificando amico, vel cognato in tutorē electo, q̄ text. l. quoniam. in prioribus C. de inofficio testa. vbi directe vel indirecte inhihet p̄ri, ne filiū i legitima grauare possit.

53 Quod si dixerit, nō est p̄sumendū, q̄ pater filio dānificare velit cum sēper pietas p̄na optimum cōsiliū p̄ filio capiat, vt in l. neque in ea. ff. de aduſte. & q̄a hoc p̄sumitur p̄p enixum & ardentissimū desideriiū parentū in liberos, ex gl. in l. Paulo Calimacho. §. Pomponius. ff. de leg. 3. & circa amorē parentū erga liberos pulcra cumulat Aym. cons. 1. n. 2. Rñdere ēt poteris, qđ et si verū sit (ex su-

pradiſtis) quod lex multū de p̄re erga filiū cōfidat, circa eius p̄uisionē: Tñ si aliter iudici visum fuerit expedire, adhuc talē tutorem, vel curatorē, ad inuentarij cōfectionē adstringere poterit: Quod si adhuc ipse cōficere illud recusauerit, iudex ex suo officio, p̄dictū inuentariū facere poterit, ex iuribus superius relatis. Ipsi namq. iudici, expedit iudicare, & arbitrari, recte, an non recte p̄r filio suo minori p̄spexerit, Nam patris voluntatē pratoritā accipere debet si non fuerit ignarus, scilicet eorum, quā ipsa prator de tutore comperta habet.

54 Rursus, iurū in litem q̄ non conficiēte inuentariū, locum non hēt, vbi talis administrator rusticus, vel simplex esset, ita Calcanens, cons. 93. col. 2. vers. 3. adduco. Soc. senior cons. 39. lib. 1. & plures alios p̄ hac cōclusionē refert Plot. in d. l. si quando, n. 251. C. unde vi. loquendo in eo administratore, qui neq. inuentarium neq. librū rōnū exhibet. Hanc sn̄iam tenet Menoc. lib. 2. de arbi. casu 194. n. 63. Canalc. de tutore n. 59. vers. & est contra. Et quod idem sit dicendū in rustico, vel simplici hēde, q̄ inuentariū bonorum defuncti nō cōfecit, tenet idem Menoc. vbi sup. n. 67. quod intelligas cū distinctione, de qua ibi. In his tñ rusticus priuilegiandis, nimis cautus dēt esse iudex, qm̄ alicū rustici sunt sagaces, vt voluit Accursius, in l. Athlete. §. de rusticis. verbo interdum ff. de excusa. tut. Dec. in l. si quis id quod, n. 34 ff. de iurif. om. iud. & in c. super literis, n. 7. in fi. de rescriptis & ibi Boer. n. 66. Ripa in tract. de peste, n. 249. & hoc ex prudentis iudicis arbitrio pēdere, tenet Menoch. d. casu 194. n. 1. & 2. quatenus dicit, q̄ iudex p̄ sua diligentia arbitrabit, rusticum excultatione dignū esse, idq. loquendo circa exhibitionem libri rōnis tenet casu 208. n. 23.

67 Præterea excuset̄ tutor à cōfectione, & exhibitione inuentarij, si tpe, quo tutela fuit illi decreta, & ea durante morbo lōtico, vel alio ppetuo impedimento laborauit, vt voluit Bart. in l. tutor qui repertor. n. 17. ff. de admin. tut. Porcel. in d. tract. de inuentario c. j. n. 13. las. cons. 111. vers. 5. moucor, vol. 1. hæc tñ Bartoli & sequaciū sn̄ia, maxime minorum cōmodis aduersat: Licet. n. iuris institutis sit cōstitutū, vt tutor rōne ppetui mor-

bi ab alijs psonalibus muneribus liberet, ut in *Rubro & nigro C. de his qui morbo se excusant. lib. 10.* vbi p̄dicta Inia fundat, tñ titulus ille nihil ad fundamētū dictæ opinionis astringit, q̄ppe cū manifeste loquat de munerib⁹ admodū psonalissimis, ut p̄ aliū substitutū expediri non possint, cū p̄priā ele- 59
cti industriā, & capacitatem requirant, quo casu cum illud misterīū p̄ pcuratorē minime expediri possit, ut in *l. inter artifices ff. de solutio. Greg. Lup. in l. 9. tit. 8. p. 5. verb. mentales*, non obligat quemquā morbo impeditū, ad eius administrationē. At vero in casu de quo agimus, non tam industria tutoris, vel curatoris attendit in eius electione, quā ut sit vir bonus fidelis, & diligens p̄ familias, ut in *l. suspectum ff. de suspectis tut. & in l. 1. tit. 18. p. 6.* Igit cū quilibet diligēs p̄ familias, utiliter p̄ pcuratorem negotia sua gerat, qualiter excusabit tutor, q̄ saltē p̄ pcuratorem inuentarium bonorū minoris facere neglexit. Licet. n. ille, qui morbo son- 60
tico laborat, excusationem legitimā habeat ad hoc, ne cōpellat corā iudice cōparere, tñ non excusaret si suum pcuratorem nō mitteret, ut in *l. quasitum. S. de re iudica.* quem Bar. p̄ sua Inia adducit, idq. tenuit Spec. in *tit. de pcuratore S. 2. in fi. Greg. Lup. in l. 2. verbo. fueren en fermos tit. 7. p. 3.* Quinimo, & vbi industria psonę fuisset electa, adhuc negotium p̄ aliū expediri posset, ut in eo artifice, q̄ alij domum ædificare p̄misit, animaduertit Paul. Cast. in *l. continuus, S. itē q̄ Insulā, n. 2. ff. de verborū, ubi dicit, q̄ ille artifex, qui p̄misit per seipsum aliquod edificiū cōficere, nō ideo minus d̄r per seipsū facere, si dū adhibet operarios illis dictat, qd̄ facere debeant: licet ipse manum nō applicauerit materialibus, uel instris. Ex quibus teneudum cēseo quod si administrator morbo son- 61
tico, vel alia p̄petua infirmitate laborauerit, saltem p̄ procuratorem debeat cōficere inuentarium, ubi à lege requiritur eius cōfectio: quod si id non faciat, aduersus illum in litem iurari poterit.*

58 Vltius & a cōfectione inuentarij administrator excusat, qñ res inuentarizandæ ita in occulto essent, ut sine magna, & probabili difficultate, & pecuniarū dispendio, inueneri, sed ad manus puenire nō possent,

ut tenet Bar. in *d. l. tutor qui reperiendum, nu. 15.* Pro cuius sententia facit, quod ipse Bar. notat. in *l. quod te mihi n. 14. ff. si cer. pet.* vbi dicit, q̄ quādo aliquis tenet ad factum, difficultas faciendi excusat à mora.

Rursum, & excusaretur administrator ab inuentarij cōfectione, si verisimile esset, qd̄ in cōfectione talis inuentarij, vel descriptionis bonorum tñ, vel paulo minus expenderet, quantum res inuentarizandę valerēt, ita Bartolus in *l. Mediterranea. C. de annonis, & tribut.* & cum sequuntur ibi Ang. & Bal. n. 3 dicens, quod expensa in re faciendā, rei valorem adæquare nō dēt, & si sit verisimile, qd̄ illum adæquauit, uel superauit, cuitari dēt circuitus, ut in *l. dominus testamento C. de cond. insti. & eandem sententiā tenet Plot. in d. l. si quando S. 9. n. 19. in parua impressione C. unde vi, ubi dicit, q̄ in simili casu tutores & curatores a tali inuentarij cōfectione immunes essent. Et ita etiam tenet Io. Garcia de expensis c. 20. nu. fi.*

Præterea, & excusaretur tutor, q̄ inuentarium bonorum minoris non contecisset, si p̄baret, quod utilitati ipsius minoris, illud non facere expediuit, ea quippe rōne, ne exiguas sui patrimonij detegeretur, ita Bart. in *d. l. tutor qui reperiendum n. 16. arg. tex. in l. 2. S. tractari ff. ad Tertul.* Et sententiā sequitur Hyp. de Marf. sing. 520. Plot. ubi sup. n. 20. Guillel. Mayn. in *l. quo tutela n. 64. ff. de reg. iuris lac. a Canibus in tract. de execut. vltima voluntat. S. repet. tit. n. 13.* vbi dicit, q̄ hoc casu iudex p̄ remittere inuentarij cōfectionē, Io. Garcia ubi sup. n. 22. Et rō p̄dictæ conclusionis est illa quā refert Imperator, in *leg. C. quando & quibus quarta pars debeatur, lib. 10. ibi: Quid enim tam durum, tamque inhumanum est, q̄ publicatione, pompaque rerum familiarium, & paupertatis decregi utilitatem & inuidia exponere diuitias.* Pro qua sententia facit et rō tex. in *l. 20. tit. 16. part. 1. 6.* vbi licet p̄ constituendis alimentis pupillo, tutor teneatur adire iudicē, ut in *l. ius alimentorum ff. de alim. pup. prast.* tñ si ipse tutor intelligat, quod ex tali iudicis aditione, corā iudice, tabellione, & testibus, paupertas, patrimonij pupilli manifestabitur, ipse tutor absq. iudicis decreto, poterit ipsi minori, arbitrio (tñ) boni viri, ac recti p̄ris fa-

familias alimenta p̄stare, & qdqd in illis p̄stiterit, erit illi in calculo recipiendū, & in alijs similibus casibus: Hanc sn̄iam indubitabilem reputat Causale. de tutore, n. 63.

Licet aut ex supradictis, vtilitati minorū videat̄ p̄sum, tñ p̄fati Doctores non aperiant, quid hoc casu sit tutoribus, vel curatoribus (ea de cā inuentariū non facientib⁹) consulendū, vt oīno iūti in litem delationē aduersus ipsos curare valeant, nullave illis culpa imputari possit. Bal. tñ hac adstrictus difficultate, in l. cum solito, n. 4. C. qui bonis cedere possint, in p̄posito illis consultit, vt p̄dicto casu occurrente, tutor vel curator adito p̄sede, iusiurandū p̄stet, nihil, vel parum esse in patrimonio minoris sui, q̄a hęc p̄testatio loco inuentarij habet, & cum sequitur Montalb. in l. 2. sit. 7. lib. 3. fori, gl. verbo, por̄ scripto, Greg. Lup. in l. 99. sit. 18. verbo tantas cosas, ad medium, p. 3.

Hęc tñ Baldi cautela nō placuit Io. Andree in addit. ad Spec. sit. de actore ab vniuersitate, vers. plures, verbo inuentarium, quatenus tenet, inuentarium faciendū fore p̄ tutore, etiā si vilissima sint, q̄ minor hēt: & ei⁹ sententiā sequitur Bertac. in tract. de Episcopo. lib. 4. p. 4. n. 34.

Ego tñ p̄dictas Doctorum sn̄ias, in hunc modū conciliari posse arbitror, s. vt sn̄ia Baldi relata, locum habeat, qñ verisimiliter ex confectiōe inuentarij vilissimarū rerum (cū alia bona non h̄ret) detegere minoris paupertas, maxime vbi antea diuitijs affluens, cōter reputabat̄. Magis enim conueniret, vt hęc opinio diuitiarum conseruaret̄, quā vt inuentarium exigui ad modū patrimonij fieret. Cum ex hoc inuentario felices ipsius minoris exitus (forte) impediri possent, eius paupertatē detegendo. Opinio uero Io. Andree intelligat̄, qñ minor habuisset bona, tam optima, q̄ vilissima, q̄a hoc casu oīum bonorum, & ēt vilissimarum rerum inuentarium fieri deberet. Cum magis importet bonorum scire qualitatem, & valorē, neque ex descriptione vilissimarum quarūcūq. rerum, opinio diuitiarum læderetur.

63 Ultimo, & finaliter, a talis inuentarij confectiōe tutor liber erit, (vel saltem ab eius exhibitione) qñ rōnes elapsis triginta annis peterent: q̄a si ex transcurso tāti t̄pis, rōni

reddendā est p̄scriptum, vt in l. aduersus C. de neg. gest. & in l. 1. C. de annali exceptio. qñ magis huic actui confectiōis inuentarij p̄scriptum erit. Idem. n. dicendū est de parte quo ad partē, quod de toto quo ad totum, vt in l. qua de tota ff. de rei vendic. Et hęc sententiam verā reputat, Bal. in d. l. aduersus Castell. in l. 27. Tauri, vers. intellige etiam, & inferius suo loco latius examinabitur.

64 In hac tñ inuentarij materia, hoc vnum scire operæ p̄tium erit, s. quod iura tam Ciuilia, q̄ Canonica, his duobus vocabulis inuentarij (scilicet) & descriptionis bonorū, passim p̄miscue vtunt̄, vnumq. p̄ alio multoties vsurpant. Idq. fecit Imperator Iustinianus, in auth. vt nulli iudicum, §. & hoc verbo descriptionem, vbi gl. de p̄scriptione p̄ inuentario solēni intelligendā reputat. Et licet ad effectus inter vtrumq. nullum discrimen constituat, vt testatur Franc. Curt. in tract. de sequestris, n. 17. Pinel. in l. 1. 2. p. n. 23. & 24. C. de bonis mater. Io. Garcia de exp̄sis c. 11. n. 65. cū tam ex vno, q̄ ex alio, qd, quale, quātumve, ad administratōrē pueniret, facile dignosci possit, quod est p̄cipuus inuentarij, ac descriptionis finis & scopus, tñ quoad ipsorum formā, & solēnitatē, maxime differunt, vt aduersus Ludo. a Molin. lib. 1. de Hispan. primog. c. 15. n. 33. Et ut in eorū cognitione errare nō possit, aīaduertere debes quod quicumq. lex loquit̄ de h̄de, tutore, curatore. Ep̄o, parochio Ecclesiæ, hospitalario, & alijs, qui publicā (quodammodo) administratōnē habent, ētli loquat̄ de descriptione, sēper dēt intelligi de solēni inuentario, corā tabellione salti, & testib⁹ cōscripto, s̄m formā traditā a lege, vel consuetudine p̄riæ, in qua cōfici dēt, cū p̄citata p̄sonæ ad solēnem inuentarij confectiōnē teneant, ex legis dispositione. Si vero lex loquat̄ de fisco, œconomo, depositario, procuratore, negotiorum gestore, uxore in bonis mariti retentionē habente, p̄re filij tutore, & similibus, qui priuatā quodāmodo administratōnem exercerent: ēt si vtať verba inuentarij, intelligi debet de simplici bonorum descriptione, de cuius forma inferius dicemus.

66 Aduertendum tñ erit, quod cum inuentarij, & descriptionis bonorū, vn⁹ & idem sit finis, nempe, ut dignosci possit, q̄ bona, cuiusque

iusque qualitatis, pōderis, vel mensurę sint, q̄ administrant, licet in solēnitate differant, eodē tñ tenore, & forma cōscribi debēt. In utroq. enim bona sunt scribenda cādide, clare, liquido & sigillatim, & deniq. ita distincte, vt absq. alia p̄batione euidenter manifeste appareat, q̄, qualia, & quanta bona receperit, ita vt sine vllō dubio, de illis possit onerari, & eorū valor dignosci, alioquin si inuentarizatio, vel descriptio obscure, cōfusa & sub folle (ut aiunt) fieret, p̄culdubio aduersus publicos, & priuatos administratores iurum in litē deferri posset, p̄ ut si inuentariū, vel descriptionē omisissent, cū idē sit qd non fieri, vel omīssa forma, & solēnitate fieri, vt in l. qui Roma. §. Flauius. ff. de verb. oblig. de quo multa p̄ Troylum Maluitij, in tract. de canonizatione sanctorū, dub. 3. n. 39. Et p̄dictā sn̄iam tenet Salyc. p̄ tex. ibi in l. fi. C. arbit. ius. Bar. in d. l. tutor qui reperiunt. n. 21. vers. venio, Socin. conf. 59. Bar. conf. 150. Et p̄ hac sn̄iam plures alios refert Plot. in d. l. si quando. §. 5. n. 28. in parua impressione, Aior. de partitio. c. 2. n. 18. Cauale. de ius. n. 58. & 59. vbi dicit, q̄ inuentarium dēt fieri coram iudice, & cū eius decreto, & dēt esse purū, liquidū, & clarum, & oīa bona p̄sentia, & in futurū aduenientia in eo contineri debēt. Confinia itidē, & bonorū aestimatio. Et eandē sn̄iam tenet Duenn. in reg. 87. incipienti decretum. n. 15. Monticulus in tract. de inuentario. c. 12. n. 56. Roland. in eod. tract. q. 73. n. 43. Pet. de Rauē. singul. eo. Et hāc dicit cōem sn̄iam Cauale. de usufructu. mulie. relist. n. 145. Et ita practicatū fuisse in Granatensi Senatu, testat̄ Aiora vbi s̄. dicens quod aduersus quendā administratōrē S. Io. de Tarifa, iurum in litem fuit delatū, eo quod dum inuentariū bonorū d. hospitalis ostenderet, descripsit quādā petiā argenteā, non expresso eius valore, vel pondere, & quidē iustissime declaratū fuit, cū alias facile dareť occasio defraudandi, & dānificādi Ecclesiā, minorē, vel dñum de cuius patrimonio administratione agit dādo aliam petiā minoris pōderis idemque valoris. Ex q̄bus dicendū erit, quod ad rectā inuentarij descriptionē, necessario debent cōscribi oīa bona, mobilia, & se mouentia, cū signis, pōderibus, & expressione valoris, & alijs qua-

litatibus suis, ex q̄bus rerū valor facile dignosci possit. Quod si id non fiat, iure optimo iudex poterit iurum in litē deferre aduersus talē administratōrē, vt iudicauit Senatus Genuensis dec. 173. n. 14. in fi. Plotus vbi supra, n. 604. in magna impressione.

69 Hæres tñ, vel ē tutor, si aliqua bona in inuentario poneret, & describere neglexit, vel consulto misit: licet tali inuentario legitime conscripto fides adhibeat, adhuc p̄p̄ dolo, & fraudē in eo admissum dupli pena punit, vt in l. fi. C. de iure delib. vbi in §. licentia, ita Imperator statuit, illo videlicet obseruando, vt si ex hereditate aliquid heredes subripuerunt, vel celauerint, vel amouendum cura uerint, postquam fuerint conuincti in duplum hoc restituere, vel in hereditatis quantitatē cōputare compellantur. Et ita in facti contingentia iudicatū fuisse testat̄ Sal. in d. §. licentia. ubi eam dicunt cōem Alex. & Ias. quos refert & sequit̄ dec. Genue. 25. n. 1. in fi. Cauale. de tutore d. n. 59. Mascari. de proba. concl. 1392. n. 4. loquendo in tutore, vel curatore. Administratores tñ regij patrimonij (hoc casu) tripli pena plectunt, vt in l. 18. tit. 5. lib. 9. recopil. Bobad. lib. 5. polit. c. 6. n. 28. vbi aliorum administratorū, vsurpatores bonorum, penas refert. Quinimo, & tutores minorū, qui aliquid in inuentario dolose scribere omiserunt, in solidū tenentur creditoribus, & legatarijs p̄is pupilli, Damaud. de tutore. c. 3. n. 16. Quod & in tñ p̄cedit, ut si hæres, ipse ē si minor sit non describat in inuentario, quod ipse debebat testatori in dolo etiam dī, ex Alex. de Neuo conf. 38. n. 19. Surd. dec. 216. n. 5.

70 Debent itidem inuentarizari, ac describi instā, apochæ, & priuilegia, q̄ in bonis administrandis repertiunt, ac describi debent expressis nominibus debitorum, & quantitatū debitarum numero, neq. (vt nonnulli voluerunt) opus erit, de verbo ad verbū oīa hæc instā annotari, sed sufficiet summam seriē, & substantiā in illis contentā referre, vt aduertit Greg. Lup. in l. 15. tit. 16. p. 6. gl. verbo translato.

71 Cauere ē debent administratores, ne de mendacio, vel periurio in rōnibus conuincant, quia ex eo solo, absq. alia probatione, dolo in administratione versatos fuisse p̄sumant.

mitur, & in casu dubij, aduersus eos iurum in litem de ferri poterit. *ex Alex. conf. 74. n. 1. vol. 7.* Quam sniam in tm verā reputat Socy. *conf. 213. col. 1. vers. conuincitur*, vt cōstāter affirmat, quod si tutor in relatione rōnis, quā (durante tutela) pstitit in aliquo mēdacio, uel periurio reperiant, respectu administrationis, quā gerit, ex eo solo ab administratione (vt suspectus) possit remoueri, qā leges odio habent mendaces, & cum sequit Plot. in loco supra cit. nu. 13.

73 Hoc tñ iurum in litem, de quo agimus, nō cuilibet damnū passo deferri poterit, sed ei dūtaxat, qui bonæ opinionis, bonæq. indolis, & famę fuerit, *vs in tract. de mercat. f. 709. n. 178. & f. 784. n. 10.* Neq. ēt deferendum erit minori, quia rei veritatē ignorare psumit, *ex Bar. in l. in act. onibus, n. 17. ff. de i. litem iur.* vbi dicit, q iurum in litem dānū passo deferri dēt, dūmodo non sit minor, & habilis psona adfit. Et hęc snia manifeste colligitur, *ex tex. in l. 6. tit. 11. p. 3. ibi. Despes que fuisse de bedad.*

76 Sed pro plemento huius capitis, dubitatē modo, an heres, qui cum beneficio inuentarij hereditatē ad uit, instans bus creditorib⁹ defuncti, non solū de bonis in inuentario descriptis, sed ēt de fructibus, redditibus, & emolumentis ex illis perceptis, rationem reddere teneatur, quando dicit hereditatem soluendo non esse. Et imprimis dicendum vñ, quod ēt de fructibus, redditibus, & emolumentis ex hēditate pceptis rōnem reddere teneat, quod ex sequētib⁹ suadet. Primo, qā hic est bñficiij inuentarij finis & scopus, ut heres rōne

77 additionis hēditatis, in dāno non remaneat, sed in pristino statu reponat, ita ut faciat cēseri hēditatē non aditā. Ita Montic. *in tract. de inuentario c. 1. n. 56.* Igitur, cū verum sit, quod fructus augent hēditatem, *vs in l. item veniunt. ff. de peti. heredita. Ang. in l. 1. §. hac stipulatio, col. penul. vers. & si hereditas. ff. si cui plusquam per l. Falcid. Rol. de inuentario, fol. 61. vers. an si hereditas pro non adita habeantur*, & ut hēditas iacens iudicet, dubiū non erit, quin fructus redditus, & emolumenta, de bonis hēditarijs pcepta, ita ipsi hēditati accedant & cohereant, ut tanq. ipsamet hēditas reputent & restituant. Quod exten de non solū ad fructus ante aditionē hēdita

78 tis pceptos, verum ad eōs, qui post aditā hēditatem fuerunt collecti, *vs in d. l. item veniunt §. item non solum. ff. de peti. here.* licet (enim) hēditas non recipiat augmentum p quęstā aliunde p hēredem, recipit tñ augmentū, & incrementū ex fructibus ex ipsa pceptis, *vs notat Bart. in l. si creditores, n. 2. ff. de separa. bono.* Et in terminis nrę qōnis, hanc partē (licet pefunctorie) tenet Guid. Papę *in tract. de inuentario c. 1. n. 17.* vbi dicit, q credit hēdem posse conueniri a creditoribus pro fructibus pceptis ex hēditate a morte testatoris, vsq. ad redditionem rōnis bonorum hereditariorum.

79 Pro parte tñ negatiua, imo, quod heres pdictos fructus, redditus ve, & emolumenta, ab hēditate pcedentia, pcpuos hēat, & illis creditoribus hēditarijs rōnem non reddat, ex eo probari vñ. Primo, qā postq. hēditas est adita, iam non dicit amplius hēditas, sed propriū hēdis patrimoniū, *ita gl. in l. 1. §. veteres verbo per unum reliquorum ff. de acquirenda possessione. Bar. in d. l. si creditores, n. fi.* Et hanc dicit cōem sniam Guttie. *in repetitione. c. quamuis pactum, ver. omnino seruari debet, n. 8. de pactis, in 6. & li. 1. pract. qō. q. 49. n. 2.* Igitur rōne dñij, fruct⁹ ex hēditate pceptos suos faciet, p p possessionē & bonam fidē titulo pro hērede adiunctam, *vs in §. si quis a non domino. Inst. de rerum diuisione.* Secūdo, quia fructus paternę successionis, non dicuntur paterna substantia, neq. paterna successio, *ex l. in fideicommissariam ff. ad Trebell. Vicent. de Franq. dec. 18. n. 3.* vbi dicit fructus non esse partē hēditatis, sed ex ipsis reb⁹ hēditarijs accepto ferri, & in terminis dixit Surd. dec. 15 n. 3. quod fructus, qui pcpuntur ex rebus hēditarijs, nō dicuntur hēditarij, sed cedunt lucro hēdis, & quod p eis nō teneatur creditorib⁹, & legatarijs, tenet idē Surd. *conf. 128. n. 27.* Rursus qā si oīa dāna hēditati obuientia, hēditatem adēūdi adscribuntur, *vs in l. in ratione, la 2. & ibi cōiter scribentes ff. ad l. Falcid. & melius. in l. 3. tit. 11. p. 6.* eadem ēt rōne, oīa cōmoda, fruct⁹, & emolumenta pcpere debebit, *ex tex. in l. secundum naturam. ff. de reg. iur. & in proposito dixit Rip. in l. si is qui quadrigenta, la 1. col. fi. ff. ad Trebell.* Quod si post aditam hēredi-

reditatem augeatur hereditas foetu pecorū, partu ancillarū, aluuiione, vel seruorū instōne, hæres qui inuentariū legitimæ confecit, sentit cōmodū huius argī, & p eo non tenetur, & cum refert, ac sequit̃ Rol. à Valle in trakt. de inuenta. fo. 84. vers. sexta est utilitas. Et p hac snia pondero tex. in l. si. S. & si prefata C. de iure deliber. ibi: in tantum creditoribus & legatarijs teneatur, quantum valent res ad eos deuoluta, ponderando illa verba. valent res, ad eos deuoluta, quæ debent intelligi, tpe pfecti inuentarij, quia qualitas iuncta verbo dēt intelligi fm tps verbi. l. si extraneus S. in dilectis. ff. de noxalibus. Quasi phit namq. hæres (adeundo hrditatē) cum creditoribus & legatarijs, p rebus tpe additionis in bonis defuncti existentibus, & non alijs, & sic actus agentii non debent operari vltra eorum intentionem, vt in l. non omnis, ff. si cert. petar.

83 Certe qđ nra est anceps, subtilis, & valde difficilis, eo magis, quia eam adhuc nullo viderim agitatam. Quare licet in hac Regali Cancellaria, fm negatiuā opinionem, aliquñ fuerit iudicatum, vt à quibusdā peritissimis accepi. Tñ hac in re distinguendū cenleo in hunc sane modum, an fructus fuerint per hæredem collecti, antequam instarent creditores, vel post? Primo. n. casu rōne tituli possessionis, & bonæ fidei, quā hæres hēt, fructus suos faciet, maxime cōsumptos quatenus non fuerit factus locupletior. Quinimo & si bona fides non adesset, dūmodo mala abesset, ad acquisitionem fructuū sufficeret, Coualib. 1. var. c. 3. n. 8. Menoch. de recup. poss. remed. 15. n. 628. Surd. concl. 115. nu. 7. Secundo vero casu oēs fructus à die, quo instarūt creditores, pceptos, in libro rōnū describere debet, p satisfaciendis creditoribus, vt luti quilibet alius administrator, & p cultura, cura & administratione, cōgruū illi salarium erit pstandū, cum alias diceret esse in dāno, neq. in eo pstando iudex deberet esse tenax, & parcus, sed magnificus, & splendidus. Et pdictam distinctionem colligo, ex tex. in l. l. C. de peti. har. ibi. Vsuras vero pecuniarum, ante litis contestationem ex die venditione hereditariarum rerum, ab eo facta, qui antea possidebat collatas, nec non et fructus etus bonæ fidei possessores reddere cogendi non

sunt, nisi ex his locupletiores exstiterint. Post litem autē contestatam, non venditarum rerū, non solum quos perceperunt, se dēt quos percipere poterant. Et hæc distinctio meo æquilibrio satis æquitati, & rōni consonat, tu tamen cum casus occurrerit, maturo perpenso consilio cogita.

84 Vltimo & finaliter aduertendū erit, quod licet iurum in litem aduersus administratores) in pdictis casibus) deferri possit, parti lætæ, vel dānum passo, attñ aduersus hñdes administratorum rationē reddentes, pro dolo, vel culpa defuncti deferri non debet, vt in l. si. C. de in litem iuran. & in l. 6. tit. 11. p. 3. Si tñ ipsi hñdes i dolo exstiterint, postq administrator decessit, & ipsi bona hñditaria (cum alius administrādis) occupauerūt, pculdubio iurum in litē aduersus illos deferri poterit, vt in d. l. 6. p. ibi: Pero dezimos, que si los herederos del del guardador fiziesen engaño en los bienes del huerfano, o se meno scabassen por culpa dellos, que entonces bien puede el juzgador fazer jurar a los demandadores, en aquella misma manera que jurarian contra el guardador si fuesse uiuo, e ouiesse hecho en los bienes del huerfano tal engaño, o tal menoscabo como este. Et ex his hoc caput maneat expeditum.

S V M M A R I V M.

- 1 Administrator rationem redditurus, librū siue codicem rationum, ubi accepta, & data, introitus, & exitus contineatur, calculatoribus exhibere debet.
- 2 Administratori dicenti, se librum rationum non confecisse, an sit credendum?
- 3 Administrator si confiteatur librum rationum fecisse, at tamen illam perdidisse, an illi sit credendum?
- 4 Quando aliquis ad custodiam alicuius rei tenetur, non creditur illi, etiam si iuret illam amisisse, ni casum amissionis prober.
- 5 Liber rationum ubi ab administratore, vel et eius herede non exhibetur in rationibus, non solum administrator ipse, verum & hæres eius in dolo esse presumitur.
- 6 Liber rationis non solum edi & exhiberi debet, verum etiam calculatoribus est tradendus, pro rationibus dispungendis.
- 7 Administratori si à domino fuit promissum, qđ in

- in rationibus eius simplici dicto fidem adhibebit, an etiam hoc casu librum rationum exhibere debeat, & eo illum non exhibente, iuramentum in litem ipsi domino deferatur?
- 8 Vnico testi, an partes, ut credatur, pascisci possint? (datur.
- 9 Partes facere possunt per pactum, ut copie cre
- 10 Partes facere possunt, ut probationes iuualida, valeant inter eos.
- 11 Si ille, cuius iuramento standum erat ex pacto, antequam iuret, condonem suam deteriore fecerit, culpatave, aut infamata vita fueris effectus, an is, qui eius iuramento stare promissit, reuocare illam facultatem iurandi possit?
- 12 Pactum siue conuentio de stando iuramento alicuius, censetur habere illam clausulam, scilicet rebus sic stantibus.
- 13 Confectio libri rationis est de substantia actus administratorij.
- 14 Substantialia contractus pacto contrahentium remitti an possint?
- 15 Legatum liberationis a reddenda ratione, non facit quem desinere teneri, ad reddendum liberos rationum.
- 16 Conuentio de stando simplici dicto fratris, intelligitur dummodo dolus absit.
- 17 Iuramentum de stando simplici dicto administratoris in rationibus, non excusat administratorem ab exhibitione libri rationis.
- 18 Iuramentum, debet intelligi, secundum naturam actus, super quo interponitur.
- 19 Iuramentum habet in se illam tacitam condonem, scilicet, si dolus absit.
- 20 Actus iure prohibitus, non firmatur iuramento.
- 21 Pactum de stando simplici administratoris dicto solum liberat administratorem ab scrupulosa inquisitione, & a culpa leuissima, vel leui, in administratione commissa.
- 22 Iudices qualiter se habere debeant cum partibus, circa exhibitionem librorum rationum.
- 23 Administratores non possunt in carcere detineri pro expensis ratione defectuum, siue contumacia, in non exhibendo librum rationis causatis.
- 24 Administrator non tenetur exhibere librum rationum, extra locum administrati negotij.
- 25 Scriptura communes, debent a partibus in rationibus exhiberi.
- 26 Tutores plures si simul tutelam administrauerunt, omnes librum rationis edere debent, quod si
- unus solus edatur, alij se subscribere debent editioni.
- 27 Petens librum rationis, vel bilancium exhiberi & produci ab altero socio, vel administratore, an talem librum, vel bilancium approbare uideatur.
- 28 Petens terminum ad soluendum iudicatum, videtur iudicium approbare.
- 29 Producent instrumentum minus solemne, videtur istud approbare.
- 30 Instrumentum uidetur ille producere, qui illud ab altera parte exhiberi postulat.
- 31 Data, & accepta libro rationum scripta, dicuntur indiuidua & connexa, maxime ubi omnia ex unica Administratione procedunt.
- 32 Habens rationes, & instrumenta communia, illa exhibere, & manifestare tenetur, ad instantiam & petitionem illius cui est contra sunt.
- 33 Producent instrumentum, non omnia uidetur simpliciter confiteri, sed eatenus, quatenus instrumentum probat.
- 34 Liber rationum adhuc, ut probet, qua forma debeat esse scriptus.
- 35 Mercatores duos libros habere debent, aduersaria scilicet, & codicem rationum.
- 36 Libro magistrali (siue de caxa) non habenti omnes partitas iornalis, siue manualis, an fides aliqua sit adhibenda.
- 37 Vbi ex ratione librorum non reperiuntur, omnia scripta fuisse, sed aliqua omissa, praesumitur contra administratorem, factorem, mercatorem, vel campforem, quod rationem non legitime, sed dolose confecerit.
- 38 Manuale habetur loco originalis, respectu libri de caxa, siue magistralis.
- 39 Si unus ex socijs fuit caxa societatis, alter uero factor, qui emebat & vendebat, & qualibet hebdomada, in sabbato emptiones & venditiones in appapiris siue manualibus scripta ad librum de caxa, uel magistrali transferebat, manualibus apud caxam manentibus, an alijs socijs rationem petentibus, ipse caxa non solum librum magistralem, verum etiam manualia teneatur exhibere.
- 40 Rationes societatis reddi debent alijs socijs manualibus simul cum libro magistrali, siue de caxa productis.
- 41 Liber tutoris, uel curatoris nihil interest, an tutoris manu, uel alterius sit scriptus.
- 42 Liber rationum cuiuslibet administratoris, in-

- scriptionem, siue prafationem habere debet.
- 43 Rationum conficiendarum modus, ab officialibus, qui multa recipiunt, qualis esse debeat.
- 44 Ratio, qua non potest legi, non uidetur reddita.
- 45 Ratio intricata non est ratio.
- 46 Rationum intricatio fraudem & dolū induit.
- 47 Expensa minuta, etiam si intricate scripta sint iuramento administratoris standum erit.
- 48 Administratores omnia singulariter, explicitē & particulatim in libro rationum scribere debent.
- 49 Rationes in folle exhibere quid sit.
- 50 Liber rationum si in folle sine distinctione, & expressione causae dati, & accepti scriptus sit, circa parcelas intricatas, vel difficillima speculationis, aduersus administratorem iuramentum in litem deferri poteris.
- 51 Causam non adicere accepti, vel expensi, vel talem adicere, qua intelligi nequeat, aquiratur.
- 52 Causam aptam, potensem & coherentem, esse oportere dicit Baldus.
- 53 Libri rationis parcella, an debeat scribi cum die & consule.
- 54 Die omisso, an noceat administratori in parcellis datis.
- 55 Obligatus ad rationem reddendam, an satisfacias huic obligationi, si codicem rationum, vel membranas legendas tradat.
- 56 Medicus defectus non uisitat rationem.
- 57 In reddendis rationibus: cum administratoribus, vel alijs eas reddentibus dure nimis agendum non est.
- 58 Rationalis iudex, scrupulosus esse non debet.
- 59 Administrator qui librum rationis exhibet, quas parcelas in eo scriptas veras esse probare debeat.
- 60 Expensa minuta probantur per iuramentum illius, qui expendit.
- 61 Mors non parū fidei addit scripturis mortuorum.
- 62 Liber mortui maiorem fidem facit.
- 63 Mors nimis obtrinet iuramenti.
- 64 Quando frater minoris, bona eius administrat, eo solum, quod affectio sanguinis, & pietatis ratio interuenit, credendum est libro expendentis.
- 65 Rationes si uerisimilia contineant, in his, quas sunt difficilis probationis, iuramento administratorum statuitur.
- 66 Liber rationis, cancellationibus, inductionibus, & superinductionibus, & omni denique suspicionē carere debet.
- 67 Rationes non inualidantur, eo quod ab alio, quam administratore in libro scripta sint.
- 67 Scriptum in libro mercatoris, penes ipsum existente de ipsius consensu scriptum censetur.
- 68 Ordinis peruersio, an vitiet rationem.
- 69 Liber rationum, ad hoc ut benedicatur scriptus & confectus, quid contineri debeat?
- 70 Si difficultas, uel impossibilitas sit in exhibitione libri rationum, an ratio aliter fieri possit, hoc est inspecto bilancio, quod, vulgo dicit, carta quenta, uel inspecto manuali?
- 71 Manuale, uel liber rationis, cum breuiaturis scriptus esse non debet, quia aliter facillime fraus committi posset.
- 72 Quod aliquid dicit, nomine, quod uincipari soles, uni debet.
- 73 Vox & eius significatum, habent se tanquam materia, & forma.
- 74 Manualibus appapiris, uel foglacys, qualiter, & quando, credendum sit in rationibus dispungendis?
- 75 Tutores & curatores, caueant, ne rationes suas cum rationibus pupillorum, uel minorum promiscue describant, quia ex eo solo in dolo esse praesumuntur.
- 76 Tutor si res proprias, uel etiam alienas in inuentario, uel libro rationis sui minoris describat, eo ipso res tutoris in illo scripta censentur esse ipsius minoris, in tantum, ut nec ipse tutor debeat ad probandum admissi, quod tales res erant sui ipsius, uel aliena.
- 77 Apocha tutoris creditur de solutione crediti minoris, sibi ipsi facta.
- 78 Publicanus siue Gabellarius, potest petere à mercatore, ut sibi librum emptionum & uenditionem exhibeat, ut ex eo ratio gabella cum ipso calculetur.

CAPVT X.

De exhibitione libri rationum, & de parcellis in illo descriptis quae forma confectus esse debeat, ut fides illi adhibeatur.

Impossibile quidem est, recte iuridice rationem ab administratore, reddi, nisi librum iuridice modo confectum, rationibus dispungendis, rationatoribus exhibeat. Ex eo namque introitus & exitus patefiunt, ut

1 *ut in l. fi. S. inter cetera & ibi notat Bart. ff. de lib. lega. & in l. fi. ita fuerit. l. 2. S. qd. ff. de manum. testa. Castellus in l. 27. Tauri. vers. ad quartum, ubi dicit, qd administrator rōnem redditurus, librum, siue codicē rōnum, ubi accepta, & data, introitus, & exitus contineant, calculatoribus exhibere dēt, quod si illud non exhibeat, malitiose occultasse psumit, & ideo aduersus eum iurat in litem, arg. tex. in l. sus. qui repertorium. ff. de adm. tut. & in l. fi. S. inter ceteras ff. de libe. legata. & in l. si cui libertas, & in l. cū seruus. ff. de cond. & demonst. Bar. in l. 1. S. offi. ff. de ius el. & ratio. dist. 8. Soc. in conf. 46. col. 2. circa fi. vers. secunda pars. Ruy. conf. 54. n. 14. vol. 1. Anch. conf. 316. n. 4. Et licet p̄dicta iura & doctores in locis supra citatis de tutore dūtaxat & curatore rōnem reddente loquant, tñ idem est, quo ad alios quoscūq. administratores, ut voluit Aret. in d. S. offic. Benuen. Strac. in tract. de mercatura. 2. p. n. 68. Bacz. de deci. sus. c. 2. n. 179. Pet. de Vbald. in tract. de duobus fratri p. 12. n. 7. Soc. loco sup. cit. Io. Garc. de expensis. c. 20. n. 22. Rebuffus in l. bonues. S. intercedere. ff. verb. sig. Bobad. (multa unico verbo annectens) in proposito lib. 5. polisi ca. c. 4. n. 71. Et in tñ vera est p̄dicta conclusio quod ēt si administratores negarent librū non confecisse, adhuc illis credendū non esset, eo quod p̄p consuetudinē illis mandatū censetur, arg. l. vel uniuersorū. ff. de pign. act. & in l. fi. in fi. C. de fideiusso. Anch. conf. 316. n. 4. Strac. d. n. 68. Quinimo ī pposito dixit Rebus. ubi s. quod si administrator cōfiteatur librū fecisse rōnum, illum tñ p̄didisse adhuc illi non sit credendum, nisi casu fortuito illū amisisse p̄bet. Et rō est, quia cū ad officium administratoris (ex officij natura) p̄tineat, rōnis librū cōficere, & illū diligēter custodire, sēper p̄sumit illum suppressere & occultare, nō vero illum p̄didisse ita Anch. conf. 316. n. 4. Soc. conf. 159. col. 3. Quod ego verum intelligo, ēt si administrator iurasset, 2 illum librū p̄didisse, qā qñ aliquis rē aliquā teneat custodire, non stat eius iurō, qñ dicit, se illā p̄didisse, sed necessario casum p̄bare dēt, ut tenuit Felin. in c. accepti de fid. instr. Gratus. conf. 23. n. 10. Soc. d. conf. 159. vers. 1. quia & eos refert & sequitur Bacz. de decim. 3 tut. c. 3. n. 180. & 181. ubi plus dicit, qd ubi li*

ber rōnum non exhibet ab administratore, vel eius h̄rde, non solū administrator, verū & eius h̄eres, vel successor in dolo esse p̄sumit, si ipse h̄eres rōnem p̄decessoris reddat, & ob id p̄ eos oēs in litē iurari possit. Quam sn̄iam ante eū tenuit Alex. conf. 74. n. 2. lib. 7. & conf. 65. li. & conf. 62. lib. 4. & conf. 164. lib. 5. Franci. Marc. dec. 145. per tos. in consuetu. Paris. S. 6. gl. 6. Alb. in d. S. officio. ubi dicit, qd non sufficit librū rōnum, ab administratore edi, ve exhiberi, sed quod realiter illum tradere teneat p̄ rationibus discutiēdis. Aliqñ tñ libro rōnum non exhibito, & tradito, serui gerentes res pupillares p̄nt in tortura de illo, ac de statu rerum administratarū interrogari, & maxime qñ in scribendis rōnibus fraus ab administratoribus imputat, ut in l. 1. S. de seruis. ff. de ius. & ratio. dist. 8. & ibi Bart. n. 1. & cōiter scribentes.

7 Sed modo de pulcra, & subtili qōne q̄rit, scilicet, si promissum fuit per dominum administratori, quod in rationibus simplicibus eius dicto fidem prestabit, an (si hoc casu) librum rationis non exhibeat, adhuc contra administratorem iuramentū in litem deferri possit, an vero libri confectio, ex dictis verbis illi remissa videatur? In qua difficultate Bar. & doctores cōiter in l. fi. ff. de prator stipul. n. 6. dicendū putāt, p̄dictā conuentionē valere, ita ut absq. alia p̄batione, simplici dicto administratoris credat, quā sn̄iam sequit Alex. conf. 130. in fin. vol. 1. Cagnol. in l. unica C. de sententijs q̄ pro eo, n. 124. faciunt notata ab Affl. dec. 91 n. 10. Soc. conf. 90. vol. 4. dec. Genue. 78. n. 7. ubi hanc reputat cōem sn̄iam, & fm cā semel atq. iterum iudicatū vidisse, Straca in tract. mercatura. C. de contractibus mercatorum fol. 132. n. 6. Et p̄dicta cōis sn̄iam ex eo confirmari v̄t, qā si partes p̄nt facere, ut credat vnico testi, in cā p̄pria, ut voluit Bart. in l. fi. C. de fideiusso. quanto magis poterūt capitulare, ut vni ex partibus credat. Secūdo facit, qā si partes p̄nt facere, ut copiae credat, cui alias non credere, ut in auth. si quis in aliquo documento. Itē & partes facere p̄nt, ut probationes inualidæ valeant inter eos, ut notat. Innoc. in c. cum causam de test. bus Bald. in l. fi. C. de testibus, eodē modo simplici administratoris dicto ex cōuentione partium fides adhiberi poterit, quod maxime

- verum reputo, vbi declaratio facienda esset p*i*urum, *ut tenet Plotus in l. si quando. C. unde vi. n. 748.* vbi refert & sequit*r* Ias. *in l. ius iurandum quod ex conventionione ff. de iur.* dicentē, quod alias p*re*dicta cōuentio, de qua agimus, non sit valida. Quinimo & dixit Bar. *in d. l. si.* huiusmodi cōuentionē posse creditore, vel d*omi*um reuocare, antequā administrator, vel debitor iuret. Eius t*em*p*or*e s*en*t*en*tiam reprehendit, Alex. *d. conf. 130. Affl. dec. 91. n. 10.*
- 11 Verum p*re*dictā Bar. s*en*t*en*tiam, cum grano salis admittendā reputo, s*ed* vbi ille, cuius iur*amentum* erat standū, antequā iurasset, condōnē suā deteriorē fecisset, culpataq*ue* vel infamata vit*ae* fuisset effectus, tunc enim, eo quod iuxta superuenit eā illi nō credēdi, recte reuocari posset illa facultas à creditore, vel d*omi*no, sibi concessa, *ut tenuit Ang. in d. l. si per text. in l. cum quis, & in l. si cum. Cornel. ff. de solutio. cuius s*en*t*en*tiam, ibi p*ro*batū Cuma. & Imol. Placuit que Soc. *d. conf. 90. & eos refert & sequitur Straca vbi sup.* vbi refert Ias. loco supra relato dicentē, ipsum de facto p*ro*positę q*uesti*onis, vix fuisse cōsultum, & modo supradictō r*ati*onē disse, & eius s*en*t*en*tiam sequit*r* Plot. vbi sup. n. 743. Et sane eius cōsiliū iuri p*re*sentaneū est ex *l. si cum Cornel. ff. de sol.* Qu*ia* n*on* de nouo emergunt, nouo indigent legis auxilio, *l. ab arbitrio. ff. qui satisd. cog.* Et ideo supradictā*
- 12 limitationē eo ē*st* casu verā esse, reor, vbi talis cōuentio de stando simplici dicto iurata fuisset, q*uia* pactum siue conuentio de stando iur*amentum*, censet h*ab*ere illam clausulā, s*ed* rebus sic stantibus, *ut in c. quemadmodum de iureiur. & ita tenet Mascar. de proba. concl. 11. 57. n. 31.*
- T*em*p*or*e aduersus p*re*dictam s*en*t*en*tiam sequētia v*er*get fundamenta. Primo, quia confectio libri r*ati*onum est de substantia actus administratorij *ut in d. l. 1. §. offic. ibi, offic. tutoris incumbit, rationes actusq*ue* sui conficere.* Sed ea, q*ue* sunt substantialia p*ar*tes, pacto p*re*sentium remitti non p*oss*unt, *ut in l. pacta conuenta. ff. de contrah. emptione. l. cum mansata. ff. de contrah. empt. tenet Alciat. in tit. de eo, quod insert. c. 1. n. 15.* Ego ex p*re*dictis verbis, à d*omi*no i
- 14 p*ar*te appositis non censet liberatus administrator à p*er*fectione libri r*ati*onum. Et in terminis n*ost*ris dixit. *in l. si. §. inter cetera ff. de lib. leg.* quod legatū liberationis à reddenda r*ati*one non facit quem desinere teneri ad reddē-
- 15

dum l*ib*er r*ati*onum. Et quod conuētio & p*ro*missio de stando simplici dicto fratris, intelligit modo dolus adsit, tenet Bart. *in l. si. ff. de pratorijs stipul. iuxta si. per text. in l. creditor. §. Lulius. ff. manda.* Vnde quod p*er* dicta verba non intelligit remissa libri confectio, cui*us* amissio inducit p*re*sumptionē doli, *tenet Ray. conf. 54. n. 14. vol. 1.* vbi dicit, q*uia* illa verba, habent eandē interpretationē, quā h*ab*et simplex liberatio à reddenda r*ati*one administrationis, hoc est, vt non oneret r*ati*one negligentiae in rebus administrandis cōtingētis, eandē s*en*t*en*tiam tenet Plot. *in tract. de in lit. iurando, n. 194. in maiori impressione,* quod in t*em*p*or*e verum esse voluit, vt ē*st* si interponatur iur*amentum* de stando simplici dicto administratoris, adhuc non excusabit ab exhibitione libri r*ati*onum, quia iur*amentum* d*ebet* intelligi s*ecundu*m naturam actus super quo interponit*ur*, *ut in l. si. C. de non numerata pecunia. Io. Guttier. de iuramento confirmatorio 1. p. c. 37. n. 2. & 3.* Qu*ia* s*en*t*en*tia confirmantē, quia iur*amentum* h*ab*et in se hanc racitā condōnem, si dolus ab sit, *ut in l. si liberatus ff. de oper. liber.* Pro qua s*en*t*en*tia facit, q*uia* actus iure p*ro*hibitus, non firmatur iur*amentum*, *ut in terminis text. Guttier vbi sup. c. 43. n. 2.*

20 Quod autē remissio libri r*ati*onis, sit actus iure p*ro*hibitus patet, cum ex eo dare*tur* administratori occasio fraudandi, & doli cōmittēdi in futura administratione, vnde cum dolus futurus remitti non possit, ē*st* iur*amentum* interposito, pactum quo remittit*ur*, infirmat*ur*, *ut voluit Ray. vbi sup. n. 14. & ita concludit Plot. in loco sup. proxime citato, n. 749.* vbi plus dicit, q*uia* sub hoc pacto de stando simplici dicto administratoris, solum censet administrat*ur* liberatus ab scrupulosa inquisitione, & a culpa leuissima, siue leui, sed non censet liberatus a culpa lata, nec a dolo vero, vel ē*st* p*re*sumpto, & ideo si librū r*ati*onum legitime, vel de more confectū non exhibeat, aduersus illum in litem iurari possit, non ob*st*ante dicta p*ro*missione iurata, & pena, si fuerit apposita. Ego t*em*p*or*e intelligo, quod etsi legitima libri p*er*fectio remissa non videat*ur*, ex dicta p*ro*missione, tamen virtute p*re*dictę clausulę censet remissę solēnitates, & forma quib*us* liber r*ati*onis de iure confici d*ebet*, dum modo aperte p*ro*stare possit de veritate administrat*ur* ter*ti*ū, emptionū, vendōnum, vel aliorū actū admi-

mi.

ministrationis. Et ita sentit *in consue. Paris. gl. 6. §. 6. n. 21*. Et quod tale pactum non possit administratori, tenet Bar. *conf. 168. n. 4.* & quod et si simplici dicto qs stare promittat, debet intelligi de dicto iurato, tenet Masc. *de probatio. conclus. 1214. n. 13.*

Et tenendo predictam sententiam non obstant fundamenta per aduersa opinionem in prius adducta. Et in primis non obstat sententia Bart. *in d. l. si. ff. de prior. stipul. n. 6.* ubi tenet, quod valeat pactum, quod stet simplici dicto creditoris circa dana & interesse, quod contigerit dolo, vel mora & imperitia debitoris, quia predicta sententia Bar. vera est, si ille creditor cuius dicto erat standum, bene arbitratus esset, si autem male reducit ad arbitrium boni viri, arg. *sex. in l. hac venditio ff. de contrab. empt. in l. imperium §. generaliter ff. de reg. iur. & in l. 6. tit. 16. p. 7. idq. tenet Soc. ubi sup. Affl. dec. 91. n. 10. Plot. d. n. 742.* Quod quidem remedium, cum in nostro casu adhiberi non possit, facile posset dominos siue principales, minores vel damificare quod non est faciendum. Vel possit illi aliter responderi, quod licet pactum de quo ibi, valeat, non tamen prohibetur creditor probare, aliter se habere, quia illa facultas declarandi dana, & interesse, operatur, ut ex declaratione inducat quidam iuris presumptio, quod in declarando non fuerit immemor salutis eternae, neque nomen Dei sub mendacio deiecerit. Et ita respondet Plot. *ubi sup. n. 740. & seq.*

Qualiter autem iudices debeant se habere cum partibus circa exhibitionem librorum, describit *in consue. Paris. tit. 7. §. 6. n. 34.* dicens, quod administratores debent coram iudice citari ad offerendum prout, siue librum rationum, Quod si hi non appareant, in termino a iudice assignato, accusetur eorum contumacia, semel atque iterum, Quod si adhuc contumaces existant, datur secundus defectus, & virtute horum duorum defectuum, debite obtentorum, datur eis aliud certum per fori consuetudinem moderatum, et si interim non compareant ad rationem reddendam, & librum rationum exhibendum, ut rebelles ad id per capturam astringuntur, ac in expensis illorum defectuum condemnantur, Quod si adhuc in sua pertinacia persistant, & librum rationum non offerant, & exhibeant, alij duo defectus accusari debeant, ad hoc, ut ad solutionem summam auctori debitam, vel in id, quod auctori interest (promissa iudi-

cis taxatione) condemnentur, & et usque ad reale debiti satisfactionem in carcere detineantur, licet in carcere detineri non possint administratores, per expensis litis, ratione defectuum in non exhibendo librum rationum caratis, sed solum per principali, uel per summa, quam per iurum in lite, auctor sibi deberi declarauerit. Nullo tamen modo, ab incarceratione personae esse incipiendum. Quod ego intelligo verum, nisi de fuga talis administratoris timeatur. Si vero ab initio, uel ex post facto refusus expensis defectuum administrator parauerit, & confiteatur, sed administrationem, super qua conuenitur, peregisse, uel hoc constet ex actis, datur ei (ad summum) duae dilationes, ad producendum librum rationum quibus elapsis per incarcerationem ad illum exhibendum compellitur, & similiter ad reliquorum solutionem condemnatur. Si de reliquis virtute iuri in lite iam constiterit, si autem a principio neget, se tale administrationem peregisse, uel suscepisse, tunc partes super allegationibus prius, ad probandum admittantur, & cum usque ad tres sententias super illo facto via ordinaria persequitur, *hac ille.*

Aduertendum tamen est, quod etsi administrator per reddendis rationibus librum edere, siue producere teneatur, *ut sup. retulimus*, attamen librum edere, uel exhibere non tenetur extra locum gestae administrationis, & ita in terminis reddendae rationis tenet Paul. *in l. prator ait in si. ff. de eden. dec. Genu. 98. n. 4.*

Crederem tamen quod si extra locum administrationis necessario mittendus foret, ut puta de una prouincia ad aliam, Iudex debeat adire viros idoneos, qui videant librum, ut sciant quae folia habeant, quod contineat, suisque rubricis folia subligillent, ne fraus fiat, *ita Bart. in prator. ait. §. si. ff. de edendo Accetus in l. 9. tit. 6. lib. 4. recop. n. 4.* Melius tamen esset, ut rubricarent folia, de manu alicuius notarij, qui in calce libri fidem faciat, qualiter tempore, quo traditur petenti illum transmitti, tot folia continebat, non tamen mitti debent originales libri de uno regno ad alium, ut inferius apparebit & constat, *ex l. 10. tit. 18. lib. 5. recop.*

25 Debent etiam a partibus, scripturae communes in rationibus exhiberi, ad meliorem rationum claritatem, & expeditionem, ut *in l. si quis ex argensarijs §. cogitur ff. de edendo,*

- do, & melius, & exp̄ressius in l. 17. tit. 2. p. 3. ibi, *Esso mismo seria quando los compañeros tuuiesse cartas de las quantas que fuesse en comunales, o el personero que tuuiesse las cartas o las razones que perteneciesse a las cosas del huerrano, o mayordomo de señor, o maestro de moneda, o de otras obras de que tuuiesse escrito de las quantas, o el recado dellas, ca en qualquier destas razones que auemos dicho, o en otras semejantes dellas, tenudo es el que tuuiera las cartas, o los escritos de los mostrar en iuyzio si gelo mādare los señores dellos, o otros que uieeren derecha razón para a demandallos, vbi Grego. verbo, companneros, dicit quod decisio p̄dictæ legis partitæ, ad mercatores et extendi posset, & quod ipsi adhibendos libros rōnum p̄nt compelli, ad intentionem aētoris fundandam, & cum sequitur Barça de deci. tutor. c. 3. n. 183.*
- 26 Rursus in p̄posito est aduertendū, quod si plures tutores tutelā administrauerit simul, & oēs edere debent libros rōnum, aut si vnus edat solus, editioni se subscribere debent alij, *vt in l. si quis ex argentarijs, S. 1. vers. nam es si plures.*
- 27 Sed modo in proposito dubitat, *an is, qui librum rationis, vel bilanciā petit ab altero exhiberi, vel produci, talem librū, vel bilanciū productum, & exhibitum approbare videatur.* Et dicendū v̄ quod ex eo, quod
- 28 quis librū, vel bilanciū exhiberi postulat, eo ipso in eo cōtēta, & scripta approbare videat, *arg. l. ad solutionem. C. de re iud. vbi petens terminum ad soluendū iudicatū, v̄ iudiciū approbare, quod ita tenent Roman. conf. 9. in fi. Gratus, conf. 47. n. 22. vol. 2. Nata conf. 242. n. 23. Cephal. conf. 3. n. 45. Menoch. de recup. poss. remed. 15. n. 122. quos refert & sequitur nouissime Surd. conf. 43. n. 7.* Item si q̄s p̄luat instrū minus solēne, censet illud approbare, *ita Bal. in l. alia col. 2. vers. sed pone quod quis confitetur. C. de his quibus ut indig. Alex. conf. 184. col. 2. lib. 7. Fel. in c. cum venerabilis col. 7. l. mit. 2. & ibi Dec. col. 16. vers. 5. conclusio, de exceptio. 1af. conf. 161. col. 3. post med. um lib. 2.* Sed ea rō approbationis v̄ in petente scripturā, vel libbrū exhiberi, q̄ in illam producente. Satis. n. p̄ducit instrū, q̄ illud p̄duci postulat, q̄a actus p̄ductionis nō attribuit producenti, sed petenti, & mādanti exhibitionē, & p̄ductionē fieri, *l. itē eorū S. si decuriones, ff. quod cuiusq. vnuerſi nomi. facit doct̄r. Bar. in l. vnū ex familia S. si de Falcidia nu. 1. ff. de leg. 1.*
- 31 vbi si cōsiliū ḡnale, dat p̄tatem prioribus, noīandi p̄torē, v̄ p̄tor noīatus, a consilio mandante. Et hanc sn̄iam his, & alijs argumentis defendit Aym. conf. 275. ex n. 2. vsq. ad quartum, Simon de Pratis de interpreta. ult. volun. lib. 5. dubita. 4. n. 66. f. mibi 141. Surd. dec. 199. n. 6. Comprobat & sn̄ia ex eo, q̄a data, & accepta in libro rōnū cōscripta, dicunt̄ indiuidua & cōnexa, maxime si oīa p̄ficiscunt̄ ex eodē negotio, & administratione, *vt tradit Ripa in l. admonendi n. 124. ff. de iure iur. (& latius suo loco dicemus) ex gl. singulari, in l. etiam S. ex causa. ff. de minor. Curt. senior, conf. 20.* Ergo petens p̄ductionē libri, siue bilanciij indiuidui p̄ vnitatē officij, *vt voluit Ang. in l. sumtus C. de ad min. tutor. Corn. conf. 81 lib. 4. vers. saltem per talem productionem, & exhibitionem, oīa in libro rōnum contenta approbare v̄.* Hac ille
- Ego in p̄dictā Aymonis sn̄iam, neq. verā neq. iuri, vel rōni cōsentaneā esse arbitror, ī casu, quo librū rōnis, vel aliqd̄ aliud instrū cōe exhiberi petat: qui enim rōnū exhibitio nē petit, non vtiq. verā, vel falsam eā esse p̄fiteat, neq. in illā aliquo pacto cōsentit, sed illud dumtaxat intendit, vt instrū rōnum (quod sibi & administratori cōe est) exhibeat, ad videndū, an ex eo experiundi sit cā, *vt in l. exhibere. ff. ad exhibendum, & in l. locum habes. S. hoc interdictum ff. de tab. exhib.* Vnde cū quilibet habens rōnes, vel instrū cōia, illa manifestare, & exhibere teneat, ad instantiā illius, cui cōia etiā sunt, *vt tenent Bart. Bal. & Sal. in l. fi. C. de edendo. Et de iure regio in terminis est text. elegans in d. l. 17. tit. 2. p. 3. ibi. Quando alguno de los companneros tuuiesse cartas de las quantas, que fuesse en comunales de todos, &c. & ibi. Ca en qualquier destas razones que auemos dicho, o en otras semejantes de ellas, tenudo es el que tuuiera las cartas o los escritos de los mostrar en iuyzio, si gelo demandaren en iuyzio los señores dellas.* Non enim ex eo, quod vnus ex socijs, vel alter, cuius interfit, rōnes, quas nō recognouerat, exhiberi petit, illis assentire v̄, ac ueras illas esse confiteat, nisi exp̄sse petere;

- teret, vt pars, i cuius potestate sunt illas rōnes corā iudice pducatur, quia hoc casu forte hñet locū doctrina, & snia Aymonis. Ex eo enim, quod pductionē rōnum p alium facit, p se ipsum facere vñ, ex *ulgata reg. iuris*. Intelligo tñ, quod nō oīa in libro rōnū contenta simpliciter pñteri, & approbare videatur, sed eatenus, quatenus instñm, uel librum rōnis pbat, vt voluit *Bart. in l. post legatum n. 2. in fi. ff. de his quibus, vt indig. Alex. conf. 124. n. 4. vol. 7. vbi dicunt, q pducens instñm, non oīa vñ simpliciter cōfiteri, sed eatenus quatenus instñm probat, sequitur Roman. conf. 234. Ofaf. dec. Pedem. 38. 10. quē refert & sequitur Masc. de prob. concl. 16. n. 7. Quod autem dicendū sit, ubi parcelle essent connexæ inferius c. 13. dicemus.*
- 34 Ad hoc autem, vt liber rōnū pbet, uidendum erit, qua forma scriptus esse debeat. Et mercatoribus, & alijs hominibus negotiorū, formā scribendi librum tradit text. in *l. 10. tit. 18. lib. 5. recop. & de iure cōi Bald. in rubr. C. de cōstñ. pec. vbi dicit, q mercatores duos libros hñe debent, aduersaria, s. & Codicē rōnū. Aduersaria aut ita dicta sūt, quasi semper prę manibus versent, in qbus mercatores, cāpsiores, & similes, primū rōnē accepti & expensi, negligenter & sine ordine (memoriæ dūtaxat grā) pñscribūt: & hic liber idiomate nōo borrador o manual appellat: alter vero liber, qui dñr Codex rōnū, in quo libro diligētissime, & singulari ordine, parcelle manualis referuntur, & hic liber Hispano sermone libro de caxa, appellatur, Et hanc sniam tenet *Strac. de mercatu. 2. p. nu. 51. & de prędictis libris, & forma scribendi illos, expressam mentionem facit text. in d. l. 10. recop. cuius verba hæc sunt. Mandamos que de aqui adelante todos los bñcos y cambios publicos y los mercaderes y otras qualesquier personas, assi naturales como estrangeros que tratarem assi fuera deñtos Reynos, como en ellos sean obligados a tener y assentar la quenta en lengua Castellana en sus libros de caxa y manual por debe y ha do auer, por la orden que tienen los naturales deñtos Reynos assentando el dinero que recibieren y pagaren, y a aque personas, y de donde son vezinos, para que por los dichos libros puedan dar quenta, de como y en que han pagado las mercaderias que**
- 35

traxaren de Reynos estrannos y ha como han proueydo el valor de los cambios que huieren hecho para fuera deñtos Reynos, y que los tales libros no se pueda entregar ni inuiar originalmente a sus compañeros ni mayores, sino el traslado de ellos para que quando les fuere pedida quenta, la pueda dar y que los dicho mercaderes estrangeros tengan libros todos q sean de sus quēdas, assi de memorias como de ferias como de otra qualquier condicion que sean, que tocaren a negocios en lengua Castellana y que entre la hoia del deue y ha de auer, no dexē hoias en blanco, y que las letras de cābio que dieren en los casos, y para las partes y lugares dñde se pueda cābiar paraganar en eñtos Reynos, las den en lengua Castellana, y las que dieren para fuera dellos, en lengua Castellana, o Toscana, so pena que los vnos y los otros que no cōpliren lo suso dicho pierdan todo lo que dexaren de assentar, y por la segunda vez el doble, y por la tercera limitad de sus bienes, y sean desterrados perpetuamente deñtos Reynos, y se reparta deñta manera. La vna tercia parte para nuestra camera, la otra para el iuz que lo sentenciar, y la otra para el que lo denanciar y los queno tuieren la dicha quenta de sus libros en lengua Castellana, se an condenados en pena de mil ducados, los quales se repartan en la forma suso dicha.

- 36 Sed modo in pposito dubitatur an libro magistrali, siue de caxa non habenti omnes partitas iornalis, siue manualis, fides aliqua sit adhibenda, & dicendū vñ, quod si partite in manuali descriptę, in libro de caxa, siue magistrali scriptę nō inueniant, rōnes non sint pfecte pscriptę, ac p psequens nulla fides tali libro rōnū sit adhibenda. Quia vbi ex rōne librorū reperitur, nō oīa scripta fuisset, sed aliqua omīssa, psumitur q administratorē, factorē, mercatorē, vel cāpsorē, quod rōnem non legitime, sed dolose confecerit, ita *Soc. conf. 190. vers. confirmat col. 2. lib. 1. Parisius conf. 90. n. 29. lib. 1. Alciat. respons. 46. io. 2. lib. 6. n. 6. dec. Genu. 173. n. 12. Et rō est: fm Ale. q a iornale, uel manuale, habet loco protocolli, siue originalis, ex quo formatur liber magistrals, vñ cū ambo non pcordent in facto, serie, & substantia formali partitarū, tali libro magistrali mimine est stādū. Quinimo dicendū cenſeo, quod vbi*
- 37
- vtcr-

uterq. liber (scilicet manuale & de caxa) ab vno solo ex socijs est confectū, nec vno, nec alteri p̄scribente credat̄, q̄a mendax in vno in reliquis ēt mendax p̄sumitur arg. text. in l. fi. ff. de rei vend. auct. contra qui propriam. C. de non num. pec. & in regula, semel malus, & ī terminis ita tenet Parisius conf. 19. vol. 1.

40 Sed in p̄senti non abs re erit de alia q̄ri q̄ōne, quid si vnus ex socijs fuit caxa societatis, alter vero factor, qui emebat, & vendebat, & qualibet hebdomada (in sabbato) emptiones in suis appapiris siue manualib⁹ scriptas, ad librum magistralē siue de caxa trāsferebat, manualibus illis retentis, dubitat̄ mō an si rō ab alijs socijs exigat̄, ab ista caxa, ipse tām manualia illa, q̄ librū de caxa exhibere teneat̄, ēt se illa manualia rupisse statim quo ad librū magistralē fuerunt trāslata, p̄stetur & p̄bet, & cū hęc q̄ō iā mihi patrocinantij cōtingeret, q̄ talē caxa, iurum in litē esse (meæ parti) deferendū ppugnaui & hoc ex sequentibus fundamētis obtinui, primo, q̄a ex d. l. regia, rōnes societatis reddi debent alijs socijs manualibus, & libro de caxa, p̄ductis, & exhibitis, ut patet ex text. ibi, *Tengan manual y libro de caxa, & rursus ibi, para que por los dichos libros puedan dar quenta*. Igitur illis non exhibitis, rō minime reddi p̄t, rursus quia illa aduersaria, siue manualia inst̄a cōia societatis dicuntur. Vnde cū socius teneatur cōia oīa inst̄a in rōnib⁹ exhibere (ut in l. 17. tit. 2. p. 3. ibi. *Essomismo seria quando alguno de los companneros tuuiesse carias de las quentas que fuesen comunales de todos, & rursus i eadē lege. Caen qualquier destas razones que auemos dicho o en otras semejantes dellas, tenudo es el que tuuiera las carias o los escritos, de los mostrar en iuyzio: si gelo mandaren los sennores dellas, o otros que vuisse en derecha razon para demandallas*, vbi Greg. tenet quod vsurarius non solum tenetur edere libros, sed etiam manualia p̄culdubio tām vni, q̄ alteri librum exhibere tenebitur.

Et p̄dicta sn̄a eo maxime casu p̄cedit, si q̄n p̄ parte rationē sibi reddi postulātis, liber magistralis de falso redarguitur. Tali. n. casu, proculdubio ille, a quo rō petitur, manualia exhibere dēt, simul cū libro magistrali. quia ille liber habetur inst̄a inst̄i, quod

de falso ciuilit̄ redarguitur, cuius fides nullo mō probatur, nisi & originale exhibeatur ut in authentico, de tabellionibus, §. fi. & ita tenet Bald. in l. Casius col. 2. ff. de senato. Octa. Chaquera dec. 117. n. 12. Cum ergo iornale siue manuale dicatur protocollū ex quo formatur liber magistralis, siue de caxa, ut voluit Alciat. responsō 64. tom. 2. lib. 6. n. 6. dec. Genue. 173. n. 6. manifeste cōuincitur, quod liber magistralis, dolū & malā fidē p̄tineat, si manualia ēt simul cum illo nō exhibeantur. Nec obstat quod reus diceret, p̄dicta manualia p̄didisse, rupisse, & dilacerasse, & quod d. l. partitē dicit, *el que los tuuiera*, q̄d verbū dicit existentiā, habilitatē, & possibilitatē exhibendi, q̄a cum rōnes ēt cancellatæ cōes sint, q̄a p̄ eas probatur debitū. Hinc inde processisse, & vtriq. parti interfit eas apparere, ex text. in l. fullo §. qui ancillam. ff. de furtis, ibi. *Nec refert cancellata nec ne sint, quia ex his debitum magis solutum comprobari p̄t, & in l. dissoluta C. de fide instr. & in auth. de mandatis p̄r. §. publicorum & in l. 1. C. de apochis publi. & in l. nec in ea. C. de discussorib. lib. 10.* Et hanc sn̄am tenet Strac. de contrahib. mercat. pag. 441. n. 30. nullo alio mō veritas apparere poterit p̄ naturales illius actus probationes, & ideo aduersus illa manualia, non exhibentē, iustissime iurum in litē defertur vsq. ad quantitātē p̄ iudicem taxatam, ut in l. in hac actione. §. prater ea. ff. ad exhibendum, & in l. 19. tit. 2. p. 3. Et ita iudicatū fuit in hac regali Cancellaria semel atq. iterum, visa ac reuisa cā in lite vertenti inter Antoniū Monterū, & Andreā Monterū ciuitatis Toletanæ cōciues me pro d. Antonio actore patrocinate. Hactenus de forma libri rationum mercatorum, campforum, & sociorum.

41 Nunc uero uidendū restat, q̄a forma liber tutoris, vel curatoris alteriusve administratoris cōfici debeat. Et in primis sciendum est, quod nihil interest, quod liber rōnis sua propria tutoris, an alterius manu sit conscriptus, ita Abb. in c. 2. n. 12. de fide instr. 10. Andr. in addi. a Spec. tit. de instrumentis. Edit. §. nunc dicendum, in additione magna, & eos refert Strac. vbi §. n. 65. Q̄d ego verū intelligo, in libris tutorum & curatorū, sec⁹ tñ esset, si esset liber societatis, q̄a licet probaret

baret ꝑ sociū scribere mādanē, non tñ probaret ꝑ alios socios, q non mādauerunt, nisi in partitis oīno connexis, vt voluit Parisius *conf. 47. Aym. de antiq. 6. part. 1. p. princ. n. 56 Menoch. de arbit. casu. 92. n. 8. vbi diuersitatē constituit, inter librū conscriptū de mandato vnus socij, & eum qui scriptus fuit ab institore ab omnibus socijs approbato.*

41 Vt igitur a capite huius libri rōnis formā describamur, in primis sciendū erit, quod liberrōnum cuiuscumq. administrationis inscriptionē, seu ꝑfationē hñe dēt, in hñc modum, Hic est liber rōnis tutelæ Titij, mei minoris, uel talis societatis, eo mō, quo realiter verā & cognoscibilē talis libri confectio nē, & intentionē ostēdat, ita ut dubitari nō possit, librum illud ad rōnes de quibus agitur, conuenientē esse, & quod ꝑdicta inscriptio, ꝑfertim in libris mercatorū fieri dēat, tenuit Dec. *confil. 21. n. 1. Soc. conf. 87. col. 3. & 4. vers. circa secundam Strac. vbi sup. n. 53.*

Præterea, vt talis liber rōnū legitime confectus dici possit, taliter dēt esse ordinatus, vt ex eo cōputationes, ꝑbe an improbe sint relatæ, explorari possit. Tūc autē ꝑputationes recte explorant, cū acceptū bene latū est, & expensum similiter ꝑbe est expēsū ad hoc ergo accepta & data, ꝑbe posita esse dēnt, vt docet cōsultus, in *l. cum seruus ff. de cond. & dem. Bart. in l. 2. C. de nauicularijs*, vbi dicit. Nota ex hac lege, conficiendarū rōnum modū, ab officialibus, qui multa recipiunt, & multa ad alios transferunt. Debēt enim, q̄ receperunt scribere, & quidem noīatim a quo receperint, & ex qua cā, vt in *l. apparitores C. de exacto. tributo*. Item cui dederint nominatim, vt in *l. neminem. C. de suscepto & arcar.* Item & diem receptatū rerum, speciatim scribere: si enim ꝑdicta speciatim &

42 sigillatim non scripserint, nō vñ reddita rō, cum ille cui est reddēda, non possit ex libro intelligere & agnoscere, si quid machinationis in ipsius rationibus sit admissum, vt in *d. l. neminem*. Ratio enim quæ non ꝑt intelligi, non vñ reddi, *l. 23. tit. 19. lib. 9. recopil. ibi. Y dar quenta clara y cierta al arrendador*. Quinimo & intricata rō non est rō, vt in *l. argentarius. S. edi. ff. de edendo*, sed magis ex intricatione rōnum fraus, & dolus ꝑsumi, & aduersus illā intricantē iurum in

43

44

45 litē deferri ꝑt, *l. summa. 22. ff. de peculio, & ibi Bart. tenet Bobad. in sua politica pratorum, lib. 5. c. 4. n. 71.* licet ꝑdicta snia locum non habeat, circa minutas expensas, q̄, etsi intricatæ essent scriptæ, iurō tñ administratoris standum esset, vt in *l. si. S. in computatione, & ibi notat communiter scribes. C. de iure delib. in l. si quid pro redemptionem, ff. de don. & in l. diuus ff. si cui plus quam per l. Falcid. & tenet in consuetud. Paris. glos. 6. S. 6. nu. 25. & ita explicat Bobad. vbi s. n. 73. & ficerit intelligendus *tex. in l. 112. Fili.* quatenus, dñ, quod administratoris iurō stat, qñ dubitat, an aliquid receperit, necne. Quæ autē dicatur expēsæ minutæ inferius dicem⁹.*

46 Debent igitur administratores oīa singulariter explicite, & particulatim, in libro rōnum describere, ut post Barto. vbi s. voluit Bald. *conf. 150. dec. Genui. 164. n. 22. & dec. 137. Masc. de probat. 2. p. cas. 976. n. 7. Strac. in loco proxime citato. n. 58. Baez. de deci. c. 3. n. 282.* Ex simili namq. descriptione, administrator suam diligentia & bonā fidem demonstrat. vt in *l. 1. S. officio ff. de tutel & ratio dista. ibi* Sic enim actū suis fides & diligentia demonstratur, & e conuerso si id non faciat, dolus, remissio, & negligentia manifeste arguitur, vt tenet Aymo. *de antiq. limita. 4. n. 44. & cōf. 225. n. 4. cōsues. Paris. Ludouic. Damaud. in tract. de tutore c. unico de tutorū & curatorum iustificatioue n. 10. Greg. Lopez. in l. 25. tit. 9. p. 2. verbo, dar quenta.* Ad hoc ergo, ut tutoris, uel alterius administratoris dolus, culpa, uel negligentia circa libri confectioē argui non possit, dēt esse cautur oīa scribendo, sigillatim singulariter, & de die in diē tam respectu eius quod recepit, q̄ illius quod expendit dicens sic, tali anno collegi ex tali fundo tot modios tritici, uel ordei, & expendi in collectione tñ tali die in tot operarijs, &c. uel si soluerit aliqd pro minore, dicat cām ex qua soluit, uel recepit, q̄ rōnes ēt cām hñe debent ex qua acceptū datūve sit. Hoc enim sonant illa verba, q̄ nño vulgari sermone dici solent, dar quenta y razon, & ita tenet Bar. in *l. 2. C. de nauicula. lib. 11. Abb. inc. 2. n. 12. de fid. instr. Guisier. de iuramento confirmatorio 1. p. c. 40. n. 18 Bobad. lib. 5. polit. c. 4. n. 71. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 209. n. 14. vbi dicit, q̄ ille q̄ aliena*

L ne-

negotia tradidit, prestare debet rationes legendas in suis codicibus, non autem in folle exhibere, ab illis sumptum, quod pecunias in maiusculis ostendant, nec qualis, quantaue sit ostendunt, quemadmodum eleganter explicat Alciat. lib. 4. de verb. sig. n. 4. *Erasm. centuria 9. chiliad.*

49 4. *proverb. 37.* Quod si liber in folle, & sine distinctione, & expressione causae dati, & accepti scriptus sit, proculdubio circa parcelas intricatas, uel difficillimae speculationis, aduersus tale administratorem iurum in litem locum habebit, aduertunt Plot. & Gutierrez. in locis sup. proxime citatis, ubi dicunt, quod hoc casus ex solo domini iure, res & rerum qualitas, aestimatio, fructus, redditus & prouentus probabunt, ita ac si nullum librum rationum exhibuisset administrator. Et idem dicendum erit, ubi causa expensis esset obscura & intricata: equiparant enim haec, uel causam non addijcere, uel tale adhibere, quod intelligi nequeat. Et

50 ita in facto consultus, respondit Alex. *conf. 172. n. 6. vol. 2. Bar. in l. quid astringende, n. 1. ff. de verb. obl.* Quinimo & in proposito dicit Bal. in l. generaliter q. 4. C. de non nu. pec. n. 9. causam hanc aptam, petentem, & coherentem esse oportere, & idem tenuit Anania *conf. 129.* licet Bal. in rub. C. de fide instrum. n. 33. dicat, coniecturalis causam probare, & ad confirmationem scripturae sufficere, ubi alias causam probare oportet, si scriptura non esset. Et hanc sententiam refert & sequitur additio ad Abb. in c. 2. de fide instrum. *1as. in repetitione legis admonendi sub nu. 96.* eamque probat Felty. in d. c. 2. num. 29. *Sirac. de mercatur. loco sup. citato, nu. 60.*

Quod autem Bar. in loco sup. citato, firmavit, l. partitas scribendas fore cum die, & consule, ex text. in d. l. comperimus, C. de nauicul. lib. 10. probari debet ut manifeste est l. 1. §. editiones ff. de edendo, ibi, rationes cum die & consule edi debent. & rursus ibi rationem reddit dicens, quoniam accepta & data non alias possunt apparere, nisi dies & consul fuerit editus. Quinimo & in proposita specie dixit Bal. in d. rub. C. de fide instrum. n. 30. rationes necessario sub certo die esse conscribendas, & plerumque consule addi solere, & hodie principis, siue Imperatoris nomen. Idque (ante eum) tenuit Io. And. in loco sup. proxime citato, ubi diem, & consule expressim apponere, ne-

cessarium esse dixit, idque probat Mathesl. *sing. 429. 1as. plures referens, in d. l. admonendi n. 96. Sirac. ubi sup. nu. 61. dec. Genue. 126. nu. 4. & 173. n. 13.*

53 Contrariam tamen sententiam, imo quod omissio diei non noceat administratori, quo minus suo libro rationum fides adhibeatur (dummodo rationes ex tali libro recte perferri possint, & ex illis de reliquis constet) ut probari in l. cum taueria §. si idemque sit ff. de pign. ubi instrumentum priuatum fidei facit, & debitum probat et si eo dies, quo fuit perfectum, appositus non sit. Quae sententia comprobatur ex his, quae in proposito rationum tradit Abb. *conf. 28. vol. 1. n. 1.* ubi dixit, quod obligatus ad rationem reddendam, satisfacit obligationi, si codicem rationum, uel membraas legendas tradat, & eius sententia comprobatur, ex text. in l. argentarijs, §. edi ff. de edendo ibi, sed ut ea sola pars rationum qua ad instruendum aliquem pertineat, inspiciatur & describatur. per quem text. predictam sententiam tenuit Otaui. Olalc. *dec. 128. n. 5. Io. Garc. de expensis c. 20. n. 22. vers. unde si liber.* Et quidem eorum opinio magis ac magis aequitati & bonae fidei congruit. Non enim aequum esset, ut propter admodum leuem omissionem iurum in litem, aduersus administratorem prestaret. Modicus namque defectus, non vitiat rationem, ut voluit Bal. in l. 1. n. 2. C. si aduersus solu. Plot. in loco sup. cit. §. 5. n. 9. in parhis, ubi sup. d. gl. 6. n. 16. Rursus pro hac sententia facit, quia in reddenda ratione dure nimis (cum administratore, uel alio illam reddente) agendum non est, nec rationis receptio scrupulosa esse debet, l. si seruus ff. de leg. 1. Menoc. de arbitrarijs, lib. 2. casu 209. n. 34. Bobad. in sua pollicita pratorum, lib. 5. c. 4. n. 72.

57 Predictam, tamen diei omissionem rationem non vitare, intellige, ubi ex eius omissione non resultaret incertitudo, ut tenuit Baeza de dec. c. 3. n. 182. qui refert Ancha. *conf. 316.* quod mihi tale non probat, nec et probat Soc. ab ipso relatus *conf. 46.* Sed nihilominus, eius sententia verissima est, & eam probat & firmat ubi §. n. 21. ubi dicit, quod ubi ex omissione diei non emerferit ambiguitas, siue incertitudo, tunc sufficit designasse annum, mensem, uel aliud tempus, acceptae, uel expensae pecuniae, ut puta tempus vindimiarum, uel messium, quia sufficit ratio, quae dispungi possit. Et eius sententiam firmat Co.

Coua. practicar. qđ. c. 20. n. 2. in fi. & Ioseph. Lud. decif. 56. n. 14.

Nec prædictis obstat, qđ p̄ pria sn̄a superius retulimus. Et in primis, non obstat tex. in d. l. comperimus, quia in casu illius tex. ideo dies de necessitate est adhibendus, in receptione specierū, q̄a species, q̄ in naui includunt, intra annū sunt restituendæ, & sic appositio diei necessario requirit, vt sciri possit, qñ sint restituendæ, quoue tpe earum rō esset reddenda. Et ita ex cōtextura prædictæ legis colligitur.

Nec ē obstat tex. in d. l. i. §. editiones, q̄a tex. ille loquit innumularijs, siue cāpforib⁹, q̄ lucrū ex pecunia sibi tradita, reddere tenent. Non enim quantum fuisset lucrū constare posset, nisi dies acceptæ pecuniæ, ex corū libris manifeste constaret. Et ita illum tex. intellexit Bal. in rubric. C. de fid. instrum. n. 31. vers. reuertar sentitque Greg. Lopez. in l. 112. gl. verbo translato tit. 18. p. 6. ex qua solutione infero, quod si tutor scripsit in libro rōnum minoris, quod dedit pecuniā mercatori ad lucrū, & diem non apposuerit, aduersus eum iurum in litem deferri possit minori, si alias non constaret, ex qua die lucra computari deberent.

58 Aduertendum ēt erit in proposito, quod licet ille qui librum rōnum exhibet, pbare debeat oīa eius capita vera esse, vs in l. qua sub conditione, & ibi notat Barb. ff. de condit. & demonstr. ubi sup. d. n. 21. Hæc tñ pbatio ali qñ fieri poterit, p̄ priuata syngrapha, nec sēper authentica instr̄a, aut testes oī exceptione maioris exposcit. Imo admittunt probationes p̄ coniecturas (arbitrio iudicis æstimandas) Is enim ex fide & integritate, ei⁹, qui expendit, & qualitate expensarū arbitrare poterit, admitti, an reijci debeant expensæ, ita Corn. in l. fi. §. in computatione C. de iure delib. cōsu. Parisi. ubi sup. d. n. 21. vbi dicit, q̄ 59 qñ expensæ minutæ & modicæ sunt, veluti quinq. solidorū, sufficit iurum eius, q̄ expēdit, p̄siderata eius qualitate, idq. ante eum voluit Spec. in tit. de instr. editio. §. nunc vero aliqua, vers. vigesimo, quid si executor. Plot. in d. tract. de in litem iurando in parua impressio ne §. 12. n. 8. Baeza de deci. tuto. c. 21. n. 28. Io. Garc. de expensis c. 20. n. 23. Bobad. nouissime in sua politica prator. lib. 5. c. 4. n. 35. vbi tenet

hoc se uandū fore in libris masarij, de concilio h̄rdis, executoris, testī, tutoris, & aliorum administratorū. Nec in his diē apponi necessariū esse reor, sed saltim debet apponere causam expēsi, q̄a alias expēdēti non credit, nisi causam expēsarū etiā minutarū adiciat. Non enī debēt tales expēse approbari, in quib⁹ nō apparet causa, sed quædā pfusio, vs in l. cū plures §. in primis. ff. de administr. tuto. & in d. §. officio. tenet Bald. in rubr. C. de fid. instr. n. 34. vbi cōcludit dicēs, q̄ in redditione rationū, oportet q̄ administratores assignent causas expēsarū, & si sint verisimiles, probātur expēse per libros suos, adiūcto iuramēto si viuunt, vs in l. si quis pro redemptione C. de donatio.

Aduertendū tñ est, q̄ licet Bald. loquatur cōditionaliter, scilicet, quādo administrator, q̄ reddit rōnem, viuūt: tēpore quo redditur ratio (quasi dicere velit,) q̄ administratore defūcto & nō iurāte, h̄rdi incūberet onus pbādi administratorē mortuū, partitas in libro descriptas (etiā cum causa) expēdisse, cū ipsi h̄rdi, qui nō expēdit, iuramētum deferri non posset, vtpote q̄a nō esset bene instructus sup̄ illis expēsis. Tamē in proposito dicēdū erit, q̄ etiā si administrator mortuus fuerit, libro suo, (legitimo modo p̄fecto (fides sit adhibēda, in partitis verisimilib⁹, q̄a mors nō parū fidei addit scripturis mortuorum. vs voluit Barb. in l. admonēdi n. 27. ff. de iure iurand. Et q̄ liber mortui, maiore fidē 61 faciat tradit Bald. in l. comparationes, n. 14. vers. sed ista C. de fide instr. & in l. inter carulas. C. de ioueni. fisci debitoribus. lib. 10. Soc. conf. 161. col. 2. vers. neque obstat si dicatur, & conf. 295. col. 2. post mediū vers. tertio principaliter, lib. 2. Et in terminis ita tenet Paul. Castren. conf. 131. quem sequuntur Ruy. conf. 18. n. 2. lib. 4. Brigian. de finibus regundis c. 62. n. fi. Aym. conf. 265. n. 5. dicēs, quod vbi ad supplēdā fidē libri rōnis, requirit iurum scribentis, illud iurum necessariū non esset, vbi scribens mortuus iā fuisset, eo q̄a mors vim obtinet iurī. Et hanc sn̄am sequitur Dec. in l. i. notab. 2. C. de edendo, idē conf. 151. vbi dicit, quod mors illius, q̄ scripsit, æquipollet, ac si viuus iurasset, & eos oēs sequit̄ Pet. Io. Anchar. q. 55. n. 7. p. 1. Aymo. de antiq. 1. p. §. 9. vidimus, n. 36. Damaud. de tuto-

L 2 re

re f. 84. n. 40. plures p hac snia adducit Masc. de prob. 2. p. concl. 669. n. 55. *Surd. dec. n. 7. & per tot.* Et eorum snia ex hoc approbatur, quia non est presumendum, quod tpe mortis mendaciū in libro rōnum à se scriptum non declarasset, cū quilibet moriens, & si non psumat S. Io. Baptista, *ut dicit Aym. conf. 6. n. 5.* Tamen psumendum sit, quod nō fuerit immemor salutis æternæ, *ut in l. fi. C. ad l. Iuliam repetundam*, & hoc à cōiter accidentibus psumi dēt, *ut dixit Aym. loco sup. cit. Soc. cōf. 161. vers. nec obstat si dicatur 1. p.*

Crederem tū, quod snia Pauli, & sequatium, non sit simpliciter vera, sed tali libro credendū sit, concurrentibus aliqbus alijs adminiculis. Et ideo dixit Rim. *conf. 358. n. 14.* quod licet parcellis à mortuo in libro rōnum descriptis, magis credat, tū non plene, sed semiplene pbet ipsius liber, & cum sequit Parisius *conf. 7. n. 15. & 16.* Et idem Parisius in proposito dixit *conf. 87. n. 6. lib. 1.* quod pdicta snia locū habeat, ubi summa esset modica, & cum sequitur Gratus *responso 81. n. 6. lib. 1. Benintendis dec. 47. n. 12.*

Quinimo & Boer. *dec. 105. n. 5. & 6.* adhuc requirit, quod talis mortuus fuerit homo bonæ vitæ, & famæ, & qd fuerit solitus scribere veritatē, quod in scriptura sit cā debiti, & quod in libro sit scriptum aliquid q scribentē, idq. tenet Guid. Pap. *dec. 441.* Anch. *loco sup. cit. n. 6. & 7. & ibi n. 9.* tenet, quod ēt requirit, quod cōsiderent & attendant facultates scribentis, puta quod creditor sit di tior debitore, *Crauetta, conf. 73. n. 41. Ioseph Ludoui. dec. 88. à n. 3. vsque ad 12*

Rursus credendū est libro rōnum, qñ ex operis euidencia cōstat, & apparet, tm quātum in libro dī, verisimiliter expēdi potuisse, q a tunc, ēt si expensa in parcella ptenta sit magna, libro rōnis credit, absq. alia probatione, mō aliæ coniecturæ ad sint, *ut voluit Bal. in rub. C. de fi. instr. n. 34. vers. interdum, & in l. qua sub condōne. ff. de cōd. & dem. cōsu. Parisi. ubi sup. n. 19. Bar. & cōiter scribentes, in d. S. in cōputatione Ang. in S. fi. instr. de verborum, Io. Garc. de expensis d. c. 20. n. 23.* ubi dicit, q si appareat opus pfectum, licet q expendit & fabricari fecit, non scripserit in libro rōnum, quantū expenderit in materialibus, adhuc ex eo solo, quod ad oculum

& ad sensum patet, de opere cōfecto, illi est in calculo recipiendū, quod p peritos fabros expendi posse declaratū fuerit, & quod sufficit hoc casu, quod tutor uel alius administrator in libro rōnum contulerit, quod tale ædificium fabricauit, in cuius cōstructione centum uel mille expendit: quia sufficit, quod de opere cōfecto constet, p operis euidencia, *ita Guetier. de tutel. libro 3. c. 1. n. 147* Et idem dicendū erit, vbi capitaneus generalis, custos Castri, uel alia simili egregia psona, expendisset in custodia Castri, vel in expugnatione alicuius ciuitatis vel regni: quia si diceret in libro rōnum, *expendis tot millia ducatorum*, videlicet ī ingenijs igneis, in exploratoribus, in missis, & sacrificijs p bono euentu belli, adhuc sine alia probatione illi esset talis parcella in calculo recipienda, si ex operis magnitudine, difficultate & tēporum oportunitate, tot millia ducatorū expendi potuisset. Idq. retro ante tpius Magno Duci Gundisaluio Fernādez à Cortuba contigisse refert eius Chronica *lib. 3. c. 3.* Ille scas in sua historia pōtificiali, sub vita Iulij secundi S. 1. ubi refert, q cum Catholicus Rex Ferdināus administrationem regnorum Hispaniæ legitime adeptus esset, tanq auus inuictissimi Caroli V. sui nepotis ad instantiā quorundā æmuloꝝ d. Gundisalui, rōnē ab eo exigit, de pecunijs ab ipso receptis, & expēsis, in deuastatione regni Neapolitani, & tandē cum de magna ducatorū summa oneratus fuisset, p comites sacrarum largitionū, pdictus Gundisaluus domi suę reddidit, & libellum quendā rōnis pduxit, p se exonerando, in quo in hunc modū scriptum erat: *In primis dico quod in deuastatione regni Neapolitani in orationibus, missis & sacrificijs (pro gratia & fauore Dei, & sanctorum consequendo) expendi summam ducatorum mille sexcentorum & triginta & sex ducatorum, & nouem argenteos, qua omnia inter monachos, moniales, clericos, pauperes, & viduas distribui. & statim in alia parcella dicebat. Item quod expendi in exploratoribus & cursoribus, pro penetrandis & cognoscendis arcanis & consilijs inimicorum, summā sexcentorum mille, quatuorcentorum & nonaginta & quatuor ducatorum, cum dimidio.* Cum aut d. Catholicus Rex Ferdināus pdictas parcell-

cellas (ex operis magnitudine, & expendendis nobilitate & fide) certas reputasset, nulla alia expectata rōne p̄dictis parcellis acquieuit, ac nullā aliam deinceps rōnem ab illo exigī p̄misit. Et quidē licet nonnulli sentierint, quod hoc gratia factū fuit, adhuc & re in iudicio ventilata, p̄dictus magnus dux iustā cām foueret ex doctr. *Bald. in loco citato ut sup. in d. § 6. n. 25.* & in terminis ita tenet *Batbac. conf. 46. col. 8. vers. capio nunc vbi eleganter* (suo more) loquitur consulendo in cā Gregorij & Francisci de Gonzaga, & ita tenet vbi *sup. d. gl. 6. § 6. n. 25. Bal. conf. 418. n. 6. lib. 3. Gutier. vbi sup. nu. 162.*

64 Et p̄dicta snia nedū (vbi p̄sona expendētis nobilis & egregia esset) locū hēt, verum ēt, ubi fuisset frater & tutor alicuius minoris, vel absentis maioris, cuius bona administrabat. Nā ex eo solo, quod affectio sanguinis, & pietatis rō interuenit, credendū esset libro rōnis, maxime si ex operis euidētia, t̄m expendere potuisset p̄stitisset, & in fratre eo maxime locū hēt, q̄a rō, q̄ exigīt à fratre tutore, vel curatore, nō dēt esse scrupulosa, partialis, vel rigida, p̄sertim inter nobiles, vel honestas p̄sonas, *ut voluit Abb. conf. 12. dub. 6. lib. 1. & Soc. conf. 73. lib. 1. & conf. 40. lib. 4. in consuet. Paris. tit. 1. § 6. n. 18. Greg. Lopez, in lib. 26. tit. 12. p. 5. gl. verbo, quenta. 10. Garc. de expensis c. 20. n. 23. 10. Gutier. de tut. lib. 3. c. 1. n. 66.* Quod intellige verū, dūmodo parcella sit verisimilis ex operis euidētia, licet nunquā sit p̄sumendū, qd̄ frater fratrem suū fraudare, & deprædare vellet, ita tenet *Soc. conf. 160. col. 3. in antiquis, quem refert 10. Licerier in tract. de primogenitura lib. 2. q. 3. n. 8.* Neq. p̄sumit odium inter fratres, imo est verisimile: quod alter alterū diligat

c. literas de p̄sumpt. ibi, quem tanquam charissimum, &c. & multa de fraternali amore refert Affl. dec. 129. n. 3. vbi refert illud Genesis c. 3. commota sunt viscera eius in fratrem suum. Secus t̄n esset, vbi ex operis euidētia, expensarum rō non appareret, sed simpliciter p̄ fratrem in libro rōnis scriptum esset: *expendi tantum in tali vel talire.* Inter consanguineos enim, & etiam fratres, cautius forte agendū foret, ex illo Ouidij Nasonis.

Vivitur ex rapto, non hospes ab hospite suus.

Nec gener a socero, fratrum quoq. gratia rara est.

Et rursus idem Ouidius (alio in loco) in proposito dixit.

Quin lanient mundum, tanta est discordia fratrum.

Et ponderando fratrum avaritiam. Accurs. in l. fi. ff. de rerum diuisione, refert illud Lucani in Pharsalia.

Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Quinimo & raro fratres se amasse testat Tiraquel. de temper. p̄anis, causa 22. n. 3. vbi multa refert exēpla quæ p̄ te videri poterūt, ideoq. ēt ubi rōnes à fratre fratri p̄stant, iudex nimis caute rōnes p̄spicere det, ac circa illas prudenter arbitrari, an libro, uel partitis in eo descriptis, cū aliqua obscuritate, & inuolucro, fides sit p̄standa. Quod quidem ex affectione, fide, qualitate, & integritate illius, qui rōnem reddit facile perpendi poterit, *ut voluit Menoch. lib. 2. de arbit. casu 93. n. 3. 10. Garc. in tract. de expensis d. n. 23.*

Ex quibus administratoribus consultum esse velim, ut codex suarū rōnum bonā fidem contineat, non vero repugnantia, aut non verisimilia solertiamque, & diligentia indicent, quam natura actus requirit, *ut consuluit Ias. conf. 4. vol. 3.*

64 Quod autē dicimus, verisimilia cōtinere debere, magni refert. Nā q̄a rōnes verisimilia continent, in his quæ sunt difficilis p̄bationis, stat iurō ipsorū administratorū, alias aut secus, *ut voluerunt Bart. Alex. in l. 1. in fi. C. de edendo, Ias. in repetitione l. admonendi n. 102. Dec. conf. 599. sub n. 9. Guid. Pap. dec. 441. consil. Paris. vbi sup. n. 24.*

65 Careat ēt liber rōnis, cancellationibus, in inductionibus, & superinductionibus, & oī deniq. suspitione. Quod maxime dicendū est in libris mercatorum, cāpsorū, & lociorum, quorū scripturæ loco snie habent. Sola. n. sua fide transeunt in rē iudicatā, hoc est in soliditatē firmitatis, & irreuocabilitatis, ut in auth. de fideius. §. argentariorum, & ita ex hoc tex. tenet *Strac. de mercat. 2 p. n. 64.*

66 Ad huius autē libri rōnis formā & fidem p̄cise non requirit, quod de manu ipsius administratoris sit scriptum. Quinimo sufficit, & si ab alio quodā tertio rōnes descriptæ fuerint, *ut voluit Abb. in d. c. 2. de fide instrum.*

Arum. n. 12. Ille enim scribere vñ, cuius noie scriptum est, ex vulga. reg. iur. qui per al. iur. Et in terminis ita tenet Bald. in d. rubrica de fide instr. sub n. 33. vers. sed hic quaro. vbi
67 dicit, qd qd in libro mercatoris penes se
existente, scriptu reperit, oē id eius cōsensu,
& voluntate scriptu censeē, nisi trium pro-
bet, ex tex. in l. celsus. ff. de probatio. & in l.
auth. C. de fid. instr. & ita tenet Strac. ubi
sup. nu 65.

Neque ēt administratori nocebit, si rō-
68 nes male fuerint ordinatæ, eo qd puerfo or-
dine prius data, quā accepta sint in libro rō-
pum descripta, cum prius de acceptis, quā
datis p̄stare debeat, qd ordinis puerfio non
vitiāt rōnem, cum facile reduci possit ad or-
dinē intellectus, ut notant Aluer. in l. quam-
uis ff. de cond. & dem.

69 Formam autē singulārē ad hoc, ut liber rō-
nū bene dicat p̄posit⁹, posuit cōsu. Parisi. 7 d.
§. 6. n. 17. dicēs, qd administrator sub capite
acceptorū, ponat vnū capitulū de rebus ac-
ceptis ab initio in inuentario contentis. Itē
aliud capitulū de rebus nouiter additis, &
inuentis, itē aliud de fructibus aridis, aliud
vero de fructibus liquidis, aliud de canone.
Emphyteoseos, vel annuis redditibus, aliud
de redditu inuestiturarū, & quod sub capite
expensarum ponēda sint capitula de expen-
sis, horum, & aliorū fructuū, aut de repara-
tione rerū, & satis rectis, aliud desolutis, &
traditis dño, vel alijs decius mandato, & vo-
luntate, aliud de expensis extraordinarijs, &
aliud forte de his, qd ex inuentario debuerat
recipere: tñ absq. administratoris culpa, re-
cepta non sunt. Quod si ita faciat, ipsius so-
lertiam, curā, & nimiā diligētīā demonstrat,
ac p̄ consequens p̄sumēdum erit, ipsum si-
ne dolo administrasse. Et eius sententiā
eo non relato transcripsit Damaude. de iu-
tate c. 3. n. 46.

70 Sed pone, qd difficultas, vel impossibilitas ē
i exhibitione librorū. Dubitat mō, an rō fieri
possit aliter, hoc est inspecto bilancio, quod vul-
go dicitur, carta quenta, vel manuali. Et dicē-
dū vñ quod non. Quia qui tenet reddere
rōnē, necessario librū rōnum ostēdere dēt,
ut ex illo recte p̄pendi possint partitæ acce-
ptorū, & datorū, ut sepissime dictū est supra:
nec sufficit ostendere listā, siue bilanciū, uel

alios libros p̄funtorie scriptos, ut notanter
tenuit Soc. conf. 24. vol. 1. & in terminis ita
placuit Rotæ Genuensī dec. 187. ex Bal. cōf.
353. lib. 1. Et ita tenet Strac. de mercat. 2. p.
n. 59. quod eo maxime casu locū h̄ret, ubi
71 manuale scriptum esset cū breuiaturis: eo
qd hoc casu facillime dolus & fraus p̄mit-
ti posset, arg. l. 1. C. de formu. subla. ibi, aucu-
patioes syllabarum insidiantes. Qui enim ali-
72 qd dicit, nēse, quo nuncupari solet, uti dēt
ut in l. Labeo §. idem Tubero ff. de suppellect.
lega. Vox enim, & eius significatū habent se-
73 tanq̄ materia, & forma, & cū oporteat i vna
quaq. re materiā & formā conuenire, ita &
in vocibus dēt significatū, tanq̄ forma con-
gruere voci, tanq̄ materiæ, ut eleganter uo-
luit Bal. in l. ius civile col. 2. ff. de iust. & iur.
& ita tenet Brun. in tract. de forma. tit. de con-
uet. matr. Prædicta tñ sn̄a forte limitāda fo-
ret, ubi i initio administrationis, societatis,
vel alterius negotiationis, actū esset p̄ scrip-
turā, ut p̄hentiū scriptis, schedulis, epistolis,
vel calculis priuatis fides adhibenda foret,
vel quod uim habeant scripturæ, ut uoluit
Belaſc. de iure emphyt. q. 7. n. 15. Quod si id
ab initio factum non fuisset, recte distinxit
Rota Genuēsis in p̄posito dec. 96. n. 5. qua-
tenus cōstituit dñam inter administratiōē
societatis, uel alterius priuatæ administra-
tionis. Quia primo casu illis manualibus
floglacijs, seu appapiris, (uel ut materno ser-
mone loquar) manuales, o borradores, credē-
74 dum fore iudicauit, eo quod inter mercato-
res, socios, uel alios hoīes negotiorū ex bo-
no, & æquo agīt, non vero de apicibus iu-
ris disputat. Et hanc sn̄am tenent Angel.
conf. 79. Fulgos. conf. 7. col. 15. in prin. Ripa in
rub. ff. de uerborum, n. 4. Paris. conf. 88. nu. 3.
& 4. lib. 1. Marant. de ord. iud. 4. p. nu. 84.
Strac. de mercat. tit. quomodo in causis merca-
torum procedendum sit. n. 6. & in terminis idē
iudicauit Senatus ipse Genuensis dec. 2. n. 29.
Quod si administratio sit alicuius rei parti-
cularis, administrator audiri non dēt, nisi li-
brum rōnis iuridice, vel de more p̄fectū ex-
hibuerit, imo aduersus eū iurat in litē, utpo-
te quia in officio suo negligens fuerit, in his
in quib⁹ ex natura officij debuit esse diligēs,
ut patet ex superius relatis, & ita Senatus
Genuensis iudicauit, ubi supra.

Ca.

75 Caueant et administratores, tutores (maxime) & curatores, rationes suas cum rationibus pupillaribus promiscue describant, quia ex eo solo, in dolo presumunt, & minoribus (in dubijs) iurum in lite deferri potest, ut voluit Socy.

76 *conf. 159. vol. 2. col. 2. vers. secundo probatur.* Quinimo & si tutor res proprias, vel et alienas in inuentario, vel libris rationum minoris describat, eo ipso res illę presumunt esse minores in iure, ut nec ipse tutor admittat ad probandum, quod res erat propria ipsius, & illam in inuentario scripsit, ut opinionem diuitiarum minoris conseruaret, ut voluit Imperator in l. *fi. vers. fin. autem C. arbi. tutela*, & manifeste hoc probat in l. 120. tit. 18. p. 3. Et ratio est, quia lex non presumit, quod quis se obligare vellet, ad restitutionem earum rerum, quę non recepit, ut in d. l. *parte ibi. Mandamos que tal contra decimien so no sea cauido ni vala, maguer quisiesse pro bar lo que dixe, ca non deue home so specar, que fiziesse scriptura sobre si de cosas que no vniessse recebido*, idque nouissime tradit Gutierrez. de *tutela lib. 2. c. 1. n. 100.* Caueat itidem tutor, ne in suo libro rationum, scribat se aliquid pro minore receperisse, quod non recepit, quia ex eo solo ad probandum, quod non recepit, admitti non deberet, ut in d. l. *fi. & in d. l. part.* eo quod ex suo proprio administratoris libro accepisse conuincit. Pro qua sententia est mihi textus in l. *Lucius S. tutela ff. de admin. tut.* ubi apochę tutoris creditur de solutione sibi facta, & ita voluit Cuman. *conf. 24. col. 2. Baxa alios referens in tract. de deci. tutoris d. c. 2. n. 110.* & hanc sententiam tenet Ripa de *peste n. 248. Sal. in l. in contrahibus S. quoniam C. de non nu. pecu.* Si ergo apochę creditur, multo maiori ratione credendum erit libro, ab ipso tutore in rationibus exhibito, si quidem in inuentario, & in libro rationis, eadem militat ratio, & forte maior in libro rationum, quam in inuentario, cum inuentarium scribat a tabellione, ut in d. l. *fi.* Liber autem rationis ab ipso administratore, vel ab alio ipso mandante sit scriptus, facit in argo. l. *non putauis S. si quis sua manu ff. de bozo. possess. cons. tabul.*

Finaliter et publicanus, siue Gabellarius potest petere a mercatoribus, ut sibi libros emptionum, & venditionum exhibeat, ut ex illis rationibus gabellę calculet, & ut liquido constare possit, quantum redactum fuerit ex pretio venditionum,

quantumque fiscus hęc debeat, ut in l. 25. tit. 19. lib. 16. *recop.* Qua autem forma talis liber scriptus esse debeat, ponit *tex. in l. 23. cod. tit. & libro. In illas legio.*

S V M M A R I V M.

- 1 Libri campforum banchariorum, & mercatorum, antam pro se quam contra se fidem faciant.
- 2 Casari a Marco Antonio obiectum fuit, quod auum argentarium habuisset.
- 3 Argentarios, & densarios idem esse probatur.
- 4 Argentariorum munus, quod fuerit.
- 5 Argentariorum causa publica est, & quod eorum institutum fuerit.
- 6 Mercatores nostri temporis, publicum ministerium an gerant.
- 7 Libris banchariorum, etiam in partitis pro se scriptis fides adhibetur.
- 8 Libro mercatoris pro se non est credendum, nisi saltem pro se habeat adminiculum unius testis, & ipse partitam pro se scriptam veram esse iurauerit.
- 9 Libri campforum, & mercatorum, qui habent fidem de publico, pro sententia haberi debent, & sola sua fide transferunt in rem iudicatam.
- 10 Mercatores, neutique de publico sunt approbati.
- 11 Libro officialis de publico deputati an fides sit adhibenda.
- 12 Libris campforum, & banchariorum (in his, quę pro se scribunt) an fides adhiberi debeat.
- 13 Libris campforum, & banchariorum, tam pro se, quam contra se, & in fauorem tertij creditur.
- 14 Libris mercatorum, (quibus ex statuti dispositione, vel consuetudine fides adhiberi debet) tam pro mercatoribus, quam contra ipsos creditur.
- 15 Libro campforis, siue bancharij (etiam si non sit a publico putatus) ex aliquibus verisimilibus circumstantijs, iudex potest fidem adhibere, dummodo talis campforis iuramentum precedat.
- 16 Libris campforum, & banchariorum, siue mercatorum, quando fides debet adhiberi, non solum in summa parua, verum etiam in magna.
- 17 Libro campforis, bancharij, vel mercatoris creditur, si sit scriptus in forma contenta in lege, statuto, vel consuetudine.
- 18 Forma dat esse rei.
- 19 Forma non seruata vitatur actus.
- 20 Campforibus, & bancharijs, qui non scribunt libros sui officij in forma constituta in l. 10. tit. 18. lib. 3. *Recopil. pena mille ducatorum*

imponitur.

- 21 Liber si scriptus sit extra territorium, ubi forma scribendi illi, data fuit, an fidem faciat in ipso territorio, ubi talis forma seruatur.
- 22 In foro mercatorum causa de bono, & aequo iudicantur, nec de apicibus iuris disputatur.
- 23 Libro mercatoris, campforis, vel bancharij, qui aliqua falsitatis suspitione laborat, an credendum sit.
- 24 Libro campforis, bancharij, vel mercatoris, in casu quo fides adhiberi debeat, non creditur, si verisimilia non contineat.
- 25 Adminicula plura, ex quibus libris campforum, vel mercatorum creditur, cumulat Guidon Pape, decis. 441.
- 26 Libris campforum, vel mercatorum non est credendum quando aliquid a suo ministerio alienum continet.
- 27 Libris campforum, vel mercatorum quibus est credendum, non creditur contra tertium absentem cum quo actus gestus non fuit.
- 28 Libro astiti an sit credendum?
- 29 Libro campforis, vel mercatoris si erendum esset, adhibito ipsius iuramento, si talis campfor mortuus fuerit, antequam iuramentum ei delatum esset, creditur, ac si realiter iurasset, quia tali casu mors habet vim iuramenti.
- 30 Moriens nunquam presumantur immemor salutis eterne.
- 31 Privilegia concessa libris campforum, vel mercatorum non solum locum habent in his, qui actu cambiae, vel mercaturae exercent, sed et ubi cambiae aliquando exercuerunt, & ab illis se abstinerunt, dummodo scripti sint in matricula mercatorum, vel campforum.
- 32 Libri mercatorum, campforum vel banchariorum, si scripti sint in forma consueti, uel lege approbata, non solum fidem faciunt, in loco ubi viget lex uel consuetudo, sed et alibi.
- 33 Statutum simpliciter loquens, trahi debet ad actus gestos extra territorium inter subditos, quoad decisionem causae inter eos, vtilitatem.
- 34 Campfor, uel mercator si transmisit litteram de receptis ad alium correspondentem, dicens. Dabis Titio mille pro eadem quantitate a me recepta, de manu Sempronij pro illo, an dato, quod talis partita Sempronij non sit in libro campforis scripta, praedicta littera probet contra talem Titium.
- 35 Litterae transmissae a mercatoribus suis correspondens, habent vim publicorum in-

strumentorum.

- 36 Bilancium an fidem faciat in rationibus, cum libris haberi non possunt.

C A P V T X I.

De fide, quae adhiberi debet in rationibus, libris campforum, banchariorum, & mercatorum.

- 1 **N**UNC videndum erit de fide, quae in rationibus reddendis libris campforum, banchariorum, & mercatorum adhiberi debeat. Et in primis dubitari contingit, an tales libri mercatorum, campforum, & banchariorum tam per se, quam contra se, & in fauorem Tertij fide faciant. Quo circa sciendum erit, quod retro actis temporibus, libris argentariorum maxima fides adhiberi solebat, ut patet ex text. in l. 4. 6. & 8. ff. de edendo. Erant enim hi argentarij priuati foeneratores, qui priuatam negotiationem exercebant, & mercatorum loco habebant: quoniam namque, aut in permutandis, aut foenerandis pecunijs faciebant, licet ars haec parum honesta Romae fuit, ut scripsit Claudius Suetonius, in Octauiani Caesaris vita. c. 23. ubi refert Caesarem a Marco Antonio obiectum fuisse, quod autem argentarium habuisset. Argentarios vero, & denarios idem esse, scripsit Budeus in annotationibus ad pandectas, in l. si hominem. §. quotiens. ff. de depositis, idque et docuit Bar. in l. 5. ff. de edendo. Hotomanus de verbis iur. verbo argentarius. Corrasius in l. 1. §. praeterea, ff. de officio praefecti urbis, licet ab his omnibus dissentiat Signorol. de Homod. in tracta. de antiquo iure Romanorum. c. 11. de argentarijs, & foeneratoribus.
- 2 Argentarij ergo isti sui foeneris ac negotiationis librum rationis perficiebant, quod quidem exhibere, siue edere tenebant. Erat etenim eorum munus publicum, quia notarijs nostri temporis adaequabantur, secundum Ias. Zaf. & Oras. in l. prator ait. ff. de edendo, & Matiennum, in l. §. gl. 7. tit. 18. lib. 5. recop. n. 4. Et argentarij isti multorum pecunias argenteas apud se habebant & mutuatitias sub foenore dabant. Quamobrem Caius. l. c. in l. argentarius in princ. ff. de edendo. argentariorum causam publicam esse firmavit, & eius sententiam recte interpretauit Alc. in l. 1. n. 14. c. de edendo, dicens, quod principalis eorum opera erat, in pecunijs
- 3
- 4
- 5

cunijs his suscipiendis, & mutuandis, rōnes de hoc diligenter conficiendo, vt cognoscerent, quātum lucri, ij qui cū alijs negotia tractabant, hñe deberent. Quos hodie in Italia, & Venetia Bancos, in Hispania vero cābios appellamus, *vt scripsit Corras. in d. S. praterca, licet priū sentiat Matienz. vbi sup. quatenus numularius tm̄ his cābijs n. 5. as- simulat, quod ego & de argentario dicēdū cenſeo, ex tex. iuncta glo. verbo argentario- rum in anthen. de fideiussor. S. quid autem.* Credo tñ, quod numularij maiorē, & am- pliorem negotiandi facultatē habebāt, quā argentarij, quod solū argenti negotiationē importat. Teste Seneca. lib. 1. declamatio- num, & Cicerone in oratione pro Cecinna. Et his, mercatores nñi t̄pis p̄parari non de- bent, *vt scripsit Alc. in l. 1. n. 14. C. de edendo, Equinarius Baro. in l. argentarius. ff. eod. tit.* Et rō est, q̄a in mercatores nñi t̄pis, publi- cam cām, vel ministeriū non gerunt, sed so- lum ad sui p̄modū scribunt, nec in scriben- do eorum principale munus est, vt argenta- riorum, & numulariorum munus erat.

Quibus in iure p̄euidencia p̄suppositis, dicendū erit, codicibus rōnū p̄dictorū cāp- sorū tam p̄ se, q̄ ē t̄ se, ac ē t̄ tertiu, cuius gestū est negotiū, credēdū esse, *vt voluit con- sultus, in l. argentarius, in princ. ff. de edendo. ibi. Nec interest cum ipso argentario controuer- sia sit, an cum alio, frustra enim cogeres prater argentarium edere etiam contra se, nisi illi ser- uio fides libris nocere posset.* Idq. in banchario- rū Neapolitanorū libri seruari, testat̄ decis. Genuensis 38. n. 2. Vbi libris banchariorū ē in his parcellis, q̄ scriptæ sunt in eorū fa- uorē, fides adhibet̄. Neq. mirū, cum eorum fides de publico fuisset approbata, ex tex. in l. quadam. S. numularios. ff. de edēdo, vbi Bar. Menoch. lib. 2. de arbitra. casu 91. n. 8. Et hñc dicit cōem sn̄iam Masca. de probatio. 2. p. ca- su 971. n. 9. vbi secus esse in libris mercato- rum existimat. Dicit, inquā, mercatoris li- bro, p̄ se credendū non esse, nisi saltē p̄ se ha- beat adminiculū vnus testis, & iurū mer- catoris ipsius interueniat, ac tandē arbitrio iudicis hoc iudicandū reliquit. Quinimo & aliqñ plene p̄bat, qñ concurrunt multæ cō- iecturæ & adminicula, *vt plura referendo te- net Surd. de a. 199. n. 11.* Ex q̄bus cōprobat̄

dñia, quā supra inter mercatores, & banchar- rios, siue cāpsores retulimus. Prædictus nā- que bancharij, seu cābij liber ad p̄modum illius, cuius noīe rōnes conscribunt̄, fidem facit, *vt in d. S. numularios, ibi. Quarum pro- batio, scriptura codicibusque eorum maxime continetur, & frequentissime ad fidem eorum recurritur, idq. voluit glo. ibi. Salic. in d. l. 1. n. 10.* quā sn̄ia male ad libros mercatorum extendit Stracc. in tract. de mercatura. 2. p. n. 64. Quatenus dicit, q̄ libri cāpsorū, & mer- catorū, quia hñt fidē de publico, p̄ sn̄ia hñi debent, q̄a sola sua fide trāseunt in rē iudi- catā, & in soliditatē firmitatis, ex tex. in an- th. de fideiussor. S. quod autem vers. argenta- riorum. Textus enim iste nullatenus ad mer- catorū libros suam decisiōnē extendit, vt pa- tet ex d. vers. ibi Argentariorum quippe spon- salibus. p̄p̄ utilitatem contrahentium, in ordi- ne moderno durantibus. Vbi gl. verbo, argen- tariorum, fidem tñ argentariorū, & numula- riorum, qui alienā pecuniā publica auctori- tate administrabant, æquiparat fidei tabel- lionis, nihil tñ de fide mercatorū recenſet.

Vnde cum mercatores, neutiq. de publico sint reputati, vt voluit Menoc. de arbit. casu 91. n. 9. lib. 2. sed quilibet sui priuati p̄modo cā mercaturā faciat, nullo mō ipsius libris (ē magistralibus) fides est adhibenda, nisi simul cū scriptura librorū concurrat aliqua p̄babilis p̄sumptio, uel p̄iectura, q̄ iudicem mouere possit, ad credendū talibus libris, & sic erit eorū fides iudici arbitraria. Et ita in terminis tenet Ias. in l. decem n. 35. & 36. ff. de verbor. Craues. de antiq. 6. partic. prima par- tis principalis, n. 68. Quo in loco libro offi- cialis de publico deputati credendū reputat aduersus plures alios, qui priam tenuerunt sn̄iam, & ita erit intelligenda sn̄ia Saly. in l. 1. col. 3. vers. quaro. 2. C. de edendo, & Barba- tia, cons. 53. lib. 3. quatenus tenent, ex iudi- cis arbitrio pendere, an libris mercatorū fi- des adhiberi debeat. Non enim arbitrari po- terunt super fide eorū, nisi alijs adminicu- lis, vel p̄sumptionibus simul concurrenti- bus, de quibus Guid. Pap. dec. 44.

Aduertendū tñ erit, quod licet libris cāp- sorū, & banchariorū, q̄a publico sunt depu- tati, fides debeat adhiberi, vt sup. adnota- uimus, hoc tñ intelligendū est, cum scribit

M pro

pro tertio in partitis dati, & accepti, secus si
p se scribat. Et ideo dixit Bart. in d. §. nu-
mularios, libris argentariorū ad eorum cō-
modum olim fidē datā non fuisse, nisi in ca-
su, quo liber rōnis ita connexas parcelas
hēret, quarum pars acceptari, & pars repu-
diari non posset. Quæ snīa manifeste pbat
ex fide tabellionis, q̄ ē si de publico sit de-
putatus, instris, ab ipso in eius fauorē con-
fectis, neutiq. fides adhibet, eo quod in eius
fauorem ipse facere non possit instra, in q̄ ba-
caueat, alterum sibi debitorē existere, vel
cum alteri soluisse, *ut in l. de eo. & in l. diuus
ff. de falsis, & ita defendit Craues. ubi sup. nu-
me. 66. & 67. ex Barto. & Bald. in l. si. con-
sol. ff. de adops.*

- 13 Contrariam tñ snīam aduersus Bar. imo
quod libris campforū, & banchariorū tam
p se, q̄ p se, & in fauorē Tertij credat, tenet
Aymo, *ubi sup. n. 62. in consuet. Paris. tit. 1.
§. 5. n. 23 Menoc. ubi sup. n. 22.* Et id, qua ip-
si nitunt, est efficax, & multū vicens, videli-
cet, q̄ cū munus eorum circa pecuniariam
mutuationē, & cetera superius relata verset
in eis, pariter eorū fides pbat, *ut in l. si quis
ex argentarijs, §. rationē, ff. de edendo.* Quo
iure ē pbat, nullā eorum esse fidē, si quid
p̄ter eorum officium gestū foret. In tabellio-
nibus vero secus est, ij enim aliorū p̄tus, &
gesta, tñ in scriptis redigere pnt, atque in
hoc solū eorum officiū versat, & in hoc fides
eorū tñ pbat non autē eis p̄mittit, vt p̄pria
negotia gerant, eaq. in scriptis p se redigāt,
& in hunc modū hanc difficultatē resoluit
idem Bar. in d. §. numularios. loquendo in
his argentarijs, siue numularijs, q̄ fidē a pu-
blico habent. Quinimō & libris mercatorū,
14 q̄bus ex statuti dispositione, fides adhiberi
dēt, tam p mercatore, q̄ p eū fides erit p̄stā-
da, vt voluit Strac. *de mercatura, loco sup. cit.
n. 64.* Quinimō & si consuetudine sit intro-
ductum, vt equalis fides adhibeat libro mer-
catoris, quā cāploris, p̄suetudini erit inhæ-
rendū pp utilitatē p̄merciorū, vt post Bal.
& Salyc. *in l. exemplum C. de probat. tenent
Covar. pract. quæst. c. 22. n. 8. Menoc. ubi sup.
n. 9.* Hæc tñ consuetudo (fm Couar.) non
esset temere admittenda, sed tunc demū cū
aliquot ex causis, & circumstātijs iustifica-
rēt, quinimō & hoc casu adhuc manebit iu-

dicis arbitrio, ut possit talē p̄troueri siā discer-
nere, iure, & eq̄tate p̄pensis, & loquendo in
cābijs, & bancharijs, qui non sunt de publi-
co approbati. Hanc snīam tenuerunt Saly.
& Barbat. *ubi sup. Ias. in repetitione l. admo-
nendi n. 121. in fi. reiecta opinione glossæ in d.
§. numularios,* ubi dicunt, quod iuxta p̄so-
næ qualitātē, & rei quantitātē, ex aliquibus
15 vero similibus circumstantijs, libro banchar-
rij, siue cāploris, qui nō est a publico appro-
batus iudex fidē adhibere poterit, circa ea,
q̄ in eius fauorē scripta sunt, dūmodo ipsi
campforis, siue mercatoris iurum interue-
niat. Et hanc snīam tenet Bibius *in suis com-
munibus opin. c. 309. Rol. conf. 92.* q̄ oīa sunt
intelligenda, dūmodo libri talium campfo-
rum, banchariorū, & mercatorū (quibus ex
statuto, vel p̄suetudine, fides adhiberi de-
bet) scripti sint in forma contenta *in l. 19.
tit. 18. lib. 5. recopil. quam supra c. praece-
denti resulimus.*

- 16 Et tenendo p̄dictā snīam, tam amplia, ut
non solum in paruis summis locū hēat, ve-
rum ē in magnis, ut voluit Abb. *in c. bona
el 2. n. 30. de postul. pralatorum Ias. ubi sup.
n. 119.* & licet in hoc p̄riam snīam teneat
Dec. *in l. 1. n. 4. C. de edendo,* tñ eorum snīa fe-
dere distinctionis ad concordia redigēt, du-
plici modo. Primo ut intelligas Iasonē, &
Abbat. locutos fuisse in eo, q̄ a publico est
approbatus, Decius vero in eo, q̄ publicā ap-
probationē non hēt. Secundo, & melius si
intelligas Iasonē, & Abbatē locutos fuisse i
summa magna, uero simili tñ, idq. si p̄babi-
liter cōueniat qualitati negotiationis, & p̄-
sonarū. Decium uero locutū fuisse in sum-
ma indiscreaa, & non uerosimili, & ita p̄di-
ctas doctorū snīas federe distinctionis con-
ciliandas fore p̄fiteer Menoch. *d. calu 91. n.
18.* ubi finaliter concludit, totum hoc ex
iudicis arbitrio pendere.

- Prædictam tñ principalē conclusionē li-
mita, si liber non esset scriptus in forma con-
tenta in l. statuto, quia forma legis non ser-
uata, minime talibus libris fides adhibēda
foret, Forma nāq. dat esse rei *c. de trahē. 1.
q. 1. c. debitum de baptismo l. si is, qui quadra-
ginta, §. quadā ff. ad l. Falciā. & ea non ser-
uata actus vitiat, ut in l. non dubiū, C. de leg.
19 lib. 1. C. ut i posse lega. Bertach. de Gabel. n. 39.
memb.*

membr. 1. Quinimo & in d. l. 10. regia, non sufficientibus libris fm formā ab ipsa lege traditam, mille scutorum pena est appositā, vt conitat ex ipsamet lege, ibi, y los que no tuuieren la dicha quenta de sus libros en lengua Castellana, sean condenados en pena de mil ducados, los quales se repartā, &c.

Secundo limita, si talis liber scriptus esset extra territorium, vbi viget tale statutum, vel consuetudo, ut talibus libris fides non adhibeat, vt post las. in l. cunctos populos n. 23. C. de sum. trin. tenet Mascard. concl. 976. nu. 17. quod forte subintelligendum esset nisi qd esset inter mercatores, veluti corā priore, & consulis, ibi enim cū causā de bono, & equo iudicari debeant, aliquo veritatis adminiculo pcurrente, fides esset tali libro adhibenda, quia inter mercatores de apicibus iuris non disputat, vt in l. si fideiussor. S. quadam ff. mā dati, ibi, de bona enim fide agitur. Cui non congruit de apicibus iuris disputare, sed de hoc tantum debitor fuerit, nec ne. Et in terminis nris ita tenuit Zasius conf. 115. n. 35. ubi dicit, se nunquam vidisse hoc contra dictum Bald. conf. 198. n. 5. uol. 1. dec. Genue. 195. n. 12

Tercio limita, nisi tales libri capforū, vel mercatorū aliqua falsitatis suspicionē laborassent, tunc enim in nihilo illis esset credendum, vt in l. si quis ex argentiarijs, S. 1. ff. de edendo. tenet Saly vbi sup. las. in d. l. admonēdi n. 127. Stra. de mercat. ti. qūo in causis mercatorū procedendū sit n. 39. Meno. vbi s. n. 20. dec. Genue. 2. n. 32. vbi dicit, q non credit libro suspecto, stante statuto, qd libro credat.

Quarto neq. libro ēē capforis, uel bācharij, publicā fidē habētis credendū esset, si verisimilia nō contineret, vt tenuit Decius in l. 1. n. 3. C. de edendo, Aymon vbi sup. 6. p. n. 24. plura vero adminicula, ex quibus libris mercatoris credit, cumulauit Guid. Papae dec. 441. vbi ad approbationē librorum ita articulandū fore firmavit, s. q talis mercator est bonus, & probus uir. Itē qd talis mercator cuius est liber, sua ppria manu partitā i libro descripsit. Item qd tali scripturā subiungat cā debiti. Item quod in tali libro scripta sint aliqua debita p se, & istis pbat sequitur snia p debito, in tali libro rōnum descripto. Pluraq. alia circa librorū cōprobationem tradit Aymo. conf. 275. n. 9. vers. conie.

Etura autem.

Quinto talibus libris credendū non esset qn libri qd diuersum a suo ministerio continerent, vt voluit Dec. in c. post cessionem n. 5. de probatio. Aymon. d. 6. p. n. 72. Straca vbi sup. n. 4. Alcia. de praeump. reg. 3. praeump. 9. n. 12. Menoch casu. 91. lib. 2. n. 22. & 23. Mascard de probatio. casu. 976. n. 35.

Vltimo pdicti libri fidē non facerent qd tertium ablentē, cū quo actus gestus nō fuit. Nam res inter alios acta alijs nocere non pōt, vt in rubro, & nigro C. res inter alios acta, & i terminis id tenet Alex. conf. 63. lib. 5. Inola conf. 96. in fi. & eos refert & sequit Aymon. d. 6. p. n. 71. & eandem tenet sententiam Tirag. in tract. res inter alios acta, Menoch vbi sup. n. 25. & 26. Vbi idem in libro æstimi dicendū arbitrat, eo quod pbat qd tertium, Alex. vbi sup. las. in l. decem n. 36. de verborum. Dec. in c. cum causam de prob. i confu. Parisiis. 1. S. 5. n. 18. Affl. et. dec. 303. Bene tñ verum est qd talis liber ēē qd tertium qualem qualē faceret praeumptionē, vt voluit las. loco sup. cit.

Illud tñ in pposito omittendū nō est, qd casu, quo tales mercatores, uel caplores (p adhibenda fide suis libris rōnum) iurare deberent, vt s. retulimus, mortuo tali mercatore, vel caplore, antequā ei iurum delatum esset, eius libro absq. iurō standū foret, ac si realiter iurasset, qā vbi ad supplendā fidē libri rōnis requirit iurum scribentis, illud nō est necessariū mortuo tali scribente, ante delationē iurī, vt voluit Paul. conf. 301. lib. 1. quem sequitur Dec. in l. 1. 2. notab. C. de edendo, & in c. 2. col. 5. circa medium vers. eo modo, de fid. instr. Et rō huius cōclusionis ea est potissima, quia non est verisimile, quod talis caplor siue mercator moriens, tales libros falso fabricatos voluisset dimittere, si sciret aliquid falsi continere, cū moriens non psumat immemor salutis æternæ, vt in c. literas de praeump. & in l. si. C. ad legem lul. repetund. Et hoc motus fundamento, hanc eandem sententiam firmavit Aym. conf. 275. n. 5. & 6. alijs fundamentis adductis.

Et supradictā cōclusionē extendi, vt non solū locū hēat in mercatoribus, siue capforibus actu cābia, uel mercaturā exercentibus, verū ēē & in his, qui ante mortē cābiare, vel mercari desierunt, dūmodo scripti sint in

M 2 ma-

matricula mercatorū, uel à publico, consuetudine, uel statuto approbati essent in Masca. *ubi sup. n. 25. Strac. ubi sup. n. 34. Menoch. loco citam sup. cit. n. 20.*

33. Præterea & illud obliuioni tradendū nō erit, quod si liber mercatoris, uel cāpsoris scriptus sit circa formā a lege, uel statuto, siue consuetudine patriæ, ubi describit data, non solum p̄bationem faciet in ipso regno, ciuitate, uel villa, uerū ēt in quibuscūq. alijs regnis, ubi dispungunt rōnes, ita Io. And. in addit. ad Speculator. S. nunc dicendum in addit. magna, que incipit priuatorum Ias. in l. cum eos populos. n. 13. C. de sum. trin. Strac. p̄ hac snā plures referens loco superius relato nu. 31. Masca. d. casu 976. n. 20. & 21. ubi dicit, q̄ si mercator codicē suarū rōnum conscripserit in illa ciuitate, ubi p̄ se plenam fidē faceret, & p̄ducatur illum in alia ciuitate ubi non uigeret similis cōsuetudo scribendi librum in illa forma, tū uirtute cōsuetudinis loci, ubi liber scriptus fuit, plenam faceret probationem ubicūq. rō libri dispungeret.

Sed modo dubitat, qd e p̄rio si Hispalensis mercator Vlisippone, uel Neapoli morā traxit, ibiq. in suo libro rōnum adnotauit, se Titio mercatori (itidē Hispalēsi) centum q̄ ei debebat, soluiffe, an uirtute legis uel statuti, uel ēt p̄suetudinis, q̄ Hispali uigebat, in qua libro mercatoris, uel cāpsoris certa forma conscripto, fides erat adhibenda, tali partitæ Vlisippone, uel Neapoli conscriptæ, fides sit adhibenda, ac si Hispali scripta fuisset. In qua difficultate Bal. in c. cum dilectis, de fide instrumentorum, tenet, p̄dicto libro standū nō esse in fauorē scribētis: Quia ubi lege, uel statuto cauet, quod credat libris, uel scripturis mercatorū, debet intelligi de scripturis factis p̄ mercatores, in loco ubi uiget simile statutū, & non alibi, & eius nīam refert, & sequit Ias. in d. l. cunctos populos, n. 23. vers. intelligo sane.

Verum aduersus Baldi, & sequatium sententiā, uiget snā eiusdem Baldi, quā refert Anchor. in c. canonum statuta de cons. q. 13. col. 190. & 191. ubi i terminis nīæ qōnis affirmat, qd statutū simpliciter loquens, trahi dēt ad actus gestos extra territorīū inter subditos, quoad decisionē cāæ postea inter eoldem subditos, uētilandæ. Et hanc snā

uē tenuisse Corn. cons. 319. n. si. vers. & alia habemus, licet tandē qōnem hanc insolūtā relinquat, Tamen Strac. ubi sup. n. 32. primā Bal. snā ueriorē reputat. Ego tū huic Baldi snā minime assentire audeo, quinimo à ueritatis limitibus, & tramite rōnis aberrasse arbitror, cum ut supra ex Coua. retulimus, mercatoribus maxime sit fauendum p̄ publicā utilitatē cōmerciorū, ut in c. si. de tregua & pace. Et cum eorū officiū licitū sit, in scribendis libris ad eorū officiū p̄tinentibus non utiq. attendi dēt p̄suetudo loci, uel liber scriptus sit, sed sufficit quod p̄stet de ueritate solutionis p̄ partitas uerisimiles scriptas in libro rōnum. fm formā, uel p̄suetudinem loci, ubi partita descripta fuit, quia ut superius retulimus, cū inter mercatores de bona fide agat, nō est de apicibus iuris disputandū, sed utiq. de bono, & æquo cāæ, debent iudicari. Et ideo in p̄posito dicendum arbitror, quod qn liber scriptus fuerit fm formā à iure statuto, uel p̄suetudine traditam in loco domicilii, si rōnes inter eosdē cōciues extra regnū, ubi talis forma, à lege, uel p̄suetudine non fuit p̄stita, calculentur, talis partita ad formā sui loci descripta, in calculo recipi debeat, ēt sine alia p̄batione, dūmodo scribēs, siue librū p̄ducens, supradictis potiat qualitatibus, ac rursus, dūmodo fori consuetudine, aliter non fuerit obseruatū, quia tali casu à consuetudine foro p̄bata discedere non utique liceret, ut late p̄bavit Senatus Genuensis dec. 84. n. 3. & 4.

34. Ponetiam, quod quidā cāpsor, uel mercator transmisit litterā ad aliā correspondē, de receptis pecunijs, dicens. Dabis Titio mille p̄ eadē quantitate, quā à Sēpronio p̄ eo recepi, an dato, quod d. partita Sēpronij non sit in talis mercatoris libro scripta p̄dicta lra p̄bet q̄ illum Titium in fauorē Sēpronij. In qua difficultate Cardinalis Cabarella cons. 153. post principium, dicendum existimat, quod tales lre saltem faciunt fidē, quo ad illos, quibus missæ sunt, & eandem snā tenet Nicol. Boer. dec. 333. n. 8. dicēs p̄dictam snā uerā esse maxime inter priuatos, hac magis q̄ illos, q̄ publicas tenēt stationes, seu banchas, quia tunc faciunt plenā fidem, sicut enim stat eorum libris. quo ad oēs, arg. eorū, ut notat Bart. in l. 2. diuus ff. de

ff. de iure fisci. Sic & standū erit eorum epititolis, q̄ habent loco librorū, eo quod de consuetudine ipsorū registrant in libris magistralibus, & eorum sn̄am refert, & sequitur Menoc. *de arbit. lib. 2. cas. 94. n. fi.* & loquēdo in epistola p̄dicto mō transmissa, eandē sn̄am tenet Senatus Genuensis *dec. 2. n. 9. & 142. n. 1.* vbi tenet, q̄ l̄r̄, q̄ mittunt inter mercatores, habent vim publicorum documentorum, de consuetudine locorum, in quibus maxime vigent mercimonia, ex his, quę notat Strac. *de mercat. 2. p. n. 64.*

35 An autem bilāciū fidē faciat in redditione rōnis, cū libri h̄ri non p̄nt, dic, quod sic, & ita obtentū fuisse refert *dec. Genuc. 176. nu. 12.* quinimo dicendū erit, quod si bilancium fuerit ad petentē rōnem transmissum, eo quod nō apparet ab eo fuisse p̄dictum, tace illū acceptasse v̄r, & rō ex illo plūmī reddita, ut tenet Natt. *conf. 40. per notata in l. si filius familias, & ibi Salyc. ff. ad Maced. Alex. in l. non solum S. morte, nu. 27. de nou. nunt. dec. Genuc. sup. relata. n. 4. & alij quos refert Surd. dec. 199. n. 9. Masc. cōcl. 480. n. j.*

S V M M A R I V M.

- 1 Liber rationis societatis, an plene inter socios probet?
- 2 Pecuniam si quis dedit mercatori, ad honestā partem lucris, & talis mercator dicat in suo libro sustinuisse damnum furti, ruinae, vel naufragij, & similibus, ea intra annum probare debet, alias eius libro non creditur.
- 3 Parcelle scriptae in libro societatis, de manu alterius, quam sociorum, vel altero ex illis, non probant.
- 4 Parcelle scriptae in libro societatis de manu interitoris, vel factoris communis, integram fidem faciunt inter socios.
- 5 Liber rationis si ex aliquibus parcellis confectus veritate cōscriptus, creditur ei etiā in alijs.

CAP V T XII.

De fide libri rationis societatis.

1 **R**ESTAT nunc aliqua circa fidē libri societatis breuiter aduertere. Et illud in primis sciendum est, quod liber rōnis societatis plene inter ip-

sos socios pbat, ut voluit Bald. in rubr. C. de fide instr. n. 35. Et non solū p̄ scribentem, verum et p̄ scribente fidem facit, ut per Soci. seniores, *conf. 240. col. pen. vers. quarto, & ultimo respondeo. Purpu. in l. admonendi, n. 207.* licet tandē hoc arbitrio iudicis terminādū reliquant. Ego tū non hoc ex arbitrio pendere, sed librum societatis inter ipsos socios plene pbat (tām p̄ scribente, q̄ p̄ scribentem) existimo dūmodo hęc duo cōcurrant, nēpe quod verisimilia contineat, ac rursus quod connexae sint parcellae, hoc est, quod contineat data, & accepta in eadē societate. Et hanc sn̄am tenuit Alex. *conf. 186. n. 1. per notata in l. inter cartulas C. de conuenien. fisci debito, & eum refert, & sequitur Menoch. de arbitra lib. 2. c. 92. n. 3.*

Contrariam tñ sn̄am v̄r tenuisse Bar. & Plat. in l. 2. C. de naufragio, dum ex illo textu deducunt, quod si quis dedit pecuniam suā mercatori ad honestā partē lucris, & mercator in libro scribat, se dānum furti, rapiņę, incendiij, vel naufragij passum fuisse, talis mercator intra annum de tali damno fidē facere debeat: alias eius libro non credatur. Igitur ex supra dictis bene deducit, qđ libro simplici societatis non sit credendum, absque alia probatione.

Sed p̄dictis non obstitit, opinio prior ē tenenda, scilicet quod libro societatis oīno sit credendū, in his, q̄ sunt verisimilia, connexa, & subordinata, ut notat Bald. ubi supra quem sequitur Greg. Lop. in l. 7. tit. 20. p. 5. gl. verbo, o por enganno. Mascard. d. n. 38. Menoc. d. n. 5. & non obstat text. in d. l. 2. quia habet peculiarem rationem.

3 Prædictā tñ principalē conclusionē limitata, qñ parcellae non essent scriptae manu alterius ex socijs, sed ad ab alio tertio, q̄a tali casu liber societatis, circa illas parcellas fidem non faceret p̄ socium, qui illū scribere non mandauit, ut voluit Alex. *conf. 186. n. 1. Bal. conf. 247. Menoch. ubi sup. n. 7.* Et rō est fm̄ illos, quia ad hoc, ut partitę scriptae in libro rōnis societatis fidem faciant, constare dēt, fuisse scriptas ab altero ex socij, quia dū ab altero tertio scribēt, non dēt, socium tali scripturæ consensisse, & ita scribentis psonam approbasse, & ideo quis plene pbat p̄ mandantē, ut voluit Ias. in d. l. admonendi, n. 110.

Pas.

4 *Paris. conf. 47. n. 4. dec. Genuefis 31. n. 7. non tñ pbat q̄ illum focium, q̄ tali scripturæ nō p̄sēfit. Et ideo si parcella fuisset scripta à cōi fociorū factore, vel inlitore, ēt si sit scripta q̄ aliquem ex socijs, ex quo ab oīb. eius p̄sona, super illo scribendi ministerio fuit approbata, integrā fidem faceret, tām p̄ focio, quām contra focium, ut voluerunt Mascar. ubi sup. n. 48. Menoch. d. c. 92. n. 9*

5 *Supradicta tñ vera esse intelligas, ubi talis liber societatis scriptus esset fm̄ formam traditam, in l. 10. tit. 18. lib. 5. recop. hoc est, ut data, & accepta cōtineret, q̄ illū tm̄, q̄ librum scripsit, fidem faceret, non vero aduersus alios socios. Et ita explicauit Meno. ubi sup. n. 6. Mascard. loco. sup. cit. n. 86.*

Illud tñ obliuioni tradendū non est, qđ si liber rōnis societatis in aliquibus p̄bareť veritate scriptus, tunc etiam in alijs illi esset credendum, p̄ p̄sumptionem bonæ fidei, ut voluit Paul. conf. 301. Aymon. conf. 108. n. 6

S V M M A R I V M.

- 1 *Rationis in libro si quis ita scripsit, accepi a Titio centum mutuo, deinde in alia parcella dixit. Titio triginta persolui, an parcella accepti acceptata per Titium, debeat etiam parcellam dati acceptare, uel an possit illam respuere?*
- 2 *Libro rationum, licet credatur contra scribentē, minime tamen pro scribente creditur.*
- 3 *Libro rationum, an tām pro scribente, quam contra scribentem credatur, iudicis arbitrio relinquitur.*
- 4 *Liber rationis de diuersis negotijs, & inter diuersas personas scriptus si ab uno i una parte probetur, non censetur probatus, quoad alios.*
- 5 *Vbi agitur de toto libro rationum inter multas personas, de uno tamen negotio ad eas simul pertinense, si unus ex socijs illum probet, an alijs praiudicetur?*
- 6 *Socij, qui factorum societatem non constituerunt. an eius libro stare teneantur?*
- 7 *Vbi agitur de integro libro rationum, ex diuersis negotijs, & causis, inter easdem personas qui aliqua libri capitula approbavit, pro se non teneatur approbare alia capitula diuersa contra se.*

- 8 *Causa ubi diuersa sunt, variatio non improbat.*
- 9 *Liber si contineat diuersa facta non connexa, & correspondētia, non statuitur illi pro scribente.*
- 10 *Quando agimus de integro libro rationum tutoris, & curatoris depositarij, & economi, & similium, si ille in aliquibus paginis scribat accepta ad utilitatem sui minoris, uel domini: in alijs uero scribat data, uel impense diuersis modis, temporibus, uel causis, si minor, uel dominus acceptat, quæ ad sui commodum scripta sunt, tenetur etiam acceptare, quæ dicuntur à tutore data.*
- 11 *Connexorum idem est iudicium, nec potest fieri de uno, quin fiat de reliquo.*
- 12 *Substitutiones in testamento factas non uidentur approbare, qui iam legata approbavit, quia licet sub una scriptura testamenti contineatur, tamen connexa non sunt.*
- 13 *Quando agitur de una parcella in libro rationum scripta, inter easdem partes, & eodem tempore, qui uult iuuari probatione talis libri pro se, an teneatur eiusdem libri scripturam acceptare ad sui detrimentum, & quid in hoc possit iudicis arbitrium.*
- 14 *Scripturæ fidem, qui in una parte probauit, in altera illi annexa, an possit illā improbare?*
- 15 *Librum producens pro se, si paratus sit probare parcellam aliquam in eo contra se scriptā falsam esse, an ad probandum debeat admitti, etiam si sit parcella connexa?*
- 16 *Connexum quid dicatur?*
- 17 *Liber rationis dicitur esse connexus, quando continet accepta, & data.*
- 18 *Capitula separata quando dicantur?*
- 19 *Plures causæ, quando genere differunt, licet i eadem charta scribantur, tamen si qualibet pro se discernitur, non possunt esse connexæ.*
- 20 *Connexum, & coherens unica administratio, illud etiam dicitur, sine quo administratio bene perfici non potest, sine illud antecedit administrationem siue subsequatur.*
- 21 *Liber rationum quando continet plura facta, quæ ab eadem causâ, negotio, uel administratione descendunt, illi facta censentur esse connexa.*
- 22 *Capitula non ex eo solo connexa dicuntur quod sub uno generali iure possint comprehendi, sed quando talem connexitatem habent, ut non possit bene unius ratio, sine alio discerni.*

CA.

CAPVT XIII.

De partitis connexis, vel separatis in libro rationum scriptis, ac de fide libri rationis, pro, & contra illum producentem.

Restat nunc, ut iam de partitis connexis & separatis, quae in libris rationum describi solent, nonnulla, tam utilia, quam difficilia tractemus. Pone ergo, quod Sempronius in suo libro rationum ita scripsit. *Accepi a Titio mutuo centum.* Deinde in alia parcella dixit. *Sempronio triginta per solui.* Dubitat modo, an Titius, qui vult se iuuare dicto libro rationum contra Sempronium, pro receptione dictorum centum, eidem etiam libro teneatur stare, circa parcellam de triginta sibi solutis in eodem libro rationum scriptam: Et quidem quoniam nostra admodum dubia, antiquioribus visa fuit, ut in tres diuersas opiniones se diuiserint. Et prima sententia fuit Bar. in l. quadam §. numularios n. 2. ff. de edendo. ubi tenet, quod talis Titius, qui ex dicto libro iuuari desiderat, circa parcellam de centum, ab ipso Sempronio mutuo receptis, omnino dicto libro stare teneatur, circa parcellam de triginta sibi solutis, in eodem libro descriptam. Et eum sequitur Bald. in l. rationes n. 1. C. de probat. Et hanc sententiam dixit communem Ias. in repetitione l. admonendi n. 125. ff. de iure iur. qui plures alios pro hac communis sententia refert, & eos sequitur Aymo. conf. 275. n. 4. & tract. de antiq. pag. 1. par. principal. n. 68 in consue. Paris. lib. 1. §. 5. n. 19. Paris. conf. 90. n. 2. lib. 1. quorum opinio si ita absolute intelligeretur, minime probanda foret, ut i. dicitur.

Secunda opinio fuit Abb. in c. 2. n. 10. in fi. de fide instrum. & in c. bona, el. 2. col. ult. de postul. pralat. ubi tenet, quod licet libro rationum credatur scribentem, minime tamen pro ipso scribente credatur, & eius sententiam firmavit Paris. conf. 47. n. 10. lib. 1. & plures alij, quos consulto omitto, quia eorum etiam opinio ita indistincte intellecta minime sustineri posset.

Bald. tamen in rub. C. de fid. instrum. n. 35. hanc questionem, an libro rationum tam pro scribente, quam scribentem credatur, iudicis arbitrio terminanda fore putabit. Cuius sententiam sequitur Curt. iun. in d. l. admonendi n. 125. Dec. in l. 1. n. 5. §. fi. & ibi Bolognes. n. 29. C. de edendo. Idem Dec. in d. c. 2. n. 21. in fi. de fi. instrum. in consue. Paris.

n. 19. & plures alij quos refert Meno. de arbit. c. 93. lib. 2. n. 2. vult hanc opinionem (proculdubio) veriorē existimat. Et pro ea est text. elegans in l. publi. a Mania §. ultimo ff. de positi, ibi iudicem estimandum, quo iure adductus Bal. conf. 156. vers. sed ego non credo. vol. 3. in facti specie consultus n. 11, iudicem hoc casu considerare debere diligenter, an rei veritas inueniri possit, cum verisimili ratione pensata. Quae sane veritas, ubi iudici alias, quam praesenturas liquere non posset, iudex debet considerare scribentis qualitatem, si sit vir bonus, & bonae famae, si quantitas parua sit, uel magna: in dubio tamen doctorum sententiam sequendam fore arbitrat. scilicet an connexa, vel separata sint capitula, licet ipse Meno. esset in casibus a doctoribus distinctis, iudicis arbitrium hac in re versari existimet, quoniam plures casus distinguendos fore in proposito arbitratur.

Primus, quando agitur de libro rationum integro, inter diuersas personas, & de diuersis negotijs. Et hoc casu dicendum existimat, quod si vnus libri partem pro se probet, probatus erit etiam quo ad alios. Eius tamen sententia maxime iuris institutis in hoc aduersatur, nisi praesentemur, quod culpa typographorum hic locus corruptus sit. Cum enim scribere deberent, *liber probatus non sit*, in mea impressione habeo, *liber probatus sit*, quod quidem dictio (non) prorsus rei veritatem mutat. Quod autem in scriptoribus error versetur, probatur euidenter ex iuribus, qui pro se adducit. Dicit inquam. *Nam, & res inter alios acta alteri non nocet, & rursus quia hic cessat omnis connexitatis ratio, & causa.*

Sit ergo prima conclusio, quod si quis librum rationis, de diuersis negotijs, & inter diuersas personas scriptum, in vna parte probet, non censetur probatus quoad alias, & ita concludit Bolognes. in l. 1. n. 23. C. de edendo.

Secunda conclusio, quando agitur de toto ipso rationum inter multas personas, de vno tamen negotio ad omnes simul pertinente, ut puta, quando plures socij habent vnum factorem, seu negotiorum gestorem, uel institorē ad negotium vnum, ueluti ad artē lanæ, vel coriorum. Si is factor librum conficiat, super actis, & traficatis in illo negotio, si vnus ex socijs illum factorem fecit, & librum approbauit, ipsi socio scripta pro ipso factore praesentent, non uero alijs, qui eum non elegerunt, uel approbaucrunt. Quam sententiam tenet

net Alex. conf. 136. nu. 2. & 3. vbi cōcludit, quod non cōpellunt alij locij fidē p̄stare libro illius institutoris, qui ab altero socio-
rū (cāteris non mandātibus) ad scribendū
6 adhibitus fuit. Quod si oēs talē factorē elegerunt, & unus ex socijs librum probet, in fauorem alicuius tertij, omnibus alijs socijs praeiudicabit.

7 Tertia conclusio, ubi agitur de libro rōnum integro, ex diuersis negotijs & causis (inter easdē tñ psonas) qui aliqua libri capitula ap probauit pro se, non tenet approbare alia capitula diuersa p̄ se, ut ex sequenti exēplo patebit. Pone enim, quod in pagina centesima libri scriptū est: *Ego Titius debeo Sempronio centum ex causa mutui*, & postea in pagina ducentissima dicit: *Sempronius debet mihi Titio quinquaginta ex pretiosalis venditionis*. Si p̄dictus Sempronius ad sui vtilitatem acceptet parcellam de centum sibi a Titio debitis, non tñ cogitur acceptare aliam de quinquaginta, in quibus ipsi (ex libro) factus est debitor Titij. Et rō est, quia separatae sunt parcellae, & cāx, qñ parcellae, & causae sunt separatae: partē acceptare, & partē repudiare q̄libet p̄t, ut in l. etiam §. i. ff. de minor. vbi enim diuersae sunt cāx, variatio non improbat l. in causa §. i. ff. de procur. Et hanc sniam tenet Bart. in l. quadam §. numeralios ff. de edendo Abb. in d. c. 2. n. 10. de fide instr. & conf. 36. in fi. lib. 2. & plures, quos refert, & sequitur Aym. de antiq. 4. p. nu. 68.
8 Ias. & Ripa in d. l. admonendi hic n. 225. ille 124. dec. Genu. 16. n. 4. vbi dicit, q̄ qñ liber continet diuersa facta nō connexa, & corre- spectiua, non stat illi pro scribente. Idq. voluit Bal. conf. 156. in fi. lib. 3. quod intelligit Aym. vbi sup. n. 70. nisi aliae parcellae diuersae cāx verae iudici viderent, inspecta psonae scribentis qualitate, & quod scribēs sit probus vir, & partitae sint verisimiles, & nō magnae, & eum sequitur Menoc. d. casu 39. n. 9.

10 Quarta conclusio, ubi agitur de libro rōnū integro inter easdē psonas ex eodē negotio ab scribente tractato, noīe sui aduersarij, ut pote qñ agimus de libro rōnum tutoris, curatoris, depositarij, uel oekonomi, & similiū, si ille in aliquibus paginis scribat accepta ad vtilitatē sui minoris, vel dñi, in alijs vero scribat data, & impenfa diuersis modis,

tpibus, vel causis, hoc casu si minor uel dominus acceptat, q̄ ad sui vtilitatem recepta fuisse scripta sunt, tenet etiam acceptare, q̄ sunt a tutore data. Quam sniam tenet glo. in l. publicus §. fi. ff. de positi Ang. l. sumptus, C. de admin. tut. Cuma. conf. 136. Corn. conf. 81 col. pe. lib. 4. Parlad. lib. 2. rerum quotid. 64. fi. 1. p. §. 6. n. 20. Greg. Lup. in l. fi. tit. 18. pag. 3. gl. verbo, de ximos, dec. Genu. 16. n. 7. vbi oēs vnanimiter fatent, quod qñ liber est p̄fectus ex necessitate officij, seu ministerij, accepta & data in libro contenta, quasi connexa, & inseparabilia iudicantur, p̄ vnitatem officij, idque eleganter p̄bavit cōsultus in l. si q̄s ex argentarijs §. si initium, ff. de edēdo, ibi, cum cōis oīs libri positio sit. Aymo. conf. 275. n. 3. & 4. Confirmatur, quia connexorum idem est iudicium, nec p̄t fieri de vno, quin fiat de reliquo cap. si q̄s obiecerit c. si quis probandas 1. q. 3. c. quando, vbi Dec. notab. 3. de ind. Connexa namq. pro uno reputantur, l. quod conclauē, ff. de damn. in se. Aym. d. n. 4.

Menoch. tñ vbi sup. n. 10. hanc sniam firmavit duobus additis, vnū s. quod fides talis administratoris sit approbata, text. in l. cum quaeretur ff. de adm. tut. & loquendo in administratore Reipublicae idē probat textus in l. Caius ff. de usuris. Alterum, quod vnitatē, seu cōnexitatem negotij, cōtineat, ut in l. cum actum. §. plene si quid ff. de negotiis. & inferius hoc late declarabimus.

Quinta conclusio, qñ agitur de sola una parcella in libro rōnum scripta inter easdē partes, quae p̄tinet acceptū ab scribente, & pro eo datum, & impensum, quod q̄dem datū est ex vna cā, acceptū vero ex alia, diuersis tpibus. Hoc casu si Sempronius acceptet librum ad sui p̄modum, ut p̄bet, se centum mutuo dedisse, nō tñ cogitur acceptare partem alterā, ut teneatur de p̄modato. Et rō est, quia hae sunt separatae, & penitus diuersae ob cārum diuersitatem, ut tenuit senatus Genue. dec. 16. n. 4. Quod hoc exēplo facile demonstratur, si sit scriptum in libro, *Ego Titius à Sēpronio Kalendis Februarijs huius anni 1599. centum mutuo accepi*. Et ibi alia in proxima parcella sit scriptū, *Ego Titius torqueum aureum commodato dedi Sempronio, idibus Februarij dicti anni*. Nam qui acceptat illa centū mutuo dedisse, nō cogitur accepta-

ceptare, quod in alia parcella dī comodato recepisse. Et rō est in promptu, cum p̄dictæ parcellæ sint separatæ, ac penitus diuersæ ob cārum, & tēporū diuersitatē. Neq. obstarēt, q̄ in eadē pagina vtraq. parcella scripta esset, quia non ex hoc connexæ dici p̄nt, *ut in d.l. etiam §. 1. & in l. ampliorem C. de appella. & ita declarat Menoch. d. casu 93. n. 12.* vbi cū Alex. Bellono, & alijs tenet, quod non cogit approbare substōnes in testō factas, qui iam legata p̄bavit, quia licet sub vna scriptura contineantur, tamen connexæ non sunt.

Sexta concl. qū agit de vna parcella in libro rōnum descripta, inter easdē partes, & eodem tpe. Hoc casu, si Sempronius vult iunari p̄batione d. libri, vt ex illa centū petat, & dubitat, *an teneatur residuum scripturæ acceptare ad sui detrimentum*, in hoc maxime versat iudicis arbitrium, *ut voluit Bald. in rub. C. de fide instr. n. 35. & conf. 156. in fine lib. 3.* Pono exemplū: In libro rōnū Titij reperit scriptum in hunc modū. *Ego Titius centum habui mutuo à Sempronio, donec Rex noster Philippus in Pinciam veniat.* Certe in hoc casu iudex poterit arbitrari, an eidē Titio sit credendū circa illā qualitatem t̄pis, quam ipsi comodato adiecit. Quam sn̄iam p̄bat ex d. l. Publia. §. vlti. in fi. ff. de positi. ibi. *An autem is quoque, qui debet sibi causis, in eadem epistola, decem probare possit, hoc quod scripsit, iudicem æstimaturum.* Neque refert, quod ibi in epistola loquat, q̄a inter librū, & epistolam in hoc nulla est dīa, *ut voluit Abb. conf. 36. in fi. lib. 2.* licet Matthesil. notab. 79. inter librum rōnū, & epistolā dīam male constituat. Quare non immerito à Io. Baptista, à sancto Sauerino reprehendit *in l. admonendi. n. 76.*

Nec p̄dictæ Matthesilani sn̄iæ obstat, si dicat, quod epistola est vnū corpus, plura diuersa capitula p̄tinens: & ideo idē circa ipsam, quā circa sn̄iam esse censendū, s. vt qui vnum capitulū sn̄iæ acceptauit, non teneat acceptare alia, *ut in d. l. etiam §. 1. & in d. ampliorem*, & ideo aliter esse dicendū circa librū rōnū, cū plures p̄tineat partitas, quarū vna cū altera rōnē quamdā indiuisibilē cōtinet, *ut voluit Bolognetus. in d. l. 1. n. 23. C. edendo.* Quia p̄dicta cōsideratio vera non est, cū idē penitus sit in epistola iuxta casum a Iurecō-

sulto decisum *in d. l. Publia. §. vltimo*, vt epistola factū vnū, dati s. & accepti, p̄tinebat, & tñ iudicis arbitrio relinquit. Nam ibi Titius depositarius p̄ epistolā Sempronij, q̄ deposuerant, significauit, se ab ijs in depositū recepisse auti pondo decē, discos duos, & saccum designatū, & postmodū subiicit, data ab eo, eisdē summis, dicēs, *ex quibus debetis mihi decem, quos apud Titium deposui. Item quos Trophimati decem. Item ex rationib⁹ patris vestri decem, & quod excurrit.* Depositariū ergo terū rōnem hoc i loco reddebat Titius, atq. ita p̄tinet epistola parcelas plures, quarū vna ad alterā subordinat, vt ad cām indiuisibilē, p̄ut libro rōnum p̄tineere videbat. Et ita eleganter hanc sn̄iam defendit Menoc. oīno videndus *ubi sup. ex n. 15. cum seqq.* dicens, q̄ si epistola illa separata capitula p̄tinuisset, nō dixisset ibi iudicē æstimaturum. Sed fidē ei minime adhibendā, vtpote quia simus in separatis, *ex d. l. etiam ff. de mino.* & finaliter cū Bal. vbi s. in puncto p̄cludit, hunc casum iudicis arbitrio relinqui. Ipse enim ex p̄dicturis p̄pendet, q̄ fides (hoc casu) sit tali partitæ adhibenda. Si vero nullū inueniat impedimentū, recte iudicauit, si librū eādem fidē p̄scribentē, quā p̄scribentē facere p̄nuntiauerit, idq. ille, qui libro iuuat, non ægre feret. Inconstantis. n. viri est, sine cā iusta, partē approbare, & partē impugnare in eadē indiuiduaq. fide, *arg. in l. cā §. 1. ff. de procur. Bal. conf. 156. supra relato Bolog. conf. 46. n. 9.*

15 Secundo quia q̄ scripturæ fides in vna parte p̄bavit, in altera illi annexa, vel connexa, non dēt posse improbare, *ut in d. l. Gaius de usur.* Et ex hac rōne p̄dictā tenet sententiā Dec. *in d. l. 1. n. 5. C. de edendo l. as. in d. l. admonendi n. 125.* Prædictā tñ sn̄iam limitata. Quando is, qui librū p̄ducit p̄ se paratus esset p̄bare partitā q̄ se i illo scriptā, falsam esse, q̄a hoc casu, etiā si quantūcūq. sit partita connexa, adhuc tñ non tenebit illi in totū assentiri. Quæ sn̄ia cōprobat ex tex. *in l. Aurelius. §. idem qua sit. ff. de lib. lega. vbi p̄bat, quē posse verbis testī in aliquibus credere, quantū in fideicōmissum imp̄elsum sit, & aliquibus de eisdē impensis non credere, si modo illa, quæ negat, p̄bare parat⁹ sit, nō ita se h̄re, & ita Bart. & alij, ibi sentire vi-*

N den-

dentur. *Menoch. ubi sup. n. 19.*

- Quoniam aut materia hæc de partitis p-
nexus, & separatis difficilior reddi posset, eo
quod nondū habeamus regulas ad cogno-
scendū, q̄ sit p̄nexa, quæue fuerit separata. 19
Ideo p̄ vera earū cognitione dicendū erit,
ex eo p̄nexum q̄d dici, quasi ex duobus sit
p̄positū. Est enim p̄nectere, quasi duo simul
coniungere, ut reperitur apud Marc. Tulliū
*lib. 1. de Finibus ibi, amicitia cum voluptate
connektitur.* Et rursus in oratione in Pisonē
dixit. *Connektere aliquid alicui rei.* Hinc
quoq. Virgil. 4. *Georgicorum dixit.*

Aut illa pedibus connexa ad limina pendent.

Idque docuit Bal. *in c. cum omnes. n. 3. de
constitu. Fel. in c. translato n. 6. eo. tit. ubi ali-
qua in p̄posito adnotavit.* Mihi autē satis
p̄suasum erit connexum illud dici, quod se-
parari non p̄t, eo quod vna partita ad alter-
ius p̄fectionē tendit ex tex. *in l. cum actum,
S. plane de neg. gest. ibi. Plane si quid connexū,
fuit, ut separari ratio eius, quod in seruitute
gestum est, ab eo, quod in libertate gessit, non
possit, constet non venire in iudicium, vel man-
dati, vel negotiorum gestorū, quod in seruitu-
te gestum est.* Quod ex sequentibus eluci-
dabitur conclusionibus.

- 18 Prima sit, quod liber rōnis d̄r esse conne-
xus, q̄n continet recepta, & data inter eadē
p̄sonas, uel ēt continet plura facta, q̄ ab eo-
dē negotio, siue ab eadē cā dependent, ut vo-
luit Bal. *in l. 1. n. 6. vers. quid ergo. C. de con-
fess. 1a. in l. admonendi, n. 109. vers. quid te-
nendum Greg. Lup. in l. si. tit. 18. p. 3. gl. 1. ubi
connexā libri scripturā appellant, q̄ sub co-
dē p̄textu circa idē factum versatur, ueluti
q̄n mercator scripsit in suo libro, se vēdidisse
talē petiā panni Sempronio, p̄ decē sibi
soluendis. Nā talis scriptura ab illo, q̄ emit,
diuidi non p̄t, tum q̄a eius extrema copula-
ta p̄cedunt, tum ēt quia non p̄t intellectu
intelligere hunc p̄ctum uendōnis, nisi prius
capiat rē uenditā, & p̄tium p̄ ea determina-
tum, minime. n. p̄fecta est vendō, nisi simul
atq. de p̄tio cōuenerit. S. 1. *instituta de em-
pt. & vend.* Aliud exēplum Gregorij est in
mercatore, q̄ in libro suo scripsit, quod Ti-
tius deposuit centū penes eū, & in eodem li-
bro scripsit quod tradidit Titio dicta centū,
nā si Titius vult iuari d. libro p̄ se, tenetur*

ēt ei stare p̄ se, quia obligationes connexę di-
cunt, q̄ se inuicē respiciunt, unaque facta est
contemplatione alterius, ut tenet Surdus
dec. 258. n. 12.

Et ē contrario censeri debēt capitula se-
parata, q̄n mercator inscripssit, se debere
centum Sēpronio ex cā depositi, & rursus ī
alia parcella scripssit, Sēpronium sibi cen-
tum debere ex cā mutui. Dicuntur. n. diuer-
sa capitula, & parcellæ, q̄n liber cōtinet par-
titas ex diuersis causis proficiscentes, ut vo-
luit Bal. *d. nu. 6.* quinimo voluit Abb. *in c.
2. n. 10. de fide instru. ea dici capitula separa-
ta, q̄n mercator una die scripsit, se recepisse
depositum de centū a Sēpronio, & postea ī
alia parcella scripsit, quod ex illis quinquaginta d. Sēpronio restituit.* Quā sniam te-
nuit ēt Lanfr. *in c. quoniam contra de probat.
uerbo confessiones, n. 28. vers. diuersa autem,
ubi dicit, q̄ si quis p̄fiteatur, sibi depositum
esse factū, ipsumq. id restituisse, hæc capitu-
la diuersa, & separata reputantur, eo quod
diuersis t̄pibus facta videantur, idq. voluit
Ial. in l. manifeste, col. pe. vers. circa ista, n. 8.
ff. de iureiur. & ibi Curt. ian. n. 10. vers. sed
hic cadit Patianus nonissime in tract. de prob.
1. p. 6. 25. n. 27. vers. sexto. limitatione, & c.
28. nu. 26. & in proposito Bal. in lectura legis
adita. n. 94. vers. 15. q̄ritur, C. de edēdo. Ele-
gāter regulā hāc de partitis separatis exem-
plificat, dicens, quod q̄n plures cāæ genere
differunt, licet in eadē carta scribantur, tū
si q̄libet p̄ se discernitur, non p̄nt dici cōne-
xæ, & inferendo ad vnitatē, & diuersitatē li-
bellorum dicit, q̄ q̄n plura uno, & eodē iure
petuntur, ut quia emi plures seruos vno p̄-
tio, quos peto, hoc casu, vna est cā, & una est
actio, itidē, & vnus est libellus. Si autē pe-
tuntur diuerso iure, aut plures cāæ suppo-
nūtur ubi actioni in genere, ut plures actio-
nes, plures societates, plures ve h̄rdirates,
tunc si genus inspiciatur, vnus est libellus, q̄a
vna est cōclusio. Si autē speciē quālibet in-
spicias, plures sunt, quia conclusio est una
equoce, non uero vniuoce. Cum uero plu-
res cāæ genere differunt, tunc plures libelli
sunt in oī p̄sideratione, & tanq̄ pro plurib⁹
sportulæ debentur, licet secus sit in conne-
xis, & hanc Baldi sniam sequitur Curt. sen.
*conf. 20. n. 23. Patian. ubi sup. n. 27.**

Se-

21 Secunda conclusio cōnexū & cohærens vnica administrationi, illud ē dī, sine quo administratio benē p̄fici non posset, siue illud antecedit administrationē, siue subsequat̄, vt si tutor in suo libro rōnum sequentes parcelas posuit anno 1599. colligi ex vineis mei minoris centum amphoras vini, & postmodū ī parcelas dati ponat anno 1599 in laborando vineas, & colligendo vinde-
 22 miā, & doliorū reparatione expendi triginta, p̄culdubio hoc casu, minor, q̄ tutorem vult onerari de centum amphoris vini à se collectis, illo anno, ex quadā necessaria consequētia, v̄t confiteri partitā expensū, q̄ qñ liber rōnum continet plura facta, q̄ ab eadē cā, uel negotio, siue administratione depēdent, licet t̄pe differant illa censent̄ esse cōnexa, q̄ siue uno, siue alio t̄pe factū fuerit, satis est quod eadē cā, & vnica verborū cōceptio. vt tenet *Cauale. dec. 16. n. 19. 2. p. quē et alios pro hac sn̄a adducit Surd. dec. 259. n. 10. idque uoluit Accurs. in l. tres tutores, §. inde uerbo separari ff. de adm. tut.* vbi dicit la-
 borē colligendi segetes, & triturādi frumentū, esse adeo coniunctū ipsi segeti, ut minime separari possint. Quam sn̄am cōfirmat *Aret. conf. 26. vers. his breuiter*, quibus ad stipulat̄ doctrina *Curtij iun. conf. 20. n. 23.* dicentis, quod illa connexa dicunt̄, quæ ab eodem negotio procedunt.

Aduertendū tñ est, quod vnitas administrationis, non est impedimento, quo min⁹ separata possint esse capitula, quod manifeste p̄bat̄, ex *tex. in l. etiam §. ex cā, ff. de min.* vbi satis liquide apparet q̄ administratio tutelæ, uel curæ erat vnica, & tñ in illa administratione alia capitula erant p̄nexa, & alia separata. Quā p̄p̄ ibi cautū fuit, ut restō impetrata, quoad certa capitula aduers⁹ sn̄am vniuersaliter latā in cā tutelæ, non rescindat sn̄am in certis capitulis separatis, ad ipsam administrationē p̄tinentibus, nec hoc mirū erit. Nam sicut in unica administratione tutelæ, uel alterius administrationis, plures & diuersi actus ex diuersis causis cōtingere solent, vt emendo, uel mutuādo, & cetera id genus faciendo, ita ēt ualde absurdū esset dicere, quod capitula facta de emptione fundi, essent cōnexa capitulis factis de mutuo frumenti, sub p̄textu, quod oīa hæc ad vni-

23 cā administrationē p̄tinent. Nō ergo ex eo solo capitula cōnexa dicunt̄, quod sub uno gñali iure p̄nt comprehendī. Sed qñ talē connexitatē habent, vt non possit bene vnus rō sine alio discerni, ut superius ex *Imol. retulimus*. Ex quib⁹ patet bene sensisse *Accurs. in d. §. ex causa*, quatenus uoluit quod ī administratione curæ, q̄ vnica est, p̄nt esse capitula separata, qñ in uno ageret̄ de administratione vini, *facit gl. in l. sed & cum aliquis ff. de neg. gest.* ubi cauēt̄, qđ licet dicat̄ vnica administratio, qñ vnus accedit tanq̄ oīa mea negotia gesturus, tñ q̄a plures actus in hac administratione p̄currunt, non esset bona consequentia, hæc est vnica administratio, ergo oīa capitula talis administrationis adeo sunt cōnexa, ut inseparabilia cēseri debeant, & ita cōsuluit *Roma. conf. 346. n. 5. vers. nec p̄missis refragatur*, & p̄dictam glossā sententiā refert, & sequit̄ *lafo. in d. l. admonendi n. 106. ver. qualiter aut̄ intelligatur*.

Si igit̄ in p̄posita specie, vnica administrationis indubitata cōclusio, quod si agit̄ de connexionē in genere, tunc oīa capitula p̄nt dici vnica administrationi cōnexa, ut in exēplo de collectione fructuū, & expensarū in culturis factarū. Si uero agatur de connexionē in specie, tunc habeat locū opinio glossę, & Romani, ut capitula cēseantur separata, vt in exēplo de administratione salis, & vini, p̄ tutorē facta, q̄ eo casu nō obstat, qđ ab unica administratione p̄cedant, ut resoluit *Patian. d. c. 28.* quem in materia vnica administrationis nullū adēquasse p̄fiteor, & ideo casu occurrente ad eū recurras, quia optime loquitur.

Recolligo ēt ex p̄dictis, quod & separata facta esse p̄nt, & tñ connexa dici, ut in exēplo de pluribus negotijs eiusdē rei, & plonę cā tractatis, vt in *d. §. plane*, & e p̄ eodē t̄pe, & simul facta, & tñ diuersa, & separata cēseri. Itidē in libro rōnū partitas cōscriptas, connexas dici nō posse, cū diuersas plonas, & diuersa negotia respiciant, quantūcūque sub uno codice rōnū cōtineatur, & ē cōuerso aliquas parcelas posse dici cōnexas, & si diuersis p̄ib. catę sint, & ī codice rōnū diuerso t̄pe sint descriptę, ex *Cauale. & Surd. ubi §. & hęc p̄enucliatione hui⁹ difficillimę materię de parcellis p̄nexis, & separatis sufficiāt.*

S V M M A R I V M,

- 1 Peruersio ordinis, non uisitat rationē, dummodo quid reliquatum sit, patefcat.
- 2 Introitus, prius quam exitus (in bene ordinata ratione) dispungi debent.
- 3 Tutor, uel curator, siue ecclesia administrator, quando teneatur pecuniam sui minoris in emptionem pradiorum, uel annuorū redditū collocare, & an pecunia non collocata, ad interesse teneatur?
- 4 Tutor uel similis administrator intra sex menses a tpe tutela sibi delata, tenetur pecunias pupillares collocare, alias ad interesse tenet.
- 5 Pecunia minorum a duobus mensibus tutela elapsis, tutores onerant cum redditibus, & quando.
- 6 Tutor ut in morā collocādi pecunias pupillares fuisse dicatur, non sufficit qd pecunia non appartat collocata in emptiones pradiorū, uel annuorum redditū, sed opus est, ut pro parte pupilli probetur, quod eo tpe, quo pecuniā tutor otiosam habuit, annui redditus, p̄dia fuerunt uenalia, qua emipotuissent.
- 7 Vbi frequens esse solet annuorum redditū uendō maxima culpa dignus est tutor, qui pupillarem pecuniam otiosam habuit.
- 8 Tutor ad emendam pradia, uel annuos redditus, uel ad dandum pecuniam fido mercatori, ad honestam partem lucri tenetur, quotiens ex tali minoris pecunia lucrari posset aliqua annua quantitas pro dispensatione familia pupillaris sufficiens.
- 9 Pecunia minoris si ita sit parua, ut pro alimentis pupilli eius familia redditus illius non sufficiat tutor illam caute recondere debebat, pro necessitatibus minoris.
- 10 Necessestas caret lege. (facit.
- 11 Necessestas legem non habet, sed ipsa sibi legē.
- 12 David licitum fuit comedere panes propositos uel urgente necessitate.
- 13 Necessestas facit licitū, qd alias erat illicitum.
- 14 Tutor an pecuniā pupillare cābio dare possit?
- 15 Tutor casu quo olim pecuniā pupillare fœnerari tenebatur, hodie tenebitur minori ad interesse, si ipsius pecuniā idoneis nō tradiderit mercatoribus, ad honestam partem lucri.
- 16 Tutor ubi non inuenerit annuos redditus, uel fundos uenales in quibus pecuniā pupillare collocare possit, poterit tradere pecuniā cābio publico, iudice prius pro licetia aasserito, ad hoc, ut illi pecuniam tradere possit, alias si campsor, cui data esset pecunia decoxisset, (etiam si quilibet pater familias ibi suas pecunias deposuisset) teneretur tutor ad damnum, maxime si p̄ minore p̄baretur, qd in alio tutiori loco eas potuit ponere ad lucrandum.
- 17 Tutor non usiq. totam pupillarem pecuniam, cambio tradere debet, sed illam tantū, cuius redditus sufficiat ad dispensationem minoris, & eius familiae, et ad conseruationem aliarum rerum suarum.
- 18 Aiora sententia improbat, circa intellectum auct. nouissime C. de adm. tut.
- 19 Pecunia parua pupilli, an absq. usura crimine, mercatori artis negotiatoria tradi possit per tutorem, eo pacto adiecto, ut quolibet anno, ratione lucri (salua semper sorte) certam pecunia quantitatem, uel certa alimēta p̄stet.
- 20 Tutor si comparauit annuū redditū de pecunia minoris, & hypothecca deperdita fuerit, an teneatur ad interesse pecunia, uel redditus tempore perditionis decursos.
- 21 Tutor, uel curator, qui pecuniam pupillare non collocauit, qualiter de interesse illius pecunia debeat onerari, & qd de haredē tutoris?
- 22 Tutor qui pecunias pupillares in proprios usus conuertit, magis iudicatur prado siue destructor, quam tutor.
- 23 Tutor qui pecunias pupillares in proprios usus conuertit, minori in duplum tenetur, & extraordinarie ad petitionem fisci puniatur ratione doti, & fraudis.
- 24 Masariū Reipublica, qui pecunias publicas in proprios usus conuertit, nō solum in exilium mitti poterit, uerum & in duplo condēnari, & in restōne totius emolumenti, quod ex tali publica pecunia percepit, percipereque potuit.
- 25 Masariū communis, qui cum pecunia publica traficauit, uel alias eam in proprios usus conuertit, in conscientia tenetur ad restitutionem eius quod cum ea lucratus est.
- 26 Tutor licite poterit pecunias pupillares palam, & bona fide in proprios usus conuertere, dummodo in suo libro rōnam describat, qualiter illas pro traficando sibi ipsi credidit, & hoc casu non tenebitur ad maiores usuras, sed ad leuiores, arbitrio iudicis.
- 27 Usura centesima, in qbus differant a legitimis.